Isabel Allende

MEILUŽIS JAPONAS

Alma littera

Isabel Allende

MEILUŽIS JAPONAS

Romanas

Iš ispanų kalbos vertė Valdas V. Petrauskas

Alma littera

VILNIUS / 2016

UDK 821.134.2(83)-31
Al-142

Versta iš: Isabel Allende,
EL AMANTE JAPONÉS, 2015

Mano tėvams Pančitai ir Ramonui,
išminčiams senoliams

Valdas V. Petrauskas –
Lietuvos rašytojų sąjungos,
Lietuvos literatūros vertėjų sąjungos,
Kanados literatūros vertėjų asociacijos narys.

ISBN 978-609-01-2612-7

Neskubėk, šešėli mano meilės apgaulingos,
Žavesy, per amžių amžius man užbūręs širdį,
Graži iliuzija, mielai gyvybę dėl tavęs aukoju,
Saldžioji išmone, tik dėl tavęs šioj žemėje kamuojuos.

SOR JUANA INÉS DE LA CRUZ[1]

[1] Juana Inés de Asbaje y Ramírez de Santillana (1651–1695) – meksikiečių poetė ir vienuolė (*Čia ir toliau vert. past.*).

VIEVERSIŲ NAMAI

Irinai Bazili buvo dvidešimt treji, kai 2010 metais įsidarbino Vieversių namuose Berklio priemiestyje, nepuoselėdama didelių vilčių, nes nuo penkiolikos metų klajojo iš vieno miesto į kitą, ne itin sėkmingai šen bei ten nusigriebdama kokio darbelio. Nė nesvajojo, kad pasiseks taip gražiai įsitaisyti tuose garbaus amžiaus žmonių namuose ir trejetą metų džiaugtis gyvenimu, kaip kitados džiaugėsi vaikystėje, kol laimė nusisuko nuo jos. Vieversių namai, įsteigti dvidešimto amžiaus viduryje kaip padorus pensionas mažų pajamų senoliams, iš pradžių nežinia kodėl viliojo pažangius intelektualus, užkietėjusius ezoterikus ir ne per ryškiausio spindesio menininkus. Ilgainiui namai pasikeitė visais atžvilgiais, bet ir toliau gaudavo paramą, nelygu įnamių pajamos, idant bent jau teoriškai nesusidarytų socialinių ir rasinių skirtumų. Šiaip jau visi jie buvo vidurinio sluoksnio baltieji, juos skyrė tik tam tikra plona riba tarp laisvamanių ir dvasinių kelių ieškotojų, visuomenininkų ir gamtosaugininkų, nihilistų ir net kelių hipių, dar išlikusių San Fransisko įlankos rajone.

Per pirmą susitikimą tos bendruomenės direktorius Hansas Voigtas bandė Irinai įteigti, kad ji per jauna imtis tokio atsakingo darbo, bet kadangi valdymo ir priežiūros skyriuje skubiai reikia žmogaus, Irina galėtų laikinai eiti tas pareigas, kol atsiras tinkamas asmuo. Irina pagalvojo, kad jis niekuo ne geresnis už ją: pažiūrėti be laiko praplikęs papūtžandis paauglys, užsikrovęs pernelyg sunkią naštą vadovauti šiai įstaigai. Vėliau mergina įsitikino, kad išvaizda kartais apgauna, ypač kai žiūrima į žmogų per atstumą ir blankioje šviesoje, nes iš tikrųjų Voigtas buvo penkias-

dešimt ketverių ir garsėjo kaip puikus vadovas. Irina jį įtikino, kad išsilavinimo stoką puikiausiai išlygina patirtis: ji prižiūrėjusi senelius gimtojoje šalyje, Moldavijoje.

Drovios kandidatės šypsenos paveiktas, direktorius pamiršo paprašyti rekomendacinių laiškų ir ėmė dėstyti, ko iš jos bus reikalaujama, o visa tai buvo galima nusakyti keliais žodžiais: palengvinti gyvenimą antrojo ir trečiojo lygmens įnamiams. Pirmojo lygmens įnamiais rūpintis nereikėsią, jie nuomojasi butus gyvenamajame name; taip pat ir ketvirtojo lygmens svečiais, kurie leidžia laiką vadinamajame Rojuje, snūduriuodami laukia kelionės į dangų ir gali apsieiti be jos paslaugų. Irina turėsianti lydėti įnamius pas gydytojus, advokatus ir buhalterius, padėti jiems užpildyti sveikatos korteles ir mokesčių deklaracijas, vežioti juos apsipirkti ir panašiai. Rojaus gyventojams Irina turėsianti atlikti tik vieną paslaugą – suruošti laidotuves, ir, pasak Hanso Voigto, kiekvienu atveju gausianti išsamius nurodymus, nes mirštančiųjų pageidavimai ne visada atitinka jų artimųjų norus. Vieversių namų gyventojų būta įvairių tikėjimų, ir laidotuvės būdavo organizuojamos su sudėtingomis ekumeninėmis apeigomis.

Direktorius jai paaiškino, kad atitinkama apranga privaloma tik priežiūros, slaugos ir ligoninės personalui, tačiau visi kiti darbuotojai laikosi nerašyto įstatymo, pagrįsto pagarba ir geru skoniu. Pavyzdžiui, tokie marškinėliai su Malkolmo X portretu, kokiais dabar vilki Irina, čia netinkami, įtaigiai pareiškė direktorius. Tiesą pasakius, portretas buvo ne Malkolmo X, o Če Gevaros, bet ji nešoko aiškintis įsitikinusi, kad Hansas Voigtas tikriausiai nėra girdėjęs apie partizaną, pusei šimtmečio praslinkus po jo epopėjos vis dar gerbiamą Kuboje ir radikalų saujelės šlovinamą Berklyje, kur ji gyvena. Marškinėlius ji nusipirko už du dolerius dėvėtų drabužių parduotuvėje, dar beveik naujus.

– Čia draudžiama rūkyti, – perspėjo direktorius.

– Nerūkau ir negeriu, pone.

– Nesergi? Bendraujant su senoliais svarbiausia būti geros sveikatos.

– Ne.

– Ką dar norėtum apie save pridurti?

– Esu priklausoma nuo videožaidimų ir fantastinių romanų. Na, Tolkino, Nilo Gaimano, Filipo Pulmano. Be to, maudau klientų šunis, bet tas darbas neužima daug laiko.

– Man nerūpi, panele, ką darote laisvalaikiu, bet darbo metu reikia laikytis drausmės.

– Žinoma. Matote, pone, jeigu suteiksit man tokią galimybę, įsitikinsite, kad moku labai gražiai aptarnauti vyresnio amžiaus žmones. Nesigailėsite, – apsimestinai nerūpestingai pasakė mergina.

Po pokalbio direktorius aprodė patalpas, kuriose glaudėsi du šimtai penkiasdešimt maždaug aštuoniasdešimt penkerių metų amžiaus ir vyresnių įnamių. Vieversių namai – puikus dvaras, kurį miestui padovanojo vienas šokolado magnatas, drauge palikdamas dosnią dotaciją. Pagrindiniame pastate, įmantriame rūme, buvo biurai, taip pat bendro naudojimo patalpos, biblioteka, valgykla ir dirbtuvės, o tolėliau stovėjo dailūs namai malksnų stogais, gražiai derantys prie parko, iš pažiūros sulaukėjusio, bet iš tikrųjų būrio sodininkų kruopščiai prižiūrimo. Pirmųjų trijų lygmenų įnamių pastatus jungia platūs dengti koridoriai įstiklintomis sienomis, kad jais galėtų bet kokiu oru važinėti žmonės neįgaliųjų vežimėliais ir grožėtis gamta – geriausiu balzamu nuo liūdesio bet kokio amžiaus pacientams. Rojus, greta dunksantis betono griozdas, nėmaž nesiderintų su aplinka, jei nebūtų perdėm apraizgytas gebenėmis. Biblioteka ir žaidimų salė buvo prieinamos bet kuriuo paros metu, grožio salonas dirbo pagal lankstų grafiką, o dirbtuvėse vyko įvairūs kursai, pradedant tapyba ir baigiant astrologija tiems, kurie vis dar tikisi gyvenimo staigmenų. Radinių skyriuje, kaip skelbė užrašas ant durų, darbavosi savanorės, prekiaudamos drabužiais, baldais, brangenybėmis ir kitokiomis vertybėmis, kurių atsisakė įnamiai ar nepasiėmė su savimi iškeliavusieji į aną pasaulį.

– Turime puikų kino klubą, – pasigyrė Hansas Voigtas. – Triskart per savaitę bibliotekoje rodome filmus.

– Kokius? – susidomėjo Irina, vildamasi, jog tai būsią fantastiniai filmai arba apie vampyrus.

– Juos parenka komitetas, daugiausia – detektyvus, taip pat žmonėms patinka Tarantinas. Mūsų svečiai šiek tiek žavisi smurtu, bet jūs nebijokite, visi supranta, kad tai tiesiog išmonė – aktoriai vėl pasirodo kituose filmuose gyvi ir sveiki. Tarkime, kad tai savotiškas būdas nuleisti garą. Kai kurie mūsų svečiai rezga planus ką nors nužudyti, paprastai vieną kurį artimųjų.

– Kaip ir aš, – ryžtingai pritarė Irina.

Manydamas, kad mergina juokauja, Hansas Voigtas smagiai nusijuokė: jis vertino humoro jausmą beveik taip pat kaip ir tarnautojų kantrybę.

Sename parke zujo patiklios voverės ir ganėsi neįprastai daug elnių. Voigtas paaiškino, kad elnės čia ateina atsivesti ir paauginti jauniklių ir kad dvaras – tai draustinis, kur veisiasi gausybė paukščių, ypač vieversėlių, todėl jis ir vadinasi Vieversių namais. Aplink namus strategiškai išdėstytos vaizdo stebėjimo kameros laukiniams gyvūnams sekti, ir, žinoma, senukams, kurie gali pasiklysti arba susižeisti, tačiau Vieversių namuose nėra saugumo tarnybos. Dieną durys nerakinamos ir tik naktimis budi du neginkluoti sargai, buvę policininkai, vienas septyniasdešimties, kitas – septyniasdešimt ketverių; daugiau ir nereikia, nes vargu ar koks piktadarys gaištų laiką ketindamas apiplėšti vargšus senius. Jiedu susidūrė su keliomis moterimis, važiuojančiomis neįgaliųjų vežimėliais, su būreliu įnamių, kurie, apsirūpinę molbertais ir dėžėmis su dažais, ėjo į piešimo pamoką po atviru dangumi, ir dar su keliais senoliais, vedžiojančiais šunis, tokius pat nusmurgusius kaip ir jie patys. Dvaro žemės siekėsi su įlanka, ir, prasidėjus potvyniui, kai kurie dar nevisiškai paliegę įnamiai plaukdavo pasiirstyti kajakais. „Būtų gera čia gyventi“, – atsiduso Irina, visa krūtine kvėpdama gardų pušų ir lauramedžių kvapą ir visas tas įstaigas mintyse lygindama su dvokiančiomis lindynėmis, kur teko glaustis nuo penkiolikos metų.

– Ir galiausiai, panele Bazili, turiu perspėti, kad čia klaidžioja du vaiduokliai, nes, be abejo, mūsų haitietės valytojos beregint pripasakos tau visokiausių baisybių.

– Netikiu vaiduokliais, pone Voigtai.

– Sveikinu. Ir aš netikiu. Vieversių namuose vaidenasi jauna moteris rausva suknele su trejų metų berniuku. Tai Emilė, šokolado magnato duktė. Vargšė Emilė mirė iš sielvarto, kai penkto dešimtmečio pabaigoje baseine prigėrė jos sūnelis. Po to magnatas paliko šiuos namus ir įsteigė fondą.

– Ar vaikas prigėrė tame baseine, kurį man rodėte?

– Tame pačiame. Ir, kiek man žinoma, niekas daugiau ten nenuskendo.

Neilgai trukus Irinai teko keisti savo nuomonę apie vaiduoklius, kai paaiškėjo, kad didumą senolių visada lydi mirę artimieji. Pasirodo, be Emilės su sūneliu, būta ir daugiau vaiduoklių.

Kitą dieną Irina atėjo į darbą iš pat ankstaus ryto, apsivilkusi geriausius džinsus ir kuklius marškinėlius. Ir įsitikino, kad tvarka Vieversių namuose ne tokia jau griežta, bet ir ne skatinanti aplaidumą, veikiau primenanti universiteto bendrabutį nei senelių prieglaudą. Maistas buvo ne ką prastesnis nei bet kokiame padoriame Kalifornijos restorane: daugiau ekologiškas pagal galimybes. Puikus aptarnavimas, paslaugūs darbuotojai ir medikai, kaip ir pageidautina tokioje vietoje. Per kelias dienas susipažino su kolegomis ir jai patikėtais įnamiais, taip pat su diduma jų įpročių ir polinkių. Mokėdama vieną kitą ispanišką ir prancūzišką posakį, nusipelnė darbuotojų, daugiausia kilusių iš Meksikos, Gvatemalos ir Haičio, pagarbą. Atlyginimas už tokį sunkų darbą buvo nelabai didelis, bet retas kuris bandė rodyti nepasitenkinimą. „Močiutes reikia lepinti ir nevalia jų negerbti. Kaip ir seneliukų, tik verčiau jais nelabai pasitikėti, nes jie baisūs šelmiai“, – pamokė ją Lupita Farijas, rubuilė valytojų viršininkė, tikra olmekų skulptūrėlė. Trisdešimt dvejus metus išdirbusi Vieversių namuose, Lupita spėjo apšniukštinėti kiekvieną namų kampelį ir artimai susipažinti su visais įnamiais, žinojo visas jų gyvenimo smulkmenas, nujautė jų rūpesčius ir juos užjautė.

– Žiūrėk, Irina, kad žmonės nepasiduotų depresijai. Čia dažnai taip pasitaiko. Jei pastebėsi, kad kas nors kiūto įlindęs į savo kiautą, be perstojo liūdi, be niekur nieko tyso lovoje arba nevalgo, nedelsdama pranešk man. Supratai?

– O ką tuomet tu darai, Lupita?

– Kaip kada. Paglostau, ir jie labai džiaugiasi, nes senus žmones nėra kas glosto, sudominu kokiu nors serialu: niekas nenori mirti, nepamatęs pabaigos. Kai kuriems padeda maldos, bet čia daug ateistų, o jie nesimeldžia. Svarbiausia – nevalia palikti jų vienų. Jeigu manęs nerastum, perspėk Ketę, ji žinos, ką daryti.

Gydytoja Ketrinė Houp, antrojo lygmens įnamė, pirmoji pasveikino Iriną visos bendruomenės vardu. Ji buvo šešiasdešimt aštuonerių, visų įnamių jauniausia. Atsidūrusi neįgaliųjų vežimėlyje, prieš dvejus metus pasirinko Vieversių namų pastogę ir draugiją ir jau spėjo tapti visų numylėtine.

– Garbaus amžiaus žmonės – patys įdomiausi. Matę ir šilta, ir šalta, sako, kas užeina ant seilės, jiems nė motais kitų nuomonė. Čia tau neteks nuobodžiauti, – pasakė ji Irinai. – Mūsų įnamiai – išsilavinę ir, jei leidžia sveikata, mokosi ir toliau semiasi patirties. Šioje bendruomenėje netrūksta iššūkių, čia galima išvengti skaudžiausios senatvės rykštės: vienatvės.

Irinai buvo ne paslaptis Vieversių namų gyventojų pažangi dvasia – apie tai ne kartą buvo skelbiama žiniasklaidos naujienose. Pageidaujančių gyventi Vieversių namuose buvo begalė, ir jų sąrašas būtų buvęs dar ilgesnis, jei daugelis kandidatų nebūtų mirę, nesulaukę savo eilės. Įnamiai akivaizdžiai įrodė, kad nei amžius, nei jo varžtai netrukdo pramogauti nei dalyvauti gyvenimo šurmulyje. Kai kurie jų, aktyvūs judėjimo „Senoliai už taiką“ nariai, penktadieniais iš ryto eidavo į gatves protestuoti prieš pasaulio negandas ir neteisybę, ypač Šiaurės Amerikos imperijoje, už kurią jie jautėsi atsakingi. Aktyvistai, tarp kurių buvo šimto vienų metų dama, rinkdavosi aikštės kampe priešais policijos komisariatą su savo lazdomis, vaikštynėmis ir neįgaliųjų vežimėliais, iškėlę šūkius prieš karą arba visuotinį klimato atšilimą, o žmonės pritardavo jiems spausdami automobilių signalus arba pasirašydami peticijas, kurias pašėlusios prosenelės kaišiodavo jiems panosėn. Ne kartą televizija rodė, kaip apsijuokia policija, grasindama tuos maištininkus išsklaidyti ašarinėmis dujomis, bet niekada tų grasinimų neįvykdo. Hansas Voigtas susijaudinęs parodė

Irinai lentą, parke įamžinančią devyniasdešimt septynerių metų muzikanto atminimą: žaibiško insulto ištiktas, senolis mirė 2006 metais vidury karštos dienos protestuodamas prieš karą Irake.

Irina užaugo Moldavijos kaime, kur gyveno vieni seniai ir vaikai. Nė vienas jų neturėjo dantų: vieni juos pravalgė, kitiems iškrito pieniniai. Ne kartą prisimindama savo senelius, ypač pastaraisiais metais, gailėjosi juos palikusi. Vieversių namuose ji turėjo galimybę duoti kitiems tai, ko negalėjo duoti saviesiems, tad, gerų ketinimų paskatinta, nusiteikė nuoširdžiai aptarnauti jai patikėtus žmones. Veikiai visus juos palenkė savo pusėn, taip pat kai kuriuos pirmojo lygmens įnamius.

Nuo pat pirmos dienos jai krito į akis Alma Belasko, išsiskirianti iš kitų moterų aristokratiška laikysena ir ypatinga charizma, išskirianšia ją iš kitų mirtingųjų. Lupita Farijas tvirtino, kad poniai Belasko ne vieta Vieversių namuose, kad ilgai čia neužsibūsianti ir kad bet kuriuo metu pasirodysiąs tas pats vairuotojas, ne per seniausiai atvežęs ją mersedesu bencu. Tačiau slinko mėnesiai, ir niekas nepasikeitė. Irina nebent stebėdavo Almą Belasko iš tolo, nes Hansas Voigtas buvo įsakęs visą dėmesį skirti antrojo ir trečiojo lygmens įnamiams ir nesidomėti nepriklausomaisiais. Ir šiaip jau vos spėjo aptarnauti savo klientus – šiukštu, nevadinti jų pacientais! – ir mokytis naujo amato gudrybių. Į mokymosi programą buvo įtraukti ir pastarųjų laidotuvių vaizdo įrašai: budistės žydės ir atsivertusio laisvamanio. Alma Belasko, savo ruožtu, nebūtų atkreipusi dėmesio į Iriną, jeigu, susiklosčius aplinkybėms, neilgai trukus nebūtų tapusi prieštaringiausiai vertinama bendruomenės nare.

PRANCŪZAS

Vieversių namuose, kur didžioji dauguma įnamių buvo moterys, Žakas Devinas garsėjo kaip žvaigždė, vienintelis džentelmenas tarp dvidešimt aštuonių įstaigos vyrų. Visi vadino jį prancūzu – ne todėl, kad gimęs Prancūzijoje, o dėl nepaprasto jo mandagumo: visada praleisdavo damas į priekį, siūlydamas sėsti atitraukdavo kėdę ir niekada nevaikščiodavo su prasegtu antuku, – ir todėl, kad, nors ir gunktelėjęs, mokėjo šokti. Devyniasdešimties metų, o vaikščiojo tiesus kaip nendrė strypeliais, varžteliais ir veržlėmis sutvirtintu nugarkauliu; turėjo išsaugojęs kuokštelį garbanų ir mokėjo drąsiai sukčiauti lošdamas kortomis. Skundėsi nebent artritu, aukštu kraujospūdžiu ir neišvengiamu kurtumu, būdingu įžengusiems į gyvenimo saulėlydį, o šiaip buvo sveikas kaip ridikas, gana aiškaus proto, tik nelabai prisimindavo, pietavo šiandien ar ne; todėl kaip antrojo lygmens įnamiui reikėjo daugiau priežiūros. Į Vieversių namus atvažiavo jis su trečiąja žmona, kuri išgyveno vos tris savaites ir mirė gatvėje partrenkta išsiblaškiusio dviratininko. Prancūzas kasdien keldavosi anksti, maudydavosi po dušu, rengdavosi ir skusdavosi, paslaugaus haitiečio Žano Danielio padedamas, pereidavo automobilių stovėjimo aikštelę, saugodamasis dviratininkų, ir gatvės kampe užsukdavo į *Starbucksą* išgerti pirmo iš penkių įprastų puodelių kavos. Vieną kartą buvo išsiskyręs, palaidojęs dvi žmonas ir niekada nestokojo moterų, kurias gundydavo iliuzionisto triukais. Kartą, visai neseniai, apskaičiavo, kad buvo įsimylėjęs šešiasdešimt septynis sykius; užsirašė knygelėje, kad nepamirštų, mat tų laimingųjų vardai ir veidai gana sparčiai dilo iš atminties. Turėjo keletą pripažintų vaikų ir vieną

netyčiuką, sugyventą su moterimi, kurios vardo negalėjo prisiminti, be to, dukterėčių ir sūnėnų, kad juos kur galas, nekantriai laukiančių, kada jis iškeliaus į kitą pasaulį ir paliks jiems savo turtą. Sklido gandai, kad turi nedidelį kapitalą, gana akiplėšiškai ir nelabai sąžiningai sukrautą. Jis pats nėmaž nesigėdydamas prisipažino kurį laiką sėdėjęs kalėjime, ten išsimarginęs rankas piratų tatuiruotėmis, išblankusiomis išglebus raumenims, susimetus raukšlėms ir atsiradus pigmentinėms dėmėms, ir užsidirbęs nemažai pinigų, lošdamas biržoje iš kalėjimo prižiūrėtojų santaupų.

Nestokodamas Vieversių namų damų dėmesio, kuris visgi nesuteikė erdvės meilės manevrams, Žakas Devinas susižavėjo Irina Bazili tą pačią akimirką, kai išvydo ją riestu užpakaliuku zujančią su užrašų knygele. Mergina neturėjo nė lašelio karibiečių kraujo, tad toks užpakaliukas, kokiu garsėja tik mulatės, – gamtos stebuklas, išgėręs pirmą taurę martinio, tvirtino vyriškis, stebėdamasis, kad niekas to nepastebi. Savo geriausius metus jis praleido versdamasis prekyba Puerto Rike ir Venesueloje, ten ir išmoko vertinti moteris pagal užpakalį. Tie pasakiški sėdmenys įstrigo jam į atmintį, nėjo iš galvos, vaidenosi visur, net tokioje vietoje kaip Vieversių namai, kur tokių dalykų nei būta, nei regėta, ar bežiūrint į tokią džiūsną kaip Irina. Senolio gyvenimą be planų ir be siekių netikėtai užtvindė vėlyva visagalė meilė, sujaukdama tingią įpročių tėkmę. Nespėjęs artimiau su ja susipažinti, bandė išreikšti savo jausmus briliantais nusagstytu topazo skarabėjumi, viena iš nedaugelio velionių žmonų brangenybių, išgelbėtų nuo godžių palikuonių. Irina atsisakė dovanos, tačiau sulig jos žodžiais įsimylėjėliui taip padidėjo kraujospūdis, kad jis vos neiškeliavo į kitą pasaulį, ir jai teko kiaurą naktį slaugyti nelaimėlį greitosios pagalbos skyriuje. Prijungtas prie lašelinės, Žakas Devinas dūsaudamas ir priekaištaudamas prisipažino mylįs ją nesavanaudiškai ir platoniškai. Geidžiąs tik bendrauti su ja, mėgautis jos jaunyste ir grožiu, klausytis skaidraus balso, įsivaizduoti, kad ji taip pat jį mylinti bent kaip duktė. Galinti mylėti jį ir kaip prosenelį.

Rytojaus popietę, jiems grįžus į Vieversių namus, kai Žakas Devinas gardžiavosi savo ritualiniu martiniu, Irina nuo nemigos

paraudusiomis akimis ir pamėlusiais paakiais atvirai papasakojo Lupitai Farijas, kas atsitiko.

– Nieko nauja, mergele. Kur buvę nebuvę vis užklumpame įnamius svetimoje lovoje, ir ne tik senučiukus, bet ir ponias. Kai trūksta vyrų, vargšelėms tenka tenkintis tuo, kas pasitaiko. Visi ilgisi draugijos.

– Na, o ponas Devinas trokšta platoniškos meilės, Lupita.

– Nežinau, apie kokią meilę jis šneka, bet jeigu tai tokia, kokią įsivaizduoju, patariu juo netikėti. Vietoj pimpio prancūzas turi implantą, plastikinę dešrelę, pripučiamą po mašnele paslėpta pompike.

– Ką čia paistai, Lupita! – nusikvatojo Irina.

– Tai, ką girdi. Garbės žodis. Pati aš nesu mačiusi, bet prancūzas rodė Žanui Danieliui. Įspūdingas.

Norėdama atverti Irinai akis, geroji moteris pridūrė, kad, tiek metų išdirbusi Vieversių namuose, įsitikino: amžius neprideda žmogui nei gerumo, nei išminties, tik išryškina jo prigimtį.

– Jei žmogus nedoras, Irina, pasenęs jis nepasidarys geresnis, priešingai, bus dar blogesnis. Kas be ko, Devinas visada buvo plevėsa, todėl dabar jis – senas paleistuvis, ir tiek.

Negalėdama grąžinti skarabėjaus savo dūsautojui, Irina nunešė jį Hansui Voigtui, o šis jai priminė, kad imti arbatpinigius ir dovanas griežtai draudžiama. Taisyklė netaikoma tik tais atvejais, kai mirštančiojo turtas atitenka Vieversių namams arba žmonės iš po skverno paaukoja pinigų, kad kandidatų sąraše jų giminaitis būtų įrašytas vienas pirmųjų, bet apie tai jie nesikalbėjo. Direktorius paėmė pasibaisėtiną topazo vabalą, pažadėjęs jį grąžinti teisėtam savininkui, jo žodžiais tariant, ir grįžęs į savo kabinetą kol kas padėjo į rašomojo stalo stalčių.

Po savaitės Žakas Devinas davė Irinai šimtą šešiasdešimt dolerių dvidešimties dolerių banknotais, ir šįkart ji nuėjo tiesiai pas Lupitą Farijas, o ši laikėsi paprastų taisyklių: padėjo pinigus į cigarų dėžutę, kurioje mergišius laikė savo grynuosius, neabejodama, kad jis neprisimena nei kiek pinigų buvo paėmęs, nei kiek turi iš viso. Taip Irina išsprendė arbatpinigių klausimą, bet turėjo

taikstytis su Žako Devino aistringais laiškais, kvietimais pietauti brangiuose restoranuose, ištisa virtine dingsčių įsivilioti ją į savo kambarį, kad galėtų sekti pasakas apie nebūtus žygdarbius, ir galiausiai prašyti rankos. Prancūzas, toks apsukrus suvedžiotojas, grįžo į paauglystės metus, kai berniukai skausmingai gėdijasi reikšti jausmus, ir, užuot pasikalbėjęs akis į akį, nusiuntė jai laišką, puikiai įskaitomą, nes parašė jį kompiuteriu. Laiškas buvo dviejų puslapių, perkrautas vaizdingų posakių, metaforų ir pasikartojimų, kurių pagrindinę mintį buvo galima išreikšti keliais žodžiais: Irina grąžinusi jam energiją ir troškimą gyventi, tad jis siūląs jai didelių ištaigų, pavyzdžiui, Floridoje, kur visada kepina saulė, o po jo mirties ji būsianti finansiškai nepriklausoma. Tegu gerai apsvarstanti jo pasiūlymą, laimėsianti jį priėmusi, rašė jis, juo labiau kad amžiaus skirtumas esąs jos naudai. Parašas buvo kaip musės pripėduotas. Mergina nepranešė direktoriui, bijodama atsidurti gatvėje, o į laišką neatsakė tikėdamasi, kad gerbėjas pamirš savo siūlymą, bet šįkart Žano Devino atmintis neapvylė. Atjaunėjęs įsimylėjėlis siuntė vis primygtinesnius reikalavimus, o ji tuo tarpu meldėsi šventajai Paraskevai, vildamasi, kad senis pagaliau atkreips dėmesį į būrį be paliovos prie jo limpančių aštuoniasdešimtmečių damų.

Padėtis darėsi grėsminga ir būtų buvę neįmanoma jos nuslėpti, jeigu netikėtas įvykis nebūtų padaręs galo Žako Devino siekiams, o drauge ir Irinos bėdoms. Tą savaitę, niekam nieko neaiškindamas, prancūzas kelis kartus kažkur važinėjo taksi, o tai buvo neįprasta, nes jis kartais pasiklysdavo gatvėje. Irina buvo įpareigota jį lydėti, bet jis išvykdavo slapčia, nepranešdamas, kur važiuoja. Antroji kelionė tikriausiai išsekino jo jėgas, nes grįžo į Vieversių namus toks nusilpęs ir nugeibęs, kad taksi vairuotojas gavo kone ant rankų iškelti jį iš automobilio ir lyg ryšulį įteikti sekretorei.

– Kas atsitiko ponui Devinui? – pasiteiravo moteris.

– Nežinau, kartu su juo nebuvau, – atsakė šis.

Apžiūrėjęs ir įsitikinęs, kad kraujospūdis normalus, gydytojas nutarė nebesiųsti jo į ligoninę ir liepė kelias dienas pagulėti lovoje, bet sykiu pranešė Hansui Voigtui, kad pagal psichikos būklę

metas Žaką Deviną perkelti iš antrojo lygmens į trečiąjį nuolatinei priežiūrai. Rytojaus dieną direktorius ryžosi duoti žinią Devinui, o tai buvo keblus uždavinys, širdyje paliekantis nuosėdas, nes visi žinojo, kad trečiasis lygmuo – tai Rojaus prieangis, iš kur nėra kelio atgalios, bet jo liūdnas mintis nutraukė Žanas Danielis, tarnautojas haitietis, kuris atbėgo išbalęs ir pranešė suradęs Žaką Deviną atšalusį ir sustingusį, kai atėjo padėti jam apsirengti. Gydytojas pasiūlė atlikti skrodimą, nes, apžiūrėdamas prieš parą, nebuvo pastebėjęs nieko tokio, kas pagrįstų šią nemalonią staigmeną, bet Hansas Voigtas nesutiko: kuriam galui žadinti įtarimus, jei ir šiaip nieko nestebina devyniasdešimtmečio senolio mirtis. Skrodimas galėtų sutepti nepriekaištingą Vieversių namų garbę. Sužinojusi, kas atsitiko, Irina susigraudino, nes norom nenorom buvo pamėgusi tą vargšą Romeo, tačiau podraug ir lengvai atsiduso nusikračiusi dūsautojo, ir susigėdo lengvai atsidususi.

Prancūzo mirtis suvienijo jo gerbėjas, jos įsteigė bendrą našlių gedulo klubą, bet nespėjo surengti deramų budynių, nes velionio giminės nutarė kuo greičiau sudeginti jo palaikus.

Šį žmogų visi būtų veikiai užmiršę, net ir jo gerbėjos, jeigu jo giminės nebūtų sukėlę audros. Šaltai ir abejingai išbarstę pavėjui jo pelenus, spėjamieji paveldėtojai sužinojo, kad visas senio turtas užrašytas tokiai Irinai Bazili. Kaip buvo rašoma laiške, pridėtame prie testamento, Irina sušildžiusi jam širdį paskutiniu ilgo gyvenimo laikotarpiu ir todėl nusipelniusi paveldėti jo turtą. Žako Devino advokatas paaiškino, kad jo klientas telefonu paprašęs pakeisti testamentą, paskui du kartus atvažiavęs į kontorą – pirmąsyk peržiūrėti popierių, antrąsyk jų pasirašyti notaro akivaizdoje – ir atrodęs tvirtai pasiryžęs įteisinti savo valią. Paveldėtojai apkaltino Vieversių namų administraciją aplaidumu ir nesirūpinimu senolio psichikos sveikata, o tą Iriną Bazili – piktybiškai jį apvogus. Pareiškė pasiryžę užginčyti testamentą, paskelbti advokatą neveiksniu, notarą – nusikaltimo bendrininku, o iš Vieversių namų prisiteisti nuostolių atlyginimą. Hansas Voigtas pasitiko būrius apgautų giminaičių šaltas ir mandagus, koks įprato

atrodyti daug metų vadovaudamas įstaigai, nors širdies gilumoje virte virė pykčiu. Nesitikėjo tokios suktybės iš Irinos Bazili, laikydamas ją šventuolėle, bet gyveni žmogus ir mokaisi, niekuo negali pasikliauti. Susitikęs su advokatu, paklausė, kiek pinigų turima omeny, ir paaiškėjo, kad visą turtą sudarė tyrlaukiai Naujosios Meksikos valstijoje ir kai kurių bendrovių akcijos, kurių vertė dar neaiški. Grynųjų būta ne per daugiausia.

Direktorius paprašė palaukti vieną parą pasiryžęs, užuot kivirčijęsis, pataupyti nervus ir ramiai rasti išeitį, ir iškvietė Iriną. Tikėjosi gražiai išspręsti visą bylą. Neketino pyktis su ta klastūne, tačiau, ją išvydęs, neištvėrė.

– Ar galėtum pasakyti, kaip, velniai griebtų, sugebėjai apsukti galvą tam seniui? – sugriaudėjo jis.

– Ką turite omeny, pone Voigtai?

– Ką gi kitą! Prancūzą, savaime suprantama! Kaip visa tai galėjo atsitikti mano panosėje?

– Atsiprašau, nieko nesakiau nenorėdama kvaršinti jums galvos, maniau, kad tas klausimas išsispręs savaime.

– Ir išsisprendė! Ką turėčiau pasakyti jo artimiesiems?

– Jiems nėra ko pasakoti, pone Voigtai. Juk jūs pats žinote, senukai įsimyli, bet pašalinius tai šokiruoja.

– Ar esi gulėjusi su Devinu?

– Ne! Kaip jūs galėjote pagalvoti?

– Tuomet nieko nesuprantu. Kodėl jis tau užrašė visą turtą?

– Ką sakot?

Hansas Voigtas nutilo supratęs, kad Irina Bazili nė neįtarė, kokių ketinimų turėjo tas žmogus, ir be galo nustebo išgirdusi apie testamentą. Buvo beperspėjąs, kad vargu ar ką pešianti, nes teisėti paveldėtojai kovosią dėl kiekvieno cento, bet ji išdrožė tiesiai šviesiai, kad nieko nenorinti, nes tie pinigai būtų nesąžiningai pelnyti ir atneštų nelaimes. Žakas Devinas buvęs kuoktelėjęs, kiekvienas Vieversių namuose galįs tai paliudyti; būtų geriausia ramiai sutvarkyti visą tą reikalą. Užtektų gydytojo pažymos, kad žmogelis sirgęs senatvine silpnaprotyste. Irinai teko pakartoti savo žodžius, kad sutrikęs direktorius suprastų, ką ji siūlo.

Nors ir kaip stengtasi saugoti paslaptį, ta byla vis viena išėjo į paviršių. Visi sužinojo, kas atsitiko, ir Irina Bazili beregint tapo prieštaringiausiai vertinama Vieversių namų darbuotoja, įnamiai ja stebėjosi, o lotynų amerikiečiai ir haitiečiai smerkė, nes, pasak jų, atsisakyti pinigų – nuodėmė. „Nespjauk į šulinį, kad nereiktų pačiam atsigert“, – pamokė Lupita Farijas, bet Irina nesugebėjo išversti į rumunų kalbą to mįslingo priežodžio. Sujaudintas kuklios, iš dievaižin kokios tolimos šalies atvykusios imigrantės nesavanaudiškumo, Hansas Voigtas priėmė ją į nuolatinį darbą po keturiasdešimt valandų per savaitę ir paskyrė atlyginimą, didesnį nei prieš tai buvusios darbuotojos, be to, įkalbino Žako Devino paveldėtojus atsidėkojant padovanoti jai du tūkstančius dolerių. Irina negavo žadėtų pinigų, bet, kadangi net nesugebėjo įsivaizduoti tokios didelės sumos, veikiai išmetė juos iš galvos.

ALMA BELASKO

Išgirdusi gandus apie fantastišką Žako Devino palikimą, Alma Belasko susidomėjo Irina ir, šnekoms nuščiuvus, pasikvietė ją pas save. Priėmė ją savo spartietiškame būste, išdidžiai sėdėdama nedideliame abrikosų spalvos krėsle su raina kate Neka ant kelių.

– Man reikia sekretorės. Noriu, kad dirbtum man, – pareiškė ji.

Tai buvo ne pasiūlymas, o įsakymas. Alma retai sveikindavosi su ja, kai jiedvi netyčia susitikdavo koridoriuje, tad Irina tiesiog apstulbo. Be to, pusė įnamių kukliai gyveno iš pensijos, kartais remiami artimųjų, tad diduma turėjo griežtai tenkintis teikiamomis paslaugomis, nes net papildoma maisto porcija galėjo sugriauti jų menką biudžetą; niekas negalėjo leisti sau prabangos samdytis padėjėją. Senius be perstojo lydėjo ne tik vienatvės, bet ir skurdo šmėkla. Irina paaiškino, kad turi ne per daugiausia laisvo laiko, nes, atlikusi savo pareigas Vieversių namuose, dirba kavinėje ir, be to, namie maudo klientų šunis.

– Šunis? – susidomėjo Alma.

– Drauge su dalininku Timu, jis gyvena kaimynystėje Berklyje. Timas turi automobilį universalą, ten įtaisė dvi vonias ir prijungė ilgą žarną; mudu vykstame pas šunis, tai yra pas šunų šeimininkus, paleidžiame vandenį ir maudome klientus, kitaip sakant, šunis, vidiniame kieme arba gatvėje. Taip pat valome ausis ir karpome nagus.

– Šunims? – vos tramdydama šypseną, paklausė Alma.

– Taip.

– Kiek uždirbi per valandą?

– Dvidešimt penki doleriai už šunį, tačiau mudu dalijamės su Timu, taigi man tenka dvylika su puse.

– Imu tave bandomajam laikotarpiui, tris mėnesius mokėsiu po trylika dolerių per valandą. Jei būsiu patenkinta tavo darbu, pakelsiu iki penkiolikos per valandą. Dirbsi su manimi vakarais, kai baigsi darbą Vieversių namuose, iš pradžių po dvi valandas kas dieną. Dirbsi pagal slankųjį grafiką, nelygu, kada prireiks tavo pagalbos ir kada būsi laisva. Sutarta?

– Galėčiau atsisakyti darbo kavinėje, bet šunų palikti širdis neleidžia, jie mane pažįsta ir laukia.

Jiedvi susitarė, ir taip užsimezgė jų santykiai, ilgainiui tapę draugyste.

Pirmosiomis savaitėmis savo naujame darbe Irina vaikščiojo pirštų galiukais, sutrikusi, nes Alma Belasko pasirodė besanti valdinga, reikli ir nelabai aiškių norų, bet gana greitai nustojo bijoti jos ir įgudo taip dirbti, kad čia, kaip ir Vieversių namuose, be jos paslaugų buvo sunku išsiversti. Irina žavėjosi žiūrėdama į Almą kaip zoologas į nemirtingąją salamandrą. Moteris nebuvo panaši nė į vieną jos pažįstamą ir juo labiau nė į vieną antrojo ir trečiojo lygmens senę. Laikėsi nepriklausomai, neturėjo nė lašelio sentimentalumo nei prieraišumo prie daiktų, atrodė išsivadavusi nuo bet kokių jausmų, išskyrus meilę vaikaičiui Setui, ir buvo tokia pasitikinti savimi, kad puikiausiai apsiėjo be Dievo pagalbos ir šleikščiai saldaus kai kurių Vieversių namų gyventojų garbinimo – tų, kurie skelbėsi esą dvasingi, į kairę ir dešinę dalydami patarimus mokė siekti aukščiausiojo sąmonės lygmens. Alma tvirtai stovėjo ant žemės. Pasak Irinos, savo puikybe ji stengėsi apsiginti nuo žmonių smalsumo, o jos paprastumas buvo savotiška elegantiškumo forma, tad kita moteris, sumaniusi ją mėgdžioti, būtų atrodžiusi tiesiog nevalyva. Plaukai jos buvo žili, šiurkštūs, iškarpyti nelygiai, ir šukavosi juos paprasčiausiai braukydama pirštais. Vienintelė nuolaida tuštybei buvo ta, kad raudonai dažėsi lūpas ir kvėpinosi vyrišku bergamočių ir apelsinų odekolonu, savo gaiva stelbiančiu Vieversių namuose vos juntamus dezinfekantų, senatvės ir retkarčiais marihuanos kvapus. Buvo ji plačių pečių ir

klubų, stiprių nelyginant juodadarbio rankų; nosis didoka, lūpos išdidžiai sučiauptos, akys tamsiai rudos, tamsūs antakiai vešlūs, o juodų paakių negalėjo nuslėpti nė akiniai juodais rėmais, tad atrodė, lyg sirgtų nemiga. Paslaptinga jos aura skatino laikytis atstu; nė vienas Vieversių namų darbuotojas nedrįso kreiptis į ją globėjišku tonu kaip į kitus įnamius, niekas negalėjo pasigirti ją pažįstąs, kol pagaliau Irina Bazili sugebėjo įsismelkti į jos artumo tvirtovę.

Alma su kate gyveno būste, kur būta kuo mažiausiai baldų ir asmeninių daiktų, ir važinėjo mažiausiu pasaulyje automobiliu, visiškai nekreipdama dėmesio į eismo taisykles, įsitikinusi, kad galima jų ir nesilaikyti (viena iš daugelio Irinos pareigų buvo mokėti baudas). Buvo mandagi, gerai išauklėta, tačiau Vieversių namuose turėjo tik du artimus draugus: sodininką Viktorą, su kuriuo leisdavo daug laiko prie lysvių, sodindama visokius augalus ir gėles, ir visų numylėtinę daktarę Ketrinę Houp. Drauge su kitais amatininkais ji nuomojosi dirbtuvę lentinėmis pertvaromis padalytoje stoginėje. Tapydavo ant šilko, kaip tai darė šešiasdešimt metų, tik dabar ne iš meninio įkvėpimo, o tiesiog stumdama laiką, kad nemirtų iš nuobodulio. Dirbtuvėje praleisdavo kelias valandas per savaitę drauge su padėjėja Kirstene, kuriai Dauno sindromas netrukdė dirbti. Kirstenė mokėjo maišyti dažus, tvarkyti Almai įrankius, paruošti drobes, valė dirbtuvę ir plovė teptukus. Abi moterys dirbo sutartinai, be žodžių, įspėdamos viena kitos norus. Kai Almai ėmė drebėti rankos ir padidėjo kraujospūdis, ji pasisamdė du studentus, kurie jos piešinius perkeldavo iš popieriaus ant šilko, o ištikimoji padėjėja stebėdavo juos kaip amžinai nepatiklus kalėjimo sargas. Kirstenė vienintelė sveikindamasi išdrįsdavo apkabinti Almą arba pabučiuoti ir lyžtelėti veidą, kai itin susijaudindavo.

Nors ir nesiekė pripažinimo, Alma pagarsėjo originalių piešinių ir drąsių spalvų kimono, tunikomis, skarelėmis ir šalikais. Ji pati nesirengė savo sukurtais drabužiais, mūvėjo plačias kelnes, dėvėjo juodo, balto ir pilko lino palaidinukes, varguoliškus skarmalus, pasak Lupitos Farijas, nė neįtariančios, kiek kainuoja tie skarmalai. Jos tapytos drobės turėjo paklausą meno galerijose,

kainavo brangiai, o pinigai eidavo į Belasko fondą. Įkvėpimo savo kolekcijoms ji semdavosi kelionėse po pasaulį, praversdavo viskas – ir Serengečio žvėrys, ir Osmanų keramika, ir etiopų raštas, ir inkų hieroglifai, ir graikų bareljefai, – ir griebdavosi ko nors nauja, kai konkurentai imdavo mėgdžioti jos piešinius. Nesutikdavo parduoti savo prekių ženklo nei bendradarbiauti su kitais madų kūrėjais; kiekvieno originalaus kūrinio pagamindavo tik kelis egzempliorius, griežtai tai kontroliuodama, ir kiekviena kopija būdavo jos pasirašyta. Įmonė pasiekė viršūnę, kai joje dirbo pusšimtis darbuotojų, ir išsiplėtusi užėmė didelį gamybos centrą San Fransiske, Marketo gatvės pietinėje dalyje. Savo gaminių niekada nereklamavo, nes prekiavo ne tam, kad užsidirbtų pragyvenimą, tačiau jos vardas ilgainiui tapo išskirtinumo ir kokybės garantija. Sulaukusi septyniasdešimties, nutarė apriboti gamybą, drauge sumažindama įplaukas į Belasko fondą, kuris ir laikėsi tik iš realizavimo pajamų.

Uošvio, mitinio Isako Belasko, įsteigtas 1955 metais, fondas kūrė žaliąsias zonas konfliktiniuose rajonuose. Ši iniciatyva, siekusi estetinių, ekologinių ir pramoginių tikslų, turėjo netikėtą poveikį visuomenei. Ten, kur atsirasdavo skveras, parkas ar aikštė, sumažėdavo nusikalstamumas, nes tie patys gaujomis siautėję nusikaltėliai ir narkomanai, anksčiau pasirengę žudyti vienas kitą dėl žiupsnelio heroino ar trisdešimties kvadratinių centimetrų teritorijos, imdavo sutartinai prižiūrėti jiems priklausantį miesto kampelį. Vienur puošdavo sienas graffičiais, kitur statydavo skulptūras, rengdavo vaikų žaidimų aikšteles, ir visur rinkdavosi artistai ir muzikantai linksminti žmonių. Pagal nerašytas taisykles per kartų kartas Belasko fondui vadovaudavo vyriausiasis sūnus, ir tų taisyklių nepanaikino net moterų emancipacija, nes dukterys nė neketino jų keisti, tad vieną gražią dieną šios pareigos turėjo atitekti Setui, steigėjo provaikaičiui. Jis iš paskutiniųjų kratėsi tos garbės, bet tokia buvo jo prosenelio paskutinė valia.

Alma Belasko, įpratusi įsakinėti ir laikytis atstu, ir Irina, įpratusi klusniai vykdyti įsakymus, niekada nebūtų suartėjusios, jei Setas

Belaskas, mylimiausias Almos vaikaitis, nebūtų ryžęsis nugriauti jas skiriančios sienos. Setas susipažino su Irina Bazili netrukus po to, kai jo močiutė apsigyveno Vieversių namuose, ir nežinia kodėl mergina iškart jį sudomino. Nors ir tokiu vardu, ji nieku gyvu nebuvo panaši į Rytų Europos gražuoles, pastarąjį dešimtmetį šturmu užėmusias vyrų klubus ir manekenių agentūras: nei žirafos kojų, nei mongoliškų skruostikaulių, nei odaliskos vangumo: iš tolo atrodė veikiau kaip nevaleika berniūkštis. Niekam nekrito į akis, be to, ir pati stengėsi niekam neįkyrėti, tad reikėjo nepaprastai įtempti dėmesį, norint ją pastebėti. Ne per daugiausia puošė ją sutįsę drabužiai ir iki pat akių užsmaukta vilnonė kepuraitė. Setą pakerėjo jos išminties paslaptis, elfės veidas smailiu smakru su duobute, baugščios žalsvos akys, ilgas kaklas, dar labiau pabrėžiantis jos gležnumą, ir skaisčiai baltas, tiesiog spindintis tamsoje kūnas. Jaudino net vaikiškai ploni pirštai nukramtytais nagais. Jis jautė dar nepatirtą norą ją saugoti ir rūpintis ja, neįprastą ir bauginantį jausmą.

Irina dėvėjo keletą sluoksnių drabužių, tad buvo neįmanoma spręsti apie jos figūrą, bet po kelių mėnesių, kai, vasarai atėjus, išsinėrė iš visų liemenių, pasirodė, kad ji gana dailių proporcijų ir patraukli, nors ir nevalyvai apsirengusi. Nusimetusi vilnonę kepuraitę, gobėsi čigoniškomis skarelėmis, iš po kurių kyšojo garbanos, tokios šviesios, beveik baltos.

Iš pradžių močiutė Setui buvo vienintelė dingstis susitikti su mergina, nes pažinčiai užmegzti netiko nė viena jo ankstesnių gudrybių, bet vėliau jis atrado neįveikiamą rašto galią. Papasakojo jai, kad, močiutės padedamas, bando atkurti pusantro šimtmečio Belaskų giminės ir San Fransisko istoriją – nuo jo įkūrimo iki šių dienų. Nuo penkiolikos metų nešiojosi galvoje visą tą romaną, triukšmingą srautą vaizdų, istorijų, minčių, žodžių ir dar daugiau žodžių, jausdamas, kad uždus, jeigu neišguldys viso to popieriuje. Jis gerokai persūdė pasakodamas apie savo sumanymą: tas srautas, pasirodęs besąs seklus upeliukas, vis dėlto taip sukurstė Irinos vaizduotę, kad Setui nieko kita neliko, kaip sėsti prie stalo ir rašyti. Teko ne tik lankytis pas močiutę klausytis jos

pasakojimų, bet ir sklaidyti knygas, naršyti po internetą, ieškoti pageltusių nuotraukų ir laiškų. Jis sužavėjo Iriną, bet ne Almą, apkaltinusią jį didžiais siekiais ir sumaištimi galvoje, rašytojui pražūtingu deriniu. Jei Setas būtų turėjęs laiko pamąstyti, būtų supratęs, kad lankymasis pas močiutę ir romanas – tik dingstis matyti Iriną, tą skandinavų pasakų fėją, atsidūrusią ten, kur būta mažiausiai vilčių ją sutikti: senolių globos namuose, tačiau, nors ir kaip mąstydamas, niekada nebūtų suvokęs, kodėl jį pakerėjo ta mergina, smulkutė kaip pamestinukė ir išblyškusi kaip džiovininkė, visiška priešingybė jo susikurtam moters idealui. Jam patiko sveikatingos merginos, linksmos, įdegusios, be kompleksų, tos, kurių nestigo Kalifornijoje ir jo praeityje. Irina, regis, nesuprato, kokį daro jam įspūdį, ir žiūrėjo į jį palankiai, bet atsainiai, kaip paprastai žiūrima į svetimus gyvūnėlius. Matydamas tą žavų Irinos abejingumą, kuris kitais laikais būtų galėjęs atrodyti kaip iššūkis, jis negebėjo įveikti drovumo ir jautėsi kaip sukaustytas.

Močiutė naršė po savo prisiminimus stengdamasi padėti vaikaičiui rašyti knygą, kurią, jo paties žodžiais tariant, jau dešimtį metų tai pradėdavo, tai mesdavo į šalį. Įgyvendinti tokį didingą sumanymą savo išmone galėjo padėti tik Alma, kuri turėjo ganėtinai laisvo laiko ir dar nesirgo senatvine demencija. Drauge su Irina ji ne kartą važiavo į Si Klifą, į Belaskų būstą, pasirausti savo stalčiuose, kurių niekas nebuvo atidaręs jai išvykus. Jos kambarys buvo užrakintas, įeidavo į jį tik valytoja. Alma buvo išdalijusi beveik visą savo turtą: brangenybes, išskyrus briliantinę apyrankę, saugomą būsimajai Seto žmonai, – marčiai ir dukraitei; knygas – ligoninėms ir mokykloms; drabužius ir kailinius, kurių niekas Kalifornijoje nedrįso vilkėti, kad gyvūnų teisių gynėjai neužpultų su peiliais jais vilkinčių žmonių, – labdaros organizacijoms; kitus daiktus – visiems pageidaujantiems, bet pasiliko tik tai, kas svarbiausia: laiškus, dienoraščius, laikraščių iškarpas, dokumentus ir nuotraukas. „Irina, reikia sutvarkyti visą tą medžiagą, nenoriu, kad man pasenus po mano asmeninius daiktus raustųsi svetimi žmonės.“ Iš pradžių ėmėsi darbo pati viena, bet ilgainiui, vis labiau kliaudamasi Irina, patikėjo jį merginai. Galiausiai šiai

atiteko viskas, išskyrus laiškus geltonuose vokuose, kurie retkarčiais ateidavo ir beregint dingdavo Almos slaptavietėse. Buvo gavusi nurodymą jų neatplėšti.

Savo vaikaičiui prisiminimus ji pasakojo šykščiai, vieną po kito, kad galėtų kuo ilgiau jį sulaikyti baimindamasi, kad, jeigu jam nusibostų rėžti sparną apie Iriną, minėtas rankraštis vėl dulkėtų stalčiuje ir ji tik retkarčiais matytų vaikiną. Atėjus Setui, reikėjo, kad šalia būtų Irina, priešingu atveju, jos laukdamas, jis niekuo nesidomėdavo. Alma šaipydavosi širdies gilumoje galvodama, ką pasakytų tėvai, jei Setas, Belaskų giminės sosto įpėdinis, susituoktų su imigrante, kuri manosi prižiūrėdama senukus ir maudydama šunis. Ji nesibaisėjo ta galimybe, nes Irina labiau tiko į nuotakas nei diduma laikinų atletiškų Seto draugių, bet tai buvo nešlifuotas deimantas. Nutarė, kad jai nepakenktų kultūrinis apvalkalas, tad ėmė vedžiotis į koncertus ir muziejus, piršti suaugusiųjų knygas vietoj tų jos taip mėgstamų kvailų skaitalų apie išgalvotus pasaulius ir antgamtines pabaisas, mokyti gerų manierų ir padoraus elgesio prie stalo. Žodžiu, mokyti to, ko Moldavijoje neįskiepijo kaimiečiai seneliai, o Teksase alkoholikė motina. Šiaip ar taip, Irina buvo sumani ir dėkinga už pamokas, tad buvo nesunku ją lavinti ir taip deramai atsilyginti už Seto priviliojimą į Vieversių namus.

NEMATOMAS ŽMOGUS

Jau pirmaisiais metais tarnaujant Almai Belasko, Irinai kilo įtarimas, kad moteris turi meilužį, tačiau nedrįso tuo patikėti, kol pagaliau norom nenorom turėjo pasakyti apie tai Setui. Iš pradžių, kol Setas nebuvo jos užkrėtęs liguistu polinkiu šnipinėti ir regzti pinklių, ji nė neketino sekti Almos. Ilgainiui pelnė jos pasitikėjimą, jiemdviem to net nepastebint. Mintis apie meilužį gimė betvarkant dėžes, atvežtas iš namo Si Klife, ir Almos kambaryje pamačius vyriškio nuotrauką sidabriniais rėmeliais, kuriuos ji nuolat blizgindavo minkšto audinio skiautele. Išskyrus kitą, mažesnę, šeimos nuotrauką, nė viena nekrito Irinai į akis, nes visi Vieversių namų gyventojai buvo apsistatę nuotraukomis, tarsi palaikančiomis jiems draugiją. Alma pasakė tik tiek, kad tai vaikystės draugas. Kiekvieną sykį, kai Irina retkarčiais išdrįsdavo ją klausinėti, nukreipdavo kalbą, bet vis dėlto pavyko išpešti, kad jis vardu Ičimėjus Fukuda, japonas, dailininkas, o svetainėje kabo keistas jo paveikslas: nykus žiemos kraštovaizdis, pilkas dangus, tamsūs vienaukščiai namai, elektros stulpai ir laidai, ir vienintelis gyvybės požymis – skrendantis juodas paukštis. Irina negalėjo suvokti, kodėl iš gausybės paveikslų Belaskų namuose Alma pasirinko šitą slogų kūrinį savo būstui papuošti. Nuotraukoje Ičimėjus Fukuda, nenusakomo amžiaus vyriškis šiurkščiais vešliais plaukais, stovėjo palenkęs galvą, lyg ko klausdamas, prisimerkęs, nes žiūrėjo į saulę, tačiau žvilgsnis buvo atviras ir nuoširdus; tarytum šypsojo putliomis, jusliomis lūpomis. Iriną nepaprastai masino tas veidas, rodės,

vyriškis šaukiasi jos, nori pasakyti kažką svarbaus. Ilgai žiūrėjusi į jį, kai būdavo viena kambaryje, ilgainiui ėmė jį vaizduotis visą, nuo galvos iki kojų, priskirdama įvairių būdo savybių ir prasimanydama jo gyvenimo istoriją: plačiapetis, uždaro būdo, puikios savitvardos, matęs ir juoda, ir balta. Kuo mažiau Alma stengėsi apie jį kalbėti, tuo labiau Irina troško jį pažinti. Dėžėse ji aptiko dar vieną to paties žmogaus nuotrauką: stovėjo su Alma paplūdimyje, abu pasiraitoję kelnes, įbridę į vandenį, su batais rankose, stumdėsi juokdamiesi. Sprendžiant iš žaismingo porelės elgesio smėlėtame paplūdimyje, buvo numanu, kad jie įsimylėję ir fiziškai artimi. Ko gero, tuomet buvo vieni ir paprašė nepažįstamą žmogų, praeivį, juos nufotografuoti. Ičimėjus maždaug aštuoniasdešimties, beveik tokio pat amžiaus kaip Alma, padarė išvadą Irina, nė kiek neabejodama, kad, pamačiusi jį, atpažintų. Ir tik Ičimėjus galėjo būti nenuspėjamo Almos elgesio priežastis.

Iš savo darbdavės susimąstymo ir liūdesio pastarosiomis dienomis Irina galėjo spėti, kada ji pradings, nes, kai tik nutardavo išvažiuoti, netikėtai ją apimdavo nesutramdomas džiaugsmas. Ji kažko laukdavo, o kai gaudavo žinią, ūmai apsidžiaugdavo, sumesdavo į lagaminėlį vieną kitą drabužį, pranešdavo Kirstenei, kad neateis į dirbtuvę, ir patikėdavo Neką Irinos globai. Katė, jau labai sena, turėjo keistų įpročių ir negalių: ant šaldytuvo durelių kabojo ilgas sąrašas patarimų ir vaistų. Ji buvo ketvirta tos pačios veislės kačių, kurios, visos tuo pačiu vardu, gyveno pas Almą įvairiais gyvenimo laikotarpiais. Alma išlėkdavo kaip į meilės pasimatymą, nesisakydama nei kur važiuoja, nei kada žada grįžti. Dvi ar tris dienas neduodavo žinios ir grįždavo taip pat netikėtai, kaip išvažiuodavo, švytinti, savo žaisliniu automobiliu, su tuščiu baku. Tvarkydama jos sąskaitas, Irina aptikdavo viešbučių kvitų, taip pat ji pastebėjo, kad Alma visada ima dvejus šilkinius naktinius marškinius, nors paprastai miegodavo apsivilkusi flanelinę pižamą. Mergina niekaip negalėjo suvokti, kodėl Alma išsprunka, lyg darydama ką nuodėminga: juk ji buvo laisva ir galėjo bet ką pasikviesti į savo būstą Vieversių namuose.

Irinos įtarimais dėl vyriškio nuotraukoje neišvengiamai užsikrėtė ir Setas. Mergina stengėsi neužsiminti apie savo abejones, bet, dažnai lankydamasis, jis pastebėjo, kad močiutė tolydžio dingsta iš namų. Klausiama Alma atsakydavo, kad vyksta treniruotis į teroristų stovyklą, išbandyti ajahuaskos galių[2], arba kaip paprastai pašaipiai leptelėdavo dar kokią nors nesąmonę. Setas nutarė, kad jam labai pravartu pasitelkti į pagalbą Iriną tos moters slėpiniams atskleisti, bet iš šios buvo neįmanoma ką nors išpešti, nes buvo aklai atsidavusi Almai. Jis bandė įtikinti ją, kad močiutei gresia pavojus. Pasak jo, pagal savo amžių Alma atrodanti stipri, bet iš tikrųjų esanti silpnos sveikatos, turinti polinkį į aukštą kraujospūdį, jai streikuojanti širdis, jau prasidėjusi Parkinsono liga, žiū, kaip dreba rankos. Jis negalįs tiksliai pasakyti, nes Alma nenorinti daryti atitinkamų sveikatos tyrimų, tačiau jie turį ją stebėti ir saugoti, kad neatsitiktų nelaimė.

– Žmogus visada linki gera savo mylimiems artimiesiems, Setai. Tačiau kiekvienas žmogus trokšta nepriklausomybės. Tavo močiutė niekada nesutiktų, kad mes kištumės į jos asmeninį gyvenimą, nors ir rūpindamiesi jos sveikata.

– Todėl turime daryti taip, kad ji to nežinotų, – paprieštaravo Setas.

Pasak Seto, 2010 metų pradžioje daugmaž per dvi valandas jo močiutei atsitikę kažkas keista. Garsi menininkė, pareiginga moteris, ji nusišalinusi nuo visuomenės, nuo artimųjų ir draugų, užsidariusi senelių globos namuose, visiškai jai nederančiuose, ir, pasak jos marčios Dorisės, panūdusi rengtis kaip pabėgėlė iš Tibeto. Perdegė smegenų saugikliai, nieko kita negalėjo atsitikti, pridūrė Setas. Paskutinįsyk įprastąją Almą jie matė tądien po pietų, kai ji pavalgiusi pareiškė einanti pokaičio. Penktą valandą Dorisė pasibeldė į duris, norėdama priminti, kad pasiruoštų vakariniam pobūviui, išvydo ją basą, vienais apatiniais stovint prie lango ir žiūrint į tolį nereginčiomis akimis. Ant krėslo bejėgiškai

[2] Ajahuaska, haliucinogeninis gėrimas, gaminamas iš svaigiojo kvaitulio lianos, naudojamas indėnų šamanų norint pasiekti ekstazę ir susijungti su dvasiomis.

dryksojo prašmatni ilga suknelė. „Pasakyk Lariui, kad neisiu į pobūvį ir kad, kol gyva būsiu, nieko daugiau iš manęs nesitikėtų." Pareiškė griežtu, prieštarauti neleidžiančiu tonu. Marti tyliai uždarė duris ir nuėjo pasakyti vyrui. Tai buvo lėšų rinkimo Belasko fondui vakaras, pats svarbiausias metų renginys, šeimos įtakingumo išbandymas. Kelneriai jau baigė dengti stalus, virėjai ruošė patiekalus, kamerinio orkestro muzikantai derino instrumentus. Kiekvienais metais Alma tardavo trumpą žodį, daugmaž tą patį, pozuodavo prieš fotoobjektyvus su įžymiausiais filantropais ir atsakydavo į žurnalistų klausimus; tik to ir buvo iš jos tikimasi, visa kita tvarkydavo sūnus Laris. Tad teko apsieiti be jos.

Rytojaus dieną įvyko galutinės permainos. Alma ėmė krautis lagaminus ir nutarė, kad naujajame gyvenime jai prireiksią labai mažai turėtų daiktų. Ketino gyventi kuo paprasčiau. Pirmiausia išvažiavo apsipirkti, paskui pasikvietė savo buhalterį ir advokatą. Pasiskyrė kuklią pensiją, visą kitą turtą perdavė Lariui, nenurodydama, kaip jį paskirstyti, ir pranešė, kad persikelia į Vieversių namus. Norėdama patekti be eilės, nusipirko vietą iš vienos antropologės, kuri už atitinkamą sumą sutiko palaukti dar keletą metų. Belaskų šeimoje niekas nebuvo girdėjęs apie tuos namus.

– Tai tokie poilsio namai Berklyje, – miglotai paaiškino Alma.

– Senelių prieglauda? – sunerimo Laris.

– Maždaug. Pagyvensiu, kiek man dar liko, niekam netrukdydama ir nebūdama našta.

– Našta? Tikiuosi, ne mus turi omeny?

– O ką mes sakysime žmonėms? – tiesiai šviesiai išrėžė Dorisė.

– Kad pasenau ir nukvakau. Nepameluosite, – atsakė Alma.

Vairuotojas nuvežė ją su kate ir dviem lagaminais. Kitą savaitę Alma atnaujino vairuotojo pažymėjimą, kuriuo nesinaudojo kelias dešimtis metų, ir įsigijo ryškiai žalią smartą, tokį mažytį ir lengvą, kad sykį trys padaužos berniūkščiai apvertė jį gatvėje ir paliko riogsoti ratais aukštyn kaip kokį aukštielninką vėžlį. Alma pasirinko tą automobilį, kad ryški spalva būtų aiškiai matoma kitiems vairuotojams ir kad toks mažiukas – jei kartais

pasitaikytų ką nors partrenkti – nesuvažinėtų žmogaus mirtinai. Vairuoti tokį automobilį – tai tarytum važiuoti dviračiu ar neįgaliųjų vežimėliu.

– Man regis, Irina, močiutei reikia rimtai susirūpinti sveikata, ji užsidarė Vieversių namuose, kad niekas nesužinotų, kaip sunkiai ji serga, – kartą pasakė Setas.

– Jei būtų tavo teisybė, Setai, ji jau seniai būtų mirusi. Be to, Vieversių namuose niekas neužsidaro. Tai atvira bendruomenė, kas nori – ateina, kas nori – išeina. Todėl čia nepriimami sergantieji Alzhaimeriu, kurie gali išsprukti ir pasiklysti.

– Kaip tik to ir bijau. Kitą kartą išvažiavusi močiutė gali ir nebegrįžti.

– Ji visad sugrįžta. Žino, kur važiuoja, ir nemanau, kad ji važinėja viena.

– O su kuo? Su kavalieriumi? Gal manai, kad močiutė šlaistosi po viešbučius su meilužiu? – nusišaipė Setas, bet ūmai nustojo juoktis, išvydęs rimtą Irinos veidą.

– O kodėl gi ne?

– Juk ji senė!

– Nelygu, kaip žiūrėsi. Pagyvenusi, bet ne senė. Palyginti su kitais Vieversių namuose, Alma dar gana jauna. Be to, meilė metų nepaiso. Pasak Hanso Voigto, senatvėje įsimylėti gera: ir sveikata pasitaiso, ir depresija dingsta.

– Na, o kaip seniai mylisi? Trumpai tariant, lovoje, – paklausė Setas.

– Man regis, per daug neskubėdami, – atkirto ji. – Galėtum paklausti močiutės.

Setui pavyko patraukti Iriną į savo pusę, ir juodu ėmė ieškoti siūlo galo. Kartą per savaitę Alma gaudavo dėžutę su trimis gardenijomis, kurią pasiuntinys palikdavo registratūroje. Siuntėjo vardo nebūdavo užrašyta, bet Alma nei stebėdavosi, nei domėdavosi, kas rodo jai tokį dėmesį. Taip pat į Vieversių namus ateidavo laiškas be atgalinio adreso – geltonas vokas, kurį atplėšusi ji išimdavo dar vieną, tik mažesnį, su ranka rašytu Si Klifo adresu. Niekas iš Belasko šeimos ar tarnautojų nebuvo matęs tų laiškų

nei siuntęs jų į Vieversių namus. Niekas apie juos nebuvo girdėjęs iki tol, kol Setas apie juos užsiminė. Jaunuoliai negalėjo patikrinti, kas siunčia tuos laiškus nei kodėl jie sudėti į du vokus, kodėl tas pats laiškas siunčiamas dviem adresais nei kur dingsta ta keista korespondencija. Nei Irina neaptiko jos pėdsakų Vieversių namuose, nei Setas – Si Klife, tad jiedu pagalvojo, kad Alma tikriausiai laiko laiškus savo banko seife.

1996 metų balandžio 12 diena

Dar vienas nepamirštamas medaus mėnuo su tavimi, Alma! Jau seniai nebuvau matęs tavęs tokios laimingos ir atsipalaidavusios. Vašingtone mus pasitiko stebuklingas tūkstančio septynių šimtų žydinčių vyšnių vaizdas. Prieš daug metų kažką panašaus esu matęs Kiote. Ar Si Klife tebežydi mano tėčio vyšnia?

Paglostei Vietnamo memorialo tamsiame akmenyje išraižytus vardus ir pasakei man, kad akmenys kalba, kad galima girdėti balsus, kad mirusieji įkalinti toje sienoje ir šaukiasi mūsų, piktindamiesi, jog jie buvę paaukoti. Negaliu to pamiršti. Visur pilna dvasių, Alma, bet, man rodos, jos laisvos ir negiežia apmaudo.

Ičis

LENKAITĖ

Tenkindama Irinos ir Seto smalsumą, Alma papasakojo jiems, kaip pirmą kartą susitiko su Ičimėjumi Fukuda, o paskui žingsnis po žingsnio ėmė gaivinti prisiminimus iš viso savo gyvenimo. Tą dieną įsiminė taip aiškiai, kaip paprastai įsimenamos svarbiausios gyvenimo akimirkos. Susitiko su juo 1939 metų pavasarį Si Klife, prašmatniame rūmų sode. Tuomet buvo maža, nereikli kaip kanarėlė, dieną tyliai sliūkinėdavo pakampėmis, naktį verkdavo įlindusi į trijų durų veidrodinę spintą savo kambaryje, įruoštame jai tetos ir dėdės. Kambarys buvo mėlynoji simfonija: viskas mėlyna – ir portjeros, ir lova su baldakimu ir užuolaidomis, ir flamandiškas kilimas, ir apmušalų paukščiai, ir Renuaro reprodukcijos auksuotais rėmais, o rūkui išsisklaidžius – jūros ir dangaus mėlynė už lango. Alma Mendel verkė amžinai netekusi to, kas brangiausia, nors teta su dėde karštai tikino, esą, ji tik laikinai išsiskyrusi su tėvais ir broliu. Bet kuri menkesnės nuojautos mergaitė būtų jais patikėjusi. Jos atmintyje išliko paskutinįsyk regėtas tėvų atvaizdas: pažiūrėti griežtas pagyvenęs barzdotas vyriškis juodais drabužiais, su storu paltu ir skrybėle, o šalia – nepaguodžiamai raudanti daug jaunesnė moteris Gdansko uoste atsisveikindami moja jai baltomis nosinėmis. Jie vis mažėjo ir blanko, kai laivas gailiai ūkdamas tolo Londono link, o ji, abiem rankomis įsikibusi į turėklus, negalėjo jiems nė mostelėti. Vienui viena tarp keleivių, kurie, susigrūdę laivo paskuigalyje, žiūrėjo, kaip tolumoje dingsta tėvynė, Alma drebėjo vilkėdama savo kelioniniais drabužiais, stengdamasi tvardytis, kaip nuo mažens buvo ją išmokę tėvai. Net per tolydžio didėjantį atstumą jautė jų

neviltį, ir širdį vis labiau gniaužė nuojauta, kad niekada jų nebematysianti. Pastebėjo, kaip tėvas gana neįprastai apkabino motiną per pečius, lyg baimindamasis, kad ji gali šokti į vandenį, o toji viena ranka prilaikydama skrybėlaitę, kad nenupūstų vėjas, kita karštligiškai mojavo nosine.

Prieš tris mėnesius Alma stovėjo su jais toje pačioje prieplaukoje išlydėdama dešimčia metų vyresnį brolį Samuelį. Motina išliejo daug ašarų prieš pritardama vyrui, panūdusiam išleisti sūnų į Angliją dėl visa ko, jei pasitvirtintų gandai apie artėjantį karą. Ten jam būsią saugu: nei į kariuomenę nepašauksią, nei jis pats susigundysiąs eiti savanoriu. Mendeliai nė negalvojo, kad, prasidėjus karui su Vokietija, po dvejų metų Samuelis tarnausiąs Karališkosiose oro pajėgose. Pamačiusi, kaip išvykdamas į užsienį brolis puikuojasi nelyginant nuotykių panūdęs geltonsnapis, Alma pajuto, kad virš jų šeimos pakibo grėsmė. Brolis jai buvo tarytum šviesulys, išblaškantis tamsą sunkiausiomis valandėlėmis ir išsklaidantis baimę pergalingu juoku, draugiškomis pašaipomis ir dainomis, kurias dainuodavo skambindamas fortepijonu. Samuelis, savo ruožtu, nesiliovė žavėjęsis Alma nuo tos akimirkos, kai paėmė ant rankų ką tik gimusią, rausvutę, kvepiančią talku ir miaukiančią kaip kačiukas. Jo meilė seseriai tolydžio stiprėjo visus tuos septynerius metus iki pat išsiskyrimo dienos. Sužinojus, kad Samuelis išvyksta, ją pirmąsyk ištiko isterijos priepuolis. Ji prapliupo verkti ir spiegti, raitytis parkritusi ant grindų, kol pagaliau motina su guvernante neištvėrusios negailestingai panardino ją į vonią su lediniu vandeniu. Samueliui išvykus, ją apėmė begalinis liūdesys ir baisi nuojauta, kad netrukus jos laukia didelės permainos. Alma išgirdo tėvus kalbant apie Lilijaną, motinos seserį, kuri gyveno Jungtinėse Amerikos Valstijose, ištekėjusi už tokio Isako Belasko, didelio žmogaus, kaip būdavo priduriama kiekvieną kartą, minint jo vardą. Prieš tai ji nė nenumanė, kad esama tos tolimos tetos ir to didelio žmogaus, todėl labai nustebo, kai tėvai liepė rašyti jiems atvirukus kuo gražesniu raštu. Taip pat negeras ženklas buvo, kai per istorijos ir geografijos pamokas guvernantė netikėtai prašneko apie Kaliforniją ir kitoje gaublio

pusėje parodė geltoną dėmę. Pasibaigus Naujųjų metų šventėms, tėvai pareiškė, kad ji važiuosianti kurį laiką mokytis į užsienį. Šiaip ar taip, priešingai nei brolis, ji nuvyko pas artimuosius ir apsigyveno San Fransiske su teta Lilijana, dėde Isaku, dviem pusseserėmis ir pusbroliu.

Visa kelionė nuo Gdansko iki Londono, kur ji įsėdo į San Fransisko transatlantinį lainerį, truko septyniolika dienų. Mendeliai įpareigojo panelę Honikomb, jos anglę guvernantę, pristatyti Almą sveiką ir gyvą į Belaskų namus. Panelė Honikomb, senmergė pretenzinga tartimi, pabrėžtinai mandagių manierų pasipūtėlė, niekino žemesnio luomo žmones, vergiškai lankstėsi viršesniesiems, bet, šiaip ar taip, dirbdama Mendeliams, per pusantrų metų pelnė jų pasitikėjimą. Niekas jos nemėgo, o juo labiau Alma, bet niekas nepaisė mergaitės nuomonės, ankstyvojoje vaikystėje parenkant jai guvernantes ir auklėtojas. Stengdamiesi palenkti panelę Honikomb, kad ji sutiktų keliauti, Mendeliai pažadėjo dosniai atsilyginti, kai tik Alma laimingai atvyksianti į San Fransiską pas gimines. Jiedvi apsigyveno pačioje geriausioje laivo kajutėje; iš pradžių sirgo jūrlige, o paskui baisiai nuobodžiavo. Anglė nepritapo prie pirmos klasės keleivių, bet būtų greičiau šokusi į jūrą, negu sutikusi bendrauti su savo luomo žmonėmis, tad praleido daugiau nei dvi savaites kalbėdamasi tik su savo auklėtine. Laive būta ir daugiau vaikų, bet Alma nesidomėjo vaikams skirtais renginiais ir pramogomis ir su niekuo nedraugavo; šiaušėsi prieš savo auklėtoją ir paslapčia šniurkštė pirmą kartą atsidūrusi toli nuo motinos, skaitė fėjų pasakas ir rašė širdį draskančius laiškus, kuriuos, įdavusi į rankas pačiam kapitonui, prašė išsiųsti iš artimiausio uosto – bijojo juos patikėti panelei Honikomb, kad jie nepakliūtų žuvims. Labiausiai įsiminė kelios be galo prailgusios kelionės akimirkos: Panamos kanalas ir kaukių balius, kai kažkoks žmogėnas, persirengęs apačių genties indėnu, įstūmė į baseiną panelę Honikomb, kuri, apsisiautusi paklode, vaizdavo romėnų skaistuolę vestalę.

Visa Belaskų šeima – dėdė, teta, pusbrolis ir pusseserės – laukė Almos San Fransisko uoste, kur šurmuliavo tokia gausybė azijie-

čių krovikų, kad panelė Honikomb išsigando: pagalvojo per klaidą atsidūrusi Šanchajuje. Teta Lilijana – pilkais karakulio kailiniais ir su turkišku turbanu – vos neuždusino seserėčios savo glėbyje, tuo tarpu Isakas Belaskas su vairuotoju bandė sukrauti viešnių skrynias ir ryšulius. Pusseserės Marta ir Sara pasveikino viešnią šaltu pakštelėjimu į skruostą ir beregint ją pamiršo – ne iš blogos valios, o todėl, kad buvo tokio amžiaus, kai merginos ieško jaunikio, ir tie rūpesčiai nustelbia visus kitus reikalus. Nepaisant Belaskų giminės turtų ir šlovės, buvo nelengva išleisti jas už vyro, nes, išskyrus tėvo nosį ir apvalainas motinos formas, merginos nebuvo paveldėjusios nei tėvo proto, nei motinos švelnumo. Pusbrolis Natanielis, vienintelis berniukas, gimęs po šešerių metų įkandin Saros, dar nesubrendęs, stypčiojo kaip garnys: išblyškęs, sudžiūvęs, ištįsęs, nerangus, liūdnomis, mąsliomis didelio šuns akimis, su visur kliūvančiomis alkūnėmis ir amžinai nubrozdintais keliais. Jis atkišo ranką nudūręs žvilgsnį ir, tėvų palieptas, pusbalsiu pasisveikino. Alma taip stipriai įsikibo jam į ranką, lyg tai būtų gelbėjimosi liemenė, ir jis, nors ir kaip stengdamasis, nesugebėjo jos ištraukti.

Taip prasidėjo Almos viešnagė dideliuose Si Klifo namuose, beveik be pertraukos užsitęsusi septyniasdešimt metų. Išverkusi kone visas ašaras pirmaisiais 1939 metų mėnesiais, vėliau ji verkdavo tik retkarčiais. Ilgainiui išmoko pati viena oriai kęsti savo vargus, įsitikinusi, kad niekas nesidomi kitų žmonių bėdomis, o slapčia slopinamas sielvartas palengva išblėsta. Nuo mažumės persiėmė tėvo pažiūromis, o jis buvo griežtų, nepalaužiamų principų, didžiavosi pats viską pasiekęs ir niekam nesąs skolingas, nors tai toli gražu nebuvo tiesa. Paprasčiausia laimės formulė, tėvo įdiegta vaikams nuo lopšio, reikalavo niekada nesiskųsti, niekada nieko neprašyti, stengtis visur pirmauti ir niekuo nepasitikėti. Kelis dešimtmečius Alma vilko tą sunkią naštą ant pečių, kol pagaliau meilė padėjo jai kai kurių ydų nusikratyti. Tas stojiškas charakteris ilgai gaubė ją mįslinga aura, iki išaiškėjo paslaptys, kurias ji taip budriai saugojo.

Ketvirtajame dešimtmetyje per Didžiąją depresiją Isakas Belaskas sugebėjo ne tik išvengti krizės smūgių, bet ir padidinti savo

turtą. Tuo metu, kai kiti neteko visko, jis dirbo savo juridinėje kontoroje aštuoniolika valandų per parą, investuodamas kapitalą į verslą, pažiūrėti rizikingą, bet ilgainiui davusį daug pelno. Buvo jis oficialus, nekalbus, bet labai geros širdies. Tą geraširdiškumą jis laikė yda ir stengėsi sudaryti valdingo ir griežto žmogaus įspūdį, bet, pabendravus su juo kelis kartus, veikiai atsiskleisdavo jo taurumas. Sklido gandai, kad jis gailestingas, ir tai pakenkė jo, kaip advokato, karjerai. Vėliau, kandidatuodamas į Kalifornijos Aukščiausiojo Teismo teisėjus, pralaimėjo rinkimus, nes varžovai jį apkaltino, kad dėl pernelyg didelio taurumo ir atlaidumo nusikaltėliams nukenčiąs teisingumas ir visuomenės saugumas.

Isakas mielai priėmė Almą į savo namus, tačiau netrukus mergaitės verksmas naktimis ėmė dirginti nervus. Nors ir prislopintas ir tramdomas, vos girdimas pro storas raižytines raudonmedžio spintos duris, kūkčiojimas pasiekdavo miegamąjį kitapus koridoriaus, kur jis bandydavo skaityti. Jo manymu, vaikai, kaip ir gyvūnai, turį įgimtą gebėjimą adaptuotis, ir mergaitė netrukus nusiraminsianti susitaikiusi su likimu arba galbūt jos tėvai emigruosią į Ameriką. Jis suvokė negalįs jai padėti, varžydamasis moterims būdingų reikalų. Jis nelabai suprato įprastą žmonos ir dukterų elgesį, tad juo sunkiau buvo suprasti tą dar nė aštuonerių nesulaukusią lenkaitę. Jam smilktelėjo prietaringas įtarimas, kad seserėčios ašaros pranašaujančios didelę nelaimę. Europoje dar buvo žymu Pirmojo pasaulinio karo randai, dar gyvas prisiminimas apkasų išdraskytos žemės, milijonų žuvusiųjų, našlių ir našlaičių, pūvančių arklių tvaiko, mirtinų nuodų, musių ir bado. Niekas nenorėjo dar vieno tokio pat gaisro, bet Hitleris jau prisijungė Austriją, užgrobė dalį Čekoslovakijos, ir jo kurstytojiškų raginimų įteisinti aukščiausiosios rasės viršenybę nevalia laikyti pamišėlio kliedesiais. Sausio pabaigoje Hitleris pasiūlė išvaduoti pasaulį nuo žydų grėsmės: negana jų ištremti, jie turi būti išnaikinti. Kai kurie vaikai turi tam tikrų psichikos galių; nieko nuostabaus, galvojo Isakas Belaskas, jeigu Alma regi košmarus ir iš anksto išgyvena siaubingą gėlą. Ko tikisi jo giminės, kad nesprunka iš Lenkijos? Ištisus metus ragino juos

emigruoti, pasekti iš Europos bėgančių žydų pavyzdžiu; siūlė jiems savo pastogę, nors Mendeliai turėjo užtektinai išteklių ir neprašė pagalbos. Baruchas Mendelis jam atsakė, kad Didžioji Britanija ir Prancūzija garantuoja Lenkijos integralumą. Jautėsi saugus, kliaudamasis pinigų galia ir profesinėmis pažintimis; nacių propaganda paveikė tik tiek, kad jis išsiuntė vaikus į užsienį. Isakas Belaskas nebuvo pažįstamas su Mendeliu, bet iš laiškų ir telegramų jam buvo aišku, kad svainės vyras tiek pasipūtęs ir nemalonus, tiek užsispyręs.

Tik beveik po mėnesio Isakas sunerimo dėl Almos būklės, bet ir tada nebuvo linkęs pats imtis to reikalo, manydamas, kad tuo rūpintis turėtų žmona. Naktį sutuoktinius skyrė tik durys, visada praviros, bet Lilijana buvo priekurtė ir paprastai išgerdavo opijaus lašų, kad geriau miegotų, tad, jeigu vyras nebūtų pasakęs, niekad nebūtų išgirdusi verksmo spintoje. Tuo metu panelė Honikomb jau negyveno jų namuose: atvykusi į San Fransiską, gavo žadėtąjį atlyginimą ir po dviejų savaičių grįžo į gimtinę, pasibodėjusi prastomis manieromis, nesuprantama tartimi ir amerikine demokratija, – be paliovos tylomis tuo baisėjosi, skaudžiai įžeisdama Belaskus, rafinuotus žmones, kurie labai pagarbiai su ja elgėsi. Antra vertus, kai, perskaičiusi sesers laišką, Lilijana nerado deimantų, Mendelių įsiūtų po Almos palto pamušalu ne tiek dukters ateičiai užtikrinti, juo labiau kad jie buvo ne per didžiausios vertės, kiek kaip šeimos relikviją, iškart įtarė panelę Honikomb ir pasiūlė pasiųsti vieną kurį iš vyro advokatų kontoros tarnautojų apklausti anglės. Tačiau Isakas nutarė, kad to daryti neverta. Tiek pasaulyje, tiek giminėje ir šiaip per daug sukrėtimų, kad imtum medžioti mokytojas kitame žemyne už jūrų marių: keli deimantai šen, keli ten Almos gyvenime neturi reikšmės.

– Mano draugės, su kuriomis žaidžiu bridžą, sakė, kad San Fransiske yra nuostabus vaikų psichologas, – pranešė Lilijana vyrui, sužinojusi apie seserėčios būklę.

– Kas toks? – kilstelėdamas akis nuo laikraščio, paklausė patriarchas.

– Na, psichologas, ir tiek, Isakai, neapsimesk kvailiu.

– Kažkuri tavo draugė pažįsta žmogų, kuris turi tokios pakrikusios psichikos vaiką, kad kreipiasi į psichologą?

– Žinoma, Isakai, bet greičiau mirtų, nei prisipažintų.

– Savaime suprantama, Lilijana, vaikystė – nelaimingiausias gyvenimo laikotarpis. Pasaką, kad vaikai nusipelno laimės, prasimanė Voltas Disnėjus, trokšdamas užsidirbti pinigų.

– Nebūk toks žiaurus! Negalime leisti Almai be paliovos nepaguodžiamai verkti. Reikia ką nors daryti.

– Gerai, Lilijana. Griebsimės tos kraštutinės priemonės, kai niekas nebepadės. O dabar galėtum duoti Almai savo lašų.

– Nežinau, Isakai, man regis, kad tai būtų lazda su dviem galais. Mums nedera taip anksti pratinti mergaitės prie opijaus.

Taip ir sutarė apsvarstę visus už ir prieš psichologą ir opijų ir staiga susivokė, kad tris naktis pagret iš spintos negirdėti nė garso. Įdėmiai klausėsi dar dvi naktis ir įsitikino, kad mergaitė nežinia kodėl nusiramino ir ne tik gerai miegojo, bet ir ėmė valgyti kaip visi normalūs vaikai. Alma nepamiršo nei tėvų, nei brolio ir troško kaip troškusi, kad jie visi kuo greičiau vėl gyventų kartu, jai išseko ašaros, ir netrukus ji pamažu susidraugavo su dviem savo gyvenimo meilėmis: Natanieliu Belasku ir Ičimėjumi Fukuda. Natanielis, neseniai sulaukęs trylikos, buvo jaunesnysis Belaskų sūnus, o Ičimėjus, aštuonerių kaip ir ji, – jaunesnysis sodininko sūnus.

Marta ir Sara, Belaskų dukterys, gyveno visiškai kitokiame pasaulyje nei Alma, vaikėsi madų, lakstė po pobūvius ir medžiojo jaunikius, o susidūrusios su ja Si Klifo namų labirintuose arba per oficialius pietus valgomajame krūptelėdavo, stengdamosi prisiminti, kas yra ta mergiūkštė ir kaip ji čia atsidūrė. Natanielis, priešingai, negalėdavo jos nusikratyti, nes Alma iš pat pirmos dienos mindavo jam ant kulnų, vietoj savo dievinamo brolio Samuelio pasirinkusi tą baugštų pusbrolį. Amžiumi jis buvo jai artimiausias Belaskų šeimos narys, nors ir vyresnis penkeriais metais, tokio pat švelnaus ir drovaus temperamento kaip ir ji. Mergaitė ir žavėjo Natanielį, ir gąsdino. Alma atrodė nužengusi iš dagerotipo su savo švaria britiška tartimi, išmokta iš vagilės auklėtojos, ir

duobkasio rūstumu, sukaustyta, kampuota kaip lenta, atsiduodanti kelionės skrynių naftalinu, ir su akiplėšiška šviesia sruoga ant kaktos, tokia ryškia, palyginti su jos juodais plaukais ir tamsiu gymiu. Iš pradžių Natanielis stengėsi jos vengti, tačiau niekas negalėjo įveikti nedrąsių Almos draugystės apraiškų, ir pagaliau jis nusileido, nes buvo paveldėjęs taurią tėvo širdį. Numanė, kaip tyliai kenčia pusseserė, oriai slėpdama savo skausmą, tačiau, prasimesdamas bet kokia dingstimi, vengė atlikti savo pareigą ir guosti ją. Alma buvo pienburnė, juodu siejo tik plonytė giminystės gija, San Fransiske ji buvo laikina viešnia, tad būtų be reikalo švaistęs jausmus megzdamas su ja draugystę. Kai praslinko trys savaitės ir nebuvo nė žymės, kad pusseserės viešnagė artėja prie pabaigos, to preteksto nebeliko, ir jis nuėjo paklausti motinos, ar tik jie neketina jos įdukrinti. „Tikiuosi, kad to neatsitiks“, – šiurpo nukrėsta, atsakė Lilijana. Iš Europos plaukė baugios naujienos, ir jos mintyse vis labiau stiprėjo įtarimas, kad seserėčia gali tapti našlaitė. Iš motinos tono Natanielis suprato, kad Alma jų namuose gyvens neribotą laiką, ir pasidavė meilės instinktui. Jis miegojo kitame namo gale, ir niekas jam nesakė, kad Alma verkia spintoje, bet kažkaip pats sužinojo ir ne vieną naktį pirštų galiukais sėlino jos guosti.

Natanielis ir supažindino Almą su Fukudomis. Ji matydavo juos pro langus, bet nėjo į sodą iki pat pavasario, kol pagerėjo orai. Vieną šeštadienį Natanielis užrišo jai akis, pažadėjęs staigmeną, ir, paėmęs už rankos, per virtuvę ir skalbyklą nuvedė į sodą. Kai atrišo jai akis ir ji atsimerkė, pamatė atsidūrusi po vešlia žydinčia vyšnia, rausvos vatos debesimi. Prie medžio, pasirėmęs kastuvo, stovėjo plačiapetis, nedidelio ūgio įdegęs azijietis darbiniais drabužiais, su šiaudine skrybėle. Kapota, sunkiai suprantama anglų kalba pasakė Almai, kad vyšnia gražiai žydi, bet po kelių dienų nužydėsianti ir žiedais nuklosianti žemę: geriausia esą prisiminti žydintį medį, nes tas vaizdas tversiąs visus metus iki kito pavasario. Tas vyriškis buvo Takao Fukuda, sodininkas japonas, tarnavęs ten daug metų, vienintelis žmogus, prieš kurį Isakas Belaskas pagarbiai nukeldavo skrybėlę.

Natanielis grįžo į namus palikęs pusseserę drauge su Takao, ir šis aprodė jai sodą. Vedžiojo po terasas, pakopomis išdėstytas šlaituose, nuo pat kalvos viršūnės, kur stovėjo namas, iki paplūdimio. Juodu vaikščiojo siaurais takais pro klasikines statulas, nuo drėgmės apsitraukusias žaliu apnašu, pro šaltinius, egzotiškus medžius ir vešlius augalus; jis aiškino, iš kur jie atvežti ir kokios priežiūros reikalauja, kol pagaliau abu priėjo vijoklinėmis rožėmis apaugusią pavėsinę, iš kurios vėrėsi panoraminis vaizdas į jūrą, įlanką po kairei ir po dešinei – į Aukso Vartų tiltą, atidarytą vos prieš dvejetą metų. Iš ten buvo matyti kolonijos jūros liūtų, ilsinčių ant uolų, o kantriai stebint horizontą, kartais, jei nusišypsodavo laimė, pasirodydavo banginiai, iš šiaurės atplaukiantys gimdyti į Kalifornijos vandenis. Paskui Takao nuvedė ją į oranžeriją, panašią į miniatiūrinę karalienės Viktorijos laikų geležinkelio stotį, kaltinės geležies ir stiklo pastatą. Viduje, prislopintoje šviesoje, šiltoje drėgnoje terpėje tarp garintuvų ir radiatorių, dėžėse dygo gležni augalai, kiekvienas su etikete, kurioje užrašytas pavadinimas ir nurodyta būsimo persodinimo data. Tarp dviejų ilgų neobliuotų lentų stalų Alma pamatė berniuką, įsistebeilijusį į pistacijas; išgirdęs juos įeinant, jis metė žirkles ir išsitempė kaip kareivis. Takao priėjęs kažką pakuždėjo nesuprantama Almai kalba ir sušiaušė jam plaukus. „Mano jaunėlis“, – pasakė. Alma nesidrovėdama spitrėjo į tėvą ir sūnų kaip į kitos rūšies būtybes: jie neatrodė panašūs į Britų enciklopedijoje vaizduojamus rytiečius.

Berniukas nusilenkė visu liemeniu ir prisistatė nepakeldamas galvos:

– Aš esu Ičimėjus, ketvirtas Takao ir Heidekos Fukudų sūnus, malonu susipažinti su jumis, panele.

– Aš esu Alma, Isako ir Lilijanos Belaskų seserėčia, malonu susipažinti su jumis, pone, – sutrikusi atsiliepė ji šypsodama.

Tuo oficialiu tonu jie kalbėjosi visą gyvenimą, tik vėliau, gimus meilei, šiek tiek su humoru. Alma, aukštesnė ir stipresnė, atrodė vyresnė. Tačiau, nors ir mažo ūgio, Ičimėjus lengvai kilnojo sunkius maišus su žeme ir, prikrovęs pilną vienratį vežimėlį, gabeno juos į kalvą. Galva, palyginti su liemeniu, atrodė didoka,

kūnas buvo medaus spalvos, plaukai tiesūs, neklusnūs, akys juodos, atstu viena nuo kitos, o šypsant atrodydavo kaip du plyšiukai. Iškritus pieniniams, jam vis dar dygo nuolatiniai dantys.

Visą tą rytą Alma praleido su Ičimėjumi. Jis sodino augalus į tėvo išurbtas duobutes, pasakodamas apie slėpiningą sodo gyvenimą, apie žemėje išsiraizgiusias šaknis, beveik nepastebimus vabzdžius, mažyčius daigelius, per savaitę užaugančius per plaštaką. Apie chrizantemas, kurias kaip tik nešiojo iš oranžerijos, apie tai, kad jos persodinamos pavasarį, o pražysta rudenį, džiugindamos akis savo spalvomis tuo metu, kai vasarinės gėlės būna jau nužydėjusios. Aprodė pumpuruotus rožynus, sakydamas, kad teksią juos gerokai apkarpyti, idant rožės augtų didelės ir gražios. Papasakojo, kuo skiriasi sėkliniai augalai nuo svogūninių, saulėmėgiai nuo pavėsį mėgstančiųjų, vietiniai nuo atvežtinių. Takao Fukuda, stebintis juos vogčiomis, priėjęs paaiškino Almai, kad Ičimėjui tenką subtiliausi darbai, nes jis gimęs „žaliais pirštais“ – augalai jo klauso. Berniukas nuraudo pamalonintas.

Nuo tos dienos Alma nekantriai tykodavo sodininkų, savaitgaliais visada atvažiuojančių tuo pačiu laiku. Takao Fukuda paprastai atvažiuodavo su Ičimėjumi, o kai pasitaikydavo daugiau darbo – taip pat su vyresniaisiais sūnumis Čarlzu ir Džeimsu, ir vienturte dukterimi Megume, keleriais metais vyresne už Ičimėjų, bet ji domėjosi tik mokslais ir bodėjosi žemėmis purvintis rankas. Ičimėjus, kantrus ir drausmingas, dirbdavo neblaškydamas dėmesio į Almą – žinodavo, kad į dienos pabaigą tėvas leis jam pusvalandį pažaisti su naująja drauge.

ALMA, NATANIELIS IR IČIMĖJUS

Namai Si Klife buvo tokie dideli, o visi taip užsiėmę, kad niekas nekreipė dėmesio į vaikų žaidimus. Jei kas nors pastebėdavo Natanielį praleidžiant daug laiko su gerokai jaunesne mergaite, susidomėjimas iškart išblėsdavo, nes netrūko svarbesnių darbų. Ne per daugiausia linkusi žaisti su lėlėmis, Alma greit įveikė tą polinkį ir užsispyrusi išmoko žaisti žodžių loto su žodynu ir šachmatais, nes strategija niekada nepasižymėjo. Natanieliui, savo ruožtu, nusibodo rinkti pašto ženklus ir stovyklauti su skautais. Jie ruošdavo spektaklius dviese arba trise, jis rašydavo scenarijų, ir jie beregint lipdavo į palėpę. Žiūrovų niekada nepasigesdavo, nes ruoštis būdavo kur kas smagiau nei vaidinti, be to, jie netroško plojimų: didžiausias malonumas buvo kurti scenarijų ir rūpintis dekoracijomis. Sudėvėti drabužiai, nudryžusios užuolaidos, išklerę baldai ir visokie seni rakandai pravertė kuriant drabužius, aksesuarus ir specialiuosius efektus, o visa kita papildydavo vaizduotė. Ičimėjus, kuris galėdavo nekviečiamas patekti į Belaskų namus, taip pat priklausė teatro trupei, atlikdavo antraeilius vaidmenis, nes buvo labai prastas aktorius. Talento trūkumą atstodavo puiki atmintis ir dailininko gebėjimai: nesuklupdamas deklamuodavo ilgiausius monologus, paimtus iš mėgstamiausių Natanielio romanų, nuo „Drakulos" iki „Grafo Montekristo", ir gaudavo piešti dekoracijas. Deja, neilgai tęsėsi ta draugystė, išvadavusi Almą iš našlaitės dalios ir vienatvės, prislėgusios ją pirmosiomis dienomis.

Kitais metais Natanielis pradėjo lankyti britų ugdymo sistemos berniukų vidurinę mokyklą. Iš pat pirmų dienų pasikeitė jo gyvenimas. Jis ne tik ėmė vilkėti ilgas kelnes, bet ir susidūrė su

begaliniu bręstančių paauglių žiaurumu. Nebuvo tam pasiruošęs: iš pažiūros atrodė ne keturiolikmetis paauglys, o dešimties metų berniukas, dar nesuvokė, ką reiškia negailestingas hormonų šėlsmas, buvo uždaro būdo, baugštus ir linkęs, deja, ne į sportą, o į knygas. Niekada nemėgo girtis, neturėjo polinkio į žiaurumą kaip kiti berniukai, nei į nešvankybes, o kadangi toks buvo iš prigimties, bergždžiai stengėsi atrodyti kitoks: nuo jo dvelkė baime. Pirmą mokslo metų trečiadienį jis grįžo namo su pamušta akimi, sukruvinta nosimi ir dėmėtais marškiniais. Motinos kvočiamas, tylėjo dantis sukandęs, o Almai pasakė atsitrenkęs į vėliavos stiebą. Tą naktį pirmąsyk prišlapino lovą. Pasibaisėjęs sukišo drėgnas paklodes į židinio kaminą, ir jos atsirado tik rugsėjo pabaigoje, kai, užkūrus ugnį, namai prisipildė dūmų. Lilijanai irgi nepavyko išpešti iš sūnaus, kur dingo paklodės, bet ji suvokė, kas atsitiko, ir nutarė kirsti iš peties. Atėjo pas mokyklos direktorių, rudaplaukį škotą girtuoklio nosimi, kuris priėmė ją sėdėdamas už milžiniško rašomojo stalo, tarp tamsaus medžio lentelėmis apkaltų sienų, saugomas karaliaus Jurgio VI portreto. Rudaplaukis paaiškino Lilijanai, kad saikingas smurtas mokykloje laikomas esmine ugdomąja priemone, todėl skatinami žiaurūs sportiniai žaidimai, moksleiviai sprendžia ginčus užsimovę bokso pirštines, o už drausmės pražangas jis pats savo ranka baudžia įkirsdamas rykščių per užpakalį. Vyrai ugdomi kumščiais. Taip buvo visada, ir Natanielis Belaskas turės su tuo susitaikyti, jeigu norės mokytis toliau, ir tai jam išeis į naudą. Jis pridūrė, kad kišdamasi į mokyklos reikalus Lilijana tik pakenkusi sūnui, bet, kadangi jis naujokas, padarysiąs išimtį ir pamiršiąs tą istoriją. Dusdama iš pykčio, Lilijana nukūrė į Montgomerio gatvę, į vyro kontorą, įsiveržė į vidų, bet ir ten nerado pritarimo.

– Nesikišk, Lilijana. Visi berniukai gauna vyro krikštą ir beveik niekas nemiršta, – atsiliepė Isakas.

– O tu irgi gaudavai lupti?

– Žinoma. Ir kartais išeidavo į sveikatą.

Ketveri mokslo metai Natanieliui būtų buvę begalinė kančia, jeigu jis netikėtai nebūtų sulaukęs pagalbos: vieną savaitgalį, iš-

vydęs subraižytą ir sumuštą, Ičimėjus nusivedė jį į pavėsinę sode ir įspūdingai parodė keletą kovos menų pratimų, kurių mokėsi vos atsistojęs ant kojų. Įdavė į rankas kastuvą ir liepė perskelti jam galvą. Natanielis pamanė, kad šis juokauja, ir iškėlė kastuvą kaip skėtį. Teko ilgokai jį įkalbinėti, kol pagaliau jis suprato, ko norima, ir rimtai puolė Ičimėjų. Nesusivokė, kaip paleido kastuvą ir atsidūrė aukštielninkas ant itališkomis plytelėmis išklotų pavėsinės grindų, didžiai stebintis ten pat buvusiai Almai. Taip Natanielis sužinojo, kad Pušies gatvėje išsinuomotame garaže romusis Takao Fukuda moko savo ir kitus japonų bendruomenės vaikus dziudo ir karatė. Papasakojo tėvui, viena ausimi girdėjusiam apie tuos kovos menus, pamažu plintančius Kalifornijoje. Isakas Belaskas nuvažiavo į Pušies gatvę nelabai tikėdamasis, kad Fukuda galėtų padėti sūnui, tačiau sodininkas jam paaiškino, jog kovos menai tuo patrauklūs, kad reikalauja ne fizinių jėgų, o susikaupimo ir sugebėjimo mikliai įvertinti priešininko svorį ir greitį ir jį parblokšti. Natanielis pradėjo lankyti treniruotes. Triskart per savaitę popiet vairuotojas nuveždavo jį į garažą, kur jis grumdavosi iš pradžių su Ičimėjumi ir jaunesniais vaikais, o vėliau su Čarlzu, Džeimsu ir kitais vyresniais berniukais. Kelis mėnesius jis vaikščiojo skaudama nugara, kol pagaliau išmoko virsdamas nesusimušti ir nustojo bijoti grumtynių. Tiesa, aukštesnio nei pradedančiųjų lygmens nepasiekė, bet mokykloje pranoko daugumos vyresnių mokinių įgūdžius, ir to užteko. Netrukus niekas nebedrįso prie jo kibti, nes pirmąjį, kas artindavosi piktu veidu, pasitikdavo keliais gomuriniais riksmais ir perdėtai karinga kovos judesių choreografija. Isakas Belaskas neklausinėjo, kaip sūnui sekasi mokytis grumtynių meno, kaip ir anksčiau nesidomėjo, ar jis gauna lupti, tačiau padėtį stebėjo, nes vieną dieną atvažiavo sunkvežimiu į Pušies gatvę su keturiais darbininkais sudėti grindų garaže. Takao Fukuda pasitiko jį pagarbiai lankstydamasis, kaip rytiečių įprasta, bet nepasakė nė žodžio.

Prasidėjus Natanielio mokslams, palėpėje pasibaigė vaidinimai. Be pamokų ruošimo ir įtemptų savigynos treniruočių, vaikiną kamavo metafizinis nerimas ir gilus liūdesys, tad motina sten-

gėsi jam padėti kasdien sugirdydama po šaukštą žuvų taukų. Jis neturėdavo laiko nei žodžių loto, nei šachmatams, kai Almai pavykdavo jį nutverti prieš užsidarant savo kambaryje, kur jis brunzgindavo gitarą. Jis pamėgo džiazą ir bliuzus, bet nekentė madingų šokių – būtų miręs iš gėdos aikštelėje, nes būtų rėžusi akis muzikinės klausos stoka, visų Belaskų yda. Su pavydu atmiešta pašaipa žiūrėdavo, kaip, stengdamiesi jį pralinksminti, Alma su Ičimėjumi šoka lindihopą. Paaugliai turėjo dvi nujodytas plokšteles ir gramofoną, Lilijanos išmestą į šiukšlyną: Alma jį surado, o Ičimėjus, kaip paprastai kantrus ir sumanus, išardė ir vėl sunarstė savo švelniais žaliais pirštais.

Vidurinė mokykla, iš pirmų dienų palaužusi Natanielį, ir vėliau buvo tikra kankynė. Moksleiviams ilgainiui nusibodo jį lupti, užklupus iš netyčių, bet ištisus ketverius metus visi tyčiojosi iš jo ir laikėsi atstu; negalėjo atleisti, kad jis išprusęs, gerai mokosi ir toks nemiklus. Jis visada jautėsi gimęs ne tuo laiku ir ne toje vietoje, kur būtų derėję. Nieku gyvu negalėjo atsisakyti sporto, angliškojo švietimo pamato, ir amžinai kentėjo pažeminimą – per varžybas visada atbėgdavo paskutinis ir niekas nenorėdavo priimti jo į savo komandą. Penkiolikos metų ūmai ištįso nuo kojų iki ausų: kas du mėnesius tėvai turėjo pirkti naujus batus ir ilginti kelnes. Buvęs mažiausias klasėje, tapo įprasto ūgio, ištįso kojos, rankos ir nosis, po marškiniais išryškėjo šonkauliai, o Adomo obuolys ant lieso kaklo atrodė kaip koks piktybinis auglys: turėdavo iki pat vasaros vaikščioti apsirišęs šaliku. Baisėjosi savo – nelyginant nupešto maitvanagio – profiliu, visada stengdavosi atsisėsti kur nors kampe, kad būtų matomas iš priekio. Apsisaugojo nuo spuogų, išbėrusių veidus priešams, bet ne nuo kompleksų, būdingų jo amžiaus paaugliams. Negalėjo įsivaizduoti, kad greičiau nei po trejų metų bus taisyklingų kūno linijų, dailių veido bruožų gražuolis, kaip kino aktorius, romantiškų vaidmenų atlikėjas. Jautėsi negražus, nelaimingas ir vienišas; negalėjo nusikratyti minčių apie savižudybę, kaip vieną baisiausių saviplakos valandėlių prisipažino Almai. „Be reikalo, Natai. Verčiau baik mokyklą, studijuok medi-

ciną ir važiuok į Indiją gydyti raupsuotųjų. Aš važiuosiu kartu su tavimi“, – atsakė ji, žiūrėdama į jį gana nepalankiai, nes, palyginti su jos artimųjų padėtimi, pusbrolio gyvenimo negandos atrodė juoko vertos.

Jųdviejų amžiaus skirtumas buvo beveik nepastebimas, nes Alma subrendo anksčiau ir dėl polinkio į vienatvę atrodė vyresnė. Jis gyveno tarytum amžinos paauglystės terpėje, o ji tuo tarpu ugdė tėvo įskiepytas ir, jos nuomone, svarbiausias charakterio savybes: rimtumą ir dvasios tvirtybę. Ji jautėsi tiek pusbrolio, tiek gyvenimo palikta likimo malonei. Numanė, kad pradėjusį lankyti mokyklą Natanielį apėmė nepasitenkinimas savimi, nes tas pats dalykas ištiko ir ją, tik ne toks ūmus, tačiau, priešingai nei pusbrolis, ji nepalūžo: nepuolė prie veidrodžio nagrinėti savo trūkumų ir skųstis likimu. Turėjo kitokių rūpesčių.

Europoje karas įsisiautėjo kaip apokaliptinis uraganas, kurį ji matė kino teatre žiūrėdama miglotus bespalvius vaizdus: mūšių nuotrupas, kareivių veidus, pajuodusius nuo parako suodžių, su mirties apnašu, lėktuvus, svaidančius bombas, su absurdišku elegantiškumu krintančias ant žemės, sprogimus, ugnies ir dūmų kamuolius, klyksmais Hitlerį sveikinančias minias Vokietijoje. Jau nebeprisiminė savo šalies, gimtųjų namų nei kalbos, kurios išmoko vaikystėje, tačiau nesiliovė ilgėtis artimųjų. Ant naktinio stalelio laikė brolio paveikslą ir paskutinę tėvų nuotrauką Gdansko prieplaukoje: bučiuodavo juos prieš užmigdama. Karo vaizdai persekiodavo ją dieną, vaidendavosi sapnuose, atimdami paauglystės teises džiaugtis kaip vaikui. Kadangi Natanielis dėjosi nepripažintu genijumi, vieninteliu jos patikėtiniu tapo Ičimėjus. Buvo nedidelio ūgio, žemesnis per pusę galvos, bet protingas ir visada mokėdavo nuraminti, kai ją apspisdavo siaubingi karo vaizdai. Į Belaskų namus Ičimėjus atvažiuodavo tramvajumi, dviračiu arba sodininko sunkvežimiuku, jei pavykdavo prisiprašyti tėvą ar brolius, o vėliau Lilijana liepdavo savo vairuotojui jį parvežti namo. Jei dvi ar tris dienas nepavykdavo susitikti, vaikai vakare vogčiom pasišnekėdavo telefonu. Aptardavo net pačius kasdieniškiausius dalykus, per tuos slaptus pokalbius įgaunan-

čius kur kas gilesnę prasmę. Nė vienam jų nedingtelėdavo mintis prašyti leidimo: manydavo, kad kalbant aparatas eikvojasi, vadinasi, jiems nevalia juo naudotis.

Belaskai įdėmiai sekė Europos naujienas, vis painesnes ir neramesnes. Varšuvoje keturi šimtai penkiasdešimt tūkstančių žydų sugrūsta į trijų su puse kvadratinių kilometrų getą. Samuelis Mendelis telegrama pranešė jiems iš Londono, kad ten atsidūrę ir Almos tėvai. Nepadėjo Mendeliams nė pinigai: pirmosiomis okupacijos dienomis jie neteko savo turto Lenkijoje ir prieigos prie banko sąskaitų Šveicarijoje, turėjo palikti didelį giminės namą, kurį naciai nusavino ir pavertė savo ir kolaborantų biurais, ir įklimpo į tokį pat neįsivaizduojamą skurdą kaip ir visi kiti geto gyventojai. Tuomet susivokė, kad tarp savų nebeturi nė vieno draugo. Tik tiek Isakas Belaskas ir sužinojo. Paaiškėjo, kad neįmanoma su jais susisiekti, ir visos pastangos juos gelbėti nuėjo veltui. Isakas bandė pasinaudoti ryšiais su įtakingais politikais, keliais senatoriais Vašingtone ir Gynybos sekretoriumi, buvusiu mokslo draugu Harvardo universitete, bet tie nė neketino tesėti miglotų pažadų, nes turėjo kur kas svarbesnių reikalų nei nelaimingųjų gelbėjimas iš Varšuvos pragaro. Amerikiečiai atsargiai stebėjo įvykius, vis dar tikėdamiesi, kad karas anapus Atlanto jų nekliudys, nors Ruzvelto vyriausybė jau varė propagandą, nuosaikiai nuteikdama visuomenę prieš vokiečius. Už aukštų Varšuvos geto sienų žydai kentė badą ir baimę. Sklido gandai apie masines deportacijas, vyrus, moteris ir vaikus, varomus į prekinius traukinius, dingstančius nakties tamsoje, apie nacių sprendimą išnaikinti žydus ir kitus nepageidaujamus asmenis, apie dujų kameras, krematoriumus ir kitokias baisybes, sunkiai patvirtinamas ir todėl neįtikėtinas amerikiečiams.

IRINA BAZILI

2013 metais Irina Bazili atšventė trečiąsias tarnystės Almai Belasko metines pati viena su gausybe kreminių pyragaičių ir dviem puodeliais karšto šokolado. Tuo metu buvo spėjusi kiaurai ją pažinti, nors tos moters gyvenime dar būta paslapčių, kurių nei ji, nei Setas nesugebėjo atskleisti iš dalies todėl, kad ir nebandė jų tyrinėti. Dėžėse, kurias Alma liepė sutvarkyti, slypėjo visa Belaskų šeima. Taip Irina pažino griežtą kumpanosį Isaką geraširdišku žvilgsniu; Lilijaną, žemo ūgio, iškilios krūtinės ir dailaus veido; jų dukteris Sarą ir Martą, negražias ir išsipusčiusias; Natanielį, dar visai mažą, smulkutį ir bejėgį, vėliau labai išvaizdų liekną jaunuolį ir pagaliau ligos pagraužtą, lyg išskaptuotu veidu. Pamatė mažytę Almą, ką tik atvykusią į Ameriką; dvidešimt vienų merginą, kai ji Bostone studijavo dailę, su juoda kepure ir detektyvo lietpalčiu – vyriško stiliaus, kurį pamėgo nusikračiusi nepakenčiamos tetos Lilijanos globos; vėliau jau tapusią motina, sėdinčią Si Klifo sodo pavėsinėje su trijų mėnesių sūneliu Lariu ant kelių ir su vyru už nugaros, uždėjusiu ranką jai ant peties, lyg pozuojančius karališkajam paveikslui. Nuo mažumės buvo numanu, kokia moteris bus Alma, valdinga, su šviesia sruoga ant kaktos, truputį iškreiptomis lūpomis ir tamsiais ratilais po akimis. Irina turėjo pagal metus sudėlioti nuotraukas į albumus, kaip nurodė Alma, kuri pati nelabai prisiminė, kur ir kada fotografuota. Be Ičimėjaus Fukudos portreto, bute buvo dar viena įrėminta nuotrauka: visa šeima Si Klifo svetainėje, Almai švenčiant penkiasdešimtmetį. Vyrai su smokingais, damos ilgomis suknelėmis, Alma juodo atlaso suknia, išdidi kaip našlė imperatorienė, o jos marti Dorisė,

išblyškusi ir nuvargusi, pilko šilko suknele, iš priekio klostyta, kad nebūtų pastebimas antras nėštumas: laukėsi dukters Paulinos. Pusantrų metukų Setas stovėjo viena ranka įsikibęs į močiutės suknelę, kita – į kokerspanielio ausį.

Joms bendraujant, ilgainiui užsimezgė ryšys nelyginant tarp tetos ir seserėčios. Būdamos tų pačių polinkių, galėjo ištisas valandas sėdėti ankštame bute nesikalbėdamos ir nežiūrėdamos viena į kitą, kiekviena nugrimzdusi į savo mintis. Jos negalėjo apsieiti viena be kitos. Irina didžiavosi Almos pasitikėjimu ir parama, o ši, savo ruožtu, džiaugėsi merginos ištikimybe ir domėjimusi jos praeitimi. Laikė ją praktiniais sumetimais, norėdama išsaugoti nepriklausomybę. Setas iš karto patarė jai grįžti namo į Si Klifą, kai prireiksią priežiūros, arba čia, Vieversių namuose, pasisamdyti nuolatinę pagalbininkę: pinigų jai netrūko. Alma ėjo aštuoniasdešimt antrus ir tikėjosi dar dešimt metų apsieiti be pagalbos ir pašalinių žmonių kišimosi į jos gyvenimą.

– Aš irgi, Alma, siaubingai bijojau netekti nepriklausomybės, bet paskui susivokiau, kad tai nieko baisaus. Žmogus prie visko pripranta ir būna dėkingas už pagalbą. Aš negaliu nei apsirengti, nei išsimaudyti po dušu pati viena, man sunku valytis dantis ir atsipjauti vištienos lėkštėje, bet niekada taip nesidžiaugiau gyvenimu kaip dabar, – prisipažino Ketrinė Houp, sugebėjusi įsipiršti jai į drauges.

– Kodėl, Kete? – paklausė Alma.

– Nes turiu laiko per akis, ir pirmą kartą gyvenime niekas iš manęs nieko nesitiki. Man nereikia nieko įrodinėti, niekur neskubu, kiekviena diena – man dovana, ir stengiuosi ja deramai pasinaudoti.

Tik geležinė valia ir chirurgų daromi stebuklai išsaugojo Ketrinei Houp gyvybę: ji žinojo, ką reiškia gyventi neįgaliai ir be paliovos kęsti skausmą. Nepriklausomybę ji prarado ne palengva, kaip paprastai atsitinka, o netikėtai, žengusi klaidingą žingsnį. Kopdama į kalną, krito ir įstrigo tarp dviejų uolų sulaužytomis kojomis ir įskilusiu dubens kaulu. Gelbėtojai atliko tikrą žygdarbį, kuris buvo nufilmuotas iš paukščio skrydžio ir parodytas televizijos žinių laidoje. Atskridę malūnsparniu, jie sugebėjo nebent iš tolo nufotografuo-

ti dramatišką sceną, bet negalėjo nusileisti į gilią properšą, kur ji tysojo prisitrenkusi ir nukraujavusi. Po paros du alpinistai įstengė leistis į drąsų žygį, vos nekainavusį jiems gyvybės, ir iškelti pririštą lynu. Nugabeno ją į ligoninę, kur buvo gydomi sužeisti kariai, ir gydytojai ėmėsi sunkaus darbo – lipdyti sutrupėjusius kaulus. Iš komos atsibudo po dviejų mėnesių ir, paprašiusi pakviesti dukterį, pareiškė, kad džiaugiasi išlikusi gyva. Tą pačią dieną Dalai Lama atsiuntė jai iš Indijos *katą*, baltą kaklaskarę su palaiminimo žodžiais. Ištvėrusi keturiolika sudėtingų operacijų ir kelerius metus praleidusi reabilitacijos centre, Ketė turėjo susitaikyti su mintimi, kad nebegalės vaikščioti. „Pirmas mano gyvenimo tarpsnis pasibaigė, dabar prasideda antras. Kartais tau atrodysiu prislėgta arba netekusi vilties, bet tu neimk į galvą, nes ilgai tai nesitęs", – pasakė ji dukteriai. Tokiomis aplinkybėmis jai labai pravertė visą gyvenimą praktikuojamas dzenbudizmas ir įprotis medituoti, nes kitas žmogus, ja dėtas, toks energingas ir sportiškas, negalėdamas judėti, būtų išprotėjęs, o ji nepalūžo net praradusi ilgametį gyvenimo draugą, kuris, atsitikus tragedijai, nebuvo tokios tvirtos dvasios kaip žmona ir ją paliko. Be to, ji susivokė, kad, būdama gydytoja, gali konsultuoti chirurgus iš studijos per televizijos kameras, įrengtas operacinėje, tačiau ji troško dirbti su ligoniais akis į akį, kaip ir anksčiau. Apsigyvenusi Vieversių namų antrajame lygmenyje, pasišnekėjo su savo būsimos bendruomenės žmonėmis ir įsitikino, kad pacientų jai tikrai nepritrūks. Tą pačią savaitę sugalvojo atidaryti nemokamą kliniką chroniškomis ligomis sergantiems įnamiams, taip pat ambulatoriją smulkiems negalavimams gydyti. Vieversių namuose ligonius aptarnavo gydytojai; Ketrinė Houp įtikino juos ne varžytis vieniems su kitais, o bendradarbiauti. Hansas Voigtas paskyrė jai vieną salę klinikai ir valdybos posėdyje pasiūlė mokėti jai atlyginimą, bet ji atsisakė, ir jie pasirašė abiem pusėms naudingą sutartį, kad mainais į jos paslaugas neimsią nuomos mokesčio. Netrukus Ketė, kaip visi ją vadino, tapo tarytum įnamių motina: priimdavo naujai atvykusius, išklausydavo jų paslaptis, guosdavo liūdinčiuosius, budėdavo prie mirštančiųjų ir dalydavo marihuaną. Pusė įnamių galėjo jos įsigyti pagal receptą, ir Ketė, geros širdies moteris,

savo klinikoje duodavo jos net tiems, kurie neturėdavo leidimo arba pinigų nusipirkti juodojoje rinkoje; niekas nesistebėdavo prie jos durų matydamas ilgėliausią eilę klientų, geidžiančių gauti žolės bet kokiu pavidalu, net kaip gardutėlius tešlainius ar karamelinius saldainius. Hansas Voigtas nesikišo – kuriems galams drausti žmonėms nekenksmingą palengvinimą, tik neleisdavo rūkyti koridoriuose ir bendro naudojimo patalpose: jeigu jau draudžiama rūkyti tabaką, kodėl marihuana turėtų būti išimtis? Šiaip ar taip, pro šildymo arba vėdinimo angas retkarčiais patraukdavo dūmelis, o kartais vienas kitas įnamis maklinėdavo netvirtomis kojomis kaip girtas.

Vieversių namuose pirmą kartą per pastaruosius keturiolika metų Irina jautėsi saugi. Atvykusi iš Jungtinių Amerikos Valstijų, dar niekur nebuvo taip ilgai dirbusi vienoje vietoje; suvokdama, kad neilgai teks džiaugtis tokia ramybe, mėgavosi šia likimo dovanota atvanga. Anaiptol ne viskas buvo idiliška, bet, palyginti su praeities bėdomis, dabartiniai sunkumai atrodė vieni niekai. Reikėjo ištraukti proto dantis, bet ji neturėjo dantų draudimo. Žinojo, kad Setas Belaskas ją įsimylėjęs ir kad kuo toliau, tuo sunkiau bus laikytis nuo jo atstu, neprarandant vertingos draugystės. Hansas Voigtas, paprastai toks nuoširdus ir ramus, pastaraisiais mėnesiais pasidarė toks irzlus, kad kai kurie įnamiai susirinkę slapta tarėsi, kaip būtų įmanoma neįžeidžiant jo nusikratyti; Ketrinė Houp patarė neskubėti, ir visi atsižvelgė į jos nuomonę. Direktoriui pakriko charakteris po to, kai jam buvo dukart atlikta hemorojaus šalinimo operacija, bet nelabai sėkmingai. Tačiau Irinai didžiausią nerimą sukėlė pelių antplūdis į seną pastatą Berklyje, kur ji gyveno. Girdėjo, kaip jos krebžda sienų plyšiuose ir po parketu. Kiti įnamiai, jos bendradarbio Timo pamokyti, nutarė spęsti pelėkautus, nes jas nuodyti jiems atrodė nežmoniška. Irina tvirtino, kad spęsti pelėkautus taip pat žiauru, juo labiau kad vėliau kas nors turės rankioti negyvas peles, bet niekas jos neklausė. Vienas graužikas išliko gyvas pelėkautuose, ir Timas išėmė jį pasigailėjęs ir padovanojo Irinai. Timas buvo vienas tų, kurie maitinasi žalumynais ir riešutais, nes jiems širdis neleidžia skriausti gyvūnėlių,

juolab be jokio pasigailėjimo juos kepti ar virti. Irina aprišo peliukui letenėlę, patupdė į vata išklotą dėžutę ir prižiūrėjo, kol jis atsipeikėjo iš išgąsčio, vėl galėjo bėgioti ir grįžti pas savus.

Irina bodėjosi kai kuriomis savo pareigomis Vieversių namuose, susijusiomis su draudimo bendrovių biurokratija, ginčais su įnamių giminėmis, kurie kibdavo dėl visokiausių menkniekių, stengdamiesi nusiplauti kaltę nusikračius artimųjų, taip pat privalomais kompiuterių kursais, nes, vos išmokus kokį nors dalyką, technologija sparčiai pažengdavo į priekį, ir vėl tekdavo pintis iš paskos. Jai patikėtais žmonėmis nesiskundė. Tą dieną, kai ji pradėjo dirbti Vieversių namuose, Ketė sakė teisybę: nuobodžiauti nebuvo laiko. „Kuo skiriasi seni žmonės nuo susenusių? Visa bėda ne amžius, o fizinė ir psichikos sveikata, – aiškino jai Ketė. – Seni žmonės gali išsaugoti nepriklausomybę, o susenusiems reikia priežiūros ir pagalbos iki tos akimirkos, kai ateina tokia valanda, kada jie būna kaip vaikai." Irina gerai pažinojo tiek senus žmones, tiek susenusius: visi jie sentimentalūs, savotiški, nebijo pasirodyti juokingi; ji juokėsi drauge su jais, o kartais verkdavo juos užjausdama. Beveik visi buvo nugyvenę arba prasimanę įdomų gyvenimą. Apskritai, kai kurie atrodydavo sutrikę tik todėl, kad senatvėje visiems sutrinka arba susilpnėja klausa. Irina nuolat parūpindavo baterijų klausos aparatams. „Kokios bėdos labiausiai kamuoja senatvėje?" – klausinėdavo ji. Pasak jų, jie niekada nemąsto apie savo amžių: kadaise buvę paaugliai, vėliau sulaukę trisdešimties, penkiasdešimties, šešiasdešimties ir niekad apie tai negalvoję, kodėl turėtų galvoti dabar? Kai kurie buvo labai ribotų galimybių, sunku buvo vaikščioti ir ką nors veikti, ir apskritai jie nenorėjo niekur eiti. Kiti buvo išsiblaškę, neatidūs, užmaršūs, bet nieko neimdavo į galvą, tai pastebėdavo tik slaugytojai ir artimieji. Ketrinė Houp reikalavo, kad antrojo ir trečiojo lygmens įnamiai būtų aktyvūs, ir Irina turėjo prasimanyti jiems visokiausių įdomybių, pramogų, bendrų užsiėmimų. „Bet kurio amžiaus žmogus privalo turėti kokių nors siekių gyvenime. Tai pats geriausias vaistas nuo visų negalių", – tvirtino Ketė. Ji pati visą gyvenimą turėjo vieną tikslą – padėti kitiems ir neatsisakė jo net ištikus nelaimei.

Kiekvieną penktadienį priešpiet Irina lydėdavo aktyviausius įnamius į gatvės protestus ir stebėdavo, kad jie laikytųsi tvarkos. Taip pat dalyvaudavo demonstracijose, surengtose kokiu nors kilniu tikslu, ir lankydavosi mezgimo klube: visos moterys, gebančios darbuotis kabliuku ir virbalais, išskyrus Almą Belasko, megzdavo megztinius Sirijos pabėgėliams. Pagrindinė tema visada buvo taika: ginčų kildavo įvairiais klausimais, išskyrus šį. Vieversių namuose buvo du šimtai keturiasdešimt keturi nusivylę demokratai: jie balsavo už Barako Obamos perrinkimą, bet kritikavo jį už neryžtingumą, už tai, kad neuždarė Gvantanamo, kad deportavo imigrantus lotynų amerikiečius, kad naudoja nepilotuojamus orlaivius... Apskritai netrūko priežasčių siųsti laiškus prezidentui ir Senatui. Šešetas respublikonų vengė balsu išreikšti savo nuomonę.

Irina taip pat buvo atsakinga už įnamių dvasinius dalykus. Daug jų, religingų šeimų palikuonys, ieškojo paguodos religinėje praktikoje, nors šešiasdešimt metų neigė Dievą, tačiau kitus masino Vandenio erai būdingi ezoteriniai ir psichologiniai pakaitalai. Irina vedžiojo juos pas transcendentinės meditacijos vadovus ir mokytojus, į stebuklų kursus, kad jie galėtų susipažinti su „Permainų knyga“, intuicijos lavinimu, kabala, mistinėmis taro kortomis, animizmu, reinkarnacija, ekstrasensais, visuotine energija ir ateiviais. Ji buvo įpareigota rengti religines šventes, įvairių tikėjimų mišrias apeigas, idant niekas neliktų nuošaly. Per vasaros saulėgrįžą į artimiausius miškus veždavo būrelį senučių, ir, būgneliams dundant, jos šokdavo rateliu basos, pasipuošusios gėlių vainikėliais. Eiguliai, geri jų pažįstami, fotografuodavo jas, kai jos, apsikabinusios medžius, kalbėdavosi su Gaja, Motina Žeme, ir savo mirusių artimųjų vėlėmis. Irina nustojo širdies gilumoje šaipytis, išgirdusi savo senelį ir senelę kalbant sekvojoje, vienoje iš tų tūkstantmečių milžinių, mūsų pasaulį siejančių su dvasių pasauliu, pasak aštuoniasdešimtmečių šokėjų. Kostėjas ir Petruta, gyvi būdami, ne kažin kiek su ja kalbėdavosi, ne kažin ką pasakė ir iš sekvojos, bet dukraitė suprato, kad jie globoja ją. Per žiemos saulėgrįžą Irina rengė apeigas viduje, nes Ketė perspėjo, kad senutės gali susirgti plaučių uždegimu, per pūgą švęsdamos drėgname miške.

Atlyginimo Vieversių namuose vargu ar būtų užtekę normaliam žmogui, bet jos norai buvo tokie kuklūs, o poreikiai tokie maži, kad Irinai kartais net atlikdavo pinigų. Ji jautėsi turtinga, be kita ko, gaudama atlygį už šunų maudymą ir patarnavimą Almai, kuri visada ieškodavo dingsties sumokėti daugiau, nei priklauso. Vieversių namai tapo jos namais, o įnamiai, su kuriais bendravo kas dieną, atstojo senelius. Ją jaudino ligi širdies gelmių tie nepaslankūs, negrabūs, paliegę, silpni seniai... Susidurdama su šiomis bėdomis, ji niekada neprarasdavo geros nuotaikos, galėdavo be galo kartoti tą patį atsakymą į tą patį klausimą, mielai stumdavo neįgaliųjų vežimėlius, guosdavo juos, ramindavo, stengdavosi įkvėpti pasitikėjimo savimi. Išmoko numaldyti pyktį, kartais užeinantį jiems kaip audros šuoras, ir jos negąsdino nei gobšumas, nei persekiojimo manija – negalios, apninkančios vienatvės kamuojamus žmones. Stengdavosi suprasti, ką reiškia vilkti žiemovidžio naštą, kas akimirką dvejoti, klaidingai suprasti gerai nenugirstus žodžius, įsivaizduoti, kad žmonija pernelyg sparčiai žengia į priekį, jausti pasaulio tuštumą, trapumą ir abejingumą, nors tiesiogiai ir negrūmojantį, nebesiilgėti vaikų ir vaikaičių kaip kadaise, o kartais net nesugebėti jų prisiminti. Jai suspausdavo širdį pažvelgus į raukšles, išklaipytus pirštus ir aptemusias akis. Įsivaizduodavo, kokia pati bus, kai susens, kai taps sene.

Alma Belasko nepriklausė tai kategorijai; jos nereikėjo globoti, priešingai, pati jautėsi jos globojama ir džiaugėsi jai skirtu vargšės dukterėčios vaidmeniu. Alma buvo pragmatikė, agnostikė, niekuo netikėjo, jokiais kristalais, zodiakais ar kalbančiais medžiais; būdama su ja, Irina nusikratydavo abejonių. Troško būti tokia kaip Alma ir gyventi valdomoje tikrovėje, kur klausimai sprendžiami atsižvelgiant į jų priežastį ir poveikį, kur nėra pabaisų, tykojančių tavęs sapne, nei gašlių priešų, sekančių tave iš už kampo. Laikas, praleistas su ja, buvo neįkainojamas, mielai būtų dirbusi jai už dyką. Kartą net pasiūlė tokį dalyką. „Aš turiu užtektinai pinigų, o tau jų trūksta. Daugiau man apie tai neužsimink“, – atkirto Alma valdingu tonu, kokiu beveik niekada su ja nekalbėdavo.

SETAS BELASKAS

Alma Belasko neskubėdama pusryčiaudavo, pažiūrėdavo televizijos žinių laidą ir eidavo į jogos treniruotę arba vieną valandą pavaikščioti. Grįžusi maudydavosi po dušu, apsirengdavo ir, sumetusi, kad netrukus turi pasirodyti valytoja, sprukdavo į kliniką padėti savo draugei Ketei. Geriausi skausmą malšinantys vaistai ligoniams – prasimanyti pramogų ir nesėdėti vietoje. Klinikoje visada stokodama savanorių, Ketė prašė Almą mokyti pacientus piešimo ant šilko, bet tokioms pamokoms reikėjo patalpų ir medžiagų, kurių niekas nežadėjo apmokėti. Ketė nenorėjo, kad Alma leistų savo pinigus, nes būtų nesmagu dalyviams, pasak jos, kam malonu gyventi iš labdaros? Atsižvelgusi į tai, Alma prisiminė buvusią patirtį Si Klifo palėpėje su Natanieliu ir Ičimėjumi ir ėmė ruošti spektaklius, kurie nekainavo nė cento ir keldavo tokį juoką, kad visi iš padų krisdavo. Tris kartus per savaitę eidavo į savo dirbtuvę piešti su Kirstene. Į Vieversių namų valgyklą užsukdavo labai retai, verčiau vakarieniaudavo kvartalo restoranuose, kur visi ją pažinojo, arba savo bute, kai marti atsiųsdavo su vairuotoju jos mėgstamiausių patiekalų.

Irina laikydavo virtuvėje tik pačius būtiniausius produktus: šviežius vaisius, avižinius dribsnius, pieną, ekologišką duoną, medų. Jai taip pat priklausė tvarkyti popierius, rašyti diktuojamus raštus, apsipirkti, skalbti, lydėti Almą į įvairius renginius, rūpintis kate, sekti, kad nepamirštų visuomeninių reikalų, nors jų būta nedaug. Alma ir Setas dažnai kviesdavo ją į privalomus pietus Si Klife, kai šeima pagerbdavo matriarchę. Setas, kuris anksčiau, prasimesdamas įvairiomis dingstimis, ateidavo tik patiekus desertą, nes jam net nedingtelėdavo mintis suvis nepasirodyti,

dabar džiaugdavosi kiekviena pasitaikiusia proga pasigrožėti Irina. Jis neatlyždamas rėžė sparną apie merginą, bet, nesulaukdamas atsako, skirdavo pasimatymus savo pažįstamoms panelėms, pakančioms jo permainingam būdui. Nuobodžiavo su jomis, bet neįstengė sužadinti pavydo Irinai. Kaip sakydavo močiutė, o visi dažnai kartodavo: kuriems galams švaistyti šaudmenis maitvanagiams? Tai buvo vienas iš daugybės mįslingų Belaskų šeimos posakių. Alma mėgaudavosi tomis šeimos sueigomis, džiaugdamasi, kad galės susitikti su artimaisiais, ypač su dukraite Pauline (su Setu ir šiaip dažnai susitikdavo), bet nesyk jos baigdavosi nesmagiai, nes, pradėjus gvildenti kokią nors temą, visada kildavo barniai, ir ne todėl, kad trūko meilės – tiesiog dėl netikusio įpročio ginčytis dėl niekų. Setas visada ieškodavo progos įžūlauti tėvams arba juos erzinti; Paulinė imdavo prie stalo svarstyti kokį nors ją sudominusį dalyką, narstyti iš pagrindų, kaip antai: moters lyties organų žalojimą arba gyvulių skerdimą; Dorisė bandydavo pateikti savo labiausiai vykusius laimėjimus kulinarijos srityje, surengdama tikrą puotą, ir paprastai apsiverkusi pabėgdavo į savo kambarį, nes niekas neįvertindavo jos patiekalų, o geraširdis Laris nerdavosi iš kailio stengdamasis išvengti nesutarimų. Tad senelė kviesdavosi Iriną, bandydama susilpninti įtampą, nes Belaskai laikydavosi gero elgesio taisyklių, kai pasikviesdavo svečių, kad ir tokių kaip kukli Vieversių namų tarnautoja. Namai Si Klife merginai atrodė prabangos viršūnė: šeši miegamieji, dvi svetainės, biblioteka knygų nustatytomis lentynomis, dvigubi marmuriniai laiptai ir tikras rūmų sodas. Ji negalėjo suvokti, kad beveik šimto metų senumo pastatas pamažu griūva, kad visos Dorisės pastangos jį išsaugoti eina perniek: rūdija kaltiniai geležiniai turėklai, braška grindys ir sienos, ištvėrusios kelis žemės drebėjimus, eižėja plytelės, medines sienas varpo termitai. Namas stovėjo puikioje vietoje, ant kalvos tarp Ramiojo vandenyno ir San Fransisko įlankos. Auštant tirštas rūkas, risdamasis nuo jūros nelyginant vatos volas, užstodavo Aukso Vartų tiltą, bet išsisklaidydavo įdienojus, ir tuomet žuvėdrų išmarginto dangaus fone išdygdavo grakštus raudonos geležies statinys taip arti Belaskų sodo, lyg ranka pasiekiamas.

Kaip Alma tapo netikra Irinos teta, taip Setas pagaliau ėmė vaidinti jos pusbrolį, nes trokštamo mylimojo vaidmens atlikti jam nepavyko. Per trejus bendravimo metus sustiprėjo jųdviejų draugystė, kuriai užsimegzti davė dingstį Irinos vienatvė, beveik neslepiama Seto aistra ir abiejų jaunuolių domėjimasis Almos Belasko mįsle. Kas nors kitas, ne toks užsispyręs ir ne taip aklai įsimylėjęs kaip Setas jau seniai būtų numojęs ranka, bet jis išmoko tramdyti savo karštą prigimtį ir prisiderino prie Irinos primesto vėžlio spartos tempo. Skubėti buvo beprasmiška, nes sulig kiekvienu jo staigiu žingsniu ji atsitraukdavo, ir praslinkdavo kelios savaitės, kol jis atgaudavo prarastas pozicijas. Netyčia jam prisilietus, ji iškart atšokdavo, o jeigu tai atsitikdavo sąmoningai, ji sunerimdavo. Setas veltui stengėsi iškvosti, kodėl ji tokia nepatikli, bet jos praeitis buvo nelyginant užskleista knyga. Iš pirmo žvilgsnio niekas negalėjo perprasti tikrojo Irinos būdo: ji nusipelnė mylimiausios Vieversių namų tarnautojos vardą savo atvirumu ir nuoširdumu, bet jam buvo aišku, kad už to fasado glūdo drovi voveraitė.

Per tuos trejus metus tiek močiutės medžiaga, tiek Irinos užsispyrimas padėjo Setui pasistūmėti į priekį, ir knyga pamažu įgavo formą. Almai teko uždavinys kaupti Belaskų šeimos istoriją, nes, prieš „prisikeliant" jos broliui Samueliui, po karo, nušlavusio Lenkijos Mendelius, ji liko vienintelė. Belaskai nebuvo vieni iš garsiausių San Fransisko šeimų, nors ir vieni turtingiausių, ir savo ištakas galėjo atsekti nuo Aukso karštligės laikų. Vienas žymiausių buvo Deividas Belaskas, teatro režisierius ir prodiuseris, daugiau nei šimto spektaklių autorius ir impresarijus, 1882 metais išvykęs iš miesto ir pagarsėjęs Brodvėjuje. Prosenelis Isakas buvo iš tos atšakos, kuri liko San Fransiske, jis suleido ten šaknis ir pralobo įsteigęs didelę advokatų kontorą ir nuovokiai investuodamas kapitalą.

Kaip ir visi šeimos vyrai, Setas buvo advokatų kontoros dalininkas, nors ir stokojo ankstesnėms kartoms savito karingo instinkto. Teisę studijavo iš pareigos, o advokatu dirbo ne godumo ar pasitikėjimo teisine sistema skatinamas, o tik iš užuojautos klientams. Sesuo Paulinė, dvejais metais jaunesnė, geriau tiko tai nedėkingai profesijai, bet tai nesuteikė jam teisės atsisakyti savo

pareigos. Tėvas jam prikaišiojo, kad jis, sulaukęs trisdešimt dvejų metų, vis dar nesusitupėjęs: kebliausias bylas palieka seseriai, švaisto pinigus pramogoms ir, įsitaisęs visą pulką panelių, nerūpestingai skraido nuo vienos prie kitos. Trokšdamas apstulbinti savo drauges ir išgąsdinti tėvus, jis gyrėsi pavergęs poezijos mūzą ir laimėjęs motociklų lenktynes, bet neketino atsisakyti patikimų advokatų kontoros pajamų. Nebuvo cinikas, tik tingėjo dirbti ir žavėjosi viskuo, kas neturi nieko bendra su darbu. Jis pirmas nustebo portfelyje, kur turėjo nešioti teismo bylas, aptikęs storą rankraštį. Tas sunkus gelsvos odos portfelis su auksiniais senelio inicialais skaitmeninės eros vidury buvo gryniausias anachronizmas, tik tuo ir įmanoma paaiškinti, kaip nei iš šio, nei iš to ten radosi storas rankraštis. Žodžiai patys savaime veržėsi iš vaisingų portfelio įsčių ir kuo ramiausiai klajojo jo vaizduotės kraštovaizdžiais. Du šimtai penkiasdešimt puslapių, prirašytų vienu atsikvėpimu, ištisas romanas, kurio jis net negalvojo kada nors taisyti, užsibrėžęs tikslą sudėlioti viską, ką pavyks išpešti iš močiutės, pridėti kai ko iš savo aruodų, o paskui sumokėti nežinomam rašytojui ir sąžiningam leidėjui, kad sutvarkytų ir išleistų gražią knygą. Tų lapų nė būti nebūtų buvę, jei Irina nebūtų jų reikalavusi, o perskaičiusi – nepliekusi, tad jis norom nenorom turėdavo jai atkišti dešimties ar penkiolikos lapų pluoštelį, taip jų vis daugėjo ir taip nejučia jis tapo rašytoju.

Iš visų artimųjų Alma labiausiai pasiilgdavo Seto, nors vargu ar būtų apie tai prisipažinusi. Jei jis neskambindavo arba nesirodydavo kelias dienas, jai sugesdavo nuotaika, ir ji greit surasdavo kokią nors dingstį jį pakviesti. Ilgai laukti jo netekdavo. Atlėkdavo viesulu, su motociklininko šalmu po pažastimi, susitaršiusiais plaukais, paraudusiais skruostais, nešinas kokia nors dovanėle jai ir Irinai: karameliniais sausainiais, migdolų muilu, piešimo popieriumi, filmu apie zombius iš kitos galaktikos. Jei nerasdavo merginos, taip nusimindavo, kad tai krisdavo į akis, bet Alma apsimesdavo nieko nepastebinti. Jis sveikindavosi su močiute paplodamas jai per petį, o ji kaip paprastai atsakydavo niurzgimu: juodu elgdavosi kaip žygio draugai, nuoširdžiai, kaip sąmokslininkai, bet nerodydami

jausmų – laikė tai seilėjimusi. Šnekėdavosi ilgai, nesivaržydami, kaip dvi plepios kūmutės: iš pradžių greitai aptardavo naujienas, tiek pasaulio, tiek šeimos, paskui leisdavosi į kalbas apie tai, kas iš tikrųjų juos domino. Nugrimzdavo į mitologinę praeitį, siekiančią laikus ir personažus prieš Seto gimimą, neįtikėtinų įvykių ir istorijų verpetą. Susitikusi su Setu, Alma ūmai pakildavo vaizduotės sparnais ir skrisdavo į anų laikų Varšuvą, kur prabėgo jos pirmieji gyvenimo metai, į rūmus su tamsiais kambariais, apstatytus didingais baldais, su uniformuotomis kambarinėmis, kurios šmėkščiodavo pasieniais, nedrįsdamos pakelti akių, bet nesusitvardžiusi prasimanydavo ilgakartį gelčių ponį, badmečiu virtusį troškiniu. Alma prikeldavo iš numirusiųjų prosenelius Mendelius, grąžindavo jiems viską, ką buvo atėmę naciai, sodindavo prie Velykų stalo, dengto ispanių vienuolių siuvinėta staltiese, nustatyto prancūziškomis taurėmis, Bavarijos porceliano lėkštėmis, su gryno sidabro žvakidėmis, šakutėmis ir šaukštais.

Ji taip įspūdingai pasakodavo pačius tragiškiausius įvykius, kad Setas su Irina įsivaizduodavo, kaip drauge su Mendeliais keliauja į Treblinką; kaip drauge su jais važiuoja tvankiu ir tamsiu gyvuliniu vagonu kartu su šimtais nelaimingųjų, nevilties apimtų, ištroškusių, vemiančių, čia pat atliekančių gamtinius reikalus, merdėjančių; kaip drauge su jais nuogi eina į siaubo kamerą ir drauge su jais išlekia plėnimis pro kaminą. Alma taip pat pasakojo jiems apie prosenelį Isaką Belaską, apie tai, kaip jis mirė pavasarį, naktį, kai kruša visiškai suniokojo sodą, ir kaip buvo laidojamas du kartus, nes susirinko tiek daug žmonių pareikšti jam pagarbos ir padėkoti už suteiktas malones, šimtai baltųjų, juodaodžių, azijiečių, lotynų amerikiečių ir kitokių, kad netilpo laidotuvių procesijoje ir rabinas turėjo pakartoti apeigas. Pasakojo apie prosenelę Lilijaną, kuri taip ištikimai mylėjo vyrą, kad tą dieną, kai tapo našle, apako ir iki paskutinės gyvenimo dienos vaikščiojo patamsiais, nes gydytojai nesugebėjo nustatyti, kodėl ji neteko regėjimo. Taip pat pasakojo apie Fukudų šeimą ir japonų internavimą, be galo sukrėtusį ją vaikystėje, bet tik vienu kitu žodžiu užsiminė apie savo draugystę su Ičimėjumi Fukuda.

FUKUDŲ ŠEIMA

Takao Fukuda gyveno Jungtinėse Amerikos Valstijose nuo dvidešimties metų, bet nė neketino integruotis. Kaip ir diduma *Issei*, pirmosios kartos japonų imigrantų, nepageidavo ištirpti Amerikos tautų katile kaip kitų tautų atstovai, suplaukę iš visų keturių pasaulio kampų. Jis didžiavosi savo kultūra ir kalba, puoselėjo jas ir bergždžiai stengėsi perduoti Amerikos didybės apžavėtiems palikuonims. Daug kuo žavėjo jį ši bekraštė žemė, kur horizontas liejasi su dangumi, bet širdies gilumoje jautė savo pranašumą, nors niekada nedrįsdavo to rodyti išėjęs iš namų, nes tai būtų nedovanotinas įžeidimas priglaudusiai jį šaliai. Ilgainiui pakliuvo į neišvengiamo tėvynės ilgesio pinkles, kai užmiršties migla aptemdė priežastis, paskatinusias palikti Japoniją, ir galiausiai ėmė idealizuoti apkerpėjusius papročius, daugiausia privertusius jį emigruoti. Jį erzino amerikiečių perdėtas pasitikėjimas savimi ir materializmas, jo akimis žiūrint, nulemiamas anaiptol ne pragmatizmo ar tvirto charakterio, o orumo stoka. Jam buvo skaudu, kad vaikai greitai perima baltųjų individualistines vertybes ir šiurkščias manieras. Visi keturi vaikai gimė Kalifornijoje, bet pagal tėvą ir motiną buvo japonai, niekas negalėjo pateisinti jų abejingumo protėviams ir nepagarbos vyresniesiems. Užsikrėtę beprasmiškomis amerikiečių ambicijomis, jie pakeitė tai, kas buvo likimo jiems skirta. Takao matė, kad vaikai jį išduoda net kasdieniame gyvenime: geria alų, kol pameta galvą, žiaumoja kramtomąją gumą kaip atrajotojai, nežmoniškai kratosi šokdami pagal šiuolaikinius ritmus, žele tepasi plaukus ir avi dvispalviais batais. Savaime suprantama, Čarlzas ir Džeimsas tamsiose pa-

kampėse niurkydavo abejotinos dorovės merginas, bet jis vylėsi, kad Megumė padori ir tokių dalykų nedaro. Duktė mėgdžiojo juokingas amerikiečių mergiščių madas ir, nepaisydama jo draudimo, slapta skaitė žurnalus, spausdinančius meilės istorijas ir paskalas apie kino žvaigždes, bet gerai mokėsi ir bent jau iš pažiūros mandagiai elgėsi. Takao galėjo kontroliuoti nebent Ičimėjų, tačiau veikiai vaikinukas taip pat ištrūksiąs iš jo rankų ir tapsiąs tokiu pat svetimšaliu kaip ir jo broliai. Tokią kainą turėjo sumokėti už gyvenimą Amerikoje.

1912 metais Takao Fukuda paliko namus Japonijoje ir emigravo metafiziniais sumetimais, tačiau prisiminimuose tas dalykas išblėso, ir jis dažnai susimąstydavo, kodėl tuomet žengė tokį drastišką žingsnį. Pastaruoju dešimtmečiu Japonija tapo atvira užsienio įtakai, ir daug jaunų vyrų išvyko svetur ieškoti laimės, tačiau Fukudų giminėje palikti gimtinę reiškė nedovanotiną išdavystę. Fukudos buvo karių giminė, per amžius liejusi kraują už imperatorių. Takao, vienintelis vyriškos giminės palikuonis iš keturių vaikų, išlikusių po visų vaikystėje siautėjusių negandų ir ligų, turėjo ginti šeimos garbę, rūpintis tėvais ir seserimis, religinių švenčių metu prie namų altoriaus paminėti savo protėvius. Tačiau penkiolikos metų jis pažino Oomoto, dievų kelią, naują religiją, šintoizmo atskalą, tuo metu paplitusią Japonijoje, ir suvokė pagaliau radęs žemėlapį, pagal kurį galėsiąs orientuotis eidamas per gyvenimą. Pasak dvasios vadovų, daugiausia moterų, esą daug dievų, bet visi jie iš tikrųjų – vienas, nesvarbu, kokiu vardu garbinamas per bet kokias apeigas. Dievai, religijos, pranašai ir pasiuntiniai per amžių amžius ateina iš to paties šaltinio: Visatos Aukščiausiojo Dievo, Vienatinės Dvasios, visa kam duodančios pradžią. Žmonių padedamas, Dievas bando išgryninti ir atkurti visatos harmoniją, o įgyvendinus šį uždavinį, Dievas, žmonija ir gamta gyvens taikaus sambūvio sąlygomis tiek žemėje, tiek dvasinėje plotmėje. Takao visa esybe persiėmė tuo tikėjimu. Oomoto skelbė taiką, pasiekiamą tik per asmens dorą, ir jaunuolis suprato, kad jam lemta ne kario profesija, kaip giminėje įprasta. Vadinasi, vienintelė išeitis – išvykti svetur, nes gyventi Japonijoje ir atsisa-

kyti karo tarnybos būtų nedovanotinas bailumas, skaudžiausias įžeidimas artimiesiems. Jis bandė aiškinti tėvui, bet tik širdį uždavė: taip karštai dėstė savo nuomonę, kad tėvas pagaliau susitaikė su sūnaus netekimu. Jaunuoliai iškeliavę nebegrįžta. Nešlovė nuplaunama krauju. Pasak tėvo, mirtis nuo savo paties rankos būtų geriausia išeitis, bet tai prieštaravo Oomoto principams.

Takao pasiekė Kalifornijos krantus su dviem drabužių pamainomis, paties nuspalvintu tėvo portretu ir samurajų kalaviju, per septynias kartas priklausančiu šeimai. Tėvas įteikė jį atsisveikindamas, nes negalėjo atiduoti dukterims – pagal tradiciją jis turėjo atitekti jaunuoliui, nors šis ir neketino kada nors jo panaudoti. Tas *katana*[3] buvo vienintelis Fukudų turtas, geriausio plieno, šešiolikos perlenkimų, nukaltas senovės meistrų, su kaldinto sidabro ir bronzos rankena, raudonu laku ir auksine plokštele papuošta medine makštimi. Takao vežėsi *kataną* dėl viso pikto suvyniojęs į maišus, bet visiems buvo aišku, kas tai per ilgas, lenktas daiktas. Vyrai, drauge su juo plaukę laivo triume, tos vargingos kelionės metu žiūrėjo į jį su derama pagarba, nes tokį ginklą galėjo turėti tik labai garsios giminės atstovas.

Išlipęs iš laivo, Takao beregint sulaukė pagalbos nedidelėje San Fransisko Oomoto bendruomenėje, o po kelių dienų vienas tautietis priėmė jį dirbti sodininku. Toli nuo smerkiančio tėvo žvilgsnio – karys negali teptis rankų žeme, tik krauju, – ėmėsi ryžtingai mokytis amato ir gana greitai pagarsėjo tarp *Issei*, gyvenančių iš žemės ūkio. Jis dirbo be atilsio, gyveno kukliai ir dorai, kaip reikalavo religija, ir per dešimt metų sutaupė aštuonis šimtus dolerių – tiek, kiek reikėjo žmonai užsisakyti iš Japonijos. Piršlė pasiūlė jam tris nuotakas, ir jis pasirinko pirmąją, nes patiko jos vardas, Heideka. Takao laukė jos prieplaukoje vilkėdamas vienintele eilute, pirkta iš trečių rankų, nuzulintomis alkūnėmis, išdilusiu užpakaliu, bet dailiai pasiūta; avėjo išblizgintais batais, o ant galvos užsidėjęs kinų kvartale įsigytą panamą. Užsakytoji nuotaka buvo kaimietė, dešimčia metų jaunesnė už jį, kresna, romaus veido,

[3] Vienašmenis japoniškas kalavijas.

tvirto būdo ir aštraus liežuvio, ir, kaip jis įsitikino iš pirmo karto, toli gražu ne tokia nuolanki, kokią ją apibūdino piršlė. Pagaliau atsitokėjęs, Takao nutarė, kad tvirtas būdas – anaiptol ne yda.

Heideka važiavo į Kaliforniją nepuoselėdama didelių vilčių. Laive, kur drauge su dvylika tokios pat padėties merginų glaudėsi ankštoje kajutėje, ji prisiklausė baisių istorijų apie tokias kaip ji skaistuoles, kurios, nepaisydamos pavojų, leidosi per vandenyną į Ameriką tekėti už turtingų jaunuolių, bet prieplaukoje jų laukė varguoliai seniai arba – o siaube! – sąvadautojai, kurie pardavė jas į viešnamius arba kaip verges į pogrindinius fabrikus. Jai pasisekė: Takao Fukuda buvo nusiuntęs jai naujausią nuotrauką ir teisingai nupasakojęs savo padėtį: girdi, galįs pasiūlyti jai tik nelengvą darbingą gyvenimą, tačiau garbingą ir ne tokį sunkų, kokį būtų turėjusi gimtajame kaime Japonijoje. Jie sulaukė keturių vaikų: Čarlzo, Megumės, Džeimso; o vėliau, 1932 metais, kai Heideka tarėsi tapusi nevaisinga, gimė Ičimėjus, neišnešiotas ir toks geibus, kad niekas netikėjo, jog jis gyvens, ir pirmaisiais mėnesiais net vardo neturėjo. Motina stengėsi sustiprinti jį kaip įmanydama, gydė vaistažolių užpilais, akupunktūra, šalto vandens voniomis, kol pagaliau įvyko stebuklas: pasireiškė požymių, kad kūdikis gyvens. Tuomet davė jam japonišką vardą, priešingai nei broliams, kuriuos pavadino angliškais vardais, kad Amerikoje būtų lengva ištarti. Pavadino jį Ičimėjumi, o *kanji,* arba ideograma, žyminti tą sąvoką, reiškė: „gyvybė", „šviesa", „spindesys" arba „žvaigždė". Būdamas trejų metų, vaikas jau nardė kaip ungurys – iš pradžių vietiniuose baseinuose, o vėliau lediniuose San Fransisko įlankos vandenyse. Tėvas grūdino jį ir ugdė skiepydamas polinkį į fizinį darbą, meilę augalams ir mokydamas kovinių menų.

Tuo metu, kai gimė Ičimėjus, Fukudų šeima vargais negalais grūmėsi su sunkiausiais Didžiosios depresijos nepritekliais. Nuomojosi žemės sklypą netoli San Fransisko, o išaugintas daržoves ir vaisius vežė į vietinius turgus. Takao prisidurdavo dirbdamas Belaskams, pirmajai šeimai, kuri priėmė jį į darbą, kai jis išsiskyrė su tėvynainiu, išmokiusiu dirbti žemę. Tuo metu Takao buvo taip

pagarsėjęs, kad Isakas Belaskas pakvietė jį į Si Klifą savo naujoje valdoje panūdęs įsiveisti sodą. Ten ketino pasistatydinti namą, kur jo palikuonys gyventų šimtą metų, kaip juokais pasakė architektui, nė neįtardamas, kad jo žodžiai išsipildys. Jo advokatų kontorai niekada nestigo įplaukų, nes ji atstovavo Vakarų geležinkelio bendrovei ir Kalifornijos laivininkystei; Isakas buvo vienas iš negausių verslininkų, krizės metais nepatyrusių nuostolių. Kapitalą pavertęs auksu, dalį pinigų investavo į žvejybos laivus, lentpjūvę, mechanines dirbtuves, skalbyklą ir kitas panašias įmones. Taip darė trokšdamas duoti darbo varguoliams, labdaros valgyklose laukiantiems lėkštės sriubos, gelbėti juos nuo skurdo, bet nesavanaudiškas sumanymas netikėtai papildė jo piniginę. Vykstant namo statybai pagal padrikus žmonos įgeidžius, Isakas atskleidė Takao savo svajonę perkelti kitų platumų gamtą ant uolėtos kalvos visų vėjų ir rūkų pagairėje. Įgyvendinant tą beprotišką svajonę, tarp Isako Belasko ir Takao Fukudos užsimezgė pagarbūs santykiai. Juodu drauge skaitė katalogus, rinkosi ir pirko kitų žemynų augalus ir medžius, kuriuos gaudavo įvyniotus į drėgnus maišus to krašto žeme aplipusiomis šaknimis; drauge skaitė montavimo instrukciją ir statė iš Londono užsisakytą stiklinį šiltadaržį, tinkino vieną dalį prie kitos, lyg dėliodami dėlionę; drauge stengėsi įkvėpti gyvybę tam eklektiškam Rojaus sodui.

Didumą visuomeninio pobūdžio ir šeimos reikalų patikėjęs Lilijanai, Isakas Belaskas visa širdimi atsidavė botanikos aistrai. Jis nei gėrė, nei rūkė, neturėjo jokių ydų ir nepasidavė jokioms pagundoms; neišmanė nei geros muzikos, nei geros virtuvės ir, jei Lilijana būtų nesipriešinusi, kaip bedarbiai Didžiosios depresijos metu būtų valgęs rupią duoną ir varguolių sriubą, stovėdamas virtuvėje. Toks žmogus kaip jis nebūtų galėjęs pasiduoti nei korupcijai, nei tuštybei. Priešingai, buvo be galo nuovokus, turėjo slaptą silpnybę padėti skriaudžiamiesiems ir karštai gynė savo klientus, griebdamasis meistriškų teisinių gudrybių. Tačiau jokie malonumai neprilygo sodininkystei. Trečdalis bibliotekos buvo skirta botanikai. Pagarbi draugystė su Takao Fukuda, pagrįsta abipusiu susižavėjimu ir gamtos meile, nuteikė dvasios ramybei,

tapo balzamu, teisingumu gydančiu nusivylimą. Sode Isakas Belaskas būdavo nuolankus japono maestro mokinys, įdėmiai klausydavosi savo mokytojo, atskleidžiančio augalijos pasaulio paslaptis, kurių neaiškina jokios botanikos knygos. Lilijana dievino vyrą ir rūpinosi juo su įsimylėjėlės atidumu, bet niekada taip jo negeisdavo kaip tą valandėlę, kai iš balkono pamatydavo jį dirbant petys į petį su sodininku. Darbiniais drabužiais, su auliniais batais ir šiaudine skrybėle, pasruvęs prakaitu saulėkaitoje arba lietaus kiaurai permerktas, Isakas tarsi atjaunėdavo ir, Lilijanos akimis žiūrint, vėl būdavo tas aistringas mylimasis, suvedžiojęs ją devyniolikametę, arba jaunavedys, kuris, nelaukdamas, kol jie nusigaus iki lovos, paėmė ją ant laiptų.

Almai apsigyvenus jų namuose, po dvejų metų Isakas Belaskas su Takao Fukuda sukirto rankas ir ėmė drauge statyti oranžeriją, svajodami auginti gėles ir dekoratyvinius augalus ir pagarsėti Kalifornijoje. Pirmiausia reikėjo nusipirkti keletą sklypų Isako vardu, apeinant 1913 metais išleistą įstatymą, draudžiantį japonams tapti Amerikos piliečiais, pirktis žemės ir įsigyti nuosavybę. Fukudai tai buvo vienintelė proga, o Belaskui – kukli investicija, viena iš daugelio, padaryta tragiškais Didžiosios depresijos laikais. Jis neėmė į galvą fondų biržos svyravimų, investuodavo į patį verslą. Abu vyrai sudarė sutartį, kad Čarlzui, vyriausiajam Takao sūnui, sulaukus pilnametystės Fukudos galėsią išpirkti Isako akcijas pagal to meto kursą, oranžerija pereisianti Čarlzo nuosavybėn ir jųdviejų partnerystė neteksianti galios. Mat Čarlzas, gimęs Amerikoje, – Jungtinių Valstijų pilietis. Vyrai paspaudė vienas kitam ranką ir taip patvirtino savo sutartį.

Belaskų sodo nepasiekdavo japonų šmeižto kampanijos aidai: plito kaltinimai, esą jie apgaulingai konkuruoja su amerikiečių ūkininkais ir žvejais, savo nepasotinamu gašlumu kėsinasi į baltųjų moterų dorą ir tvirkina visuomenę savo rytietiškais ir krikščionybei priešiškais papročiais. Alma sužinojo apie tuos prietarus tik dvejiems metams praslinkus po jos atvykimo į San Fransiską, kai Fukudos netikėtai tapo geltonuoju pavojumi. Tuo metu juodu su Ičimėjumi buvo neišskiriami draugai.

1941 metų gruodį Japonijos imperija klastingai užpuolė Perl Harborą, sunaikino aštuoniolika karo laivų, padarė gyvosios jėgos nuostolių – pustrečio tūkstančio žuvusiųjų ir tūkstantį sužeistųjų, ir greičiau nei per dvidešimt keturias valandas iš esmės pakeitė izoliacionistinę amerikiečių mąstyseną. Prezidentas Ruzveltas paskelbė karą Japonijai, o po kelių dienų Hitleris ir Musolinis, Tekančios Saulės imperijos sąjungininkai, paskelbė karą Jungtinėms Amerikos Valstijoms. Šalis pradėjo mobilizaciją ir žengė į karą, jau prieš pusantrų metų krauju užliejusį Europą. Visuotinį siaubą, japonų užpuolimo sukeltą amerikiečiams, dar labiau kurstė isteriška spaudos kampanija, klykdama apie neišvengiamą „geltonskūrių" išsilaipinimą Ramiojo vandenyno pakrantėje. Pašoko jau daugiau nei šimtmetis tvylanti neapykanta azijiečiams. Japonai, daug metų gyvenantys šalyje, jų vaikai ir vaikaičiai buvo įtariami šnipinėjimu ir bendradarbiavimu su priešu. Veikiai prasidėjo gaudynės ir suėmimai. Užtekdavo valtyje aptikti trumpabangį radijo aparatą, vienintelę žvejo susižinojimo su krantu priemonę, kad savininkas būtų suimtas. Dinamitas, valstiečių naudojamas kelmams ir dideliems akmenims šalinti iš dirvos, buvo laikomas terorizmo įkalčiu. Konfiskuota nuo medžioklinių šautuvų iki virtuvinių peilių ir darbo įrankių; taip pat žiūronai, fotoaparatai, religinės statulėlės, apeiginiai kimono, dokumentai svetima kalba. Po dviejų mėnesių Ruzveltas pasirašė įsakymą saugumo sumetimais Ramiojo vandenyno pakrantėje – Kalifornijoje, Oregone, Vašingtone, kur gresia „geltonskūrių" išsilaipinimo pavojus, – internuoti visus japonų kilmės asmenis. Taip pat karinėmis zonomis buvo paskelbtos kai kurios valstijos: Arizona, Aidahas, Montana, Nevada ir Juta. Ginkluotosios pajėgos gavo nurodymą per tris savaites įrengti reikiamas stovyklas.

1942 metų kovą San Fransiske namų sienos buvo nuklijuotos skelbimais apie japonų kilmės gyventojų internavimą. Takao ir Heideka nieko nesuprato, bet sūnus Čarlzas jiems viską paaiškino. Pirmiausia, aštuonių kilometrų spinduliu niekas neturėjo teisės išeiti iš namų be atskiro leidimo, o nuo aštuntos vakaro iki šeštos ryto reikėjo laikytis komendanto valandos. Valdžia pradė-

jo kratyti namus ir konfiskuoti turtą, areštuoti įtakingus asmenis, galinčius kurstyti žmones išdavystei, bendruomenių vadovus, įmonių direktorius, mokytojus, dvasininkus, ir gabenti juos nežinoma kryptimi; liko tik išsigandusios moterys su vaikais. Japonai turėjo greitai pusvelčiui išparduoti visą turtą ir uždaryti parduotuves. Netrukus pastebėjo, kad įšaldytos jų banko sąskaitos: jie liko be išteklių. Takao Fukudai ir Isakui Belaskui teko atsisakyti minties užbaigti savo vivariumą.

Rugpjūtį buvo internuota daugiau kaip šimtas dvidešimt tūkstančių vyrų, moterų ir vaikų; globos namuose nebeliko senų žmonių, našlaičių prieglaudose – vaikų, psichiatrijos ligoninėse – psichikos ligonių, visi jie atsidūrė dešimtyje koncentracijos stovyklų, įsteigtų atokiose negyvenamose vietovėse, tuo tarpu miestuose radosi vaiduokliški tuščių namų ir nykių gatvių kvartalai, kuriuose klaidžiodavo pamesti gyvūnėliai ir Amerikon atvykusiųjų protėvių dvasios be vietos. Tokių priemonių imtasi saugant ne vien Ramiojo vandenyno pakrantę, bet ir japonus, kurie galėjo tapti vietos gyventojų pagiežos aukomis: tai buvo laikina, humaniškai įgyvendinta priemonė. Tokia buvo oficiali pozicija, bet nesulaikomai plito neapykantos prisodrintos kalbos. „Gyvatė ir liks gyvate, nesvarbu, kur ji kiaušinius deda. Japonas amerikietis, japonų tėvų vaikas, išugdytas pagal japonų tradicijas, gyvenęs japonų aplinkoje, neišvengiamai ir beveik be išimties užauga kaip japonas, o ne kaip amerikietis. Visi jie – priešai." Užteko turėti Japonijoje gimusį prosenelį, kad būtum laikomas gyvate.

Vos tik sužinojęs apie internavimą, Isakas Belaskas atvažiavo pas Takao, pasisiūlė padėti ir užtikrino, kad tremtis būsianti trumpa, nes internavimas prieštarauja konstitucijai ir pažeidžia demokratijos principus. Japonas kompanionas žemai nusilenkė, be galo sujaudintas to žmogaus draugiškumo, nes pastarosiomis savaitėmis jo šeima buvo baltųjų užgauliojama, niekinama ir puolama. *Shikata ga nai*, nieko nepadarysi, atsakė Takao. Toks buvo jo tautiečių šūkis priešiškumo laikais. Belaskui neatlyžtant, jis išdrįso paprašyti ypatingos malonės: leisti Si Klifo sode užkasti Fukudų giminės kalaviją. Paslėpęs jį nuo agentų, kračiusių namus,

bet ten nesą saugu. Kalavijas – protėvių drąsos ir kraujo, pralieto dėl imperatoriaus, liudytojas ir patekęs į rankas svetimiems žmonėms būtų išniekintas.

Tą pačią naktį Fukudos, vilkintys Oomoto religijos baltais kimono, nuvyko į Si Klifą, kur Isakas su sūnumi Natanieliu juos pasitiko apsirengę tamsiais drabužiais, su šlikėmis, kurias dėdavosi retkarčiais eidami į sinagogą. Ičimėjus atsinešė katę, patupdytą į pintinę ir uždengtą audeklo skiaute, ir įdavė Almai, kad prižiūrėtų kurį laiką.

– Kuo vardu? – paklausė mergaitė.

– Neka. Japoniškai tai reiškia „katė“.

Lilijana su dukterimis nuvedė Heideką ir Megumę į vieną apatinio aukšto svetainę ir pavaišino arbata, o Alma, nenumanydama, kas vyksta, bet suvokdama akimirkos svarbą, nešina pintine su kate, tamsoje slėpdamasi už medžių, nusekė paskui vyrus. Pasišviesdami parafininėmis lempomis, šlaito terasomis jie nusileido į jūros pakrantę ir iškasė duobę. Priešaky atsistojo Takao su kalaviju, įvyniotu į baltą šilką, už jo – pirmagimis Čarlzas su metaline makštimi, tam tyčia pagaminta ginklui apsaugoti, už jo – Džeimsas ir Ičimėjus, o gale – Isakas ir Natanielis Belaskas. Neslėpdamas ašarų, Takao pasimeldė, paskui įkišo kalaviją į makštį, vyriausiojo sūnaus laikomą, ir atsiklaupęs kakta palietė žemę, tuo tarpu Čarlzas ir Džeimsas paguldė *kataną* į duobę, o Ičimėjus saujomis užbėrė žeme. Paskui užkasė duobę ir kastuvais užlygino žemę. „Rytoj čia pasodinsiu baltųjų chrizantemų – paženklinsiu vietą“, – dusliu iš susijaudinimo balsu pažadėjo Isakas Belaskas, padėdamas Takao atsistoti.

Alma nedrįso pribėgti prie Ičimėjaus – spėjo, kad esama labai svarbios priežasties, draudžiančios moterims dalyvauti tose apeigose. Palaukusi, kol vyrai grįžo namo, nutvėrė Ičimėjų už rankos ir nusitempė į atokų kampą. Berniukas paaiškino, kad neateisiąs šeštadienį nei kurią kitą dieną gal kelias savaites, o gal mėnesius, ir kad negalėsią pasikalbėti telefonu. „Kodėl? Kodėl?“ – purtydama jį, sušuko Alma, bet Ičimėjus neatsakė. Jis taip pat nežinojo, kodėl jie turi išvažiuoti nei kur.

GELTONASIS PAVOJUS

Fukudos užkalė langus ir spyna užrakino laukujes duris. Buvo susimokėję nuomą už visus metus, be to, užstatą, nes ketino nusipirkti namą iškart, kai tik Čarlzas sulauksiąs pilnametystės. Išdovanojo viską, ko negalėjo ar nenorėjo parduoti, nes perpirkėjai siūlė du ar tris dolerius už daiktus, vertus dvidešimties ir daugiau. Vos per kelias dienas turėjo nusikratyti viso turto, susikrauti po lagaminą, pasiimti tai, ką pajėgia panešti, ir eiti prie „gėdos autobusų". Turėjo prisistatyti savanoriškai, priešingu atveju būtų buvę suimti ir pagal karo meto įstatymus apkaltinti šnipinėjimu ir išdavyste. Prisijungę prie lėtai slenkančios virtinės šimtų kitų šeimų, apsirengusių geriausiais drabužiais – skrybėlėtų moterų, vyrų su kaklaraiščiais, vaikų su lakiniais bateliais, – patraukė prie Piliečių patikros centro, kur buvo įsakyta atvykti. Žmonės pasidavė, nes neturėjo kitos išeities, be to, tokiu elgesiu norėjo įrodyti savo ištikimybę Jungtinėms Amerikos Valstijoms ir pasmerkti Perl Harboro užpuolimą. Pasak japonų bendruomenės vadovų, tai esąs jų indėlis į karą su priešu, ir beveik niekas nedrįso tam prieštarauti. Fukudoms buvo skirta vykti į Topazo stovyklą, įsteigtą Jutos valstijos dykumoje, bet apie tai sužinojo tik rugsėjį, pusę metų išlaukę hipodrome.

Issei, iš prigimties apdairūs, neprieštaraudami klausė įsakymų, bet negalėjo sutramdyti kai kurių jaunuolių, maištingų *Nisei,* antrosios kartos imigrantų: šie buvo atskirti nuo artimųjų ir išsiųsti prie Tulės ežero, į griežto režimo koncentracijos stovyklą, kur per visą karą buvo laikomi kaip kriminaliniai nusikaltėliai. Vietiniai baltieji lydėjo akimis tą graudžią eiseną, gerai pažįstamus

žmones: krautuvininkus, pas kuriuos kasdien eidavo apsipirkti, žvejus, sodininkus ir dailides, su kuriais turėdavo reikalų, savo vaikų mokslo draugus, kaimynus. Dauguma žiūrėjo sutrikę, netardami nė žodžio, tačiau netrūko rasistinių įžeidimų ir patyčių. Du trečdaliai internuojamųjų buvo gimę Jungtinėse Amerikos Valstijose, buvo šios šalies piliečiai. Japonai valandų valandas stovėjo išsirikiavę prie pareigūnų stalų, laukdami, kol šie juos surašys ir įteiks korteles su tapatybės numeriu – vieną pasikabinti ant kaklo, kitą pririšti prie mantos. Būrelis kvakerių, nusiteikusių prieš tokį rasistinį ir nekrikščionišką elgesį, siūlė jiems vandens, sumuštinių ir vaisių.

Takao Fukudai su saviškiais belipant į autobusą, pasirodė Isakas Belaskas, už rankos vedinas Alma. Jam teko remtis savo autoritetu, kad pareigūnai ir kareiviai nedrįstų jo stabdyti. Jis buvo sukrėstas negalėdamas nelyginti to, kas vyksta už kelių kvartalų nuo jo namų, su jo žmonos giminių engimu Varšuvoje. Alkūnėmis prasiskynęs kelią, stipriai apkabino savo draugą ir įdavė pinigų prikimštą voką, kurio Takao bergždžiai bandė atsisakyti, o Alma atsisveikino su Ičimėjumi. „Rašyk man, rašyk“, – vienas kitam paskutinįsyk kartojo vaikai, prieš gūdžiai autobusų vorai pajudant iš vietos.

Po be galo prailgusios kelionės, nors ji užtruko truputį daugiau nei valandą, Fukudos atvyko į San Bruno miestelį, į Tanforano hipodromą. Valdžia buvo aptvėrusi tą vietą spygliuota viela, paskubomis ištuštinusi arklides ir pastačiusi barakus aštuoniems tūkstančiams žmonių. Internavimo įsakymas buvo toks netikėtas, kad nespėta baigti statybų ir stovykloje įrengti būtiniausių patogumų. Autobusų varikliai užgeso, ir belaisviai išlipo, nešini vaikais ir manta, padėdami savo seneliams. Ėjo nesikalbėdami, glaudžiais būreliais, krūpčiodami, nesuprasdami, ką kriokia blerbiantys garsiakalbiai. Klampojo lietui lyjant, per dumblą, kiaurai peršlapę, permerkta manta.

Prie sveikatos tikrinimo barako ginkluota sargyba atskyrė vyrus nuo moterų. Vėliau visi buvo paskiepyti nuo šiltinės ir tymų. Paskui kelias valandas bandę išžvejoti savo mantą iš kalno ryšu-

lių, Fukudos įsikėlė į jiems skirtą arklidės gardą. Palubėje kadaravo voratinkliai, visur šmirinėjo tarakonai ir pelės, ant aslos gulėjo per plaštaką dulkių ir šiaudų sluoksnis; vis dar dvokė arkliais ir kreozotu, kuriuo bandyta dezinfekuoti patalpas. Kiekvienas gavo po sulankstomą lovelę, maišą ir dvi kareiviškas antklodes. Apkvaitęs nuo nuovargio ir pažemintas iki širdies gelmių, Takao atsisėdo ant aslos, alkūnėmis įsirėmęs į kelius ir rankomis susiėmęs galvą. Heideka nusivožė skrybėlę, nusiavė batelius, įsispyrė į sandalus, pasiraitojo rankoves, pasiryžusi iš paskutiniųjų grumtis su užgriuvusia neganda. Nelaukdama, kol vaikai ims rypauti, liepė beregint iššluoti aslą ir sustatyti sulankstomas loveles, paskui išsiuntė Čarlzą ir Džeimsą atnešti statybininkų išmėtytų lentgalių, kuriuos pastebėjo atvažiuodama, užsimojusi virtuvėje suręsti lentynas atsivežtiems rykams sudėti. Megumei ir Ičimėjui įsakė prikimšti maišus šiaudų – padaryti čiužinius, kaip buvo nurodyta, ir nuėjo apžiūrėti kitų patalpų, pasisveikinti su moterimis ir pasikalbėti su stovyklos apsauga ir pareigūnais, tokiais pat sutrikusiais kaip ir jiems patikėti belaisviai, pasidomėti, ar ilgai teksią čia būti. Vaikščiodama Heideka pastebėjo tik vienus neabejotinus priešus – korėjiečius vertėjus, trykštančius neapykanta japonams ir padlaižiaujančius amerikiečių pareigūnams. Įsitikino, kad per mažai tualetų ir dušinių, kad niekur nėra durų, kad moterims tėra keturios prausyklos ir trūksta karšto vandens. Kad panaikinta teisė į asmens privatų gyvenimą. Tačiau pagalvojo, kad badauti neteksią, nes pamatė sunkvežimius su maisto produktais, ir sužinojo, kad nuo šio vakaro valgyklose bus maitinama triskart per dieną.

Vakarienei buvo bulvės, dešrelės ir duona, tačiau, Fukudoms nespėjus sulaukti savo eilės, dešrelės išsibaigė. „Ateikite vėliau“, – pakuždėjo patarnautojas japonas. Heideka ir Megumė palaukė, kol valgykla ištuštės, išprašė skardinę smulkiai kapotos mėsos ir bulvių ir parsinešė į savo būstą. Tą naktį Heideka mintyse apmetė, ką daryti, kad gyvenimas hipodrome būtų pakenčiamas. Pirmiausia apgalvojo maitinimąsi, o paskiausiai – tarp kita ko, nes rimtai abejojo, jog sumanymas galėtų pavykti, – tarė sau, kad būtų ne pro

šalį pakeisti vertėjus. Visą naktį nesudėjo bluosto ir sulig pirmaisiais saulės spinduliais, pro plyšius įspindusiais į gardą, ranka pajudino už peties vyrą, kuris gulėjo nejudėdamas ir taip pat nemiegojo. „Takao, čia mūsų laukia daug darbo. Mums reikia atstovų, kurie derėtųsi su valdžia. Apsivilk švarką ir sušauk vyrus."

Tanforane iškart atsiskleidė visi trūkumai, bet, nė savaitei nepraėjus, internuotieji susiorganizavo, demokratišku balsavimu išrinko atstovus, tarp kurių buvo vienintelė moteris – Heideka, surašė visus pagal amatą ir gebėjimus: mokytojus, žemdirbius, dailides, kalvius, sąskaitininkus, gydytojus... – atidarė mokyklą, nors neturėjo nei pieštukų, nei sąsiuvinių, numatė sporto rungtynes ir kitokius renginius jaunimui, kad nenuobodžiautų ir neištvirktų iš dyko buvimo. Dieną ir naktį tekdavo stovėti eilėse prie dušinių, ligoninėje, skalbykloje, per pamaldas, prie pašto ir valgykloje, visada reikėdavo kantrybės, kad nekiltų kivirčų ir muštynių. Buvo paskelbta komendanto valanda, dukart per dieną vykdavo patikrinimai. Skaudžiausia, kad buvo draudžiama kalbėti japoniškai – pirmosios kartos imigrantams tai buvo neįmanoma. Kad į jų gyvenimą nesikištų sargyba, patys internuotieji stengėsi palaikyti tvarką ir tramdyti maištininkus, bet nesulaikomai plito visokiausi gandai, keldami paniką. Žmonės stengėsi laikytis mandagumo taisyklių, kad būtų lengviau ištverti skurdą, slogias sąlygas ir pažeminimą, kai tenka gyventi susigrūdus.

Po pusės metų, rugsėjo 11-ąją, internuotieji sulipo į traukinius. Niekas nežinojo, kur važiuoja. Po pusantros paros kelionės palaikiuose, tvankiuose vagonuose, kur trūko tualetų, o naktimis nebuvo šviesos, dundant neregėtais tyrlaukiais, kai kurių palaikytais Meksika, jie atvyko į Jutos valstiją, Deltos stotį. Iš ten sunkvežimiais ir autobusais važiavo toliau į Topazą, žėrintį dykumos brangakmenį, kaip tikriausiai be jokios ironijos buvo pavadinta jų koncentracijos stovykla. Internuotieji, purvini ir nešvarūs, drebėjo nusikamavę, bet nesiskundė alkiu nei troškuliu: kelionės metu gavo sočiai sumuštinių, o kiekviename vagone stovėjo pintinės su apelsinais.

Topazas, įkurtas beveik pusantro kilometro aukštyje virš jūros lygio, visų vėjų pagairėje, tyruose, kur gainiojosi dulkių sūkuriai, buvo pasibaisėtina vienodų žemų barakų stovykla, tarsi kokia laikina karinė bazė, aptverta spygliuota viela, su aukštais sargybos bokšteliais ir ginkluotais kareiviais. Kitos koncentracijos stovyklos buvo šalies vakaruose, tokios pačios, irgi įkurtos dykumose, kad niekam nekiltų noro pabėgti. Nei medžių, nei krūmokšnių, jokios žalumos. Vien virtinės tamsių barakų, nusidriekusios iki pat horizonto. Šeimos laikėsi krūvoje, tėvai su vaikais stovėjo susikibę rankomis, kad nepasimestų sumaištyje. Visiems reikėjo į tualetą, bet niekas nežinojo, kur jie. Sargybiniams tik per kelias valandas pavyko vargais negalais išskirstyti žmones, kurie, nors ir nesuprasdami nurodymų, galų gale įsikūrė barakuose.

Dusdami nuo dulkių, verpetuojančių prieš akis, Fukudos pagaliau surado jiems skirtą būstą. Kiekvienas barakas buvo padalytas į šešias keturių metrų pločio ir šešių metrų ilgio patalpas, viena nuo kitos atskirtas plonytėmis tolio pertvaromis. Iš viso buvo keturiasdešimt du blokai po dvylika barakų, kiekviename po valgyklą, skalbyklą, dušinę ir tualetą. Stovykla užėmė milžinišką plotą, tačiau aštuoni tūkstančiai internuotųjų gyveno truputį mažesniame nei dviejų kvadratinių kilometrų plote. Netrukus belaisviai patyrė temperatūrų skirtumą: pragariškas karštis vasarą ir keli laipsniai žemiau nulio žiemą. Vasarą reikėjo kęsti ne tik siaubingą karštį, bet ir uodų pulkus, ir dulkių audras, temdančias padangę ir deginančias plaučius. Vėjas pūsdavo bet kuriuo metų laiku, nešdamas tvaiką nuo sudvisusių pelkynų, plytinčių už kilometro nuo stovyklos.

Topaze japonai greitai susiorganizavo kaip ir Tanforano hipodrome. Po kelių savaičių jau buvo kelios mokyklos, vaikų darželiai, sporto centrai, ėjo laikraštis. Menui kurti užteko medgalių, akmenų ir statybinių atliekų: suakmenėjusios kriauklės tapdavo papuošalais, skudurai – lėlėmis, pagaliukai – žaislais. Žmonės dovanojo knygų bibliotekai, kūrė teatro trupes ir muzikantų ansamblius. Ičimėjus prikalbino tėvą dėžėse auginti daržoves,

nepaisant atšiauraus klimato ir šarminės dirvos. Takao atsigavo, ir netrukus jo pavyzdžiu pasekė kiti. Kai kurie *Issei* nutarė užveisti dekoratyvinį sodą, iškasė duobę, pripylė vandens ir padarė tvenkinį vaikams žaisti. Ičimėjus savo stebuklingais pirštais pagamino medinį burlaivį ir paleido į tvenkinį, o po keturių dienų ten jau lenktyniavo dešimtys laivelių. Stovyklos virtuvėse dirbo internuotieji, darydami stebuklus su džiovintais produktais ir konservais, atvežtais iš artimiausių gyvenviečių, o vėliau prisidurdami daržovių, kurių užaugino kitais metais, laistydami jas šaukštais. Kaip ir spėjo Heideka, daugelis susirgo, nes nebuvo pratę prie riebalų ir cukraus. Prie išviečių nutįso kilometrinės eilės; kartais taip prispirdavo bėda, kad niekas nelaukdavo tamsos ir nepaisydavo asmens privatumo. Tūkstančiai viduriuojančių ligonių apguldavo išvietes, ir elementari ligoninė, kur dirbo ir baltieji, ir japonai, nespėdavo visų aptarnauti.

Kai išsibaigė statybinės atliekos baldams gaminti ir buvo išskirstyti darbai tiems, kurie nenustygdavo vietoje neturėdami ko nusitverti, didumą internuotųjų apniko nuobodulys. Dienos be galo prailgo tame košmariškame mieste, kurį iš arti saugojo bokšteliuose nuobodžiaujantys sargybiniai, o iš tolo – nuostabūs Jutos kalnai. Dienos nesiskyrė viena nuo kitos, nieko kita nebeliko, kaip stovėti eilėse, laukti pašto, stumti laiką žaidžiant kortomis, prasimanant beprasmiškų darbų, pilstant iš tuščio į kiaurą, žodžiams ilgainiui netenkant savo prasmės. Pamažu nyko seni papročiai, menko tėvų ir senelių valdžia, sutuoktiniai negalėjo intymiai bendrauti, iro šeimos. Jos net negalėdavo vakare susėsti prie vieno stalo, valgyti reikėjo bendrų valgyklų šurmulyje. Nors ir kaip Takao reikalavo, kad visi valgytų drauge, sūnūs eidavo vakarieniauti su savo bendraamžiais, ir buvo neįmanoma sutramdyti Megumės, tapusios tikra gražuole rausvais skruostais ir žėrinčiomis akimis. Vien vaikai nepasidavė nevilčiai: jie lakstė būriais, krėsdami išdaigas ir prasimanydami visokiausių nuotykių, įsivaizduodami, kad atostogauja.

Atėjo ankstyva žiema. Kai ėmė snigti, kiekviena šeima gavo po anglimis kūrenamą krosnelę, prie kurios rinkdavosi žmonės

pabendrauti, o vietoj drabužių – atliekamų kariškų uniformų. Ta žalia išblukusi apranga, pernelyg duksli, kėlė tokią pat neviltį kaip ir apledėjęs kraštovaizdis ir juodi barakai. Moterys ėmė karpyti popierines gėles būstams puošti. Naktimis buvo neįmanoma apsisaugoti nuo vėjo, kuris, nešdamas ledo kruopeles, pro menkiausius plyšelius smelkėsi į barakus, stūgavo pakraigėje. Fukudos, kaip ir visi kiti, miegojo apsirengę, apsimuturiavę dviem kiekvienam žmogui skirtomis antklodėmis, susirietę sulankstomose lovelėse, kad būtų šilčiau ir patogiau. Po kelių mėnesių, vasarą, jie miegos pusnuogiai, o rytą atsibus užkloti sluoksneliu pilko smėlio, smulkaus kaip talkas. Ir vis dėlto jie jautėsi laimingi, nes buvo drauge. Kitos šeimos buvo išdraskytos: iš pradžių vyrai buvo nugabenti į vadinamąsias perkeltųjų asmenų stovyklas, o paskui toks pat likimas ištiko moteris ir vaikus; kai kuriais atvejais šeimos susijungė tik po dvejų ar trejų metų.

Almos ir Ičimėjaus susirašinėjimas įstrigo iš pirmų dienų. Laiškai vėluodavo savaitėmis, bet paštas buvo niekuo dėtas, tiesiog pareigūnai nespėjo skaityti šimtus laiškų, kasdien stirtomis augančių ant stalų. Almos laiškai nekėlė grėsmės Jungtinių Amerikos Valstijų saugumui, todėl pasiekdavo adresatą neliesti, tačiau Ičimėjaus laiškus cenzūra taip sudarkydavo, kad jai tekdavo spėti, ką reiškia sakinių nuotrupos tarp storų, juodu rašalu užbrėžtų linijų. Pareigūnams kėlė įtarimą menkiausios užuominos apie barakus, maistą, išvietes, sargybinių elgesį, net pastabos apie orą. Patariamas kitų, labiau įgudusių pūsti miglą į akis, Ičimėjus iš pradžių prikaišiodavo į laiškus liaupsių amerikiečiams ir patriotinių šūkių, bet vėliau pasibodėjo tokiu kokčiu melu ir ėmė piešti. Jam dar buvo gana nelengva skaityti ir rašyti – dešimties metų būdamas, dar priveldavo galybę klaidų, tačiau mokėjo puikiai piešti: turėjo gerą akį ir ranką. Jo piešiniai lengvai prasprūsdavo pro cenzūrą, ir taip Alma detaliai sužinodavo apie gyvenimą Topaze, lyg žiūrinėdama nuotraukas.

1986 metų gruodžio 3 diena

Alma, vakar, kai mudu kalbėjomės apie Topazą, pamiršau tau paminėti tai, kas svarbiausia: būta ir gerų dalykų. Švenčių, sporto renginių, meno. Per Padėkos dieną valgydavome kalakutienos, per Kalėdas puošdavome barakus. Gaudavome siuntinių – saldainių, žaislų, knygų. Mama visada turėdavo begalę sumanymų, ją visi gerbė, net baltieji. Megumė buvo įsimylėjusi, jai patiko dirbti ligoninėje. Aš piešiau, auginau daržoves, taisiau sugadintus daiktus. Pamokos būdavo tokios trumpos ir lengvos, kad net aš gaudavau gerus pažymius. Beveik ištisą dieną žaisdavau su vaikais, zuidavome su benamiais šunimis, tokiais panašiais, trumpomis kojomis ir šiurkščiu kailiu. Labiausiai kentėjo tėvai ir Džeimsas.

Po karo žmonės pasklido iš stovyklos po visą šalį. Jaunimas tapo nepriklausomas, nebenorėjo gyventi atsiskyręs nuo visuomenės, nevykusiai mėgdžioti japonų tradicijų. Mes pritapome prie Amerikos.

Prisimenu tave. Kai susitiksime, užplikysiu tau arbatos, ir mudu vėl kalbėsimės.

Ičis

IRINA, ALMA IR LENIS

Alma su Irina pietavo Sąjungos aikštėje, Neimano Markuso rotondoje vitražinėmis lubomis, pro kurias smelkėsi auksinė saulės šviesa. Jas viliodavo čia pūsti pyragaičiai, šilta, puri, ką tik iškepta duona ir Almos mėgstamiausias rausvasis šampanas. Irina užsisakydavo limonado, ir abi susidauždavo taurėmis, viena kitai linkėdamos sėkmės. Širdies gilumoje, nenorėdama įžeisti Almos, Irina taip pat linkėdavo, kad niekada nesibaigtų Belaskų pinigai ir ji galėtų mėgautis prabanga, švelnia muzika, elegantiškomis pirkėjomis, lieknomis manekenėmis, gundančiomis garsių dizainerių drabužiais, ir paslaugiais kelneriais su žaliais kaklaraiščiais. Tas rafinuotas pasaulis neturėjo nieko bendra su Moldavijos kaimu, vaikystėje patirtu skurdu ir baime, persekiojusia paauglystės metais. Jos valgė neskubėdamos, gardžiuodamosi azijietiškais patiekalais ir papildomai užsisakydamos pyragaičių. Po antros taurės šampano Almai atsirišo liežuvis, ir ji prašneko apie Natanielį, savo velionį vyrą, visada žadinantį gražiausius prisiminimus: jau trisdešimt metų saugojo jį gyvą atmintyje. Setas miglotai prisiminė senelį, sudžiūvusį kaip šiekštą, karščiuojančiomis akimis, gulintį ant pūkinių priegalvių. Tuomet jis buvo ketverių, kai amžinai užgeso skausmas senelio akyse, bet niekada nepamiršo vaistų kvapo ir eukalipto garų jo miegamajame. Alma pasakojo Irinai, kad Natanielis buvęs toks pat geraširdis kaip ir tėvas, Isakas Belaskas, ir po jo mirties tarp popierių ji radusi šimtus vekselių ir išsamius nurodymus didumai skolininkų dovanoti skolas. Ji nebuvusi pasiruošusi perimti visų reikalų, kurių jis nespėjęs sutvarkyti, alinančios ligos įveiktas.

– Visą gyvenimą man neteko rūpintis pinigais. Keista, ar ne?

– Jūs laiminga. Beveik visi pažįstami žmonės turi piniginių rūpesčių. Vieversių namų gyventojai vos suduria galą su galu, kai kurie neišgali nė vaistų nusipirkti.

– Neturi sveikatos draudimo? – nustebo Alma.

– Draudimas padengia tik dalį, ne viską. Jei nepadėtų artimieji, ponas Voigtas turėtų patuštinti Vieversių namų ypatinguosius fondus.

– Aš pasikalbėsiu su juo. Kodėl nieko man nesakei, Irina?

– Alma, jūs negalite visko apžioti.

– Ne, bet Belasko fondas gali apsiimti rūpintis Vieversių namų parku. Voigtas sutaupytų krūvą pinigų, kuriuos galėtų panaudoti įnamių poreikiams tenkinti.

– Išgirdęs jūsų pasiūlymą, Alma, ponas Voigtas nualptų.

– O siaube! Tikiuosi, to neatsitiks.

– Pasakokit toliau. Ką darėt po vyro mirties?

– Vos galo negavau tarp tų popierių, bet, laimė, pačiu laiku pastebėjau Larį. Mano sūnus ilgainiui nepastebimai tapo apdairiu, atsakingu ponu ir gražiai sau gyveno niekam nekrisdamas į akis.

Laris Belaskas vedė jaunas, skubotai, be jokių iškilmių, nes tėvas sirgo, o Dorisė, nuotaka, laukėsi. Alma prisipažino, kad tuo metu labai rūpinosi vyro sveikata ir nespėjo žmoniškai susipažinti su marčia, nors gyveno po tuo pačiu stogu. Šiaip ar taip, labai ją pamėgo, ir ne vien dėl jos gero būdo: ji dievino Larį, gražiai augino Setą, tą nutrūktgalvį, kuris liuoksėjo po namus kaip kengūra, vaikydamas liūdesį iš pakampių, ir Paulinę, romią mergaitę, kuri žaidė pati viena ir, regis, nepageidavo, kad kas nors kištųsi į jos gyvenimą.

– Aš taip pat niekad negalvodavau apie pinigus ir bodėdavausi bet kokiu namų apyvokos darbu. Nors ir netekusi regėjimo, anyta rūpinosi namais Si Klife iki paskutinio atokvėpio, o po jos mirties turėjome vyriausiąjį liokajų, tarytum anglų filmų personažo karikatūrą. Jis buvo toks manieringas, jog mums visada atrodė, kad iš mūsų tyčiojasi.

Pasak jos, vyriausiasis liokajus tarnavo jiems vienuolika metų ir paliko darbą, kai Dorisė išdrįso jį mokyti. „Arba ji, arba aš“, –

pareiškė žmogėnas Natanieliui, kuris sprendė visus ūkio reikalus, nors tuo metu jau nesikėlė iš lovos ir neturėjo jėgų spręsti ginčų. Gavęs tokį ultimatumą, Natanielis pasirinko naująją marčią, kuri, kad ir jauna ir nėščia septintą mėnesį, pasirodė besanti puiki namų šeimininkė. Lilijanai esant gyvai, gyvenimas namuose plaukė gražiai ir sklandžiai, na, o pasamdžius kitą vyriausiąjį liokajų, pasikeitė tik tiek, kad prie stalo tekdavo ilgiau laukti patiekalų ir virėjas vaikščiodavo surūgęs, nes negalėjo pakęsti naujojo viršininko. Dorisei įvedus griežtą tvarką, namai tapo drausmės pavyzdžiu, ir niekas juose nebesijautė kaip namie. Irina savo akimis matė, kas atsitiko: vietoj virtuvės – sterili laboratorija, vaikai neturi teisės kelti kojos į svetaines, spintos kvepia levandomis, paklodės krakmolytos, ant stalo žavios lėkštės, o jose mažytės porcijos, kas savaitę profesionalas gėlininkas atnaujina puokštes, bet jos teikia namams ne žavesio, o sudaro iškilmingų laidotuvių įspūdį. Stebuklingoji lazdelė nepalietė tik tuščio Almos kambario, Dorisei keliančio pagarbią baimę.

– Natanieliui susirgus, Belaskų advokatų kontorai ėmė vadovauti Laris, – toliau pasakojo Alma. – Iš pirmos dienos griebėsi darbo. Todėl po Natanielio mirties investavau į ją šeimos kapitalą ir pasiryžau atgaivinti merdėjantį Belasko fondą. Miesto parkai džiūvo, visur mėtėsi šiukšlės, panaudoti švirkštai ir prezervatyvai. Ten įsikūrė elgetos su savo kartoninėmis būdomis ir vežimėliais, prikrautais sudvisusių ryšulių. Aš nieko neišmanau apie augalus, bet, skatinama meilės uošviui ir vyrui, puoliau gelbėti parkų. Jiems tai buvo šventas dalykas.

– Regis, Alma, jūsų šeimoje visi vyrai buvo taurios širdies. Tokių žmonių pasaulyje reta.

– Pasaulyje daug gerų žmonių, Irina, bet jie kuklūs. Blogi žmonės, priešingai, kelia triukšmą, lenda į akis. Tu menkai pažįsti Larį, bet jeigu kada nors tau ko nors prireiktų ir manęs nebūtų šalia, nesidrovėdama kreipkis į jį. Mano sūnus – puikus žmogus, tavęs neapvils.

– Iš pažiūros jis toks rimtas, niekada nedrįsčiau jo trukdyti.

– Visada buvo rimtas. Dvidešimties metų atrodė kaip penkiasdešimtmetis, bet, tokio amžiaus sulaukęs, įstrigo ir nustojo senti. Matai, visose nuotraukose jis toks pat susirūpinęs, gunktelėjęs.

Visiems Vieversių namų gyventojams Hansas Voigtas buvo įvedęs labai paprastą tarnautojų vertinimo sistemą ir visada stebėdavosi, kad apie Iriną paprastai geriausiai atsiliepiama. Pagalvojo, kad tikriausiai mįslę įminti labai lengva: mergina tūkstantąjį kartą klausosi tos pačios istorijos, lyg girdėtų pirmą kartą – senoliai be galo pasakoja savo istorijas, kiekvienąsyk perkurdami praeitį, piešdami vis gražesnį savo įvaizdį, taip stengdamiesi nusikratyti sąžinės priekaištų ir pasigrožėti savo dorybėmis, tikromis arba pramanytomis. Niekas nenori baigti gyvenimo su lėkšta praeitimi. Tiesą sakant, Irinos mįslė buvo kur kas painesnė: žiūrėdama į Vieversių namų gyventojus, tarytum matydavo savo senelius Kostėją ir Petrutą, kurių kiekvieną vakarą prieš užmigdama prašydavo saugoti tamsoje, kaip saugodavo ją vaikystėje. Jie augino ją dirbdami sklypelį skurdžios žemės atokiame Moldavijos kaime, kurio nesiekdavo nė menkiausias pažangos dvelktelėjimas. Diduma šalies gyventojų gyveno kaimuose ir dirbo žemę kaip jų protėviai prieš šimtą metų. Irina buvo dvejų metukų, kai griuvo Berlyno siena, ir ketverių, kai pagaliau suiro Sovietų Sąjunga ir jos šalis tapo nepriklausoma respublika. Tiedu įvykiai Irinai buvo nė motais, bet seneliai su kaimynais visi kaip vienas verkė dėl praeities. Visi buvo tos nuomonės, kad prie komunizmo kentė tokį pat skurdą, bet turėjo bent ką valgyti ir jautėsi saugūs, o nepriklausomybė viską nusiaubė ir nualino. Išvažiavo visi, kas galėjo, įskaitant Irinos motiną Radmilą, liko tik seniai ir vaikai, kurių tėvai negalėjo išsivežti. Irina prisiminė senelius, sulinkusius nuo darbo bulvių lauke, susiraukšlėjusius nuo rugpjūčio saulės, sužvarbusius per sausio šalčius, nuovargio palaužtus, išsekusius, netekusius paskutinės vilties. Ji įsitikino, kad kaime žmogus praranda sveikatą. Tik dėl dukraitės grūmėsi seneliai, dėl savo vienintelio džiaugsmo, kartais, bandydami

įveikti neviltį ir nuobodulį, prisigerdavo raudonojo vyno, aitraus kaip skiediklis.

Rytą, prieš išeidama į mokyklą, Irina prinešdavo iš šulinio vandens, o vakare, prieš suvalgydama lėkštę sriubos su duona, priskaldydavo malkų krosniai kūrenti. Su žieminiais drabužiais ir batais ji svėrė penkiasdešimt kilogramų, bet buvo stipri kaip kareivis ir lengvai kaip naujagimį pakeldavo Ketę, ligonę, kuria itin rūpinosi, perkeldama nuo neįgaliųjų vežimėlio ant lovos arba sofos. Raumenis buvo užsiauginusi betampydama kibirus vandens ir skaldydama malkas, tik šventajai Paraskevai turėjo dėkoti išsaugojusi gyvybę, Moldavijos patronei, tarpininkei tarp žemės ir dangaus gerųjų būtybių. Vaikystėje vakarais melsdavosi atsiklaupusi su seneliais priešais šventosios ikoną, jie melsdavo gero bulvių derliaus ir sveikatos vištoms, melsdavo apsaugoti nuo piktadarių ir kareivių, melsdavo globoti trapią respubliką ir Radmilą. Šventoji mėlyna tunika, su auksine aureole ir kryžiumi rankoje Irinai atrodė kur kas artimesnė negu motina išblukusioje nuotraukoje. Irina jos nesiilgėjo, tik įsivaizduodavo, kad vieną gražią dieną Radmila sugrįš su maišu dovanų. Nieko apie ją negirdėjo iki aštuonerių metų, kai seneliai gavo pinigų iš toli išvykusios dukters: leido juos taupiai, kad nesukeltų kaimynų pavydo. Irina labai nusivylė, nes motina jai nieko neatsiuntė, net laiškelio: voke buvo tik pinigai ir kelios nuotraukos nepažįstamos rūsčios moters peroksidu nušviesintais plaukais, visiškai nepanašios į tą jauną moterį, kurios nuotrauką seneliai laikė prie šventosios Paraskevos ikonos. Vėliau du ar tris kartus per metus jie gaudavo pinigų, kurie palengvindavo jų sunkų gyvenimą

Tūkstančiai Moldavijos merginų patyrė tokią pat tragediją kaip Radmila. Šešiolikos metų ji pastojo nuo rusų kareivio, kurio pulkas traukė per jų kaimą, pagimdė Iriną, nespėjusi laiku pasidaryti aborto, ir, kai tik galėjo, pabėgo kuo toliau nuo namų. Po kelerių metų Radmila su stikline degtinės rankoje, o dvi stiklines jau susipylusi į gerklę, papasakojo dukteriai savo odisėją, norėdama perspėti, kokie pavojai jos tyko pasaulyje.

Kartą į kaimą atvažiavo moteriškė iš miesto samdyti merginų dirbti padavėjomis kitoje šalyje. Pasiūlė Radmilai pasinaudoti puikia proga, pasitaikančia tik kartą gyvenime: pasą ir bilietą, lengvą darbą ir gerą atlyginimą. Užtikrino, kad per trejus metus vien iš arbatpinigių sutaupysianti tiek, kad užteksią namui nusipirkti. Nepaisydama beviltiškų tėvų perspėjimų, Radmila sėdo į traukinį su sąvadautoja net neįtardama, kad atsidurs Stambule, Aksarajaus viešnamyje, turkų sutenerių naguose. Dvejus metus ji praleido nelaisvėje, aptarnaudama po trisdešimt ar keturiasdešimt klientų per parą, kad galėtų sumokėti nė kiek nemažėjančią skolą už bilietą, nes turėjo mokėti už pastogę, maistą, dušą ir prezervatyvus. Tos, kurios priešindavosi, būdavo mušamos, badomos peiliais, deginamos cigaretėmis arba atsidurdavo papjautos kur nors skersgatvyje. Buvo neįmanoma pabėgti be pinigų ir dokumentų, jos gyveno įkalintos, nemokėdamos kalbos, nepažįstamame mieste; jei iš tikrųjų pavykdavo pasprukti nuo sutenerių, pakliūdavo į nagus policininkams, o tie būdavo nuolatiniai viešnamių lankytojai, kuriuos reikėdavo aptarnauti už dyką. „Viena moteris iššoko pro trečio aukšto langą, jai paralyžiavo pusę kūno, bet ji vis viena turėjo dirbti, – pusiau melodramatišku, pusiau pamokomu tonu pasakojo Radmila apie tą sunkų savo gyvenimo laikotarpį. – O kadangi nevaldė išangės sfinkterio ir apsidirbdavo, vyrai mokėdavo tik pusę kainos. Kita moteris pastojusi turėjo aptarnauti klientus kniūbsčia ant storo čiužinio su išpjauta skyle pilvui, ir tie mokėdavo brangiau, nes, pasak kai kurių, aktas su nėščia moterimi – puikiausias vaistas nuo gonorėjos. Gavę naujų moterų, suteneriai parduodavo mus į kitus viešnamius, ir taip mes pamažu leidomės į patį pragaro dugną. Mane išgelbėjo gaisras ir vienas geraširdis žmogus. Vieną naktį kilo gaisras, apėmė kelis namus, suvažiavo žurnalistai su kameromis, ir tuomet policija jau negalėjo žiūrėti pro pirštus: suėmė gatvėje drebančias moteris, bet nelietė nei sutenerių, nei klientų. Mus parodė per televiziją, išvadino paleistuvėmis – pasirodo, mes buvome kaltos dėl tų visų kiaulysčių Aksarajuje. Jie jau ruošėsi mus deportuoti, bet vienas pažįstamas policininkas padėjo man pabėgti ir parūpino pasą.“

Galiausiai Radmila atvažiavo į Italiją, iš pradžių valė biurus, paskui įsidarbino fabrike. Sirgo inkstų nepakankamumu – atsiliepė palaidas gyvenimas, kvaišalai ir alkoholis, bet buvo jauna, spindėjo jaunyste kaip ir duktė. Ją įsimylėjo amerikietis technikas, vedė ir išsivežė į Teksasą, o neilgai trukus atsikvietė ir dukterį.

Tą 1999 metų rytą, kai Irina paskutinį kartą matė senelius, palydėjusius ją į Kišiniovo geležinkelio stotį, kur prasidėjo ilga kelionė į Teksasą, Kostėjas buvo šešiasdešimt dvejų, o Petruta metais jaunesnė. Atrodė nepalyginamai labiau suvargę nei Vieversių namų devyniasdešimtmečiai, orūs, baltutėliais dantimis arba su gražiais protezais, tačiau Irina įsitikino, kad sensta visi, pamažu artėja prie finišo, tik vieni greičiau, kiti lėčiau, pakeliui netekdami to, ką turėjo. Nieko nenusineši į anapilį. Po kelių mėnesių Petruta sukniubo, ant stalo pastačiusi dubenį su bulvėmis ir svogūnais, ir nebeatsibudo. Nugyvenęs su ja keturiasdešimt metų, Kostėjas nutarė, kad vienam gyventi neverta, ir pasikorė daržinėje ant sijos, ten kaimynai ir surado jį po trijų dienų, išgirdę staugiant šunį ir bliaunant nemelžtą ožką. Irina sužinojo apie tai iš teisėjo Dalaso nepilnamečių nusikaltėlių teisme. Tačiau niekam apie tai nepasakojo.

Rugsėjo pradžioje į Vieversių namų nuomojamąjį butą įsikėlė Lenis Bylas drauge su Sofija, balta kalyte, panašia į piratą, nes buvo su juoda dėme virš akies. Naujo svečio atvykimas buvo įsimintinas įvykis, nes tokio kaip jis dar nebuvo pasitaikę. Vieni buvo vedę, kiti gyveno pasiruošę iškeliauti į kitą pasaulį mūvėdami sauskelnes, o vienas kitas našlys visiškai nedomino moterų. Lenis Bylas buvo aštuoniasdešimties, bet atrodė ne vyresnis kaip šešiasdešimties, įspūdingiausias vyras, kokių būta Vieversių namuose pastaraisiais dešimtmečiais, žilaplaukis, su kasyte, neįtikėtinai žydromis akimis, vilkėjo jaunatviškomis suglamžytomis lininėmis kelnėmis, vaikščiojo basnirčia, įsispyręs į drobinius batus virveliniais padais. Damos vos nesusipešė dėl vyriškio, kuris netikėtai atsirado apsnūdusiame moterų pasaulėlyje nelyginant tigras, įleistas į vivariumą. Hansas Voigtas, turtingos patirties

administratorius, ir tas apstulbo tardamas sau, argi čia tinkama vieta tokiam ereliui kaip Lenis Bylas. Tokie išvaizdūs brandaus amžiaus vyrai paprastai neapsieina be gerokai jaunesnės gyvenimo draugės – antros ar trečios žmonos – priežiūros. Šiaip ar taip, kad ir kankinamas hemorojaus skausmų, Voigtas sutiko naują svečią nutaisydamas kuo džiugiausią šypseną: Ketrinė Houp stengėsi jam padėti savo varganoje klinikoje, kur triskart per savaitę ateidavo kinas gydytojas atlikti adatų terapijos procedūrų, bet didesnio pagerėjimo jis nejautė. Direktorius pagalvojo, kad Lenis Bylas galėtų įkvėpti gyvybės net labiausiai palūžusioms damoms, kurios ištisas dienas spokso į tolius prisimindamos praeitį, nes dabartis joms prasprūsta pro akis arba pralekia taip greitai, kad jos nieko nespėja suvokti. Ir neapsiriko. Beregint damos pasirodė su melsvais perukais, lakuotais nagais, pasipuošusios perlais – neįprastas dalykas toms rimtuolėms, linkusioms į budizmą ir ekologiją ir niekinančioms visa, kas netikra. „Va, dailiausia! Gal čia jau nebe Vieversių namai, o Majamio senelių namai!“ – pareiškė Voigtas Ketei. Prasidėjo spėlionės, kas toks naujasis svečias: buvęs aktorius, madų dizaineris, Rytų meno dirbinių kolekcininkas, profesionalus tenisininkas. Alma Belasko nutraukė ginčus prašydama Iriną visiems pranešti, kad Lenis Bylas buvęs dantų gydytojas, bet niekas negalėjo patikėti, kad jis užsidirbo pragyvenimą taisydamas dantis.

Lenis Bylas ir Alma Belasko susipažino prieš trisdešimt metų. Dabar susitikę apsikabino vidury priimamojo, o kai atsitraukė vienas nuo kito, akyse sužibo ašaros. Irina niekada nebuvo mačiusi Almos tokios susijaudinusios ir, jeigu nebūtų girdėjusi apie meilužį japoną, būtų pamaniusi, kad ji slapta susitinka ne su kuo kitu, o su Leniu. Ji beregint paskambino Setui ir pranešė jam naujieną.

– Sakai, jis mano močiutės draugas? Niekada nesu apie jį girdėjęs. Sužinosiu, kas jis toks.

– Kaip?

– Kaip tu manai, kuriam galui aš samdau tyrėjus?

Seto Belasko tyrėjai – du buvę nusikaltėliai, baltasis ir juodaodis, abu pažiūrėti baugūs, – rinkdavo informaciją nagrinėjamai

bylai. Setas pateikė Irinai pavyzdį aiškindamas jų darbo pobūdį. Pastaruoju metu jis atstovavo jūreivystės bendrovei, kuriai vienas jūrininkas pateikė ieškinį, pareikšdamas, kad per nelaimingą atsitikimą darbo metu patyręs traumą ir buvęs paralyžiuotas, bet Setas juo netikėjo. Jo samdiniai pakvietę neįgalųjį į blogos šlovės klubą, nugirdę ir nufilmavę bešokantį salsą su šeimininke. Turėdamas tokį įrodymą, Setas užčiaupė ieškovo advokatą, jie sudarė taikos sutartį ir taip išvengė beprasmiško bylos nagrinėjimo teisme. Setas prisipažino Irinai, kad tyrėjų moralės požiūriu šis uždavinys buvęs vienas padoriausių, tačiau pasitaikę ir kur kas keblesnių.

Po dviejų dienų Setas paskambino ir pasiūlė susitikti picerijoje, kur jie dažnai lankydavosi, bet tą savaitgalį Irina išmaudė penkis šunis ir jautėsi turtinga. Ji pasiūlė šįkart susitikti padoriame restorane: Alma buvo jai galvą išūžusi apie tokių detalių kaip baltos staltiesės būtinumą. „Vaišinu aš“, – perspėjo ji. Setas atvažiavo jos paimti motociklu ir, mikliai lenkdamas automobilius, nuskriejo į italų kvartalą, kur jie atlėkė šalmų priplotais plaukais ir varvančiomis nosimis. Irina susivokė, kad jos apranga nedera tame restorane, ir tai patvirtino išdidus padavėjo žvilgsnis. Išvydusi patiekalų kainas, ji vos nenualpo.

– Nebijok, apmokės mano kontora, – nuramino Setas.

– Kainuos brangiau nei neįgaliųjų vežimėlis!

– Kam tau reikia neįgaliųjų vežimėlio?

– Tiesiog lyginu kainas, Setai. Vieversių namuose gyvena kelios senutės, neįperkančios neįgaliųjų vežimėlio, o be jo apsieiti negali.

– Užjaučiu, Irina. Siūlau paragauti austrių su trumais. Su geru baltuoju vynu, be abejo.

– Man kokakolos.

– Prie austrių dera šabli. Kokakolos čia nebūna.

– Tuomet mineralinio vandens su citrinų žievelėmis.

– Ar esi anoniminė alkoholikė, Irina? Nesigėdyk, gali drąsiai man sakyti, tai liga, tokia pati kaip diabetas.

– Aš ne alkoholikė, tiesiog nuo vyno man skauda galvą, – atsakė Irina, neketindama atskleisti atgrasiausių prisiminimų.

Prieš pirmą patiekalą jiems patiekė po šaukštą juosvų putėsių, nelyginant slibino vėmalų, ypatingą virtuvės šefo dovaną. Irina nepatikliai nurijo juos, o Setas tuo tarpu aiškino, kad Lenis Bylas viengungis, vaikų neturi, dirbo Santa Barbaroje, vienoje dantų klinikoje, jo specializacija – danties šaknies kanalo gydymas. Jo gyvenimas neypatingas, išskyrus tai, kad jis buvo puikus sportininkas ir ne kartą dalyvavo pašėlusiose triatlono varžybose: plaukimo, dviračių lenktynių ir bėgimo, o tai, tiesą pasakius, nelabai malonios varžybos. Setas užsiminė apie Lenį tėvui, ir šis pasakė, kad jis, regis, buvęs Almos ir Natanielio draugas, bet nesąs tikras; lyg matęs jį Si Klife, Natanieliui susirgus. Pasak Lario, daug ištikimų draugų tuomet lankėsi Si Klife, norėdami pabūti su jo tėvu, gal tarp jų būta ir Lenio Bylo. Dabar, norėdamas daugiau sužinoti apie jį, Setas netikėtai gavo žinių apie Ičimėjų.

– Per Antrąjį pasaulinį karą Fukudų šeima pusketvirtų metų praleido koncentracijos stovykloje, – pasakė jis Irinai.

– Kur?

– Topaze, vidury Jutos dykumos.

Irina buvo girdėjusi tik apie vokiečių koncentracijos stovyklas Europoje, tad Setas jai atvėrė akis, parodė Amerikos japonų nacionalinio muziejaus nuotrauką. Apačioje buvo parašyta, kas tie Fukudos. Jis pasakė, kad Topaze internuotųjų sąrašuose jo padėjėjas rado jų vardus ir gimimo metus.

KALINIAI

Pirmaisiais metais Ičimėjus dažnai siųsdavo Almai piešinių iš Topazo, bet paskui jų ateidavo vis rečiau, nes cenzoriai, nespėdami visko peržiūrėti, apribojo internuotųjų susirašinėjimą. Almos kruopščiai saugomi piešiniai buvo geriausias to Fukudų gyvenimo tarpsnio liudijimas: barake susigrūdusi šeima; vaikai atsiklaupę atlieka namų darbus, vietoj stalų – suolai; žmonių eilės prie išviečių; vyrai žaidžia kortomis; moterys skalbia didelėse geldose. Fotoaparatai buvo konfiskuoti, o tie keli žmonės, sugebėję juos paslėpti, negalėjo išryškinti negatyvų. Buvo leidžiama daryti tik linksmas nuotraukas, kuriose atsiskleistų ne tiek kasdienis internuotųjų gyvenimas stovykloje, kiek pramogos ir linksmybės Topaze: vaikai žaidžia beisbolą, suaugusieji šoka madingus šokius, rytą per valstybinės vėliavos pakėlimo ceremoniją visi gieda himną, bet niekur nematyti nei spygliuotos vielos užtvarų, nei sargybos bokštų, nei iki dantų ginkluotų kareivių. Vienas amerikiečių kareivis nufotografavo Fukudų šeimą. Tai buvo Boidas Andersonas, Megumės širdies draugas: kai susižeidė ranką atidarydamas mėsos konservų skardinę, įsimylėjo ją iš pirmo žvilgsnio, pamatęs ligoninėje, kur ji dirbo savanore.

Andersonas buvo dvidešimt trejų, aukštas, šviesaus gymio kaip ir jo protėviai švedai, nuoširdaus, draugiško būdo, vienas iš baltųjų, pelniusių internuotųjų pasitikėjimą. Los Andžele jo nekantriai laukė mylimoji, bet, vos išvydus Megumę baltu savanorės chalatu, širdis apsalo iš laimės. Ji nuplovė jam žaizdą, gydytojas susiuvo devyniais dygsniais, ji profesionaliai sutvarstė ranką, nežiūrėdama į akis, o Boidas Andersonas spoksojo į ją taip

apkvaitęs, kad gydomas nejautė jokio skausmo. Nuo tos dienos atsargiai rėžė apie ją sparną, nė iš tolo neketindamas pasinaudoti savo padėtimi, o svarbiausia todėl, kad mišrios santuokos baltiesiems buvo draudžiamos, o japonams – nepriimtinos. Žavaus kaip mėnulio pilnatis veido ir begalinio švelnumo Megumė būtų galėjusi pasirinkti bet kurį Topazo gražuolį, bet irgi pajuto tokį pat neleistiną potraukį kareiviui ir taip pat stojo į kovą prieš rasizmo baubą, melsdama dangų, kad greičiau pasibaigtų karas ir ji, su artimaisiais grįžusi į San Fransiską, galėtų išrauti iš širdies nuodėmingą pagundą. O Boidas, priešingai, meldėsi, kad karas niekada nesibaigtų.

Liepos ketvirtąją Topaze visi šventė Nepriklausomybės dieną, kaip prieš pusmetį – Naujuosius metus. Pirmąsyk šventė nepavyko, nes žmonės dar nebuvo kaip reikiant įsikūrę stovykloje ir nesusitaikę su kalinių dalia, tačiau 1943 metais internuotieji išdrįso parodyti savo patriotizmą, o amerikiečiai – gerą valią, nei vieni, nei kiti nekreipdami dėmesio į dulkių sūkurius ir karštį, kurio negalėjo nė driežai ištverti. Visi linksmai būriavosi prie kepsnių, vėliavų, pyragų, o vyrai – prie alaus, bent šią dieną jie galėjo pamiršti koktų gėralą, slapta pagamintą iš fermentuotų konservuotų persikų. Boidas Andersonas buvo vienas tų, kuriam patikėta fotografuoti šventes, kad užsičiauptų piktavaliai žurnalistai, smerkiantys nežmonišką elgesį su japonų kilmės amerikiečiais. Ta proga kareivis paprašė Fukudas papozuoti. Paskui vieną nuotrauką davė Takao, antrą slapta – Megumei, o trečią padidino ir išsikirpo Megumę. Tą nuotrauką visur nešiojosi piniginėje įkišęs į plastikinį vokelį ir su ja buvo palaidotas po penkiasdešimt dvejų metų. Toje nuotraukoje Fukudos stovi prie žemo juodo pastato: Takao – griežtas, nusvirusiais pečiais, mažutė nepatikli Heideka, Džeimsas – paniuręs, pasisukęs į šalį, aštuoniolikametė žydinti Megumė ir vienuolikametis Ičimėjus, sudžiūvęs, pasišiaušusiais plaukais ir nubrozdintais keliais.

Toje vienintelėje Topaze darytoje šeimyninėje nuotraukoje trūksta Čarlzo. Tais metais vyriausiasis Takao ir Heidekos sūnus stojo į kariuomenę, nes karo tarnybą laikė savo pareiga,

o anaiptol ne todėl, kad norėjo pabėgti iš stovyklos, kaip apie savanorius kalbėjo kai kurie jaunuoliai, nusiteikę prieš tarnybą kariuomenėje. Pateko į 442-ąjį pėstininkų pulką, beveik ištisai sudarytą iš *Nisei*. Ičimėjus nusiuntė Almai piešinį: brolis išsitempęs stovi prie vėliavos, – o apačioje parašė kelias eilutes, kurių neišbraukė cenzūra, aiškindamas, kad būtų nupiešęs ir kitus septyniolika uniformuotų šauktinių, išsiruošusių į karą, bet jie visi netilpę viename lape. Ičimėjus buvo toks gabus, kad sugebėjo keliais brūkštelėjimais pavaizduoti begalinį Čarlzo išdidumą, paveldėtą iš tolimiausių protėvių, senovės samurajų, kurie eidavo į mūšį sklidini nežmoniškos drąsos, įsitikinę, kad nebegrįš, pasiryžę niekada nepasiduoti ir garbingai žūti. Žiūrėdamas į piešinį, Isakas Belaskas pabrėžė Almai likimo ironiją: tie jaunuoliai pasiryžo paaukoti gyvybę gindami šalį, jų tėvus kalinančią koncentracijos stovyklose.

Tą dieną, kai Džeimsui Fukudai sukako septyniolika, jį išsivedė du ginkluoti kareiviai. Šeimai nieko nebuvo paaiškinta, bet Takao ir Heideka jau seniai nujautė nelaimę, nes antrasis sūnus nuo mažens buvo neklaužada, o koncentracijos stovykloje visai pasileido. Kaip ir diduma internuotųjų, Fukudos filosofiškai susitaikė su padėtimi, tačiau Džeimsas ir kiti *Nisei*, japonų kilmės amerikiečiai, amžinai šiaušėsi, iš pradžių nesilaikė taisyklių, kada įmanydami, o vėliau kurstė maištauti. Iš pradžių Takao ir Heideka kaltino maištingą vaikino prigimtį, visiškai kitokią nei brolio Čarlzo, paskui brendimo sunkumus, o galiausiai blogus draugus. Stovyklos viršininkas ne kartą juos perspėjo nepakęsiąs Džeimso išdaigų; buvo uždaręs jį į areštinę už menkus prasižengimus: muštynes, nepaklusnumą ir nereikšmingą federalinės nuosavybės gadinimą, bet niekada netupdė už grotų. Topaze apskritai viešpatavo pavyzdinga tvarka, tik retkarčiais trikdoma tokių kaip Džeimsas *Nisei* nutrūktgalvių; niekada nepasitaikė sunkių nusikaltimų, tik kilo streikas ir prasidėjo neramumai, kai sargybinis nušovė senį, kuris priėjo pernelyg arti spygliuotos vielos aptvaro ir neišgirdo įsakymo sustoti. Viršininkas visada atsižvelgdavo į

Džeimso jauną amžių ir atlyždavo, kai Boidas Andersonas imdavo apdairiai ginti vaikinuką.

Vyriausybė atsiuntė apklausą, kurioje vienintelis teisingas atsakymas į visus klausimus turėjo būti: taip. Atsakyti turėjo visi internuotieji nuo septyniolikos metų. Be pagrindinių klausimų, buvo ir tokių, kaip antai: ar esi lojalus Jungtinėms Amerikos Valstijoms, ar kovosi, nors ir kur būtum siųstas – vyrai kariuomenėje, moterys pagalbiniuose daliniuose, – ar atsisakysi ištikimybės Japonijos imperatoriui. Tokiems *Isei*, kaip Takao, tai reiškė, kad jie atsižada pilietybės, mainais negaudami teisės į JAV pilietybę, tačiau beveik visi taip pasielgė. Tik kai kurie *Nisei* jaunuoliai atsisakė pasirašyti įsižeidę, nes ir šiaip jau buvo amerikiečiai. Pravardžiuojami *Ne-ne*, jie buvo apšaukti grėsme vyriausybei ir pasmerkti japonų bendruomenės, kuri nuo neatmenamų laikų stengėsi išvengti skandalų. Džeimsas buvo vienas tų *Ne-ne*. Takao, be galo susigėdęs, kad sūnus atsidūrė už grotų, užsidarė barake jiems skirtame būste ir iškeldavo koją tik prireikus nueiti į bendrą išvietę. Ičimėjus atnešdavo jam pietus, paskui vėl stodavo į eilę, kad galėtų pavalgyti pats. Heideka ir Megumė, taip pat dėl Džeimso nežinodamos kur dėtis iš gėdos, stengėsi gyventi kaip anksčiau išdidžiai nekreipdamos dėmesio į apkalbas, smerkiamus žmonių žvilgsnius ir stovyklos vyresnybės ujimą. Visi Fukudos, net Ičimėjus, buvo keliskart kvočiami, bet išvengė persekiojimo – juos gynė kaip įmanydamas Boidas Andersonas, išsitarnavęs aukštesnį laipsnį.

– Kas atsitiks mano broliui? – kartą paklausė jį Megumė.

– Nežinau, Megume. Gal jis išsiųstas į Kaliforniją, į Tjul Leiką, gal į Kanzasą, į Fort Livenvortą, tai sprendžia Federalinis kalėjimų departamentas. Manau, karui pasibaigus, jį paleis, – atsakė Boidas.

– Girdėjau tokius gandus, kad visi *Ne-ne* sušaudomi kaip šnipai...

– Netikėk gandais, Megume.

Sūnui atsidūrus kalėjime, Takao neatpažįstamai pasikeitė. Pirmuosius mėnesius Topaze jis dalyvavo bendruomenės veikloje,

valandų valandas triūsdavo darže ir dirbdavo baldus iš medinių dėžių, kurių gaudavo stovyklos virtuvėje. Kai baldams nebeliko vietos jų ankštame būste, Heideka patarė padirbti jų kitoms šeimoms. Jis bandė gauti leidimą mokyti vaikus dziudo, bet nepasisekė: stovyklos viršininkas būgštavo, kad gali įskiepyti vaikams priešiškų minčių ir sukelti grėsmę kareiviams. Vis dėlto Takao slapta treniravo savo vaikus. Gyveno laukdamas, kada juos paleis į laisvę, skaičiavo dienas, savaites ir mėnesius, braukydamas kalendorių. Dažnai prisimindavo sužlugusią svajonę su Isaku Belasku pastatyti oranžeriją, prarastas santaupas, pusiau išmokėtą ir dabar buvusiam savininkui grąžintą namą. Dešimtys metų pastangų, triūso ir pareigingo požiūrio į gyvenimą – ir štai jis už spygliuotos tvoros aptvaro kaip nusikaltėlis, graužėsi Takao. Su niekuo nenorėjo bendrauti. Jį dirgino spūstys, neišvengiamos eilės, triukšmas, privatumo stoka.

Heideka, priešingai, Topaze tiesiog pražydo. Palyginti su kitomis japonėmis, ji buvo nepaklusni žmona, įsisprendusi ginčydavosi su vyru, bet gyveno atsidavusi namams, vaikams, sunkiai dirbo žemę nė neįtardama, kad esybės gilumoje snaudžia nerimastinga dvasia. Koncentracijos stovykloje nebuvo laiko nuobodžiauti ar pulti į neviltį, kas akimirką reikėjo spręsti žmonių bėdas, reikalauti, kad vyresnybė darytų tai, kas atrodo neįmanoma. Už spygliuotos vielos aptvarų jos vaikams negrėsė joks pavojus, nereikėjo jų saugoti, ir šiaip juos sekė aštuoni tūkstančiai akių ir ginkluotųjų pajėgų dalinys. Ji rūpinosi, kad Takao nepasiduotų nevilčiai, kol galiausiai nebesumojo, kokį darbą galėtų jam pasiūlyti, kad jis būtų be perstojo užsiėmęs ir neturėtų laiko apmąstymams. Jos vyras paseno, išryškėjo dešimties metų amžiaus skirtumas. Priverstinis artumas barakuose nuslopino aistrą, kadaise sušvelnindavusią bendro gyvenimo nesklandumus: dabar jausmų proveržiai jį erzino, o jai tapo lyg kantrybės išbandymu. Varžydamiesi vaikų, gyvenančių toje pačioje patalpoje, jie stengėsi nesiglaustyti siauroje lovoje, tad ankstesnis malonus suartėjimas ilgainiui neteko žavesio. Takao užsisklendė pagiežos kiaute, o Heideka atrado savo pašaukimą padėdama ir vadovaudama kitiems.

Mažiau nei per dvejus metus Megumė Fukuda atstūmė tris jaunikius, prašiusius jos rankos, ir niekas nesuprato kodėl, išskyrus Ičimėjų, sesers ir Boido Andersono meilės pasiuntinį. Mergina troško gyvenime dviejų dalykų: būti gydytoja ir ištekėti už Boido, ir nieko daugiau. Topaze ji lengvai baigė vidurinę mokyklą su pagyrimu, bet aukštasis mokslas buvo jai nepasiekiamas. Kai kurie šalies universitetai priimdavo ribotą kiekį japonų kilmės studentų, koncentracijos stovyklose atrinktų iš pačių pažangiausių mokinių, skirdavo jiems valstybinę stipendiją, bet ji negalėjo to tikėtis – Džeimso poelgis paženklino Fukudų šeimą gėdos žyme. Be to, ji negalėjo palikti artimųjų: išvykus Čarlzui, laikė savo pareiga rūpintis tėvais ir jaunesniuoju broliu. Tuo tarpu ji dirbo stovyklos ligoninėje drauge su internuotais gydytojais ir slaugytojomis. Jos vadovas buvo baltasis gydytojas Frenkas Delilas, įžengęs į šeštą dešimtį, prasmirdęs prakaitu, tabaku ir viskiu, gyvenime patyręs daug nesėkmių, bet puikus specialistas, pasiaukojamu darbu nusipelnęs pagarbą. Jis priglaudė Megumę po savo sparnu pačią pirmąją dieną, kai ši atėjo į ligoninę su klostytu sijonu ir krakmolyta palaidinuke ir pasisiūlė dirbti kaip mokinė. Juodu abu buvo ką tik atvykę į Topazą. Megumei teko nešioti naktinius puodus ir valyti patalpas, bet ji dirbo taip stropiai ir noriai, kad Delilas veikiai paskyrė ją savo asistente.

– Kai tik pasibaigs karas, studijuosiu mediciną, – pareiškė ji.

– Visa tai įvyks ne taip greit, kaip tu nori, Megume. Įsidėmėk, tau bus ne taip paprasta tapti gydytoja: esi moteris ir, be to, japonė.

– Aš – amerikietė, kaip ir jūs, – atsakė ji.

– Ką gi, pažiūrėsim. O dabar laikykis manęs ir ko nors išmoksi.

Megumė nusigriebė tų žodžių ir tiesiog kibte prikibo prie Frenko Delilo, išmoko siūti žaizdas, dėti įtvarus, gydyti nudegimus ir padėti gimdyvėms – nieko sudėtinga, nes pasitaikius rimtesniems atvejams ligoniai buvo siunčiami į Deltos arba Solt Leik Sičio ligonines. Paprastai ligoninėje ji praleisdavo dešimt valandų per parą, tačiau kartais vakare dar susitikdavo su Boidu Andersonu, globojama Frenko Delilo, vienintelio žmogaus, išskyrus Ičimėjų, žinančio jų paslaptį. Nepaisydami pavojų, jiedu dvejus me-

tus laimingai slapta mėgavosi meile. Bevaisėje dykumoje nebuvo nė menkiausio kampelio įsimylėjėliams prisiglausti, tačiau *Nisei* jaunimas prasimanydavo visokiausių būdų stengdamiesi išvengti tėvų priežiūros ir pašalinių akių. Šiaip ar taip, Megumė negalėjo sekti savo draugių pavyzdžiu, nes Boidas nieku gyvu nebūtų sutikęs uniformuotas, su šalmu ir šautuvu slapstytis krūmokšniuose kaip kiškis. Kareivinės, biurai ir baltųjų būstai, kur jie būtų galėję susisukti gūžtą, buvo atitverti nuo stovyklos, ir ji niekada nebūtų ten patekusi, jei iš dangaus nebūtų nusileidęs Frenkas Delilas – jis ne tik parūpino jai leidimą į baltųjų zoną, bet ir paslaugiai užleido savo kambarį. Ten, sujauktame, apleistame būste, kur tarp kaupinų peleninių ir tuščių butelių gyveno Delilas, Megumė neteko skaistybės, o Boidas patyrė dangaus palaimą.

Tėvo įskiepytas potraukis į daržininkystę Ičimėjui Topaze dar labiau sustiprėjo. Diduma internuotųjų, kurie anksčiau manėsi žemdirbyste, iš karto pasiūlė sodinti daržus, nepaisydami bergždžios dirvos ir atšiauraus klimato. Laistydavo skaičiuodami kiekvieną lašą, vasarą dangstydavo augalus popieriais, o per žiemos speigus kūrendavo laužus: taip išsiaugindavo dykumoje daržovių ir vaisių. Valgyklose niekada netrūkdavo maisto, internuotieji galėdavo prisikrauti pilnas lėkštes ir gauti papildomą porciją, bet jei nebūtų buvę daržų, būtų turėję maitintis vien konservais. Skardinėje neužsiauginsi nieko naudinga sveikatai, sakydavo žmonės. Po pamokų Ičimėjus visą dieną praleisdavo darže. Netrukus jis pelnė žaliapirščio vardą, nes visa, ką tik paliesdavo, imdavo dygti ir žaliuoti. Vakare, dukart atstovėjęs eilę valgykloje – vietoj tėvo ir sau, kruopščiai sudėdavo mažiesiems *Nisei* tolimų mokytojų atsiųstus vadovėlius ir skaitinius. Jis buvo mandagus, protingas berniukas, galėdavo valandų valandas sėdėti žiūrėdamas į violetinius kalnus skaistaus dangaus fone, nugrimzdęs į savo mintis. Žmonės sakydavo, kad jis turi vienuolio pašaukimą ir Japonijoje būtų buvęs naujokas viename iš dzeno vienuolynų. Nors Oomoto tikėjimas draudžia vilioti kitų tikėjimų žmones, Takao nuosekliai mokė Heideką ir vaikus savo religijos, bet ja karštai persiėmė tik Ičimėjus, nes ji atitiko jo būdą ir įgimtą gyvenimo sampratą, ir

laikėsi Oomoto drauge su tėvu ir sutuoktinių pora iš kito barako. Stovykloje diduma žmonių buvo budistai ir krikščionys, tik jie priklausė Oomoto; kartais prie jų prisidėdavo Heideka, bet gana abejingai; Čarlzas ir Džeimsas niekada nesidomėjo tėvo tikėjimu, o Megumė, priblokšdama Takao ir nustebindama Heideką, perėjo į krikščionybę. Prasimetė pranašingu sapnu, kuriame jai apsireiškęs Jėzus.

– Iš kur žinai, kad tai buvo Jėzus? – perbalęs iš pykčio, paklausė Takao.

– O kas dar gali vaikščioti su erškėčių vainiku? – atsakė ji.

Jai teko lankyti tikybos pamokas pas presbiterijonų pastorių, paskui įvyko trumpa sutvirtinimo ceremonija, kurioje dalyvavo Ičimėjus, smalsumo vedamas, ir Boidas Andersonas, iki širdies gelmių sujaudintas to meilės įrodymo. Savaime aišku, pastorius suprato, kad mergina nori persikrikštyti veikiau dėl kario, o ne religinių jausmų skatinama, bet neprieštaravo. Jis palaimino juos mintyse svarstydamas, kuriame pasaulio kampelyje ši porelė galėtų rasti prieglobstį.

ARIZONA

1944 metų gruodį, kelios dienos prieš tai, kai Aukščiausiasis Teismas vienbalsiai paskelbė, kad nė vienas Jungtinių Amerikos Valstijų pilietis, nors ir kokios kilmės jis būtų, negali būti suimtas be priežasties, Topazo karinis viršininkas, dviejų kareivių lydimas, Heidekai Fukudai įteikė trikampiu sulankstytą valstybės vėliavą ir prisegė medalį su violetine juostele Takao ant krūtinės, pagerbdamas mūšio lauke žuvusį Čarlzą Fukudą. Skambant gedulingai trimito melodijai, šimtams žmonių, susibūrusių aplink Fukudų šeimą, sugniaužė širdį. Heideka, Megumė ir Ičimėjus graudžiai verkė, bet iš Takao veido buvo neįmanoma suvokti jo jausmų. Per tuos metus, praleistus koncentracijos stovykloje, jo veidas ilgainiui sustingo po orumo kauke, bet iš nusvirusių pečių ir atkaklaus tylėjimo buvo aišku, kad tai palūžęs žmogus. Sulaukęs penkiasdešimt dvejų, jis neteko gyvenimo džiaugsmo, nebemokėjo mėgautis prasikalusiu daigeliu, išblėso švelnus humoro jausmas, karštas ryžtas kurti vaikų ateitį, jautri meilė Heidekai. Galutinai sugniuždė didvyriška Čarlzo žūtis, sužlugdžiusi viltį, kad vyriausiasis sūnus išlaikys šeimą, kai jam pristigs jėgų. Čarlzas žuvo Italijoje kaip ir šimtai japonų kilmės amerikiečių, tarnavusių 442-ajame pėstininkų pulke, vadinamame Purpurinės širdies batalionu, – tas pulkas, sudarytas išimtinai iš *Nisei,* pagarsėjo tuo, kad Jungtinių Amerikos Valstijų karo istorijoje pelnė daugiausia apdovanojimų už drąsą, tačiau Fukudų šeimai tai buvo menka paguoda.

1945 metų rugpjūčio 14 dieną Japonijai kapituliavus, viena po kitos buvo uždarytos visos koncentracijos stovyklos. Fuku-

dos gavo dvidešimt penkis dolerius ir traukinio bilietus į Arizoną. Kaip ir visi kiti internuotieji, jie niekada viešai neužsiminė apie tuos gėdingus metus, kai buvo suabejota jų ištikimybe ir patriotizmu: gyvenimas be garbės nieko nevertas. *Shikata ga nai.* Jiems neleista grįžti į San Fransiską, kur, beje, taip pat niekas jų nelaukė. Takao neteko teisės nuomotis žemę, kurią anksčiau dirbo, taip pat namus; nebeliko nei santaupų, nei pinigų, kuriuos davė Isakas Belaskas, išlydėdamas į koncentracijos stovyklą. Plaučiai gargėjo ir švokštė, be atlydos kamavo kosulys, nežmoniškai gėlė strėnas – jis jau neišgalėjo dirbti žemės kaip anksčiau, vienintelio darbo, kokio galėjo imtis jo padėties žmogus. Sprendžiant iš šaltos laikysenos, jam buvo nė motais, kad šeima vargsta; liūdesys ilgainiui peraugo į abejingumą. Jeigu Ičimėjus nebūtų juo rūpinęsis ir laiku atnešęs valgyti, jis būtų susmukęs kur nors kampe ir mirtinai nusirūkęs nė negalvodamas, jog žmona ir duktė dirba po dvi pamainas fabrike, kad šeima galėtų šiaip taip stumtis. Net tada, kai *Isei* pagaliau galėjo gauti pilietybę, Takao nenusikratė abejingumo. Trisdešimt penkerius metus troškęs naudotis tokiomis pat teisėmis kaip visi amerikiečiai, dabar, kai pasitaikė proga, norėjo tik grįžti į Japoniją, savo sutriuškintą tėvynę. Heideka bandė jį nusivesti į Nacionalinę imigracijos tarnybą, bet turėjo eiti viena, nes vyras nieko kita nedarė, tik keikė Jungtines Amerikos Valstijas.

Megumė vėl turėjo atidėti savo norą studijuoti mediciną ir viltį ištekėti, tačiau Boidas Andersonas, perkeltas į Los Andželą, nė akimirkos nepamiršo mylimosios. Jau beveik visose valstijose buvo panaikinti įstatymai, draudžiantys mišrias santuokas ir gyvenimą nesusituokus, bet tokie santykiai kaip jų vis dar kėlė pasipiktinimą: nei ji, nei jis nebūtų drįsę prisipažinti tėvams, kad jau daugiau kaip treji metai, kai vedę. Takao Fukudai tai būtų baisus smūgis: jis niekada nebūtų sutikęs, kad duktė gyventų su baltuoju, juo labiau su tokiu, kuris saugojo juos už spygliuotos vielos užtvarų Jutos kalėjime. Būtų jos išsižadėjęs ir netekęs. Jau neteko Čarlzo, žuvusio kare, ir Džeimso, deportuoto į Japoniją, ir nebesitikėjo sulaukti iš jo žinios. Boido Andersono tėvai, pir-

mosios kartos švedų imigrantai, įsikūrę Omahoje, iki ketvirtojo dešimtmečio krizės turėjo melžiamų karvių fermą, bet paskui sužlugo ir manėsi prižiūrėdami kapines. Jie buvo padorūs žmonės, labai religingi ir tolerantiški kitų rasių atžvilgiu, bet jis negalėjo užsiminti jiems apie Megumę, kol ji nesutiko užsimauti vestuvinio žiedo.

Kiekvieną pirmadienį Boidas pradėdavo rašyti laišką ir kas dieną pridėdavo po vieną pastraipą, įkvėpimo semdamasis iš vadovo „Kaip rašyti meilės laiškus", parankinės knygelės, kurią itin vertino iš karo grįžę kareiviai, palikę mylimąsias kitose platumose, o penktadienį įmesdavo į pašto dėžę. Šis metodiškas žmogus griežtai laikėsi nusistatytos taisyklės kas antrą šeštadienį skambinti Megumei, nors susisiekti ne visada pasisekdavo, o sekmadienį eidavo į hipodromą bandyti laimės. Jis nebuvo užkietėjęs lošėjas, laimės nepastovumas jį erzino ir veikė skrandžio opą, tačiau, žirgų lenktynėse patyręs sėkmę, neatsispyrė pagundai šiek tiek papildyti savo varganas pajamas. Vakarais jis mokėsi mechanikos, vildamasis išeiti į atsargą ir Havajuose atidaryti automobilių taisyklą. Manė, kad tai tinkamiausia vieta, nes Havajuose gyveno gausi japonų bendruomenė, nepatyrusi gėdingo internavimo, nors Japonija užpuolė kaip tik ten buvusią Perl Harboro karinę bazę. Savo laiškuose Boidas stengėsi įtikinti Megumę, kad geriausia įsikurti Havajuose: ten galėsią apsaugoti vaikus nuo rasinės neapykantos, tačiau ji kuo mažiausiai galvojo apie vaikus. Megumė susirašinėjo su keliais kinų medikais, ketindama studijuoti Rytų mediciną, nes Vakarų medicina jos kratėsi. Netrukus sužinojo, kad ir čia laukia neįveikiama kliūtis – jos lytis ir japonų kilmė, kaip ir buvo perspėjęs jos globėjas Frenkas Delilas.

Ičimėjus įstojo į vidurinę mokyklą keturiolikos metų. Kadangi Takao buvo sielvarto paralyžiuotas, o Heideka mokėjo angliškai vos kelis žodžius, Megumei teko globoti broliuką. Tą dieną, kai nuvedė jį į mokyklą, pagalvojo, kad Ičimėjus jausis kaip namie: pastatas toks pat bjaurus kaip Topaze, o ir aplinka menkai kuo skyrėsi nuo stovyklos. Juos priėmė mokyklos direktorė panelė Broudi, karo metais bandžiusi įtikinti politikus ir visuomenę, kad

japonų vaikai, kaip ir amerikiečiai, turi teisę į mokslą. Sukaupusi tūkstančius knygų, siuntė jas į koncentracijos stovyklas. Kai kurias jų Ičimėjus gerai prisiminė, nes tituliniame puslapyje buvo panelės Broudi parašas. Jis įsivaizdavo savo geradarę kaip pasakų Pelenės fėją, bet išvydo augalotą moterį miškakirčio rankomis ir miesto šauklio balsu.

– Mano brolis labai atsilikęs. Nelabai moka skaityti ir rašyti, taip pat skaičiuoti, – paaiškino nuraudusi Megumė.

– Na, o ką gi tu gerai moki, Ičimėjau? – tiesmukai paklausė panelė Broudi.

– Piešti ir sodinti augalus, – pakuždomis atsakė Ičimėjus, įsmeigęs akis į batų nosis.

– Puiku! Nieko daugiau čia ir nereikia mokėti! – sušuko panelė Broudi.

Pirmąją savaitę vaikai apibėrė jį užgauliomis užuominomis apie jo tautybę, įprastomis karo metu visoje Amerikoje, išskyrus Topazą. Jis taip pat nežinojo, kad japonai nekenčiamesni už vokiečius, nebuvo matęs komiksų, kuriuose azijiečiai vaizduojami kaip žiaurūs pabaisos. Kaip paprastai, ramiai kentė pašaipas, tačiau kai įmitęs padauža pakėlė prieš jį ranką, permetė aną per galvą tėvo išmokytu dziudo judesiu, tuo pačiu, kokį pademonstravo Natanieliui Belaskui, rodydamas kovos menų galimybes. Budėtojas nuvedė jį į direktorės kabinetą, kad ji nubaustų neklaužadą. „Gerai padarei, Ičimėjau“, – tiek tepasakė ji. Po to įspūdingo žygdarbio visus ketverius mokslo metus niekas nedrįso jo užkabinti.

2005 metų vasario 16 diena

Buvau nuvažiavęs į Preskotą Arizonoj aplankyti panelės Broudi. Jai suėjo devyniasdešimt penkeri, ir daug buvusių mokinių susirinko jos pasveikinti. Pagal savo amžių ji puikiai atrodo ir vos pamačiusi iškart mane atpažino. Įsivaizduoji! Kiek vaikų perėjo per jos rankas? Kaip ji gali visus prisiminti? Ji prisiminė, kaip aš piešiau skelbimus mokyklos šventėms ir kaip sekmadieniais dirbdavau darže. Labai prastai mokiausi vidurinėje, bet ji visada man rašė gerus pažymius. Esu jai dėkingas už tai, kad nelikau visiškas beraštis ir dabar galiu rašyti tau, mano brangioji.

Šią savaitę mudu nesusitikome, ir ji be galo prailgo. Itin gūdu dar ir todėl, kad lyja ir šalta. Labai atsiprašau, kad neatsiunčiau gardenijų – niekur negavau. Būk gera, paskambink.

Ičis

BOSTONAS

Pirmuosius išsiskyrimo metus Alma gyveno nekantriai laukdama Ičimėjaus laiškų, tačiau ilgainiui priprato prie to, kad draugas neatsiliepia, kaip neatsiliepia tėvai ir brolis. Teta su dėde stengėsi apsaugoti ją nuo blogų žinių, ateinančių iš Europos, ypač apie žydų likimą. Kiekvienąsyk, paklaususi apie savo artimuosius, Alma išgirsdavo tokių pasakiškų istorijų, kad karas primindavo veikiau padavimus apie karalių Artūrą, kuriuos ji kadaise skaitė su Ičimėjumi sodo pavėsinėje. Pasak tetos Lilijanos, niekas nerašo todėl, kad Lenkijoje tolydžio trinka pašto darbas, o Anglijoje itin laikomasi saugumo priemonių. Pasak jos, Samuelis tarnaująs Karališkosiose oro pajėgose ir atliekąs svarbias, pavojingas ir slaptas užduotis, tad jam esą griežtai draudžiama viešintis. Kodėl ji būtų turėjusi dukterėčiai pasakoti, kad jos brolio lėktuvas sudužęs Prancūzijoje? Isakas rodydavo Almai sąjungininkų kariuomenės judėjimą, žemėlapyje smaigstydamas smeigtukus, bet nedrįso pasakyti teisybės apie jos tėvus. Nuo to laiko, kai Mendeliai neteko turto ir atsidūrė šiurpiame Varšuvos gete, jis negavo iš jų jokių žinių. Isakas aukojo daug pinigų organizacijoms, bandančioms padėti gete uždarytiems žmonėms, ir žinojo, kad 1942 metų liepą ir rugpjūtį naciai deportavo daugiau nei du šimtus tūkstančių žydų ir kad kas dieną tūkstančiai miršta išsekę ir nuo ligų. Mūrinė siena su spygliuota viela, skirianti getą nuo miesto, nebuvo neįveikiama: būta įvairių priemonių ir įvežti kontrabandinių vaistų ir maisto produktų, ir pagarsinti pasauliui siaubingas iš bado mirštančių vaikų nuotraukas. Nesėkmingi bandymai su-

sisiekti su Almos tėvais ir žinia apie Samuelio lėktuvo sudužimą bylojo, kad visi trys tikriausiai bus žuvę, bet, negavęs neginčijamų jų mirties įrodymų, Isakas Belaskas nenorėjo užduoti širdies dukterėčiai.

Kurį laiką atrodė, kad Alma priprato prie tetos ir dėdės, prie pusseserių ir pusbrolio, ir naujųjų namų, bet prasidėjus brendimo amžiui ji vėl paniuro ir užsidarė savo kiaute kaip tada, kai atvyko į Kaliforniją. Ji anksti subrendo, ir pirmoji hormonų audra sutapo su neapibrėžtu išsiskyrimu su Ičimėjumi. Ji buvo dešimties metų, kai juodu pasižadėjo niekada nepamiršti vienas kito ir rašyti laiškus; vienuolikos, kai laiškų gerokai sumažėjo, ir dvylikos, kai skiriantis juos atstumas atrodė neįveikiamas, tad ji susitaikė su mintimi, kad niekada nebematys Ičimėjaus. Ji uoliai lankė mokyklą, nors ir nekentė jos, ir elgėsi taip, kaip pageidavo įtėviai, stengdamasi nelįsti į akis ir vengti jautrių klausimų, kurstančių nepaguodžiamą sielvartą ir ilgesį širdyje. Natanielio vienintelio ji nesugebėjo apgauti savo nepriekaištingu elgesiu. Vaikinukas turėjo šeštą juslę: įspėdavo, kad pusseserė slepiasi drabužių spintoje, prisėlindavo pirštų galiukais ir bandydavo išvilioti iš slėptuvės kalbindamas pakuždomis, kad nepažadintų tėvo, kuris jautriai miegodavo ir turėjo gerą klausą. Jis nunešdavo ją į lovą ir sėdėdavo šalia, kol ji užmigdavo. Jis taip pat vaikščiodavo savo šešėlio bijodamas, bet širdyje tramdydamas jausmų audrą. Skaičiavo mėnesius, likusius iki mokyklos baigimo, kada galės pagaliau važiuoti į Harvardą teisės studijuoti, nes nė neketino priešintis tėvo valiai. Motina norėjo, kad jis pasirinktų San Fransisko universiteto teisės fakultetą, užuot danginęsis į kitą žemyno kraštą, bet Isakas Belaskas spyrėsi, kad sūnus turi vykti toli nuo namų, kaip jis pats vyko būdamas jo metų. Sūnus turėjo tapti padoriu, atsakingu žmogumi, *mensch*.

Natanielio sprendimą vykti į Harvardą Alma palaikė asmeniniu įžeidimu ir įtraukė pusbrolį į apleidusių ją žmonių sąrašą: iš pradžių brolis su tėvais, paskui Ičimėjus, o štai dabar jis. Padarė išvadą, kad jai lemta netekti mylimiausių žmonių. Ji laikėsi įsikibusi jo kaip anądien San Fransisko prieplaukoje.

– Aš tau rašysiu, – pažadėjo Natanielis.

– Ičimėjus taip pat žadėjo, – piktai atrėžė ji.

– Ičimėjus koncentracijos stovykloje, Alma. O aš būsiu Harvarde.

– Tai dar toliau. Juk Harvardas Bostone, ar ne?

– Grįšiu per atostogas, garbės žodis.

Natanieliui ruošiantis į kelionę, Alma sekiojo iš paskos kaip šešėlis, prasimanydama visokių dingsčių, kad tik jis niekur nevažiuotų, o kai tai negelbėjo, stengėsi sugalvoti priežastį jo nemylėti. Aštuonerių metų ji mylėjo Ičimėjų taip stipriai, kaip mylima vaikystėje, o Natanielį – taip romiai, kaip mylima senatvėje. Jos širdyje abu turėjo savo vietą ir buvo vienodai reikalingi: ji buvo įsitikinusi, kad be Ičimėjaus ir Natanielio neišgyventų. Ičimėjų mylėjo karštai, troško matyti be perstojo, sprukti su juo į sodą, nusidriekusį iki pat jūros, pilną nuostabių slėptuvių, kur juodu mokydavosi nepakartojamo glamonių meno. Ičimėjui atsidūrus Topaze, ji guodė širdį prisimindama nuotykius sode ir skaitydama savo dienoraštį, mažytėmis raidėmis pritrupintą jos atodūsių. Būdama dar visai vaikas, ji jau fanatiškai troško meilės. Su Natanieliu jai niekad neateidavo į galvą slėptis sode. Nuoširdžiai jį mylėjo ir tarėsi pažįstanti geriau nei kas nors kitas, juodu miegodavo susiėmę už rankų tomis naktimis, kai jis išviliodavo ją iš spintos, ji patikėdavo jam slapčiausias mintis, laikė jį artimiausiu draugu. Pirmą kartą pamačiusi suteptas kelnaites, drebėdama iš siaubo palaukė, kol Natanielis grįš iš mokyklos, tuomet nutempė jį į vonios kambarį ir parodė nepaneigiamą įrodymą, kad ji kraujuoja. Natanielis miglotai suvokė, kas atsitiko, bet nežinojo, ką daryti, tad turėjo klausti motinos, nes Alma nedrįso. Vaikinas žinodavo visas jos paslaptis. Ji taip pat leido jam skaityti savo slaptą dienoraštį, bet jis ir šiaip numanydavo, kas dedasi jos širdyje.

Alma baigė vidurinę mokyklą metais anksčiau nei Ičimėjus. Tuo metu jie buvo praradę bet kokį ryšį, bet ji jautė jį esant šalia, nes be perstojo kalbėjosi su juo daugiau iš įpročio nei iš ilgesio rašydama dienoraštį. Ji susitaikė su mintimis, kad niekada jo nebe-

matys, bet neturėjo daugiau draugų ir širdyje puoselėjo tragišką meilę prisimindama jų slaptus žaidimus sode. Tuo metu, kai nuo ankstaus ryto iki vėlaus vakaro jis dirbo runkelių laukuose, tetos Lilijanos spiriama, ji nenoromis sutiko lankytis šokių vakaruose, kurie buvo rengiami Si Klife, taip pat istoriniame „Palace" viešbutyje, atstatytame XX amžiaus pradžioje, su pasakiškomis stiklinėmis lubomis, milžiniškais krištoliniais sietynais ir atogrąžų palmėmis, augančiomis glazūruoto fajanso vazonuose. Lilijana užsibrėžė tikslą surasti jai tinkamą jaunikį, neabejodama, kad ją bus lengviau ištekinti nei savo neišvaizdžias dukteris, bet veikiai pastebėjo, kad Alma beregint išardo jos gražiausius planus. Niekada nesikišęs į moterų gyvenimą, šįkart Isakas Belaskas neištvėrė.

– Lilijana, gėda taip medžioti jaunikius!

– Koks tu naivus, Isakai! Manai, kad būtum mane vedęs, jeigu mano motina nebūtų užmetusi kilpos tau ant kaklo?

– Alma dar vaikas. Man rodos, įstatymas draudžia tekėti nesulaukus dvidešimt penkerių.

– Dvidešimt penkerių? Tokio amžiaus ji niekada neras gero jaunikio, Isakai. Visi jau bus išgraibstyti, – atšovė Lilijana.

Seserėčia norėjo mokytis toliau, ir Lilijana galiausiai nusileido. Keleri metai aukštojoje mokykloje nepakenks, pagalvojo. Pagaliau jos sutarė, kad Alma stos į Bostono moterų koledžą: tame pat mieste mokosi Natanielis, jis apsaugosiąs ją nuo pavojų ir miesto pagundų. Lilijana liovėsi medžiojusi jaunikius ir ėmė rūpintis jos drabužiais, puolė pirkti puošnių sijonų ir madingų pastelinių spalvų palaidinukių, ir angoros vilnos megztinių, nors tokie drabužiai visiškai netiko tokiai griežtų bruožų ir stambių kaulų merginai kaip Alma.

Nors teta nieku gyvu nenorėjo išleisti jos vienos ir ieškojo patikimos bendrakeleivės, mergina užsispyrė važiuoti viena ir išskrido į Niujorką, iš ten ketindama traukiniu pasiekti Bostoną. Oro uoste jos laukė Natanielis. Tėvai nusiuntė jam telegramą, ir jis nutarė pasitikti pusseserę ir drauge važiuoti traukiniu. Juodu apsikabino, sklidini jausmų, susikaupusių per septynis mėnesius nuo paskutinio Natanielio apsilankymo San Fransiske, ir pusbro-

lis apibėrė ją klausimais apie namus, tuo tarpu juodaodis nešikas sukrovė jos lagaminus į vežimėlį, pasiruošęs eiti paskui juos prie taksi. Natanielis perskaičiavo lagaminus ir skrybėlaičių dėžes ir paklausė, ar pusseserė atvažiavo prekiauti drabužiais.

– Nėra ko traukti manęs per dantį, tu pats visada buvai dabita, – atšovė ji.

– Ką ketini daryti, Alma?

– Jau rašiau laiške, pusbroli. Tu žinai, kad myliu tavo tėvus, bet namuose aš baigiu uždusti. Noriu gyventi nepriklausoma.

– Aišku. Su mano tėčio pinigais?

Ta smulkmena Almai neatėjo į galvą. Norint būti nepriklausomai, pirmiausia reikia gauti kokį nors diplomą. Jos pašaukimas dar nebuvo išryškėjęs.

– Tavo mama ieško man jaunikio. Nesiryžtu jai pasakyti, kad ketinu tekėti už Ičimėjaus.

– Atsikvošėk pagaliau, Alma, jau dešimt metų, kai Ičimėjus dingo iš tavo gyvenimo.

– Ne dešimt, o aštuoneri.

– Mesk jį iš galvos. Netgi tuo atveju, jeigu jis pasirodytų ir dar nebūtų tavęs pamiršęs, puikiai supranti, kad negalėtum už jo tekėti.

– Kodėl?

– Kodėl? Todėl, kad jis kitos kilmės, kito socialinio sluoksnio, kitos kultūros, kitos religijos, kitos turtinės padėties. Ar to dar negana?

– Vadinasi, aš niekada netekėsiu. O tu, Natai, ar esi ką įsimylėjęs?

– Ne, bet jei įsimylėsiu, tu pirma apie tai sužinosi.

– Puiku. Galėtume apsimesti įsimylėjėliais.

– Kodėl?

– Kad jokie mulkiai prie manęs nekibtų.

Per pastaruosius mėnesius pusseserė gerokai pasikeitė: buvo jau nebe mokinukė baltomis puskojinėmis, su naujais drabužiais atrodė elegantiška moteris, bet Natanieliui, puikiai ją pažįstančiam, nepadarė įspūdžio nei cigaretės, nei melsvas kostiumėlis,

nei skrybėlaitė, nei vyšnių spalvos pirštinės ir bateliai. Jo akimis žiūrint, Alma vis dar buvo mažvaikė: įsikibo į jį, išsigandusi Niujorko minios ir šurmulio, ir nepaleido iki tol, kol juodu atsidūrė viešbučio kambaryje. „Miegok su manimi, Natai", – paprašė baimės sklidinomis akimis kaip andai vaikystėje, kai tupėjo apsiverkusi drabužių spintoje, bet jam, jau netekusiam skaistybės, miegoti su mergina reiškia visai ką kita. Rytojaus dieną su visu kalnu mantos juodu įlipo į Bostono traukinį.

Alma vaizdavosi, kad Bostono koledžas būsiąs kaip ir vidurinė mokykla, kurią lengvai baigė, tik čia turėsianti daugiau laisvės. Ji tikėjosi puikuotis savo naujais drabužiais, su Natanieliu vaikščioti po miesto kavines ir barus, laisvalaikiu užsukti į vieną kitą paskaitą, kad nepyktų dėdė su teta. Netrukus susivokė, kad niekas nežiūri į ją, kad mieste netrūksta kur kas išmanesnių nei ji merginų ir kad pusbrolis amžinai prasimano kokią nors dingstį stengdamasis išvengti pasimatymų ir kad ji prastai pasiruošusi mokslui. Ji gyveno viename kambaryje su putlia storuliuke iš Virdžinijos, kuri pirma pasitaikiusia proga, remdamasi Šventuoju Raštu, įrodė, kad baltoji rasė pranašiausia. Juodaodžiai, geltonodžiai ir raudonodžiai esą kilę iš beždžionių; Adomas ir Ieva buvę baltieji; Jėzus tikriausiai buvęs amerikietis, nors ji nesanti tikra. Ji nepritarė Hitleriui, bet, pasak jos, žydų klausimu jis nelabai klydęs: tai esanti prakeikta tauta, nes nužudžiusi Jėzų. Alma pasiprašė perkeliama į kitą kambarį. Po dviejų savaičių jos prašymas buvo patenkintas, naujoji kaimynė irgi pasirodė besanti apsėsta visokiausių manijų ir fobijų, tačiau bent jau nebuvo antisemitė.

Pirmus tris mėnesius Alma jautėsi kaip nesava, neišmanė nei kaip maitintis, nei kaip skalbtis, nei kaip važinėti po miestą, nei kaip spėti į paskaitas: anksčiau visais tais klausimais rūpinosi guvernantės, o paskui – pasiaukojančioji teta Lilijana. Jai niekada neteko klotis lovos nei lygintis palaidinukės – tą darbą dirbo tarnaitės; neteko ir riboti išlaidų – Belaskų namuose buvo neįprasta kalbėti apie pinigus. Ji nustebo, kai Natanielis paaiškino, kad jos išlaikymui skirta tam tikra suma, bet nenumatytos tokios išlaidos kaip

restoranai, arbatinės, manikiūras, plaukų priežiūra, masažas. Kartą per savaitę ateidavo pusbrolis su bloknotu ir pieštuku rankoje mokyti jos rašyti išlaidų. Kiekvieną kartą ji žadėdavo pasitaisyti, bet kitą savaitę vėl įklimpdavo į skolas. Ji jautėsi svetima tame išpuikusiame poniškame mieste; bendramokslės jos vengė, vaikinai nekreipė į ją dėmesio, bet ji nieko nerašė apie tai nei dėdei, nei tetai, ir kai Natanielis pasiūlė grįžti namo, ji pareiškė ištversianti bet kokį pažeminimą, kad tik nereikėtų grįžti paspraudus uodegą. Ji užsidarydavo vonios kambaryje, kaip kitados drabužių spintoje, ir įjungdavo dušą, kad vandens šniokštimas nuslopintų garsus, kai ji imdavo keikti savo likimą.

Lapkritį Bostoną užgriuvo žiema. Pirmuosius septynerius metus praleidusi Varšuvoje, Alma nebeprisiminė, kokie ten buvo orai, ir nebuvo pasiruošusi tam, ką turėjo ištverti artimiausiais mėnesiais. Krušos ir pūgų čaižomas miestas neteko žavesio, aptemo, viskas tapo pilka ir balta. Gyvenimas plaukė tarp keturių sienų, drebant, kuo arčiau prie radiatorių. Nors ir kaip apsimuturiavus, nuo šalčio grubdavo pirštai ir sugeldavo kaulus, vos tik ji iškišdavo nosį pro duris. Patino nušalusios rankos ir kojos, be atlydos kamavo sloga ir kosulys. Tekdavo sukaupti visą valią rytais lipant iš lovos, apsivalkstydavo kaip vėplių medžiotojas ir, nepaisydama darganos, išeidavo į gatvę, paskui kiūtindavo nuo vieno koledžo pastato prie kito, glausdamasi prie sienų ir atsargiai čiuoždama ledu, kad neparblokštų vėjas. Gatvės buvo neišvažiuojamos, automobiliai riogsojo užpustyti, o jų savininkai bandydavo juos atkasti, griebdamiesi kaplių ir kastuvų; žmonės vaikščiojo susigūžę, apsitūloję vilnoniais drabužiais ir kailiniais; nebuvo matyti nei vaikų, nei naminių gyvūnėlių, nei paukščių.

Ir tuomet, kai atėjo metas pagaliau pralaimėjus susitaikyti su likimu ir prisipažinti Natanieliui, kad nebeliko kitos išeities, kaip prašyti tetą ir dėdę gelbėti iš šito šaldiklio, Alma pirmąsyk susitiko su Vera Niuman, dailininke ir verslininke, kuri priartino meną prie paprastų žmonių, meno kūriniais paversdama šalius, paklodes, staltieses, indus, drabužius – žodžiu, bet ką, ką galima ištapyti arba marginti. Vera įregistravo savo firmą 1942 metais ir

palyginti greitai atidarė savo parduotuvę. Alma miglotai prisiminė, kaip teta Lilijana stengdavosi pralenkti savo drauges ir pirma pasirodyti su naujausios Veros kolekcijos drabužiais ir šaliais, tačiau apie pačią menininkę nieko nežinojo. Užsuko pas ją netyčia, norėdama tarp dviejų paskaitų kur nors pasislėpti nuo šalčio, ir atsidūrė salėje įvairiaspalviais audiniais drapiruotomis sienomis. Nuo tų sienų žvelgė visos spalvos, pasprukusios nuo Bostono žiemos, – drąsios, įmantrios, pasakiškos.

Klausytojai pasitiko pranešėją audringais plojimais, ir Alma dar kartą įsitikino savo neišprusimu. Ji nė neįtarė, kokia garsenybė toji tetos Lilijanos šalių dizainerė. Vera Niuman neatrodė įspūdingai: pusantro metro ūgio, drovi, pasislėpusi už didžiulių akinių tamsiais rėmeliais, dengiančių pusę veido, bet kai prasižiojo, niekam nekilo abejonė, kad ji – milžinė. Alma vos galėjo ją įžiūrėti scenoje, bet įdėmiai klausėsi kiekvieno jos žodžio jausdama, kaip spurda širdis, ir aiškiai suvokdama, kad tai lemtinga jos gyvenimo akimirka. Per valandą ir penkiolika minučių ta neregėta keistuolė, kerinti nykštukė, sukrėtė klausytojus pasakojimu apie savo nenuilstamas keliones po įvairias šalis, įkvėpusias kurti kolekcijas: Indiją, Kiniją, Gvatemalą, Islandiją, Italiją, ir apskritai po visą pasaulį. Ji pasakojo apie savo feministines pažiūras, apie naudojamas priemones, apie savo gaminių reklamavimą ir pardavimą, apie kliūtis, kurias tenka įveikti.

Tą vakarą Alma paskambino Natanieliui ir, kone krykštaudama iš džiaugsmo, pranešė: eisianti Veros Niuman pėdomis.

– Kieno?

– Tos moters, kuri tavo tėvams sukūrė paklodes ir staltieses, Natai. Neketinu toliau gaišti laiko lankydama niekam nereikalingas paskaitas. Aš nutariau stoti į universitetą ir studijuoti dizainą ir tapybą. Lankysiu Veros seminarus, o paskui kaip ir ji keliausiu po pasaulį.

Po kelių mėnesių Natanielis baigė teisės studijas ir grįžo į San Fransiską, bet Alma nieku gyvu nesutiko važiuoti drauge, nors ir kaip reikalavo teta Lilijana. Ištvėrė dar keturias žiemas nesiskųsdama klimatu, be paliovos piešdama ir tapydama. Ji nemokėjo

taip lengvai piešti kaip Ičimėjus ir taip drąsiai derinti spalvas kaip Vera Niuman, bet talento trūkumą išlygino geru skoniu, aiškiai suvokdama būsimo darbo kryptį. Jos piešiniai turėjo būti kur kas subtilesni nei Veros – ji ketino ne pataikauti pirkėjų skoniui ir siekti komercinės sėkmės, o kurti savo malonumui. Jai buvo svetima mintis užsidirbti pragyvenimą. Jos kolekcijose nebus nei šalių po dešimt dolerių, nei didmeninei prekybai skirtų paklodžių ar servetėlių – margins ir puoš piešiniais tik tam tikrus drabužius, visada geriausios rūšies šilko, ir pažymės savo ženklu. Jos dirbiniai bus tokie išskirtiniai ir brangūs, jog tetos Lilijanos draugės nersis iš kailio, kad tik įmanytų jų įsigyti. Per ketverius metus ji įveikė baimę, kurią iš pradžių kėlė tas įspūdingas miestas, išmoko, kaip elgtis visuomenėje, saikingai gerti kokteilius, megzti naudingas pažintis. Pagaliau pasijuto tokia tikra bostonietė, kad, grįžusi į Kaliforniją atostogų, tardavosi atsidūrusi kitame žemyne, kokiame nors atsilikusiame krašte. Taip pat neteko ramstyti sienų šokių vakaruose – pravertė pasiutęs šėlsmas su Ičimėjumi nepamirštamos vaikystės dienomis. Be kita ko, ji nepraleido progos per pikniką pirmąsyk be jokių ceremonijų pasimylėti krūmuose. Taip patenkino savo smalsumą ir atsikratė sąžinės priekaištų, kad dvidešimties metų tebėra skaisti. Paskui praturtino patirtį su vienu kitu jaunuoliu, bet nepatyrė ypatingo malonumo, tik įsitikino, kad vis dėlto gerai daro laukdama Ičimėjaus.

PRISIKĖLIMAS

Dviem savaitėms likus iki diplomų įteikimo iškilmių, Alma paskambino į San Fransiską Natanieliui ir paprašė, kad pasirūpintų Belaskų kelione į Bostoną. Ji buvo pirma moteris šeimoje su aukštuoju išsilavinimu, ir tai, kad diplome įrašyti nelabai aiškūs dalykai – dizainas ir meno istorija, nė kiek nemenkino jos nuopelnų. Marta ir Sara taip pat dalyvausiančios iškilmėse – mat ketinančios po to važiuoti į Niujorką apsipirkti, tačiau dėdė Isakas negalėsiąs atvykti: kardiologas uždraudęs skristi lėktuvu. Dėdė nusiteikęs jo neklausyti, nes Alma jam esanti arčiau širdies nei tikros dukterys, bet Lilijana neleidžianti, ir baigta. Kalbėdamasi telefonu su pusbroliu, Alma, be kita ko, paminėjo, kad jau kelios dienos jaučiasi sekama. To itin nesureikšminanti, pridūrė ji, tikriausiai per baigiamuosius egzaminus pakrikę nervai ir pernelyg įsismaginusi vaizduotė, bet Natanielis pareikalavo smulkiau viską papasakoti. Kažkas keliskart skambinęs telefonu, vyriškis užsienietiška tartimi klausęs, ar tai ji, ir iškart padėjęs ragelį; nejauku, ir tiek, jautiesi, lyg kas tave stebėtų ir sektų; kažkoks vyriškis klausinėjęs draugių, teiravęsis apie ją ir, sprendžiant iš draugių žodžių, esąs lyg tas pats, kurį ji neseniai mačiusi kelis kartus auditorijoje, koridoriuose, gatvėje. Natanielis, įtarus, kaip ir dera teisininkui, atsargumo dėlei patarė raštu pranešti studentų miestelio policijai: jeigu kas nors atsitiksią, būsią aišku, kad turėjusi pagrindą nuogąstauti. Taip pat liepė vienai nevaikščioti naktimis. Alma jo perspėjimus praleido pro ausis.

Atsisveikindami su universitetu, studentai šėlo kaip niekad. Muzika, alkoholis ir šokiai Almai užtemdė grėsmingą šešėlį iki

pat penktadienio, diplomų įteikimo ceremonijos išvakarių. Ji siautėjo smagiame vakarėlyje iki išnaktų, be saiko gėrė ir laikėsi ant kojų tik šniaukdama kokainą, nors apskritai visada vengė ir alkoholio, ir kvaišalų. Apie trečią valandą nakties triukšmingas būrys jaunimo automobiliu atverčiamu stogu atvežė ją prie bendrabučio. Susivėlusi, su bateliais rankoje, svyruodama Alma ėmė raustis rankinuke, ieškodama rakto, bet, nespėjusi jo sugraibyti, suklupo ir pratrūko vemti, kol skrandyje nieko nebeliko. Keletą be galo prailgusių minučių žiaukčiojo jausdama, kaip skruostais ritasi ašaros. Galiausiai, pasruvusi prakaitu, bandė stotis gaikščiodama, drebėdama ir verkdama iš nevilties. Staiga ją nutvėrė geležinės rankos, pakėlė nuo grindinio ir pastatė ant kojų. „Alma Mendel, kaip tau ne gėda!" Ji nepažino balso, girdėto telefono ragelyje. Susirietė jausdama, kad vėl tąso vemti, bet rankos dar tvirčiau ją suspaudė. „Paleisk, paleisk!" – suvebleno ji stengdamasi įspirti. Beregint gavo antausį, šiek tiek ją išblaivinusį, ir prieš akis sutavaravo žmogaus figūra, skusta galva, tamsus, tarytum randuotas veidas. Nežinia kodėl pasidarė nežmoniškai lengva, ji užsimerkė ir nesipriešino įveikiama svaigulio, ir, nieko nebijodama, suglebo geležiniame ką tik antausį skėlusio nepažįstamojo glėbyje.

Šeštadienį, septintą valandą ryto, Alma atsipeikėjo ant galinės automobilio sėdynės suvyniota į šiurkščią antklodę. Dvokė vėmalais, šlapimu, cigaretėmis ir alkoholiu. Nesusivokė, kur esanti, ir neprisiminė, kas atsitiko naktį. Atsitiesė ir bandė pasitaisyti drabužius, bet susigriebė, kad nebeturi nei palaidinukės, nei sijono, kad sėdi basa, vien su liemenėle, kelnaitėmis ir diržu su keliaraiščiais, prilaikančiais suplyšusias kojines. Galvoje beprotiškai ūžė, krėtė drebulys, džiūvo burna ir širdį gniaužė baimė. Ji vėl atsigulė ir susirietusi dejuodama ėmė šauktis Natanielio.

Netrukus pajuto, kad kažkas ją purto. Vargais negalais praplėšė akis ir, stengdamasi sutelkti dėmesį, įžiūrėjo žmogaus siluetą: kažkas, atidaręs dureles, stovėjo palinkęs prie jos.

– Kava ir aspirinas. Truputį padės, – pasakė, paduodamas popierinį puodelį ir dvi tabletes.

– Atstok, man reikia eiti, – bandydama atsisėsti, atšovė ji vos apversdama liežuvį.

– Tokia tu niekur neisi. Po kelių valandų atvažiuos tavo artimieji. Rytoj – diplomų įteikimo iškilmės. Gerk kavą. Ir jeigu tau įdomu, aš – tavo brolis Samuelis.

Taip prisikėlė Samuelis Mendelis, prieš vienuolika metų žuvęs Prancūzijos šiaurėje.

Po karo Isakas Belaskas gavo nepaneigiamų įrodymų, koks likimas ištiko Almos tėvus nacių koncentracijos stovykloje, Lenkijos šiaurėje, netoli Treblinkos kaimo. Priešingai nei amerikiečiai kitose vietose, rusai nesurašė protokolo apie stovyklos išvadavimą, ir oficialiai menkai žinota, kas atsitiko tame pragare, tačiau Žydų agentūra apskaičiavo, kad nuo 1942 metų liepos iki 1943 metų spalio ten žuvo aštuoni šimtai keturiasdešimt tūkstančių žmonių, iš jų – aštuoni šimtai tūkstančių žydų. O apie Samuelį Mendelį sužinojo tiek, kad jo lėktuvas buvo numuštas vokiečių okupuotoje zonoje ir, sprendžiant iš anglų karinių ataskaitų, niekas neišsigelbėjo. Alma daug metų nieko nežinojo apie savo artimuosius ir laikė juos mirusiais anksčiau, nei tą žinią patvirtino dėdė. Sužinojusi Alma nepravirko, kaip buvo galima tikėtis, nes visus tuos metus taip uoliai mokėsi savitvardos, kad nebemokėjo reikšti jausmų. Isakas su Lilijana nutarė padėti tašką toje tragedijoje ir nusivežė Almą į Europą. Prancūzijos miestelio, kuriame sudužo Samuelio lėktuvas, kapinaitėse jie pastatė atminimo lentą su vardu, pavarde, gimimo ir žūties datomis. Įvažiuoti į sovietinę Lenkiją negavo leidimo: Alma aplankė ją daug vėliau. Karas buvo pasibaigęs prieš ketverius metus, bet Europoje dar riogsojo griuvėsiai ir minios žmonių blaškėsi ieškodami tėvynės. Alma priėjo prie išvados, kad jai neužtektų viso gyvenimo atsilyginti už privilegiją iš visos šeimos vienintelei išsaugoti gyvybę.

Sukrėsta nepažįstamojo žodžių, kad jis – Samuelis Mendelis, Alma atsisėdo ant automobilio sėdynės ir, nurijusi aspiriną, trim gurkšniais išgėrė kavą. Tas žmogus nė iš tolo nebuvo panašus į

raudonskruostį šelmį. Jos tikrasis brolis – tai anas miglotas prisiminimas, o ne šis aukštas, padžiūvęs vyriškis skvarbiu žvilgsniu, keliais randais paženklintu ir giliomis raukšlėmis išvagotu įdegusiu veidu.

– Iš kur aš galiu žinoti, kad tu – mano brolis?

– Žinoma. Bet aš negaiščiau su tavimi laiko, jei nebūčiau tavo brolis.

– Kur mano drabužiai?

– Skalbykloje. Po valandos galėsime atsiimti. O dabar galime pasikalbėti.

Samuelis papasakojo, kad, pašovus lėktuvą, paskutinįsyk pamatė, kaip apačioje pasiutiškai sukasi žemė. Nešoko su parašiutu, nes neabejojo, kad būtų pastebėję vokiečiai, bet negalėjo suvokti, kaip išliko gyvas, kai lėktuvas nukritęs sprogo ir užsidegė. Tikriausiai, orlaiviui krintant, nulėkė nuo sėdynės ir, užsikabinęs už šakų, pakibo medžio viršūnėje. Priešo patrulis aptiko antrojo piloto kūną ir nutraukė paieškas. Jį išgelbėjo prancūzų pasipriešinimo vyrai, suradę be sąmonės, su keliais lūžusiais kaulais, pamatė, kad apipjaustytas, ir perdavė žydų kovotojams. Tie slėpė jį kelis mėnesius olose, arklidėse, rūsiuose, apleistose gamyklose ir pas gerus žmones, linkusius padėti partizanams, dažnai perkeldami iš vienos vietos į kitą, kol pagaliau sugijo kaulai, jis nustojo būti našta ir įsijungė į būrį kaip kovotojas. Vis dėlto migla, aptemdžiusi atmintį, sklaidėsi kur kas ilgiau, nei gijo kaulai. Iš uniformos, kuria vilkėjo, kai buvo išgelbėtas, visi suprato, kad jis iš Anglijos. Jis suprato angliškai ir prancūziškai, bet į klausimus atsakinėjo lenkiškai; praslinko keli mėnesiai, kol sklandžiai prašneko tomis kalbomis, kurias anksčiau mokėjo. Nežinodami, kuo jis vardu, bendražygiai praminė jį Randuočiumi, bet jis pasivadino Žanu Valžanu, sveikstant skaityto Viktoro Hugo romano pagrindinio veikėjo vardu. Su savo bendražygiais kariavo, rodės, nesėkmei pasmerktą partizaninį karą. Vokiečių pajėgos atrodė tokios stiprios, jų puikybė tokia nepalaužiama, valdžios ir kraujo troškimas toks nepasotinamas, kad Samuelio būrio ardomasis

darbas buvo lyg bandymas įbrėžti pabaisos šarvus. Jie slapstėsi, kaip pabaidytos žiurkės šmirinėjo iš vienos vietos į kitą, suvokdami savo kovos bergždumą, bet nesiliovė grumtis, nes nebuvo kitos išeities. Ir sveikindavosi, ir atsisveikindavo tuo pačiu žodžiu: pergalė. Pabaiga buvo nuspėjama: sučiuptas per vienas gaudynes, atsidūrė Aušvice.

Karo pabaigoje, gyvas išlikęs koncentracijos stovykloje, Žanas Valžanas slapta nusigavo į Palestiną, kur banga po bangos plaukė pabėgėliai žydai, nekreipdami dėmesio į Angliją, kuri viešpatavo tame regione ir stengėsi sustabdyti tą nesulaikomą srautą, baimindamasi konflikto su arabais. Per karą jis tapo vienišu vilku, visada pasiruošusiu susiremti su priešu. Tenkinosi atsitiktiniais meilės ryšiais, kol pagaliau viena kolegė, Izraelio žvalgybos agentūros Mosado bendradarbė, kruopšti ir drąsi agentė, pranešė, kad jis veikiai tapsiąs tėvu. Ji buvo Anata Rakoši, iš gausios šeimos likusi viena su tėvu ir kartu su juo emigravusi iš Vengrijos. Juodu su Samueliu artimai draugavo, negalvodami apie meilę nei ateitį, taip buvo patogu abiem, ir nieko nebūtų pasikeitę, jeigu ji nebūtų pastojusi. Kentusi badą, mušimus, prievartą ir „medicinos eksperimentus“, Anata manė esanti nevaisinga. Įsitikinusi, kad pilve ne auglys, o kūdikis, tarė sau, kad tai Dievo pokštas. Laukė pusę metų ir tik tada pasisakė meilužiui. „Šaunuolė! O aš maniau, kad tu šiaip taisaisi“, – pajuokavo jis, neslėpdamas džiaugsmo. „Pirmiausia reikia išsiaiškinti, kas tu esi, kad vaikas žinotų savo kilmę. Valžano pavardė pernelyg atsiduoda melodrama“, – atkirto ji. Slinko metai, o jis vis atidėliojo savo tapatybės paieškas, tačiau Anata beregint ėmėsi darbo su tuo pat uolumu, su kokiu sugebėjo Mosadui surasti, kur slepiasi nacistiniai nusikaltėliai, išvengę Niurnbergo tribunolo. Pradėjo nuo Aušvico, paskutinės Samuelio kalinimo vietos prieš karo pabaigą, ir, nusitvėrusi siūlo galo, ėmė vynioti kamuolį. Su atsikišusiu pilvu nukeliavo į Prancūziją pasikalbėti su vienu iš žydų pasipriešinimo dalyvių, dar išlikusių šalyje, ir jis padėjo jai susisiekti su kovotojais, išgelbėjusiais anglų lakūną. Buvo nelengva, nes po karo visi prancūzai skelbėsi esą pasipriešinimo didvyriai. Galiausiai Anata nuvyko į Londoną, peržiūrėjo Karališkųjų oro pajėgų archyvus ir

rado jaunuolių, panašių į jos mylimąjį, nuotraukų. Nežinia, kuris buvo jos ieškomasis. Ji paskambino jam telefonu ir perskaitė visas penkias pavardes. „Tau ką nors primena?“ – paklausė. „Mendelis! Be jokios abejonės. Mano pavardė Mendelis“, – atsakė jis, ir rauda užgniaužė jam gerklę.

– Mano sūnui ketveri, jis vardu Baruchas, kaip mūsų tėvas. Baruchas Mendelis, – pasakė Samuelis Almai, sėdinčiai šalia automobilyje ant galinės sėdynės.

– Tu vedei Anatą?

– Ne. Mudu stengiamės gyventi kartu, bet tai nelengva.

– Jau ketveri metai, kai žinojai apie mane, ir kodėl tik dabar tau dingtelėjo mintis su manimi susitikti? – priekaištingai paklausė Alma.

– O kodėl būčiau turėjęs tavęs ieškoti? Anas tavo brolis žuvo sudužus lėktuvui. Nebėra to vaikino, kuris įstojo į Anglijos ginkluotąsias pajėgas kaip lakūnas. Man žinoma visa jo istorija, nes Anata be perstojo kalė ją man į galvą, bet man ji svetima, tuščias burbulas, ir tiek. Tiesą pasakius, aš tavęs neprisimenu, bet neabejoju, kad tu – mano sesuo, nes Anata šiuo požiūriu niekada neklysta.

– Na, aš prisimenu, kad turėjau brolį, jis žaidė su manimi, skambino fortepijonu, bet tu nepanašus į jį.

– Mudu nesimatėme daug metų, ir, kaip minėjau, esu labai pasikeitęs.

– Kodėl tu nutarei atvažiuoti?

– Aš atvažiavau ne pas tave, turiu užduotį, bet negaliu tau nieko apie tai kalbėti. Naudodamasis proga, užsukau į Bostoną pasimatyti su tavimi, nes Anata nori, kad Baruchas turėtų tetą. Anatos tėvas mirė prieš kelis mėnesius. Išskyrus tave, nei ji, nei aš neturime daugiau artimųjų. Aš nesiperšu tau, Alma, tik noriu tau pranešti, kad esu gyvas ir kad tu turi sūnėną. Anata siunčia tau štai šią nuotrauką, – pridūrė.

Jis padavė jai spalvotą savo šeimos nuotrauką. Anata Rakoši sėdėjo su berniuku ant kelių: aukšta išblyškusi moteris su apskritais

akiniais. Šalia, susidėjęs rankas ant krūtinės, sėdėjo Samuelis. Vaikas buvo ryškių veido bruožų, kaip ir tėvas tamsaus gymio. Kitoje nuotraukos pusėje Samuelis buvo užrašęs Tel Avivo adresą.

– Atvažiuok mūsų aplankyti, Alma. Susipažinsi su Baruchu, – atnešęs iš skalbyklos drabužius ir palydėjęs ją į kambarį, pasakė jis atsisveikindamas.

FUKUDŲ KALAVIJAS

Jau kelios savaitės Takao Fukuda gulėjo mirties patale vėžio pažeistais plaučiais, kabinosi į gyvenimą dusdamas kaip žuvis, ištraukta iš vandens. Kalbėti beveik nekalbėjo, o mėginimai bendrauti ėjo perniek – buvo toks nusilpęs, kad ištinusiais, drebančiais pirštais negebėjo išvedžioti grakščių japoniškų rašmenų. Valgyti taip pat nevalgė, o artimiesiems arba slaugėms nusisukus, ištraukdavo maitinimo vamzdelį. Ilgai netrukus apsnūdo, pasidarė visiškai abejingas aplinkai, bet Ičimėjus, budintis palatoje pakaitomis su motina ir seserimi, žinojo, kad jis blaivaus proto ir kamuojasi. Pataisydavo jam priegalvius pusiau sėdomis lovoje, šluostydavo prakaitą, losjonais įtrindavo atšerpetojusią odą, ant liežuvio dėdavo gabalėlius ledo, pasakodavo apie daržus ir augalus. Vieną tokią ypatingo artumo valandėlę pastebėjo, kad tėvo lūpos kruta stengdamosi ištarti žodį, panašų į cigarečių pavadinimą, bet mintis, kad tėvas tokios būklės norėtų užsirūkyti, pasirodė neįtikėtina, ir jis ją atmetė. Visą vakarą stengėsi suvokti, ką bando pasakyti Takao. „Kemė Morita? Ar tiesa, tėte? Su ja nori pasimatyti?“ – pagaliau paklausė. Takao linktelėjo sukaupęs jėgas. Kemė Morita buvo Oomoto tikėjimo dvasinė vadovė, pagarsėjusi tuo, kad kalba su dvasiomis, Ičimėjui gerai pažįstama, nes dažnai lankydavo savo nedideles bendruomenes.

– Tėtė nori, kad mes pakviestume Kemę Moritą, – pasakė Ičimėjus Megumei.

– Ji gyvena Los Andžele, Ičimėjau.

– Kiek mes turime santaupų? Galėtume nupirkti jai bilietą.

Kemei Moritai atvykus, Takao nebepajėgė nei pajudėti, nei atsimerkti. Vienintelis gyvybės požymis buvo respiratoriaus murkimas: atsidūręs paribio zonoje, Takao laukė savo eilės. Megumė pasiskolino iš bendradarbės automobilį ir nuvažiavo į oro uostą pasitikti šventikės, kuri atrodė kaip dešimtmetė mergaitė balta pižama. Žili plaukai, nusvirę pečiai ir senatviška eisena nė kiek nesiderino su lygiu, be vienos raukšlės veidu, tikra bronzine ramybės kauke.

Mažais žingsniukais pritipenusi prie lovos, Kemė Morita paėmė Takao ranką. Jis atsimerkė ir gana negreitai atpažino dvasinę vadovę. Tuomet beveik nepastebima šypsena nušvietė išsekusį veidą. Ičimėjus, Megumė ir Heideka pasitraukė į kambario galą, ir Kemė ėmė pakuždomis kalbėti ilgą maldą ar galbūt deklamuoti senovinę japonų giesmę. Paskui prikišo ausį prie mirštančiojo lūpų. Po kelių gerokai prailgusių minučių Kemė pabučiavo Takao į kaktą ir atsigręžė į artimuosius.

– Čia stovi Takao tėvai ir seneliai. Jie atėjo iš labai toli palydėti jo į aną pasaulį, – rodydama į kojūgalį, pasakė ji japoniškai. – Takao jau pasiruošęs keliauti, bet prieš tai nori duoti žinią Ičimėjui. Štai toji žinia: „Fukudų *katana* palaidota pajūrio sode. Ji negali ten likti. Ičimėjau, tavo pareiga ją pasiimti ir padėti, kur pridera, ant mūsų protėvių giminės altoriaus."

Išklausęs žinią, Ičimėjus žemai nusilenkė pridėdamas prie kaktos rankas. Jis nelabai prisiminė tą vakarą, kai jie laidojo Fukudų kalaviją, metams bėgant, prisiminimai išblanko, bet Heideka ir Megumė gerai žinojo, kur yra tas pajūrio sodas.

– Takao taip pat prašo paskutinės cigaretės, – prieš išeidama pridūrė Kemė Morita.

Grįžusi iš Bostono, Alma įsitikino, kad jai išvykus Belaskai pasikeitė kur kas daugiau, nei buvo pastebima iš jų laiškų. Kelias pirmąsias dienas jautėsi kaip svetima, svarstydama, kokią vietą užima toje šeimoje ir kokį velnią ji darysianti gyvenime. San Fransiskas jai atrodė gūdi provincija: norėdama pagarsėti, ji turinti važiuoti į Niujorką, bendrauti su įžymiais dailininkais, būti arčiau Europos meno. Belaskai susilaukė trijų vaikaičių: prieš tris mėnesius Mar-

tai gimė sūnelis, o Sarai – dvyniai, kurie, nusižengdami genetikos dėsniams, nežinia kodėl labiau panėšėjo į skandinavus. Natanielis vadovavo tėvo advokatų kontorai, gyveno vienas penthauze su vaizdu į įlanką, kur laisvalaikiu plaukiojo savo jachta. Buvo nelabai šnekus ir turėjo nedaug draugų. Būdamas dvidešimt septynerių, vis dar atkakliai spyrėsi ryžtingiems motinos ketinimams parinkti jam deramą žmoną. Kandidačių netrūko, nes Natanielis buvo iš geros šeimos, turtingas ir išvaizdus, žodžiu, *mensch*, kokio pageidavo tėvas, tad žydų bendruomenėje visos piršlės nenuleido nuo jo akių. Teta Lilijana, truputį pasikeitusi, kaip ir anksčiau buvo geraširdė ir veikli moteris, tik, per ilga susilpnėjus klausai, kalbėjo labai garsiai, perdėm pražilo, bet nesidažė plaukų, nenorėjo jaunintis, priešingai, norėjo atrodyti vyresnio amžiaus. Vyrą gerokai aplamdė pastarieji du dešimtmečiai, tad per keletą metų jis atrodė trigubai vyresnis už žmoną. Patyręs infarktą, Isakas pamažu atsigavo, bet vis dar prastai jautėsi. Kas dieną drausmingai praleisdavo dvi valandas kontoroje, bet visą darbą perdavė Natanieliui; visiškai atsisakė rodytis visuomenėje, nors ir anksčiau nelabai mėgo, pasak jo, gaišti laiko, daug skaitė, sėdėdamas sodo pavėsinėje mėgavosi jūros ir įlankos vaizdu, oranžerijoje augino sodinukus, studijavo teisės tekstus ir domėjosi sodininkystės žurnalais. Pasidarė jautresnis ir dėl menkiausio nieko beregint susigraudindavo. Lilijanai baimė dažnai suspausdavo širdį. „Prižadėk, Isakai, kad nemirsi anksčiau už mane“, – reikalaudavo kiekvieną kartą, kai jis, pritrūkęs kvapo, nukėblindavo prie lovos ir griūdavo perbalęs kaip drobė, mėšlungio sutrauktomis kojomis. Lilijana nieko neišmanė apie virtuvę, visas viltis dėdama į virėją, tačiau kai vyras apsirgo, ji pati ėmė virti pasakiškas sriubas pagal paveldėtus iš motinos receptus, ranka surašytus bloknote. Ji pati vežiojo vyrą pas gydytojus, drauge su juo ėjo į konsiliumus, kad jis nenuslėptų savo negalių, girdė vaistus. Be to, naudojosi ezoteriniais metodais. Meldėsi Dievui ne tik rytą ir vakare, kaip pridera, bet ir kiekvieną valandą: *Shemá Yisrael, Adonai Eloheinu, Adonai Ejad*. Naktį lovos galvūgaly Isaką saugojo stiklinė turkiška akis ir žalvarinė Fatimos ranka, ant komodos, ant kurios stovėjo

šventas vanduo, vienos tarnaitės parvežtas iš Šv. Judo koplyčios, šalia Talmudo ir Šventojo Rašto degė žvakė.

– Kas čia per daiktas? – paklausė Isakas, rodydamas į griaučius su cilindru, patupdytus ant naktinio stalelio.

– Baronas Samedi. Parsisiunčiau iš Naujojo Orleano. Tai mirties ir taip pat sveikatos dievas, – atsakė Lilijana.

Iš pradžių Isakas buvo bešveičiąs iš namų visus tuos fetišus, bet nugalėjo meilė žmonai. Jam buvo vieni niekai nekreipti dėmesio į visa tai, kad tik žmona neįkristų į atsivėrusią baimės prarają. Kitos paguodos negalėjo jai pasiūlyti. Jis pats stebėjosi tokiu netikėtu savo sukriošimu, nes visada buvo stiprus ir sveikas ir tarėsi esąs neįveikiamas. Jautėsi neapsakomai pavargęs ir tik pasitelkęs geležinę valią vykdė prisiimtas priedermes. Viena jų buvo pažadas žmonai nemirti, kurio negalėjo netesėti.

Grįžus Almai, jis netikėtai atgijo, tačiau stengėsi per daug nesijaudinti – ligai pakirtus sveikatą, turėjo saugotis, kad širdyje puoselėjamų jausmų proveržis galutinai jo nepribaigtų. Tik Lilijana permanė tą vyro silpnybę, perpratusi ją intymiausio suartėjimo akimirkomis. Natanielis buvo Isako parama, geriausias draugas, verslo partneris ir patikėtinis, bet jis niekada sūnui to nesakė: abu tai suprato kaip savaime aiškų dalyką ir būtų paraudę iš gėdos, jeigu būtų prireikę išsakyti tai žodžiais. Į Martą ir Sarą jis žiūrėjo kupinas geraširdžio patriarcho meilės, bet Lilijanai buvo slapta prisipažinęs, kad dukterys jam nepatinka – pernelyg smulkmeniškos. Lilijanai taip pat jos nepatiko, bet ji stengėsi žūtbūt neišsiduoti. Į vaikaičius Isakas žiūrėjo iš tolo. „Palaukime, tegu paauga, jie dar vaikai“, – juokaudavo jis lyg teisindamasis, bet iš tikrųjų nieko ypatinga jiems nejautė. Almai, priešingai, širdyje visada puoselėjo silpnybę.

1939 metais mergaitei atvykus iš Lenkijos į Si Klifą, Isakas taip ją pamilo, kad vėliau, dingus jos tėvams, jį graužė sąžinė: jis kaltino save pasinaudojus proga ir užėmus jų vietą mažylės širdyje. Iš pat pirmų dienų jis nutarė ne auklėti ją kaip savo vaikus, o tik globoti, idant turėtų galimybę ją mylėti. Patikėjęs Lilijanai priedermę rūpintis jos kasdieniais poreikiais, jis žaidė su ja lavindamas jos protinius gebėjimus ir skiepydamas savo aistrą botanikai

ir geografijai. Kaip tik tada, kai vieną gražią dieną Almai rodė knygas apie sodus, jam dingtelėjo mintis įsteigti Belasko fondą. Kelis mėnesius juodu svarstė įvairius projektus, kol pagaliau subrendo konkretus planas, o jį pasiūlė Alma, tuomet dar trylikos metų: vargingiausiuose miesto rajonuose sodinti parkus. Isakas žavėjosi mergaite, stebėjosi jos proto branda atjausdamas jos vienatvę ir graudindamasis, kai ji ateidavo pas jį, išsiilgusi draugijos. Mergaitė atsisėsdavo šalia ir, uždėjusi ranką jam ant kelio, žiūrėdavo televizijos laidas arba skaitydavo sodininkystės knygas, ir tos rankutės šiluma būdavo jam neįkainojama dovana. Savo ruožtu, eidamas pro šalį, kai niekas nematydavo, jis paglostydavo jai galvą, nupirkdavo saldumynų ir pakišdavo po priegalviu. Mergina, grįžusi iš Bostono, geometrinio stiliaus šukuosena, raudonomis lūpomis ir tvirta eisena buvo nebe ana baugšti Alma, kuri miegodavo apsikabinusi katę, nes bijojo miegoti viena, tačiau, kai tik juodu įsidrąsino, atgijo švelnūs jausmai, sieję juodu ilgiau nei dešimtmetį.

– Ar prisimeni Fukudas? – po kelių dienų paklausė Isakas dukterėčią.

– Kaipgi neatsiminsiu! – nustebo Alma.

– Vakar skambino jų sūnus.

– Ičimėjus?

– Taip. Jaunėlis, ar ne? Klausė, ar galėtų atvažiuoti, norėtų su manimi pasikalbėti. Jie gyvena Arizonoje.

– Dėde, Ičimėjus – mano draugas, nesu jo mačiusi nuo tos dienos, kai buvo internuota jų šeima. Ar galėčiau ir aš dalyvauti tame pokalbyje?

– Jis man užsiminė, kad tai kažkas asmeniška.

– Kada atvažiuos?

– Aš pasakysiu, Alma.

Po dviejų dienų pas Belaskus atvažiavo Ičimėjus tamsia eilute ir juodu kaklaraiščiu. Alma laukė jo tankiai plakančia širdimi ir, jam dar nespėjus paskambinti, atidarė duris ir puolė jam į glėbį. Buvo aukštesnė už jį ir puldama vos jo neparvertė. Ičimėjus sutriko: nustebo ją pamatęs, be to, japonams neįprasta viešai rodyti jausmų. Jis nesusivokė, kaip derėtų atsakyti į tokį jausmų proveržį,

bet ji neleido jam atsipeikėti: griebė jam už rankos ir apsiašarojusi įsivedė į vidų kartodama jo vardą, o kai tik atsidūrė viduje, pabučiavo į lūpas. Isakas Belaskas sėdėjo bibliotekoje, savo mėgstamame krėsle, su Neka, šešiolikamete Ičimėjaus kate, ant kelių. Sukrėstas paregėto vaizdo, jis prisidengė laikraščiu, kol pagaliau Alma atvedė prie jo Ičimėjų ir, išėjusi iš kambario, uždarė duris.

Ičimėjus glaustai papasakojo Isakui Belaskui savo šeimos istoriją, kurią šis jau žinojo, nes po telefono skambučio surinko kiek įmanydamas duomenų apie Fukudas. Ne tik sužinojo apie Takao ir Čarlzo mirtį, apie Džeimso deportavimą ir apie skurdą, kurį kenčia našlė, likusi viena su dviem vaikais, bet ir kai kuo pasirūpino. Vienintelė naujiena, išgirsta iš Ičimėjaus lūpų, buvo Takao žodžiai apie kalaviją.

– Nuoširdžiai užjaučiu tave dėl Takao mirties. Jis buvo mano draugas ir mokytojas. Taip pat man graudu dėl Čarlzo ir Džeimso likimo. Niekas neprikišo rankų prie tos vietos, kur palaidotas tavo giminės kalavijas, Ičimėjau. Gali pasiimti jį, kada tik nori, bet jis buvo palaidotas iškilmingai, todėl, man rodos, tavo tėvas būtų pageidavęs, kad jis būtų taip pat iškilmingai atkastas.

– Šventa teisybė, pone. Ir šiuo metu neturiu kur jo dėti. Ar galėčiau jį palikti šičia? Tikiuosi kuo greičiau jį atsiimti.

– Kalavijas suteiks garbę mano namams, Ičimėjau. O kodėl tu nori kuo greičiau jį atsiimti?

– Jo vieta ant mano protėvių altoriaus, bet šiuo metu mes neturime nei namų, nei altoriaus. Mes su mama ir seserimi gyvename pensione.

– Kiek tau metų, Ičimėjau?

– Dvidešimt dveji.

– Tu jau suaugęs, šeimos galva. Tau priderėtų perimti verslą, kurį mudu pradėjome su tavo tėvu.

Isakas Belaskas paaiškino apstulbusiam Ičimėjui, kad 1941 metais juodu su Takao Fukuda sudarę bendrovę – dekoratyvinių augalų ir gėlių daigyną. Karas nutraukęs jų veiklą, bet nė vienas jų neatsiėmęs žodžio, tad sutartis tebegaliojanti. Martinese, į rytus nuo San Fransisko įlankos, jis gana pigiai nupirkęs sklypą – du

hektarus derlingos, gerai drėkinamos dirbamos žemės, drauge su gana padoria sodyba, kur Fukudos galėsią gyventi, kol įsigysią ką nors tinkamesnio. Ičimėjui teksią stipriai padirbėti, kad verslas pajudėtų iš vietos, kaip ir buvę sutarta su Takao.

– Mudu jau turime sklypą, Ičimėjau. Aš investuosiu pradinį kapitalą žemei įdirbti ir augalams pirkti, o visa kita – tai jau tavo darbas. Kai pradėsi prekiauti, išmokėsi savo dalį pagal išgales, neskubėdamas, palūkanų nereikalausiu. Kai ateis laikas, bendrovę įregistruosime tavo vardu. O šiuo metu sklypas priklauso „Belasko, Fukudos ir Sūnų" bendrovei.

Jis nepasakė, kad bendrovė įsteigta ir žemė nupirkta vos prieš savaitę. Ičimėjus tai sužinojo tik po ketverių metų, perrašydamas bendrovę savo vardu.

Fukudos grįžo į Kaliforniją ir įsikūrė Martinese, už keturiasdešimt penkių minučių kelio nuo San Fransisko. Nuo ryto iki vakaro dirbdami petys į petį, Ičimėjus, Megumė ir Heideka išaugino pirmą gėlių derlių. Įsitikino, kad puikiai dera ir žemė, ir klimatas, tik reikia rasti savo vietą rinkoje. Heideka įrodė turinti daugiau ištvermės ir jėgų nei vaikai. Topaze išsiugdė kovingą dvasią ir organizatorės talentą, Arizonoje iš paskutiniųjų rūpinosi šeima, nes Takao vos gaudė kvapą, tai čiulpdamas cigaretę, tai be paliovos kosėdamas. Ji ištikimai mylėjo vyrą, susitaikiusi su žmonos likimu, bet, tapusi našle, pasijuto išsivadavusi. Su vaikais grįžusi į Kaliforniją ir radusi du daug galimybių siūlančius hektarus, nedvejodama ėmėsi vadovės vaidmens. Iš pradžių Megumei teko paklusti ir dirbti lauke su kastuvu ir grėbliu rankose, bet žemdirbystė jos anaiptol neviliojo. Ičimėjui patiko augalija, sunkus darbas buvo jam prie širdies, bet jis nebuvo praktiškas ir nemokėjo skaičiuoti pinigų. Iš prigimties idealistas, svajotojas, gabus piešėjas ir poezijos mylėtojas, jis buvo linkęs veikiau į meditaciją, nei į prekybą. Tol nevažiavo į San Fransiską prekiauti įspūdingu gėlių derliumi, kol motina pagaliau įsakė išsivalyti panages, apsivilkti baltus marškinius ir eilutę ir pasirišti kaklaraištį, tik nieku gyvu ne juodą, prisikrauti į sunkvežimiuką gėlių ir keliauti į miestą.

Megumė surašė madingiausias gėlių parduotuves, ir Heideka apvažiavo jas vieną po kitos su sąrašu rankoje. Ji sėdėjo automobilyje, gerai suvokdama, kad atrodo kaip kaimietė japonė ir nemoka taisyklingai kalbėti, o Ičimėjus iš gėdos paraudusiomis ausimis ėjo siūlyti savo prekių. Jis drovėjosi visko, kas susiję su pinigais. Pasak Megumės, kukliam, griežtam, lėtam ir nuolankiam broliui ne vieta Amerikoje. Jeigu būtų buvusi jo valia, jis būtų vaikščiojęs apsirišęs strėnjuostę ir su dubenėliu rankoje prašęs išmaldos kaip Indijos šventieji ir pranašai.

Tą vakarą Heideka ir Ičimėjus grįžo iš San Fransisko tuščiu sunkvežimiuku. „Pirmą ir paskutinį kartą važiuoju su tavimi, sūnau. Tu atsakingas už mūsų šeimą. Mes negalime valgyti gėlių, turi išmokti jomis prekiauti", – pareiškė jam Heideka. Ičimėjus bandė perduoti tą vaidmenį seseriai, bet Megumė tik laukė progos dumti iš namų. Jie suprato, kad nesunku brangiai parduoti gėles, ir apskaičiavo, kad per penketą šešetą metų galėtų išsimokėti už žemę, jei tenkintųsi mažu ir jei neatsitiktų nelaimė. Be to, išvydęs derlių, Isakas Belaskas jiems pažadėjo sudaryti sutartį su „Fermonto" viešbučiu – įspūdingomis puokštėmis puošti holą ir garsiąsias iškilmių sales.

Trylika metų kentusi vargus ir negandas, šeima pagaliau atsistojo ant kojų. Tuomet Megumė pareiškė, kad jai trisdešimt metų ir laikas pasirinkti savo gyvenimo kelią. Per tuos metus Boidas Andersonas spėjo vesti ir išsiskirti, turėjo du vaikus, o dabar vėl ėmė prašyti, kad Megumė atvažiuotų į Havajus, kur jis sėkmingai valdė automobilių dirbtuves ir ištisą koloną sunkvežimių. „Jei nori gyventi su manimi, pamiršk Havajus ir persikelk į San Fransiską", – pareiškė ji. Ji nutarė studijuoti mediciną. Topaze priėmusi kelis gimdymus, kiekvieną kartą, laikydama rankose naujagimį, patirdavo ekstazę, kažką panašaus į apreiškimą, kokį tik įmanoma įsivaizduoti. Visai neseniai akušerijos srityje viešpatavo vyrai, bet pamažu atsivėrė perspektyvos moterims, ir ji panūdo būti viena pirmųjų. Įstojo į medicinos seserų mokyklą, ginekologijos specialybę, juo labiau kad mokslas buvo nemokamas. Boidas Andersonas atsargiai mergino ją iš tolo trejus metus, neabejodamas, kad gavusi diplomą ji ištekės už jo ir atvažiuos į Havajus.

2005 metų lapkričio 27 diena

Neįtikėtina, Alma: Megumė nutarė išeiti į pensiją. Manėme, kad ji niekada to nedarys – ji taip sunkiai įsigijo diplomą ir taip mėgo savo profesiją. Apskaičiavome, kad per keturiasdešimt penkerius metus ji priėmė apie penkis su puse tūkstančio naujagimių. Pasak jos, tai jos įnašas į demografinį sprogimą. Jai aštuoniasdešimt, jau dešimt metų, kai našlė, turi penkis vaikaičius, metas poilsio, bet jai šovė į galvą mintis atidaryti restoraną. Sunku patikėti, nes sesuo nemoka nė kiaušinienės pasikepti. Kelias valandas tapiau. Šįkart nebe Topazo peizažą kaip anksčiau, o kalnų taką pietų Japonijoje prie vienišos senovinės šventyklos. Važiuokim į Japoniją, aš tau parodysiu tą šventyklą.

Ičis

MEILĖ

1995-ieji Ičimėjui buvo ne vien sunkaus darbo metai. Tai buvo didžiosios meilės metai. Alma atsisakė sumanymo grįžti į Bostoną, tapti antrąja Vera Niuman ir keliauti po pasaulį. Ji neįsivaizdavo gyvenimo be Ičimėjaus. Juodu susitikdavo beveik kas dieną vakarop, kai jis baigdavo darbą laukuose, pakelės motelyje, už devynių kilometrų nuo Martineso. Alma visada atvažiuodavo pirma ir sumokėdavo už kambarį pakistaniečiui, su begaline panieka nužvelgiančiam ją nuo galvos iki kojų. Ji išdidžiai ir įžūliai žiūrėdavo jam į akis, kol šis, nudelbęs žvilgsnį, paduodavo raktą. Ta pati scena kartodavosi kasdien nuo pirmadienio iki penktadienio.

Namiškiams Alma pasisakė užsirašiusi į vakarinius kursus Berklio universitete. Isakas Belaskas, didžiavęsis pažangiomis pažiūromis ir tvarkęs verslo reikalus, ir net draugavęs su sodininku, niekada nebūtų susitaikęs su mintimi, kad vienas kuris jo artimųjų būtų galėjęs užmegzti intymius santykius su Fukuda. Na, o Lilijana neabejojo, kad Alma paseks Martos ir Saros pavyzdžiu ir ištekės už kokio nors žydų bendruomenės *mensch*. Natanielis vienintelis žinojo Almos paslaptį, bet ir jis jai nepritarė. Alma nebuvo jam užsiminusi apie motelį, o jis ir neklausinėjo nenorėdamas nieko žinoti. Negalėjo menkinti Ičimėjaus, jų santykius vadindamas tiesiog vaikiška pusseserės užgaida, kurios ji beregint atsisakys, kai tik praregės, ir kantriai laukė, kol Alma pati susivoks, kad jų niekas nesieja. Iš savo draugystės su Ičimėjumi vaikystės metais jis prisiminė tik kovos menų treniruotes Pušies gatvėje. Pradėjęs lankyti vidurinę mokyklą ir nustojęs palėpėje vaidinti teatrą, retai su juo susidurdavo, nors Ičimėjus dažnai at-

eidavo į Si Klifą žaisti su Alma. Fukudoms grįžus į San Fransiską, teko trumpai su juo susitikti, kai tėvas paprašydavo perduoti pinigų daigynui. Protas nenešė, kuo jis galėjo sudominti pusseserę: neišvaizdus tipas, nieko ypatinga neturintis, visiškai nepanašus į stiprų, savimi pasitikintį vyrą, kuris galėtų valdyti tokią savotišką moterį kaip Alma. Natanielis neabejojo, kad būtų buvęs tokios pat nuomonės apie Ičimėjų net tuo atveju, jei šis nebūtų buvęs japonas: svarbiausia – vyro charakteris, ne tautybė. Ičimėjui trūko vyrams būtino ryžto ir atkaklumo, kurį jis pats išsiugdė valios pastangomis. Jis gerai prisiminė tuos metus, kai jį kamavo baimė, kai kankinosi mokykloje, kai nežmoniškomis pastangomis prisivertė studijuoti profesiją, reikalaujančią jam visiškai svetimo suktumo. Jis buvo dėkingas tėvui, išmokiusiam sekti savo pėdomis: dirbdamas advokatu, jis užsigrūdino, sutramdė jausmus, kad jie netrukdytų sėkmingai darbuotis ir siekti naudos.

– Tau taip atrodo, Natai, tu nepažįsti Ičimėjaus ir juo labiau nepažįsti savęs, – atšovė Alma, kai jis išdėstė savąją vyriškumo teoriją.

Tie palaimos mėnesiai, kai juodu su Ičimėjumi susitikdavo motelyje, kur jie negalėdavo išjungti šviesos, nes beregint iš visų kampų imdavo lįsti tarakonai, buvo atgaiva Almos širdžiai ilgus metus, kai ji stengėsi iš paskutiniųjų slopinti meilę ir geismą, bandydama santuokine ištikimybe išpirkti jaunystės nuodėmes. Su Ičimėjumi ji patyrė begalę meilės ir malonumo atspalvių, nuo ūmios, nežabotos aistros iki šventų akimirkų, kai, jausmų pagauti, jie gulėdavo lovoje žvelgdami vienas kitam į akis, džiaugdamiesi likimu, pažinę vienas kitą iki širdies gelmių, laisvi nuo sąlyginumų, tokie pažeidžiami ir apimti tokios ekstazės, kad nebeskirdavo džiaugsmo nuo liūdesio, mėgavimosi gyvenimu nuo saldžios pagundos mirti čia pat vietoje ir visada būti drauge. Meilės burtais atsiribojusi nuo pasaulio, Alma niekada neklausė savo vidinio balso, reikalaujančio laikytis padorumo ir perspėjančio dėl galimų pasekmių. Juodu gyveno susitikimais, negalvodami nei apie praeitį, nei apie ateitį, vien svajodami apie tą ne-

švarų, pridvisusį kambarėlį murzinu langu, sudilusias paklodes ir amžiną ventiliatoriaus birzgimą. Pasaulyje buvo tik juodu, pirmas nekantrus pasibučiavimas vos peržengus slenkstį, net neužsirakinus durų, glamonės stačiomis, nusirengimas, blaškant drabužius kur pakliūva, nuogi virpantys kūnai, mėgavimasis vienas kito šiluma, kvapu ir saldumu, oda ir plaukais, neprilygstamas atsidavimas geismui iki išsekimo, stebuklingas atgimimas, kai, akimirką pasnūduriavus, vėl pabunda geismas, atsiveria nuostabus artimumo pasaulis, apima noras juokauti, kvatoti, išlieti širdį. Žali Ičimėjaus pirštai, gebantys grąžinti gyvybę vystančiam augalui arba tamsoje sutaisyti laikrodį, atskleidė Almai jos pačios užsispyrusią, nepasotinamą prigimtį. Jai patikdavo stebinti jį, kurstyti ir kvatoti, išvydus, kaip jis rausta susigėdęs. Ji buvo nenuorama, o jis – santūrus, ji klykdavo pasiekusi orgazmą, jis užimdavo jai burną. Ji pratrūkdavo ištisu žodžių srautu – romantiškų, aistringų, įteiklių ir nešvankių, kuždėdavo juos į ausį arba rašydavo skubias žinutes; jis laikydavosi santūriai, kaip ir pridera jo prigimties ir kultūros žmogui.

Alma nieko negalvodama visa širdimi mėgavosi meilės malonumais. Stebėjosi, kad niekas nepastebi, kaip pražydo jos skruostai, kaip spindi jos tamsios bedugnės akys, kokia lengva jos eisena, koks ilgesingas balsas, kokia nesutramdoma energija ji trykšta. Savo dienoraštyje ji rašė, kad jaučiasi lyg plūduriuojanti gazuotame vandenyje, o burbuliukai maloniai kutena, kurstydami aistrą; kad jos širdis kaip oro balionas, tokia didelė, kad gali sprogti, bet toje milžiniškoje širdyje telpa tik Ičimėjus, o visas pasaulis skendi toli ūkuose; kad stovi prieš veidrodį vaizduodamasi, jog iš kitos pusės žiūri į ją Ičimėjus, žavėdamasis jos ilgomis kojomis, stipriomis rankomis, standžiomis krūtimis tamsiais speneliais, lygiu pilvu ir juodais plaukais apžėlusia gakta, dažytomis lūpomis, beduinišku gymiu; kad miega įsikniaubusi į jo marškinėlius, kvepiančius juo, sodininku, žeme ir prakaitu; kad užsikemša ausis stengdamasi prisiminti švelnų ir lėtą Ičimėjaus balsą, neryžtingą juoką, tokį skirtingą nuo jos skardaus kvatojimo, jo patarimus būti atsargiai, pasakojimus apie

augalus, japoniškus meilės žodžius, nes angliškai tariami žodžiai atrodė nenuoširdūs, žavėjimąsi jos piešiniais ir ketinimais sekti Veros Niuman pėdomis, – rašė be perstojo apgailestaudama, kad jis, toks talentingas, anksčiau po sunkios darbo dienos piešimui ištaikydavo vieną kitą valandą, o dabar ji suryjanti visą jo laisvalaikį, nepalikdama jam nė trupučio erdvės. Jos noras būti mylimai buvo nepasotinamas.

PRAEITIES PĖDSAKAI

Iš pradžių Alma Belasko ir Lenis Bylas, draugas, neseniai atsikėlęs į Vieversių namus, panūdo mėgautis San Fransisko ir Berklio kultūriniu gyvenimu. Ėjo į kiną, teatrą, koncertus, parodas, vaikščiojo po egzotiškus restoranus, vedžiojo šunį. Pirmą kartą per trejus metus Alma pasinaudojo šeimos lože operos teatre, bet jos draugas susimaišė nesugebėdamas atsekti, kas vyksta scenoje per pirmą veiksmą, o per antrą – užsnūdo, Toskai nespėjus įsmeigti Skarpijai į širdį virtuvinio peilio. Operos buvo atsisakyta. Lenis turėjo kur kas patogesnį automobilį nei Alma, tad jiedu ėmė važinėti tai į Napą pasigrožėti bukolišku vynuogynų kraštovaizdžiu ir paragauti vynų, tai į Bolinasą pakvėpuoti jūros oru ir pavalgyti austrių, bet galiausiai, pasibodėję valios pastangomis gaivinti jaunystę ir energiją, neatsispyrė įprasto poilsio pagundai. Užuot važinėję šen bei ten, ieškoję vietos automobiliui pastatyti ir varginę kojas, žiūrėjo kino filmus per televiziją, savo butuose klausėsi muzikos arba eidavo pas Ketę su buteliu rausvojo šampano, kurį gurkšnodavo gardžiuodamiesi juodaisiais ikrais, Ketės dukters, „Lufthansos“ oro palydovės, parvežtais iš kelionių. Lenis bendradarbiavo su klinika – mokė ligonius iš papjė mašė ir dantų gydytojų cemento daryti kaukes Almos teatrui. Vakarais skaitydavo bibliotekoje, vieninteléje daugiau ar mažiau ramesnėje bendrabūvio vietoje: triukšmas buvo vienas didžiausių nepatogumų Vieversių namuose. Neturėdami kito pasirinkimo, vakarieniaudavo vietinėje valgykloje, akylai stebimi moterų, pavydinčių Almai sėkmės. Irina jautėsi nereikalinga, nors kartais ir būdavo pakviečiama: Alma galėjo kuo puikiausiai be jos apsieiti.

„Neišsigalvok, Irina. Lenis tau ne varžovas“, – ramindavo ją Setas, bet ir jį graužė nerimas: jeigu močiutė skirs Irinai mažiau valandų per savaitę, jis rečiau su ja matysis.

Tą pavakarę Alma sėdėjo su Leniu sode, kaip paprastai prisimindami praeitį, o už kelių žingsnių Irina maudė Sofiją su laistymo žarna. Prieš keletą metų Lenis buvo matęs internete, kaip viena organizacija Rumunijoje gelbsti benamius šunis, gaujomis pasigailėtinai slampinėjančius gatvėmis, ir veža į San Fransiską, o ten juos imasi globoti jautrios širdies labdariai. Jį iš karto pakerėjusi Sofija su juoda dėme ant akies, jis beregint užpildęs elektroninį formuliarą ir nusiuntęs reikalaujamus penkis dolerius, o rytojaus dieną nuvažiavęs atsiimti kalytės. Apraše buvo pamiršta paminėti, kad jai trūksta vienos kojos. Tų trijų kojų jai užtenką, bet vienintelė bėda, kad patyrusi tokią nelaimę kalytė, kai pasitaiko koks keturkojis daiktas, kėdė ar stalas, stengiasi nugraužti jam vieną koją. Lenis išsprendęs tą klausimą labai išradingai: prisipirkęs plastikinių lėlių ir kai tik kalytė nugraužianti vienai koją ar ranką, numetąs kitą. Gaila, kad ji turi dar vieną ydą: neištikima šeimininkui. Įsižiūrėjo Katerinę Houp ir, vos tik ją pamačiusi, lekia kaip strėlė ir užšoka ant kelių. Jai didžiausias malonumas važinėti neįgaliųjų vežimėliu.

Sofija ramiai tupėjo, maudoma su laistymo žarna, o Irina kažką kalbėjo jai rumuniškai apsimesdama, kad nesiklauso Almos ir Lenio pašnekesio, nors iš tiesų stengėsi išgirsti kiekvieną žodį ir vėliau papasakoti viską Setui. Jai buvo gėda šnipinėti, tačiau tirti Almos gyvenimo paslaptį jiedviem su Setu buvo kone priklausomybė. Alma jau buvo pasisakiusi, kad susipažino su Leniu 1984 metais, tais pačiais, kai mirė Natanielis Belaskas, ir draugavo vos kelis mėnesius, tačiau taip artimai, kad dabar, po keliolikos metų susitikus Vieversių namuose, jiems abiem atrodė, kad jie niekada nebuvo išsiskyrę. Tuo metu Alma aiškino Leniui, kad septyniasdešimt aštuonerių atsisakė Belaskų matriarchės vaidmens, pasibodėjusi nuo mažų dienų primesta pareiga laikytis gerų manierų ir vykdyti įsipareigojimus visuomenei. Jau treji metai, kai gyveno Vieversių namuose, ir kuo toliau, tuo labiau jai

čia patiko. Pasak jos, apsigyveno čia tarsi atlikdama atgailą, lyg trokšdama atsilyginti už privilegijas, kuriomis naudojosi gyvenime, už tuštybę ir materializmą. Idealiausia būtų buvę paskutines dienas praleisti dzeno vienuolyne, bet ji nebuvo vegetarė, o nuo meditacijos skaudėdavo strėnas, tad galiausiai pasirinko Vieversių namus, pašiurpindama sūnų ir marčią, kurie būtų verčiau sutikę ją matyti skusta galva Dharamsaloje. Vieversių namuose buvo jauku, ji neatsisakė jokių patogumų, o prireikus – daugių daugiausia kviečiama šeimyninių pietų – per pusvalandį galėjo atsidurti Si Klife, nors visada kratėsi pagundos grįžti į namus, kurių niekada nelaikė gimtais: iš pradžių jie priklausė uošviams, o vėliau – sūnui ir marčiai. Vieversių namuose iš pradžių su niekuo nesikalbėjo, lyg atsidūrusi antrarūšiame viešbutyje, bet ilgainiui užmezgė vieną kitą pažintį, o atvažiavus Leniui, pasijuto radusi tikrą draugą.

– Galėtum pasirinkti ką nors geresnio, Alma.

– Man nieko daugiau nereikia. Daugių daugiausia žiemą pasigendu židinio. Man patinka žiūrėti į ugnį, atrodo lyg begalinė bangų mūša.

– Viena pažįstama našlė paskutinius šešerius metus praleido kelionėse. Kai tik laivas atplaukia į galinį uostą, artimieji jai padovanoja bilietą kitai kelionei aplink pasaulį.

– Įdomu, kodėl tokia mintis neaplanko mano sūnaus ir marčios? – nusijuokė Alma.

– Artimieji išlošia: mirus vidury vandenyno, kapitonas išmeta tavo kūną už borto, ir jiems nereikia apmokėti laidotuvių, – pridūrė Lenis.

– Čia man gera, Leni. Suvokiu, kas esu iš tikrųjų be savo papuošalų ir pašvitų. Tai gana lėtas procesas, bet labai naudingas. Gyvenimo pabaigoje visų laukia tas pats likimas. Jei būčiau buvusi drausminga, būčiau bandžiusi priversti savo vaikaitį rašyti mano prisiminimus. Turiu daug laisvo laiko, čia ramu, niekas man netrukdo – tai trys dalykai, apie kuriuos negalėjau nė svajoti ankstesnio gyvenimo šurmulyje. Dabar ruošiuosi mirti.

– Dar toli braška, Alma. Tu nuostabiai atrodai.

– Ačiū. Ko gero, gelbsti meilė.

– Meilė?

– Na, turiu draugą. Tikriausiai supranti, ką turiu omeny: Ičimėjų.

– Protas neneša! Kiek metų draugaujate?

– Pala, paskaičiuosiu... Įsimylėjau jį, kai mudu buvome aštuonerių, bet meilužiai esame penkiasdešimt aštuonerius, nuo 1955-ųjų, su gana ilgomis pertraukomis.

– Kodėl tu ištekėjai už Natanielio? – paklausė Lenis.

– Nes jis norėjo mane globoti, o tuo metu man itin reikėjo jo globos. Prisimeni, koks jis buvo taurus? Natas padėjo man suvokti, kad esama kur kas didesnių dalykų nei mano valia, didesnių net už meilę.

– Labai norėčiau susipažinti su Ičimėjumi, Alma. Pasakyk, kada jis atvažiuos pas tave.

– Mūsų santykiai tebėra paslaptis, – nuraudo ji.

– Kodėl? Tavo artimieji turėtų suprasti.

– Ne dėl Belaskų, o dėl Ičimėjaus artimųjų. Iš pagarbos jo žmonai, vaikams ir vaikaičiams.

– Tiek daug metų prabėgo, Alma, jo žmona tikriausiai viską žino.

– Ji niekada to neparodė. Nenorėčiau užduoti jai širdies. Ičimėjus man neatleistų. Be to, taip geriau.

– Kodėl?

– Na, svarbiausia, mudviem niekada neteko ginčytis dėl šeimos klausimų, dėl vaikų, pinigų ir kitokių dalykų, su kuriais susiduria vedusieji. Mudu susitinkame pasimylėti, ir tiek. Be to, Leni, slaptus santykius būtina saugoti, jie brangūs ir trapūs. Tu visa tai žinai geriau nei kas kitas.

– Mudu abu, Alma, pavėlavome gimti pusę amžiaus. Mes – uždraustų santykių specialistai.

– Mudu su Ičimėjumi turėjome progą, kai buvome visai jauni, bet aš neišdrįsau ja pasinaudoti. Bijojau atsisakyti saugaus gyvenimo ir įkliuvau į sąlyginumų spąstus. Buvo šeštas dešimtmetis, pasaulis buvo kitoks. Prisimeni?

– Kaipgi neprisiminsiu? Tokie santykiai kaip jūsų buvo beveik neįmanomi, Alma, būtum nagus nusigraužusi. Prietarai būtų sugriovę ir užsmaugę jūsų meilę.

– Ičimėjus tai suprato ir niekada man to nesiūlė.

Juodu nutilo įsistebeiliję į kolibrius, plevenančius virš fuksijų krūmų, ir tuo metu, kai Irina tyčia lėtai šluostė ir šukavo Sofiją, Lenis pasakė Almai: labai gaila, kad mudu nesimatėme beveik trisdešimt metų.

– Aš sužinojau, kad tu gyveni Vieversių namuose, – prabilo jis. – Tiesiog per atsitiktinumą, Alma, ir todėl norom nenorom tikiu likimu: mat jau labai seniai buvau užsirašęs į eilę, gerokai anksčiau, nei tu čia įsikėlei. Vis nesiryžau atvažiuoti tavęs aplankyti – nenorėjau gaivinti seniai palaidotų prisiminimų.

– Jie nepalaidoti, Leni. Dabar jie gyvi kaip niekad. Taip atsitinka metams bėgant: praeitis ilgainiui atgyja, prilimpa ir laikosi iki mirties. Gera, kad drauge praleisime artimiausius metus.

– Ne metus, o mėnesius, Alma. Man diagnozuotas neoperuotinas galvos smegenų auglys. Neilgai teks laukti, kol pasireikš akivaizdūs požymiai.

– Dieve mano, kaip užjaučiu tave, Leni!

– Kodėl? Užtektinai pagyvenau, Alma. Galėčiau šiek tiek pratęsti, jei atsigulčiau į intensyviosios terapijos skyrių, bet neverta kankintis. Aš – bailys, baisiai bijau skausmo.

– Keista, kad tave priėmė į Vieversių namus.

– Niekas nežino, kuo sergu, ir nėra ko jiems sakyti, nes aš čia neužsibūsiu. Pats iškeliausiu, kai tik pablogės būklė.

– Kaip sužinosi?

– Šiuo metu tik galvą skauda, silpna, esu nelabai grabus. Kelis kartus nuvirtau nuo dviračio ir dabar bijau važinėti, o anksčiau mindavau be saiko. Ar žinai, kad esu tris kartus pervažiavęs Jungtines Valstijas nuo Ramiojo iki Atlanto vandenyno? Kol kas mėgaujuos gyvenimu. Netrukus ims pykinti, bus sunku vaikščioti ir kalbėti, nusilps regėjimas, prasidės konvulsijos. Bet taip ilgai nelauksiu. Pasitvarkysiu, kol turėsiu proto.

– Kaip greit prabėga gyvenimas, Leni!

Irina nustebo išgirdusi Lenio žodžius. Blaiviausio proto įnamiai Vieversių namuose be niekur nieko samprotavo apie savanorišką mirtį. Pasak Almos, pasaulyje per daug senų žmonių, gyvenančių ilgiau, nei numato biologija ir pakenčia ekonomika, nedera versti jų kamuotis ligų palaužtu kūnu arba nevilties apimtų. „Labai mažai senų žmonių džiaugiasi gyvenimu, Irina. Diduma vargsta, serga, neturi artimųjų. Tai pats pavojingiausias ir sunkiausias gyvenimo laikotarpis, daug bjauresnis nei vaikystė, nes sveikata šlyja sulig kiekviena diena ir ateityje nieko kito nebelieka, išskyrus mirtį." Irina kalbėjosi apie tai su Kete, ir ši buvo tos nuomonės, kad eutanazija netrukus būsianti žmogaus teisė, o ne nusikaltimas. Ketė žinojo, kad keletas žmonių Vieversių namuose turi visa, kas reikalinga oriai atsisveikinti su gyvenimu, ir, nors ir pritardama tokiam sprendimui, pati neketino taip pasitraukti. „Be perstojo kenčiu skausmą, Irina, bet kai apie tai negalvoju, lengviau tverti. Sunkiausia buvo reabilitacija iškart po operacijų. Net morfijus nepadėdavo, nuramindavo nebent mintis, kad ne amžinai taip tęsis. Viskas laikina." Irina spėjo, kad Lenis, būdamas gydytojas, vartoja kur kas veiksmingesnius vaistus, kurie ateina iš Tailando, be jokių užrašų, suvynioti į rudą popierių.

– Man ramu, Alma, – toliau kalbėjo Lenis. – Mėgaujuos gyvenimu, ypač dabar, kai mudu drauge leidžiame laiką. Jau seniai esu pasiruošęs, nelaimė neužklups manęs netikėtai. Išmokau klausytis, ką byloja kūnas. Kūnas mums viską pasako, tik reikia mokėti klausytis. Žinojau apie savo ligą anksčiau, nei gydytojai nustatė, ir man aišku, kad joks gydymas nepadės.

– Ar bijai? – paklausė Alma.

– Ne. Man regis, po mirties – tai lyg prieš gimimą. O tu?

– Truputį. Įsivaizduoju, kad po mirties nutrūksta visi ryšiai su šiuo pasauliu, nebelieka nei kančių, nei asmenybės, nei prisiminimų, atrodo, kad tokios Almos Belasko nė būti nebūta. Gal kas nors ir išliks: dvasia, mūsų būties esmė. Bet prisipažįstu: bijau netekti kūno, tikiuosi, kad tuomet būsiu drauge su Ičimėjumi, o gal mane suras Natanielis.

– Jeigu, pasak tavęs, nutrūksta visi ryšiai, nesuprantu, kaip tave galėtų surasti Natanielis, – atsiliepė jis.

– Žinoma. Tiesiog toks prieštaravimas, – Alma nusijuokė. – Mes laikomės įsikibę gyvenimo, Leni! Sakai, kad tu – bailys, bet, šiaip ar taip, reikia drąsos norint su viskuo atsisveikinti ir peržengti slenkstį negalvojant, kur eini.

– Todėl ir atsikėliau čionai, Alma. Manau, kad tu vienintelė man gali padėti, kad tavęs vienintelės galiu prašyti būti su manimi, kai išmuš mano valanda. Ar ne per daug prašau?

2002 metų spalio 22 diena

Vakar, Alma, kai pagaliau susitikome atšvęsti mūsų draugystės sukaktuvių, pastebėjau, kad esi prastai nusiteikusi. Pasakei, kad netikėtai, nežinia kaip, sulaukėme septyniasdešimties. Baiminiesi, kad neteksime kūno, baiminiesi vadinamojo senatvės atgrasumo, o juk dabar esi gražesnė nei tuomet, kai buvai dvidešimt trejų. Mes ne seni, kad ir septyniasdešimties sulaukę. Pradedame senti vos gimę, keičiamės kiekvieną dieną, gyvenimas – tai srauni upė. Mes vystomės. Vienintelis skirtumas, kad dabar esame truputį arčiau mirties. Ir kas čia bloga? Nei meilė, nei draugystė nesensta.

Ičis

ŠVIESA IR ŠEŠĖLIS

Almai Belasko labai pravertė prisiminimų valandos, vaikaičiui rašant šeimos istoriją – tokio amžiaus sulaukus, grėsmingai silpo atmintis. Anksčiau ji pasiklysdavo labirintuose ir kartais net nesugebėdavo sumeškerioti kokio menko faktelio, o dabar, išsamiai atsakinėdama į Seto klausimus, ėmė pamažu nuosekliai rikiuoti praeitį, užuot strykčiojusi nuo vieno prisiminimo prie kito, kaip darydavo Vieversių namuose stumdama laiką su Leniu Bylu. Vaizduotėje piešė įvairiaspalves dėžes – po vieną kiekvieniems gyvenimo metams, dėliojo ten savo potyrius ir jausmus. Krovė tas dėžes į didelę trijų durų spintą, kur išverkė akis, septynerių metų atsidūrusi tetos ir dėdės pastogėje. Tose įsivaizduojamose dėžėse, sklidinose ilgesio ir sąžinės priekaištų, tvylojo vaikystės dienų baimės ir svajonės, jaunystės išdaigos, brandaus amžiaus sielvartas, siekiai, aistros ir meilės potroškiai. Stengdamasi atleisti sau visas klaidas, išskyrus tas, kurios kitiems žmonėms uždavė širdį, ramia sąžine dėliojo savo biografijos trupinius, margindama vaizduotės raštais, kai ką pagražindama ir iškreipdama, juo labiau kad Setas negalėjo jų palyginti su savo prisiminimais. Tai buvo veikiau vaizduotės polėkis nei sąmoningas melas. Šiaip ar taip, apie Ičimėjų nė nebandė užsiminti, nenumanydama, kad Irina su Setu slapta kruopščiai tiria jos pavydžiai saugomą praeitį, tai, kas jai brangiausia ir ko ji negali atskleisti, nes, priešingu atveju, Ičimėjus dingtų, o drauge – ir gyvenimo prasmė.

Tame skrydyje į praeitį Irina buvo antrasis pilotas. Jos rankose buvo visos nuotraukos ir kitokie dokumentai, ji rūšiavo visą medžiagą, krovė į albumą. Jos klausimai padėjo Almai rasti išeitį,

atsidūrus aklavietėje; taip pamažu brėžėsi ir ryškėjo jos gyvenimas. Irina smelkėsi į Almos praeitį tardamasi esanti viena iš romano apie karalienės Viktorijos laikus veikėjų: aristokratė ir jos kompanionė, sename dvare puodeliais arbatos matuojančios pilką kasdienybę. Pasak Almos, visi mes galime ieškoti prieglaudos savo vidiniame sode, tačiau Irina nenorėjo kišti nosies į savąjį, verždamasi į nepalyginamai jaukesnį Almos sodą. Ji susipažino su ilgesio kamuojama mergyte, atvykusia iš Lenkijos, su studente Alma Bostone, su menininke ir sutuoktine, peržiūrėjo visas jos sukneles ir mėgstamiausias skrybėlaites, atsidūrė pirmojoje dailės dirbtuvėje, kur toji vienui viena eksperimentavo su teptukais ir spalvomis, kol surado savo stilių, apčiupinėjo nebenaudojamus kelioninius lagaminus, senus, nutrintus, apklijuotus etiketėmis. Tie vaizdai ir potyriai buvo tokie ryškūs, aiškūs, lyg ji būtų gyvenusi anais laikais ir visur be atlydos lydėjusi Almą. Jai atrodė tikras stebuklas, kad žodžiai ir nuotraukos suteikia jiems gyvybę, jie atgyja ir įeina į jos gyvenimą.

Alma Belasko, veikli, energinga moteris, buvo negailestinga tiek savo, tiek kitų žmonių trūkumams, tačiau ilgainiui tapo pakantesnė ir sau, ir artimiesiems. „Jeigu man nieko neskauda, vadinasi, atsibudau negyva“, – sakydavo ji rytą, prašydama pamasažuoti raumenis, kad neįsimestų traukuliai. Jos kūnas buvo nebe toks paklusnus kaip kitados, tekdavo griebtis įvairiausių gudrybių bandant išvengti laiptų arba įspėti nenugirstą klausimą: visa tai reikalavo pastangų ir laiko, bet būta ir tokių dalykų, kokių ji nebegalėjo daryti, pavyzdžiui, vairuoti naktį, įpilti benzino į baką, atkimšti vandens butelį, eiti į turgų apsipirkti. Reikėjo Irinos pagalbos. Protas, priešingai, buvo aiškus, dabartį ji prisimindavo ne ką prasčiau nei praeitį, niekada nieko nesupainiodavo: netekdavo skųstis nei dėmesiu, nei atmintimi. Vis dar puikiai piešė, kaip ir anksčiau meniškai derino spalvas; eidavo į dirbtuvę, bet piešdavo retai, nes greitai pailsdavo, dažniau kliaudavosi Kirstene ir padėjėjais. Niekada neužsimindavo apie savo negalias, žiūrėdavo į jas nepuldama į paniką, bet Irinai jos buvo ne paslaptis. Alma bodėjosi senų žmonių įpročiu skųstis savo ligomis ir negalavimais, ta

tema su niekuo nesikalbėdavo, net su gydytojais. „Plačiausiai paplitusi nuomonė, kurios niekas nedrįsta skelbti viešai, kad mes, seni žmonės, niekam nereikalingi, tik užimame vietą ir naudojamės gėrybėmis, sukurtomis darbingiems žmonėms", – sakydavo ji. Žiūrinėdama nuotraukas, ji neatpažindavo daugelio žmonių, praeities šešėlių, atsitiktinai šmėkštelėjusių jos gyvenime. Kitos, kurias Irina dėliodavo į albumus, primindavo jai kai kuriuos gyvenimo tarpsnius, gimimo dienas, pobūvius, šventes, atostogas, mokslo baigimo iškilmes, vestuves. Daugybė laimės akimirkų, juk niekas nefotografuoja skausmo ar nelaimių. Almą retoje nuotraukoje buvo galima aptikti, bet rudens pradžioje Irina galėjo geriau pažinti savo darbdavę, gavusi pluoštą Natanielio darytų nuotraukų, Belasko fondo palikimo dalį, surastą San Fransisko menų pasaulėlio archyvuose, ir ta proga vienas laikraštis paskelbė Almą „gražiausiai nufotografuota miesto moterimi".

Prieš metus per Kalėdas viena italų leidykla išleido prabangų albumą – Natanielio Belasko nuotraukų rinkinį. Po kelių mėnesių nuovokus amerikiečių agentas surengė parodą Niujorke ir dar vieną San Fransiske, prestižinėje meno galerijoje Gerio gatvėje. Alma atsisakė dalyvauti tuose renginiuose ir bendrauti su žiniasklaida pareiškusi, kad pageidautų būti minima kaip anų dienų modelis, o ne kaip dabartinė sena moteris, tačiau Irinai prisipažino, kad taip elgtis ją skatina ne tuštybė, o apdairumas. Ji neturinti jėgų aptarti to savo praeities tarpsnio; būgštaujanti, kad fotoaparatas galįs atskleisti tai, kas neregima paprasta akimi. Šiaip ar taip, Setas galų gale ją perkalbėjo: jis susižavėjęs, kelis kartus apsilankęs parodoje. Neidama į parodą, Alma įžeisianti Natanielio Belasko atminimą.

– Nesispirkite, jeigu nenueisite, senelis karste apsivers. Atvažiuosiu jūsų paimti rytoj. Pasakykite Irinai, kad ji irgi važiuosianti kartu. Negalėsite atsistebėti.

Jis neklydo. Irina buvo sklaidžiusi italų išleistą albumą, bet neįsivaizdavo, kad tie milžiniški portretai padarys jai tokį didelį įspūdį. Setas nuvežė jas šeimyniniu gremėzdišku mersedesu bencu, nes trise nebūtų tilpę nei Almos automobilyje, nei ant jo mo-

prociklo. Važiavo popiet, kai visi ilsisi, tikėdamiesi, kad galerijoje nebus žmonių. Iš tikrųjų pasitaikė tik benamis, tįsantis prie durų ant šaligatvio, ir australų pora, kuriai tarnautoja – kiniška porcelianinė lėlė – stengėsi kažką parduoti ir beveik nekreipė dėmesio į naujus lankytojus.

Natanielis Belaskas fotografavo žmoną nuo 1977 iki 1983 metų su vienu pirmųjų „Polaroido“ 20 × 24 fotoaparatų, nepaprastai tiksliai užfiksuojančių menkiausią smulkmeną. Natanielis negarsėjo kaip profesionalus savo kartos fotografas, vadino save mėgėju, bet buvo vienas iš nedaugelio, gebančių įpirkti tokį fotoaparatą. Be to, jis turėjo ypatingą modelį. Iriną sujaudino Almos pasitikėjimas velioniu vyru: jai atrodė, kad žiūrėdama į portretus ji begėdiškai įsiveržia į be galo intymų ritualą. Menininkas su modeliu buvo taip artimai, taip glaudžiai susiję, kad tos simbiozės rezultatas buvo erotiškos nuotraukos, nežadinančios geidulio. Dažniausiai Alma pozavo nuoga, atsipalaidavusi, nejausdama pašalinio žvilgsnio. Kai kurios nuotraukos spinduliavo skaidrią, nežemišką nuotaiką, moters figūra atrodė lyg vyro, žvelgiančio pro objektyvą, svajonė; kitose, realistiškesnėse, Alma žiūrėjo į Natanielį susikaupusi, kaip moteris, būdama viena, žiūrisi į veidrodį, nėmaž nesidrovėdama savo išvaizdos, melsvų venų ant kojų, cezario pjūvio rando, pusės amžiaus paženklinto veido. Irina nebūtų galėjusi pasakyti, kokius jausmus jai sužadino tos nuotraukos, bet suprato, kodėl Alma nenori rodytis viešuomenėje, stebėta vyro skvarbaus it lancetas žvilgsnio. Jie atrodė susieti kur kas sudėtingesnių, savotiškesnių santykių nei santuokinė meilė. Nuo baltų galerijos sienų Alma žvelgė kaip nuolanki milžinė. Ta moteris gąsdino Iriną: ji buvo nepažįstama. Jai užgniaužė gerklę, Setas suspaudė jai ranką, ko gero, taip pat pajutęs ką nors panašaus. Šįkart ji nesipriešino.

Turistai išėjo nieko nenusipirkę, ir kiniška lėlė godžiai pripuolė prie jų. Prisistatė kaip Meili ir pribloškė atmintinai iškalta paskaita apie „Polaroido“ fotoaparatą, Natanielio Belasko techniką ir ketinimus, šviesą ir šešėlius, flamandų tapybos įtaką. Alma klausėsi šypsodamasi ir linkčiojo netardama nė žodžio. Meili nepastebėjo, kad ši žila moteris panaši į nuotraukų modelį.

Kitą pirmadienį, baigusi savo pamainą Vieversių namuose, Irina nuėjo pas Almą – ši norėjo kino teatre dar kartą pažiūrėti „Linkolną". Lenis Bylas buvo išvykęs kelioms dienoms į Santą Barbarą, ir Irina laikinai atgavo kultūros atašė pareigas – taip Alma ją vadino prieš įsikeliant į Vieversių namus Leniui, paveržusiam tą privilegiją. Prieš kelias dienas jiedvi matė tik pusę filmo, nes Almai stiprus skausmas taip pervėrė krūtinę, kad ji net suklykė, ir jos turėjo išeiti iš salės. Irina atsisakė tarnautojo pagalbos, nes Alma pareiškė, kad ji verčiau mirsianti vietoje, bet nieku gyvu nevažiuosianti į ligoninę greitosios pagalbos automobiliu. Irina parvežė ją į Vieversių namus. Jau kuris laikas Alma jai atiduodavo savo juokingo automobiliuko raktą, nes Irina griežtai atsisakė rizikuoti gyvybe važiuodama kaip keleivė: kuo labiau silpo Almos regėjimas ir kuo stipriau drebėjo rankos, tuo nutrūktgalviškiau ji vairuodavo, nekreipdama dėmesio į eismo taisykles. Bevažiuojant skausmas nuslūgo, bet į Vieversių namus ji grįžo išsekusi, persimainiusiu veidu, pamėlusiais pirštais. Irina ją paguldė į lovą ir neatsiklausdama paskambino Ketrinei Houp, kuria pasitikėjo labiau nei oficialiu Vieversių namų gydytoju. Ketė atskubėjo savo neįgaliųjų vežimėliu, kaip paprastai atidžiai ir kruopščiai apžiūrėjo ir pareiškė, kad Alma turi kuo skubiau pasirodyti kardiologui. Tą vakarą Irina įsitaisė jos bute ant sofos, daug patogesnės negu čiužinys, patiestas Berklyje ant grindų, ir liko nakvoti. Alma miegojo ramiai su Neka, susirangiusia kojūgaly, bet atsibudo vangi ir pirmą kartą nuo to laiko, kai Irina su ja susitiko, nutarė visą dieną praleisti lovoje. „Rytoj būtinai išversi mane iš lovos, girdi, Irina? Nepalik manęs lovoje su puodeliu arbatos ir įdomia knyga. Nenoriu gyventi su pižama ir šlepetėmis. Seniai, pamėgę lovą, niekada iš jos nebesikelia." Ištikima savo žodžiui, rytojaus dieną valios pastangomis pradėjo gyvenimą kaip paprastai ir niekada neužsiminė apie tai, kad ištisą parą praleido lovoje, o Irina, turėdama begalę visokių rūpesčių, veikiai tai pamiršo. Ketrinė Houp, priešingai, nedavė ramybės, kol Alma, nors ir kaip atidėliojusi, pagaliau nuėjo pas specialistą.

Laimingai pažiūrėjusios filmą, jos išėjo iš kino teatro, susižavėjusios tiek Linkolnu, tiek jį vaidinusiu aktoriumi, tačiau Alma

jautėsi nuvargusi, ir, užuot pietavusios restorane, kaip buvo numačiusios, grįžo į Vieversių namus. Namie Alma atsidususi prisipažino, kad ją krečia šaltis, ir atsigulė, o Irina vakarienei išvirė pieniškos avižinės sriubos. Atsirėmusi į priegalvius, kaip močiutė pečius apsigaubusi šaliku, Alma atrodė dešimčia metų pasenusi ir penkis kilogramus nusimetusi. Irina laikė ją neįveikiama, todėl nesuvokė, kaip ji pasikeitė pastaraisiais mėnesiais. Ji sulyso, skruostai įdubo, užjuodusios akys atrodė kaip meškėno. Nebepajėgė vaikščioti atsitiesusi, tvirtais žingsniais, svyruodavo keldamasi nuo kėdės, gatvėje remdavosi į Lenio ranką, kartais kniostelėdavo nežinia ko išsigandusi, lyg pasiklydusi ar atsidūrusi svetimoje šalyje. Vis rečiau lankėsi savo dirbtuvėje, kol galiausiai nutarė atleisti padėjėjus, Kirstenei pirko komiksų ir saldumynų, kad neliūdėtų, kai ji nesirodo. Kirstenės dvasinė pusiausvyra priklausė nuo jos įpročių ir pomėgių: kol niekas nesikeisdavo, ji būdavo patenkinta. Gyveno kambarėlyje virš brolio ir svainės garažo, lepinama dviejų sūnėnų ir dukterėčios, kuriuos padėjo tėvams užauginti. Darbo dienomis vidurdienį visada sėsdavo į tą patį autobusą ir išlipdavo netoli dirbtuvės. Atrakindavo duris, išvėdindavo kambarį, išvalydavo, atsisėsdavo į didelį krėslą su jos vardu, sūnėnų ir dukterėčios padovanotą keturiasdešimto gimtadienio proga, suvalgydavo sumuštinį su vištiena arba tunu, kurį atsinešdavo kuprinėje. Paskui paruošdavo drobes, teptukus ir dažus, užkaisdavo vandenį arbatai ir imdavo laukti, įsmeigusi akis į duris. Alma jai paskambindavo mobiliuoju, jei neketindavo atvažiuoti, jiedvi pasikalbėdavo, duodavo jai kokią nors užduotį, kad turėtų darbo iki penktos, tuomet Kirstenė užrakindavo dirbtuvę, eidavo į autobusų stotelę ir grįždavo namo.

Prieš metus Alma tikėjosi, kad gyvens kaip gyvenusi iki devyniasdešimties; bet dabar tuo abejojo: spėjo, kad artinasi mirtis. Anksčiau jautė ją netoliese klaidžiojant po kvartalą, paskui girdėjo burbant Vieversių namų pakampėse, o dabar ji sėlino į jos butą. Būdama šešiasdešimties, ji galvojo apie mirtį abstrakčiai kaip apie kažką, kas neturi su ja nieko bendra; septyniasdešimties žiūrėjo į ją kaip į tolimą giminaitę, kuri, nelaukiama, niekada

neminima, neišvengiamai ateis į svečius. Sulaukusi aštuoniasdešimties, pradėjo pamažu megzti artimesnę pažintį, kalbėti apie ją su Irina. Pastebėdavo ją tai šen, tai ten, išvydusi nulaužtą medį parke, nuo vėžio nuplikusį žmogų, motiną ir tėvą, einančius per gatvę: atpažindavo juos, nes jie atrodydavo tokie, kokie buvo Dancige darytoje nuotraukoje. Kartais pasirodydavo brolis Samuelis, miręs antrą kartą, šįsyk ramiai savo lovoje. Dėdė Isakas, šmėkštelėjęs prieš akis, buvo guvus ir sveikas, toks, kokį jį pakirto infarktas, bet teta Lilijana, retkarčiais aplankanti paryčiais sapne su violetine suknele, būdavo sena, akla ir kurčia, bet laiminga, nes vaizduodavosi, kad vyras laiko jos ranką. „Matai tą šešėlį ant sienos, Irina? Lyg būtų žmogus, ar ne? Tikriausiai tai Natanielis. Nesijaudink, dar neišprotėjau, tai tik mano vaizduotės vaisius“, – nuramino ir ėmė pasakoti apie Natanielį, koks jis buvo geras, kaip mokėjo spręsti visus klausimus ir įveikti sunkumus, kad buvo ir tebėra jos angelas sargas.

– Taip sakoma, Irina, o iš tikrųjų angelų sargų nebūna.

– Yra, kaipgi nebus! Jeigu neturėčiau dviejų angelų sargų, jau būčiau mirusi arba padariusi nusikaltimą ir tupėjusi už grotų.

– Na ir keistuolė tu, Irina! Pagal žydų tikėjimą angelai – Dievo pasiuntiniai, o ne žmonių asmens sargybiniai, bet aš turiu savo asmens sargybinį, tai – Natanielis. Jis mane saugo: ir kaip vyresnysis brolis, ir kaip tobulas sutuoktinis. Niekada neįstengčiau jam atsidėkoti už tai, kiek jis man yra padėjęs.

– Jūs buvote vedę daugiau kaip trisdešimt metų, Alma, turėjote sūnų ir vaikaičių, drauge darbavotės Belasko fonde, jūs slaugėte jį, kai jis susirgo, ir nesitraukėte iki galo. Be abejo, ir jis galvojo, kad neįstengtų atsidėkoti už tai, ką jam davėte.

– Natanielis buvo vertas didesnės meilės, nei aš sugebėjau jam duoti, Irina.

– Kitaip sakant, mylėjote jį labiau kaip brolį nei kaip vyrą?

– Draugas, pusbrolis, brolis, vyras. Koks skirtumas? Kai mudu susituokėme, sklido apkalbos, kad aš – jo pusseserė, kad tai kraujomaiša, man rodos, ligi šiol taip manoma. Man rodos, mūsų meilė apskritai buvo nuodėminga.

AGENTAS VILKINSAS

Antrą spalio penktadienį į Vieversių namus pas Iriną atvažiavo Ronas Vilkinsas, FTB agentas, augalotas, žilas šešiasdešimt penkerių metų afroamerikietis. Kai Irina nustebusi paklausė, kaip jis ją surado, Vilkinsas jai priminė, kad jo pareigos reikalauja viską žinoti. Jie nebuvo susitikę trejus metus, bet paprastai kalbėdavosi telefonu. Vilkinsas retkarčiais jai skambindavo klausinėdamas, kaip sekasi. „Viskas gerai, nesijaudink. Kas nubūta – kaip nebūta, jau nieko nebeprisimenu", – visada atsakydavo mergina, bet abu žinojo, kad tai netiesa. Kai Irina susidūrė su juo pirmą kartą, Vilkinsas atrodė kaip sunkumų kilnotojas – po drabužiais pūpsojo išsišovę raumenys. Po vienuolikos metų raumenys buvo virtę lašiniais, bet jis vis dar atrodė stiprus ir energingas kaip kadaise. Pasigyrė esąs senelis ir parodė vaikaičio, dvejų metų berniuko, šiek tiek šviesesnio nei senelis, nuotrauką. „Jo tėvas – olandas", – paaiškino Vilkinsas, nors Irina jo ir neklausė. Pridūrė, kad jau metas eiti į pensiją, kad FTB pensininkų niekas nelaiko, bet esąs lyg prirakintas prie savo kėdės. Negalįs atsisveikinti su savo darbu, kol neišaiškino nusikaltimo, kuriam paskyręs didžiąją dalį savo profesionalaus gyvenimo.

Agentas atvažiavo į Vieversių namus apie devintą valandą ryto. Atsisėdę sode ant medinio suolo, juodu gėrė silpną kavą – bibliotekoje ji buvo už dyką, bet niekam nepatiko. Nuo rasotos žemės, įšildytos blankios rudeninės saulės, kilo lengvas garas. Jie buvo vienui vieni ir galėjo ramiai kalbėtis. Kai kurie įnamiai jau klausėsi rytinių paskaitų, bet diduma kėlėsi vėlai. Tik Viktoras Vikaševas, sodininkų viršininkas, rusas, iš pažiūros veikiau pana-

šus į totorių karį, jau devyniolika metų paaukojęs Vieversių namams, niūniavo darže. Pro šalį į savo kliniką neįgaliųjų vežimėliu sparčiai pravažiavo Ketė.

– Turiu tau gerą žinią, Elizabeta, – pranešė Vilkinsas Irinai.

– Jau seniai niekas nevadina manęs Elizabeta.

– Na, žinoma. Atsiprašau.

– Argi neprisimeni, kad dabar esu Irina Bazili? Tu pats man padėjai pasirinkti šitą vardą.

– Na, pasakok, dukrele, kaip sekasi. Ar gydaisi?

– Nusileiskim ant žemės, agente Vilkinsai. Ar žinai, koks mano atlyginimas? Man neužtenka pinigų psichologui. Paramos gavau tik trims seansams ir jau seniai išleidau, bet, kaip matai, dar nenusižudžiau. Gyvenu normaliai, dirbu, ketinu mokytis internetu. Noriu mokytis gydomojo masažo: puiki profesija tokiems kaip aš, turintiems stiprias rankas.

– Ar lankaisi pas gydytoją?

– Taip. Jis man prirašo antidepresantų.

– Kur gyveni?

– Berklyje, kambarys geras, nebrangus.

– Čia dirbti tau sveika, Irina: ramu, saugu, niekas nekimba. Apie tave labai gerai atsiliepiama. Kalbėjausi su tavo direktoriumi, sako, kad esi geriausia darbuotoja. Ar turi širdies draugą?

– Turėjau, bet mirė.

– Ką? Viešpatie, to dar betrūko! Nuo ko mirė?

– Man regis, nuo senatvės. Devyniasdešimties metų. Bet čia yra ir vyresnių, kurie mielai norėtų artimiau su manimi susipažinti.

Vilkinsas nenusijuokė. Valandėlę juodu sėdėjo tylėdami, tik siurbčiojo karštą kavą iš popierinių puodelių. Iriną netikėtai prislėgė liūdesys ir vienatvė, lyg ją būtų apnikusios to gerojo žmogaus mintys, susipynusios drauge su jos svajonėmis, ir ašaros jai užgniaužė gerklę. Lyg atsiliepdamas į telepatinį signalą, Ronas Vilkinsas apkabino ją per pečius ir priglaudė prie plačios krūtinės. Jis kvepėjo salsvu odekolonu, lyg ir nederamu tokiam augalotam vyriškiui. Nuo Vilkinso padvelkė karščiu kaip iš krosnies,

ji prisiglaudė skruostu prie jo šiurkštaus švarko ir pasijuto saugi, jausdama jo sunkią ranką ir kvėpdama pigų odekoloną, o jis paplekšnojo jai per pečius, lyg ramindamas savo vaikaitį.

– Kas nauja? – šiek tiek atsigavusi paklausė Irina.

– Kompensacija, Irina. Galioja toks senas įstatymas, nors niekas jo nebeprisimena, tokioms aukoms kaip tu jis suteikia teisę gauti kompensaciją. Tuomet galėsi užsimokėti už gydymą, nes tau vis dėlto reikia gydytis nuo priklausomybės, už mokslą ir, jeigu pasisektų, galėtum sukaupti pradinį įnašą nedideliam butukui.

– Dar nieko neaišku, pone Vilkinsai.

– Kai kas jau yra gavęs kompensaciją.

Jis paaiškino, kad geras advokatas galėtų įrodyti, kad ji rimtai nukentėjo, nors visa tai įvyko jau senokai, kad vis dar negali atsigauti po patirtos traumos, turi kreiptis į psichologą, pirkti vaistų. Irina priminė jam, kad kaltininkas neturi jokio turto, kurį būtų galima nusavinti nuostoliams atlyginti.

– Suimta ir daugiau žmonių, Irina. Įtakingų ir turtingų žmonių.

– Tie žmonės man nepadarė nieko bloga. Kaltas tik vienas žmogus, pone Vilkinsai.

– Klausyk, vaikeli. Tau teko keisti vardą, pavardę ir gyvenamąją vietą, tu netekai motinos, mokyklos draugų ir visų pažįstamų, tiesą pasakius, slapstaisi kitoje valstijoje. Kas būta, deja, anaiptol nenubūta, galima sakyti, kad viskas tęsiasi ir kaltininkų labai daug.

– Anksčiau taip maniau, pone Vilkinsai, bet paskui nutariau, kad negaliu amžinai jaustis auka, ir atsiverčiau naują puslapį. Dabar esu Irina Bazili ir gyvenu kitokį gyvenimą.

– Atleisk, bet aš noriu tau priminti, kad tu vis viena esi nukentėjusioji. Kai kurie kaltinamieji mielai sumokėtų kompensaciją, kad tik galėtų išvengti skandalo. Ar sutinki, kad tavo vardu kreipčiausi į advokatą, tokių bylų specialistą?

– Ne. Kuriems galams pradėti viską iš naujo?

– Pagalvok, vaikeli. Gerai pagalvok ir paskambink man šiuo numeriu, – duodamas kortelę, pasakė agentas.

Irina palydėjo Roną Vilkinsą iki vartų ir pasiėmė kortelę, neketindama skambinti. Ji pati viską susitvarkė ir dabar kratėsi tų pinigų, jos manymu, nešvarių, juo labiau kad turėtų vėl atsakinėti į tyrėjų klausimus, minėti nemalonias smulkmenas, pasirašyti protokolus. Dabar, būdama pilnametė, ji nenorėjo teismuose žarstyti praeities pelenų, nes norom nenorom turėtų akis į akį susidurti su kaltinamaisiais. O žiniasklaida? Ją ėmė siaubas vien pagalvojus, kad apie tai sužinos jai brangūs žmonės, negausūs draugai, Vieversių namų senutės, Alma, o svarbiausia – Setas Belaskas.

Šeštą vakaro Ketė paskambino mobiliuoju Irinai ir pakvietė bibliotekoje gerti arbatos. Jos atsisėdo nuošaly kamputyje, prie lango, atokiau nuo žmonių. Ketei nepatiko gerti arbatą iš prezervatyvų – taip ji vadino Vieversių namuose naudojamus arbatžolių maišelius, ji turėjo savo arbatinuką, porcelianinius puodelius ir nesenkančių atsargų prancūziškos arbatos ir sviestinių sausainių. Iš virtuvės atnešusi virinto vandens, Irina net nebandė padėti Ketei, nes arbatos ritualas buvo jai šventas dalykas, ir ji atlikdavo jį nepaisydama, kad rankas trauko mėšlungis. Negalėdama kelti trapaus puodelio prie lūpų, ji gerdavo su šiaudeliu iš plastikinio, grožėdamasi, kaip viešnia geria iš senelės paveldėto puodelio.

– Kas per juodaodis vyriškis šįryt laikė tave apkabinęs sode? – paklausė Ketė, kai jiedvi aptarė savo mėgstamiausią televizijos serialą apie moteris kalėjime.

– Toks draugas, su kuriuo seniai nesimatėme, – suvebleno Irina ir, stengdamasi nuslėpti savo sumišimą, įsipylė arbatos.

– Netikiu, Irina. Jau seniai tave stebiu ir matau, kad tau neramu širdy.

– Man? Neišsigalvok, Kete! Sakau, kad draugas, ir tiek.

– Ronas Vilkinsas. Sužinojau jo vardą registratūroje. Buvau nuvažiavusi paklausti, kas atėjo tavęs lankyti, nes man pasirodė, kad susitikusi su juo pasidarei kaip nesava.

Tiek daug metų prikaustyta prie neįgaliųjų vežimėlio ir iš paskutiniųjų stengdamasi išsaugoti gyvybę, Ketė taip susitraukė, kad priminė mažą mergaitę, pasodintą į didelę elektrinę kėdę,

bet spinduliavo nepaprasta jėga, o sykiu ir įgimtu gerumu, dar nuoširdesniu po nelaimingo atsitikimo. Negęstanti šypsena ir labai trumpi plaukai teikė jai šelmišką išvaizdą, nesiderinančią su šimtamečio vienuolio išmintimi. Fizinės kančios išvadavo ją nuo neišvengiamų socialinių saitų ir nugludino jos dvasią kaip deimantą. Insultas nepakenkė jos protui, pasak jos, priešingai, perjungė srovę, kuri pažadino intuiciją, ir dabar ji gebanti matyti tai, kas nematoma.

– Prieik, Irina, – pasakė ji.

Šaltais, plonyčiais, artrito iškraipytais pirštais Ketė sugniaužė merginai ranką.

– Ar žinai, Irina, kas labiausiai padeda nelaimėje? Pokalbis. Pasaulyje nėra vienišų žmonių. Kaip tu manai, kodėl įsteigiau savo kliniką? Nes kai išlieji širdį, silpniau skauda. Klinika naudinga ligoniams, bet man – dar naudingesnė. Visų mūsų tamsiausiose širdies kertelėse tūno demonai, bet, kai išvelkame juos į dienos šviesą, jie susitraukia, nusilpsta, nutyla ir pagaliau atstoja nuo mūsų.

Irina bandė ištraukti ranką iš kibių kaip čiuptuvai jos pirštų, bet nepajėgė. Ketė įsmeigė į ją pilkas akis, sklidinas tokios užuojautos ir meilės, kad Irina neįstengė nusisukti. Susmuko ant grindų, priglaudė galvą prie kaulėtų Ketės kelių ir nesipriešino, kai ši ėmė glostyti ją susuktais pirštais. Niekas jos taip neglostė nuo to laiko, kai ji išsiskyrė su seneliais.

Pasak Ketės, svarbiausia – apsivalyti, susitaikyti su tikrove, visas jėgas skirti dabarčiai ir nieko neatidėlioti. Nuo tos dienos, kai įvyko nelaimingas atsitikimas, ji suvokusi, kad nevalia laukti patogios progos. Būdama tokios būklės, turinti užtektinai laiko viskam apgalvoti, geriau save pažinti. Reikia tiesiog gyventi, džiaugtis saulės spinduliais, mylėti žmones, paukščius. Kartais skauda, kartais pykina, kartais paleidžia vidurius, bet visa tai laikina ir per daug netrukdo. Priešingai, maudydamasi po dušu, ji mėgaujasi kiekvienu vandens lašeliu, džiaugiasi, kai kas nors draugiškai šampūnu ištrenka jai galvą, o karštą vasaros dieną gardžiuojasi šaltu limonadu.

– Noriu tau pasakyti, Irina, nesilaikyk įsikibusi praeities ir nebijok ateities. Gyveni tik vieną kartą, bet jei gyveni gerai – tuo ir tenkinkis. Vienintelis tikras dalykas – dabartis, ši diena. Ko laukti, jei nori būti laiminga? Brangi kiekviena diena. Patikėk!

– Ne visiems šypsosi laimė, Kete.

– Žinoma, kad visiems. Mes visi gimstame laimingi. Gyvenimas mus aptaško purvais, bet mes galime apsivalyti. Laimė – tai ne džiaugsmas ar malonumas, kai žmogus krykštauja. Laimė tyli, rami, švelni, tai dvasinis pasitenkinimas, užgimstantis tada, kai žmogus pamilsta save. Tu turi mylėti save, kaip aš kad myliu tave, kaip tave myli visi tie, kurie tave pažįsta, o svarbiausia – Almos vaikaitis.

– Setas manęs nepažįsta.

– Jis nekaltas. Visi mato, kaip vargšelis tiek metų stengiasi prie tavęs prisiartinti. Ir jam nesiseka, nes tu bėgi nuo jo, slepiesi. Na, Irina, sakyk, kas tasai Vilkinsas.

Irina Bazili turėjo oficialią savo praeities istoriją, kurią buvo susikūrusi drauge su Ronu Vilkinsu, ir prireikus pasakodavo ją, kai būdavo neįmanoma išsisukti. Ten būta tiesos, bet ne visos, tik tos, kuri priimtina. Kai ji buvo penkiolikos, teismas priskyrė jai psichologę, kuri gydė ją kelis mėnesius, kol galiausiai ji atsisakė minėti praeitį ir nutarė pasikeisti pavardę, važiuoti į kitą valstiją ir keltis į kitą vietą, kai tik prireiks pradėti viską iš naujo. Psichologė jai kalė į galvą, kad traumos nepranyksta pačios savaime, kad jos nelyginant klastingoji Medūza tyko tamsoje ir, ištaikiusios progą, kerta savo gyvatėmis virtusiais plaukais. Užuot kovojusi, Irina spruko. Nuo tos dienos jos gyvenimas tapo ilgu bėgimu, kol pagaliau ji atvyko į Vieversių namus. Ir čia visa galva pasinėrė į darbą ir virtualių videožaidimų bei fantastikos romanų pasaulį, kur ji buvo nebe Irina Bazili, o narsi karžygė, apdovanota magiškomis galiomis. Vilkinso atvykimas sujaukė tą vienadienį iliuzinį pasaulį. Praeities košmarai, lyg dulkės nukloję kelią, pakildavo nuo menkiausio dvelktelėjimo. Suvokusi, kad padėti gali tik Ketrinė Houp su savo auksiniu skydu, Irina pasidavė.

1997 metais, kai ji buvo dešimties, seneliai gavo Radmilos laišką, iš pagrindų pakeitusį jos gyvenimą. Pamačiusi televizijos laidą apie prekybą sekso vergėmis, jos motina sužinojo, kad tokios šalys kaip Moldavija tiekia jaunas moteris Arabų Emyratams ir Europos viešnamiams. Šiurpo krečiama, ji prisiminė, kaip Turkijoje pateko į nagus žvėriškiems suteneriams, ir, pasiryžusi išgelbėti dukterį nuo panašaus likimo, įtikino vyrą (amerikietį mechaniką, su kuriuo susipažino Italijoje ir atvyko į Teksasą) padėti dukteriai emigruoti į Jungtines Amerikos Valstijas. Irina turėsianti, ko tik užsigeisianti, geriausią išsilavinimą, dešrainių, bulvių traškučių ir ledų, taip pat važiuosianti į Disneilendą, pažadėjo ji laiške. Seneliai liepė Irinai niekam nesigirti, kad žmonės neimtų pavydėti ir nenužiūrėtų bloga akimi, kaip paprastai baudžiami pagyrūnai, ir ėmėsi žygių vizai gauti. Taip prabėgo dveji metai. Kai pagaliau atėjo bilietai ir pasas, Irina jau buvo dvylikos, bet atrodė kaip išsekusi aštuonmetė, nes buvo maža, plonytė, šviesiais, pasišiaušusiais plaukais. Tiek laiko svajojusi apie Ameriką, ji pagaliau suvokė, kokiame skurde gyvena, nors anksčiau, neturėdama su kuo palyginti, to nepastebėdavo. Jos kaimas atrodė lyg subombarduotas, pusė trobų stovėjo užkaltais langais arba apgriuvusios, negrįstomis gatvėmis slankiojo rujos išbadėjusių šunų, šiukšlynuose kapstėsi vištos, o patrobiuose sėdėjo seniai, tylomis rūkydami juodą tabaką, nes neturėjo apie ką kalbėti. Per tuos dvejus metus Irina atsisveikino su medžiais, kalvomis, žeme ir dangumi, kurie, pasak senelių, buvo tokie patys ir komunizmo laikais, ir vėliau. Be žodžių atsisveikino su kaimynais ir mokslo draugais, atsisveikino su asilu, ožka, katėmis ir šunimi, su visais vaikystės dienų palydovais. Galiausiai atsisveikino su Kostėju ir Petruta.

Seneliai sukrovė į kartoninę dėžę Irinos drabužėlius, įdėjo šventosios Paraskevos paveikslą, kurį nupirko kaimyninio miestelio turguje, ir surišo virve. Ko gero, numanė, kad nebepasimatys. Nuo tos dienos, nors ir kur būdama, Irina paruošdavo altorėlį, pastatydavo ant jo šventosios atvaizdą ir vienintelę, spalvotais pieštukais nuspalvintą senelių vestuvinę nuotrauką, kur juodu vilkėjo tautiniais drabužiais: Petruta raštuotu sijonu ir nėriniuo-

tu šydu, Kostėjas trumpomis iki kelių kelnėmis, palaidine, susijuosęs plačia juosta. Jie stovėjo tiesūs kaip nendrės, neatpažįstami, dar nesulinkę nuo sunkaus darbo. Irina melsdavosi už juos kiekvieną dieną, nes jie buvo didesni stebukladariai nei šventoji Paraskeva: jie buvo angelai sargai, kaip pasakojo ji Almai.

Žodžiu, mergaitė pati viena iš Kišiniovo nukeliavo į Dalasą. Anksčiau buvo važiavusi traukiniu su močiute į artimiausią miestą aplankyti ligoninėje Kostėjo, kai jam buvo pašalinta tulžies pūslė. Orlaivį buvo mačiusi tik iš tolo, aukštai padangėje, o angliškai mokėjo tik keletą madingų dainelių, kurias buvo iškalusi atmintinai, nesuvokdama jų prasmės. Oro linijų tarnautoja užkabino jai ant kaklo plastikinį maišelį su jos vardu, pasu ir bilietu. Irina nei valgė, nei gėrė vienuolika valandų skrisdama orlaiviu – nežinojo, kad visa tai už dyką, o oro palydovė nepaaiškino, – taip pat dar keturias valandas be cento kišenėje belaukdama Dalaso oro uoste. Vartai į amerikinę svajonę buvo ta erdvi, klaidi patalpa. Pagaliau atvažiavę, motina ir patėvis pasiteisino supainioję orlaivio atskridimo valandą. Jie nepažino vieni kitų, bet, pamatę ant suolo mažą šviesiaplaukę mergaitę su kartonine dėže prie kojų, motina su patėviu suprato, kad tai ji, juo labiau kad turėjo jos nuotrauką. Tą susitikimą Irina prisimena tik tiek, kad abu dvokė alkoholiu, tuo gaižiu tvaiku, kuriuo tvoksdavo seneliai, – visi kaimelio gyventojai naminiu vynu malšindavo neviltį.

Radmila ir Džimas Robinsas, jos vyras, atvežė mergaitę į namus, kurie jai pasirodė prabangūs, nors tai buvo paprastas būstas, labai apleistas, pietiniame miesto pakraštyje, darbininkų rajone. Motina pasistengė kaip įmanydama išpuošti vieną iš dviejų kambarių širdies formos pagalvėlėmis ir pliušiniu meškučiu su rausvu balionu, siūlu pririštu prie letenos. Ji leido Irinai žiūrėti televizorių, kiek širdis geidžia: taip esą lengviausia mokytis anglų kalbos, ji pati taip dariusi. Po dviejų dienų nuvedė ją į mokyklą, kur diduma vaikų buvo juodaodžiai arba lotynų amerikiečiai – tokių ji kaip gyva nebuvo mačiusi. Pirmą mėnesį Irina vargais negalais išmoko keletą posakių, bet turėdama gerą klausą greitai suprato, kas kalbama per pamokas. Po metų ji tarškėjo angliškai be jokio akcento.

Robinsas buvo elektrikas, profesinės sąjungos narys, apsidraudęs nuo nelaimingų atsitikimų, gaudavo gerą atlyginimą, bet ne visada turėdavo darbo. Darbininkai pasirašydavo sutartis paeiliui, pagal profesinės sąjungos narių sąrašą. Pasibaigus darbo sutarčiai, žmogus užsirašydavo į galą ir kartais turėdavo laukti kelis mėnesius savo eilės, jei nebūdavo užmezgęs gerų santykių su profesinės sąjungos vadovybe. Radmila dirbo vaikiškų drabužių parduotuvėje, važiuodavo pusantros valandos į darbą ir pusantros namo. Kai Džimas Robinsas turėdavo darbo, retai būdavo namie, nes dirbdavo kiek įmanydamas: už papildomas valandas gaudavo dvigubą arba trigubą atlyginimą. Tuomet nei gerdavo, nei vartodavo kvaišalus, kad netyčia nenutrenktų elektros srovė, tačiau ilgus nedarbo mėnesius taip prisipampdavo alkoholio ir įvairiausių kvaišalų, kad reikėjo stebėtis, kaip jis laikosi ant kojų. „Mano Džimas stiprus kaip jautis, jo su vėzdu neužmuši“, – didžiuodavosi Radmila. Ji linksmindavosi drauge su vyru, bet neturėjo tiek jėgų ir veikiai pasigerdavo.

Nuo pat pirmų dienų Amerikoje patėvis primetė Irinai savo taisykles, jo žodžiais tariant. Motina nieko nežinojo ar dėjosi nežinanti, kol po dvejų metų į duris pasibeldė Ronas Vilkinsas ir parodė FTB pažymėjimą.

PASLAPTYS

Primygtinai Irinos prašoma, Alma, kiek padvejojusi, sutiko vadovauti paramos grupei. Mintis įkurti tą grupę Irinai dingtelėjo pastebėjus, kaip nerimauja dėl savo nuosavybės turtingesni Vieversių namų įnamiai, kai tuo tarpu neturtingesni gyvena be jokių rūpesčių. Matydama, kaip Alma taip lengvai nusikrato savo daiktų, pagalvojo, kad netrukus teks jai skolinti savo dantų šepetėlį. Taip jai atėjo į galvą, kad Alma geriausiai tiktų vadovauti tai grupei. Pirmas susirinkimas turėjo įvykti bibliotekoje. Į grupę įsirašė penki žmonės, tarp jų ir Lenis Bylas. Visi susirinko laiku, bet Alma nesirodė. Palaukusi penkiolika minučių, Irina nuėjo jos ieškoti. Bute rado Almos raštelį: ji pranešė, kad išvyksta kelioms dienoms, ir prašė pasirūpinti Neka. Katė sirgo, nebuvo galima jos palikti bute. Kambaryje, kur gyveno Irina, buvo draudžiama laikyti gyvūnus, tad ji turėjo įsinešti katę slapta, įkišusi į prekybos centro maišelį.

Tą vakarą Setas paskambino mobiliuoju ir paklausė, kaip laikosi močiutė, nes buvo atėjęs pas ją vakarienės metu, nerado ir labai sunerimo: pagalvojo, kad Alma tikriausiai dar nebus atsigavusi po priepuolio kino teatre. Irina atsakė, kad Alma išlėkė į eilinį meilės pasimatymą ir net pamiršo ateiti į susirinkimą, todėl pokalbis su grupės nariais nelabai pavyko. Ką tik susitikęs su klientu Oklando uoste ir atsidūręs netoli Berklio, Setas pakvietė Iriną pasmaguriauti sušiais: jam pasirodė, jog toks patiekalas labai dera prie pokalbio apie japoną meilužį. Tuo metu ji gulėjo lovoje su Neka ir žaidė savo mėgstamiausią videožaidimą *Elder Scrolls V*, bet pašoko, apsirengė, ir juodu išėjo. Restoranas buvo rytietiškos ramybės oazė, visas iš šviesaus medžio, ryžių popieriaus per-

tvaromis atskirtomis kabinomis, apšviestas raudonais rutuliais, kurių kaitri šviesa raminamai veikė nervus.

– Kaip tu manai, kur važiuoja Alma? – užsakęs patiekalus, paklausė Setas.

Ji įpylė jam sakės į keraminį puodelį. Alma jai buvo sakiusi, kad Japonijoje įprasta patarnauti draugui ir laukti, kol jis atsakys tuo pačiu.

– Į Point Rejesą, už valandos ir penkiolikos minučių kelio nuo San Fransisko, į nedidelį viešbutuką. Kaimiškos trobos pajūryje, gana atokus kampelis, sočiai jūrų gėrybių, sauna, gražus vaizdas, romantiški miegamieji. Šiuo metu ten vėsoka, bet kiekviename kambaryje yra židinys.

– Iš kur žinai?

– Iš Almos sąskaitų. Internete radau tą viešbutuką. Manding, šiuo metu ji ten su Ičimėjumi. Setai, gal ketini sudrumsti jiems ramybę?

– Ir kaip tu galėjai taip pagalvoti! Ji niekada man to nedovanotų. Bet galėčiau nusiųsti vieną savo tyrėjų pasižvalgyti.

– Ne!

– Ne, žinoma, ne. Bet, šiaip ar taip, Irina, man neramu. Močiutė labai silpna, ją vėl gali ištikti toks pat priepuolis kaip kino teatre.

– Ji – savo gyvenimo šeimininkė, Setai. Ar žinai ką nors apie Fukudas?

– Taip. Klausinėjau tėvą. Pasirodo, jis prisimena Ičimėjų.

1970 metais Laris Belaskas buvo dvylikos, kai jo tėvai suremontavo namą Si Klife ir nusipirko gretimą sklypą, norėdami praplėsti sodą, nors šis ir šiaip jau buvo didelis, bet taip ir neatsigavo po stiprių šalnų tą pavasarį, kai mirė Isakas Belaskas, o galiausiai neprižiūrimas suvis nuskurdo. Pasak Lario, kartą pasirodęs azijiečio išvaizdos vyriškis darbiniais drabužiais ir su beisbolo kepuraite ant galvos, bet atsisakęs įeiti į vidų, nes esąs purvinais batais. Tai buvęs Ičimėjus Fukuda, oranžerijos savininkas, buvęs Isako Belasko partneris. Laris nujautęs, kad motina gerai pažįstama su tuo žmogumi. Tėvas prisipažinęs Fukudai, kad menkai išmanąs sodinin-

kystę ir kad viską spręsianti Alma, ir Laris nustebęs, nes Natanielis vadovavo Belasko fondui ir turėjo bent jau teorinių žinių. Turint omeny sodo plotą ir grandiozinius Almos planus, darbai trukę kelis mėnesius. Ičimėjus išmatavęs sklypą, patikrinęs dirvos kokybę ir temperatūrą, vėjo kryptį, bloknote pribraižęs rodyklių ir prirašęs skaičių, o Laris susidomėjęs sekiojęs iš paskos. Ilgai netrukus atvažiavęs su šešių tos pačios tautybės darbininkų brigada, atvežęs pirmą sunkvežimį statybinių medžiagų. Ičimėjus buvęs ramaus būdo žmogus, nelinkęs per daug skėtriotis, atidus, iš pažiūros palyginti lėtas, santūrus, visada kalbėdavęs tokiu tyliu balsu, kad Laris girdėdavęs jo žodžius tik arčiau priėjęs. Retai pats pradėdavęs pokalbį ar atsakinėdavęs į asmeninio pobūdžio klausimus, bet pastebėjęs, kad Laris domisi gamta, ir mielai apie ją pasakojęs.

– Tėtis man sakė tokį keistą dalyką, Irina. Tvirtino, kad Ičimėjus turi aurą, – pridūrė Setas.

– Ką?

– Aurą, neregimą aureolę. Nematomą šviesos ratą aplink galvą, kokį turi šventieji paveiksluose. Tiktai Ičimėjaus buvo matomas. Tėtis man sakė, kad aurą galima matyti tik kartais, nelygu šviesa.

– Juokauji, Setai.

– Mano tėtis nejuokauja, Irina. Aha, ir dar kai kas: tas žmogus – kaip ir fakyras, moka valdyti pulsą ir kūno temperatūrą, įkaitinti vieną ranką taip, lyg degtų karščiu, o kitą atšaldyti. Ičimėjus rodė tėčiui keletą kartų.

– Ar Laris tau pasakojo, ar pats viską išsigalvoji?

– Jis man pasakojo, garbės žodis. Mano tėvas labai nepatiklus, Irina, netiki, kol pats neįsitikina.

Ičimėjus Fukuda užbaigė projektą ir pridūrė nedidelį japonišką sodą, Almai suprojektuotą dovaną, o paskui patikėjo darbą kitiems sodininkams. Laris su juo susitikdavo, kai, prasidėjus naujam metų laikui, šis atvažiuodavo patikrinti, kaip sekasi. Jis pastebėjo, kad Ičimėjus niekada nesikalba su Natanieliu, tik su Alma palaiko oficialius santykius – bent jau tada, kai Laris mato. Ičimėjus paprastai įeidavo pro galines duris su gėlių puokšte rankoje, nusiaudavo batus ir sveikindavosi linktelėdamas visu liemeniu.

Alma visada laukdavo jo virtuvėje ir pasisveikindavo sekdama jo pavyzdžiu. Ji pamerkdavo gėles į vazą, pavaišindavo jį arbata, ir valandėlę juodu gerdavo atlikdami tą lėtą ir tylų ritualą, atvangą jųdviejų gyvenime. Po kelerių metų, kai Ičimėjus nustojo lankytis Si Klife, motina paaiškino Lariui, kad jis išvykęs į Japoniją.

– Ar tuomet juodu buvo meilužiai, Setai? – paklausė Irina.

– Aš negaliu to klausti tėtį, Irina. Be to, vargu ar jis žino. Mes beveik nieko nežinome apie savo tėvus. Tarkime, kad 1955 metais jie buvo meilužiai, kaip močiutė sakė Leniui Bylui, išsiskyrė, kai Alma ištekėjo už Natanielio, paskui vėl susitiko 1962 metais ir nuo to laiko buvo drauge.

– Kodėl 1962 metais? – paklausė Irina.

– Man taip atrodo, Irina, tikrai nežinau. Tais metais mirė mano prosenelis Isakas.

Jis papasakojo apie dvejas Isako Belasko laidotuves ir apie tai, kad tik tada šeima sužinojusi, kiek daug gero padaręs patriarchas per savo gyvenimą, kokius žmones gynęs už dyką kaip advokatas, kiek pinigų padovanojęs ar paskolinęs vargo prispaustiems žmonėms, kiek svetimų vaikų išleidęs į mokslus ir kiek taurių projektų parėmęs. Setas sužinojo, kad Isakas Belaskas labai globojęs Fukudų šeimą, kuri gerbusi jį ir mylėjusi, tikriausiai dalyvavusi jo laidotuvėse. Pagal giminės tradiciją, prieš Isako mirtį Fukudos atsiėmę Si Klife palaidotą senovinį kalaviją. Sode tebesanti lentelė, kuria Isakas kadaise paženklinęs tą vietą. Tikriausiai tuomet ir susitikę Alma su Ičimėjumi.

– Nuo 1955-ųjų iki 2013-ųjų praslinko daugiau nei penkiasdešimt metų, daugmaž tiek Alma ir minėjo Leniui, – paskaičiavo Irina.

– Gal senelis Natanielis ir įtarė, kad jo žmona turi meilužį, bet dėjosi nepastebįs. Mano giminėje išorinis padorumas svarbesnis už tiesą.

– Tau taip pat?

– Ne. Aš esu juoda avis. Argi nesupranti, kad esu įsimylėjęs merginą, išblyškusią kaip Moldavijos vampyras?

– Vampyrai gyvena Transilvanijoje, Setai.

2004 metų kovo 3 diena

Šiomis dienomis ilgai mąsčiau apie Isaką Belaską, nes mano sūnui Maikui suėjo keturiasdešimt, ir aš nutariau jam atiduoti Fukudų kataną: dabar jo pareiga saugoti kalaviją. Kartą, 1962 metų pradžioje, mane pakvietė tavo dėdė Isakas ir pasakė, kad gal būtų laikas pasiimti kalaviją, kuris dvidešimt metų gulėjo užkastas Si Klifo sode. Tikriausiai jau numanė, kad sunkiai serga ir kad jo dienos suskaičiuotos. Nuėjome ten visi: mano mama, sesuo ir aš. Su mumis buvo Kemė Morita, Oomoto dvasinė vadovė. Tą dieną, kai sode įvyko ceremonija, tu su vyru buvai išvykusi į kelionę. Galbūt tavo dėdė tyčia pasirinko tą dieną, kad mudu nesusitiktume. Ką jis žinojo apie mus? Man rodos, labai nedaug, bet jis buvo labai nuovokus.

Ičis

Irina valgė sušius gurkšnodama žaliąją arbatą, o Setas išgėrė karštos sakės daugiau, nei galėjo pakelti. Puodelis akimoju ištuštėdavo, ir Irina, susidomėjusi pokalbiu, vėl pripildavo. Juodu susivokė tik tada, kai padavėjas mėlynu kimono ir skarele apršta galva atnešė dar vieną butelį. Jiems bevalgant desertą – karamelinius ledus, Irina pastebėjo Seto maldaujamą išraišką ir suprato, kad jis girtas ir kad metas atsisveikinti, kol reikalai nepakrypo kreiva vėže, bet susiprotėjo, jog nevalia jo palikti tokios būklės. Padavėjas pasiūlė iškviesti taksi, bet Setas atsisakė. Išėjo svyruodamas, visu svoriu remdamasis į Iriną. Gatvėje gaivus oras šiek tiek susilpnino sakės poveikį.

– Ko gero, negalėsiu vairuoti. Ar negalėčiau permiegoti pas tave? – paklausė, vos apversdamas liežuvį.

– O ką darysi su motociklu? Dar kas nors pavogs.

– Velniai nematę to mano motociklo.

Jie nuėjo pėsčiomis dešimt kvartalų iki Irinos būsto ir užtruko beveik visą valandą, nes Setas vos kėblino koja už kojos. Ji gyveno pačiame skurdžiausiame Berklio rajone, ir dabar jai buvo gėda vesti svečią į tokį apleistą ir nešvarų pastatą. Tame pačiame name gyveno dar keturiolika įnamių, susigrūdusių kambarėliuose, vienas nuo kito atskirtuose medžio drožlių plokštėmis, kai kur be langų ir be vėdinimo. Tai buvo vienas tų pastatų, kurių savininkai neketina nei remontuoti, nei prižiūrėti, nes negali kelti nuomos. Dažytos sienos iš lauko buvo apsilaupiusios, langinės nušokusios nuo vyrių, o kieme kūpsojo krūvos rakandų: suplyšusių padangų, sulaužytų dviračių, žalsvas unitazas, riogsantis ten jau penkiolika metų. Viduje dvokė pačiuliais ir perrūgusiais kopūstais. Niekas

nevalė koridorių nei bendrų vonios kambarių. Irina maudydavosi po dušu Vieversių namuose.

– Kodėl gyveni tokioje kiaulidėje? – pasipiktino Setas.

– Todėl, kad pigu.

– Vadinasi, tu, Irina, kur kas didesnė vargšė, nei aš maniau.

– Nežinau, ką tu manei, Setai. Beveik visi žmonės didesni vargšai nei Belaskai.

Ji padėjo jam nusiauti batus ir pastūmė ant čiužinio, vietoj lovos patiesto ant grindų. Paklodės buvo švarios, kaip ir viskas tame kambaryje, nes seneliai buvo ją išmokę, kad nešvaros nepateisinsi skurdu.

– Kas tai? – paklausė Setas, rodydamas į varpelį, kabantį ant virvės, pro plyšį įkištos į gretimą kambarį.

– Nieko, nesirūpink.

– Kaipgi nieko? Kas gyvena už sienos?

– Timas, draugas, susipažinom kavinėje, mudu su juo drauge maudome šunis. Kartais sapnuoju košmarus ir imu klykti per miegus, tuomet jis trauko virvę, skambina varpeliu ir mane prižadina. Taip mudu esame sutarę.

– Ar tave kamuoja košmarai, Irina?

– Žinoma. O tavęs nekamuoja?

– Ne, bet mane lanko erotiniai sapnai. Nori, papasakosiu?

– Miegok, Setai.

Nė dviejų minučių nepraėjo, o Setas jau miegojo. Irina davė Nekai vaistų, paskui, iš ąsočio įsipylusi į kampe padėtą dubenį vandens, nusiprausė, nusivilko džinsus ir palaidinukę, apsivilko išdilusius marškinėlius ir, susirietusi į kamuoliuką, įsitaisė prie sienos, tarp Seto ir savęs paguldžiusi katę. Užsnūdo negreitai – trukdė šalia miegantis vyriškis, triukšmas, sklindantis iš kitų kambarių, ir kopūstų smarvė. Vienintelis langelis į išorinį pasaulį buvo taip aukštai palubėje, kad pro jį buvo matyti tik stačiakampis lopelis dangaus. Kartais, riedėdamas dangumi, žvilgtelėdavo mėnulis, bet ši naktis nebuvo iš tų laimingųjų, kai akimirkai apsilanko svečias.

Irina atsibudo pirmiesiems spinduliams įsismelkus į kambarį ir pamatė, kad Seto nebėra. Buvo devinta valanda, ir jis tikriausiai prieš pusantros valandos išskubėjo į darbą. Jai skaudėjo galvą ir laužė visą kūną, lyg nuo Seto būtų užsikrėtusi pagiriomis.

IŠPAŽINTIS

Alma negrįžo į Vieversių namus nei tą dieną, nei kitą, taip pat nepaskambino telefonu ir nepasiteiravo, kaip laikosi Neka. Katė nieko neėdė tris dienas ir beveik negalėjo nuryti vandens, kurio Irina švirkštu suleisdavo jai į snukutį. Vaistai taip pat nepadėjo. Ji buvo beeinanti pas Lenį Bylą prašyti, kad nuvežtų pas veterinarą, bet Vieversių namuose pasirodė Setas Belaskas, gaivus, nusiskutęs, švariais drabužiais, šiek tiek sumišęs, matyt, gėdydamasis vakarykščio elgesio.

– Tik dabar sužinojau, kad sakė septyniolikos procentų stiprumo, – pareiškė jis.

– Ar motociklas nedingo? – pertraukė jį Irina.

– Ne. Radau tebestovintį ten, kur vakar palikome.

– Tai nuvežk mane pas veterinarą.

Juos priėmė gydytojas Kaletas, tas pats, kuris kadaise nupjovė leteną Sofijai. Nieko nuostabaus: veterinaras dirbo savanoriu toje organizacijoje, kuri globojo rumunų šunis, ir Lenis ją rekomendavo Almai. Gydytojas Kaletas nustatė vidurių užkietėjimą ir pareiškė, kad būtina nedelsiant daryti operaciją, bet Irina negalėjo spręsti pati viena, o Almos mobilusis tylėjo. Įsikišo Setas: sumokėjo reikalaujamą septynių šimtų dolerių užstatą ir perdavė katę slaugytojai. Paskui juodu nuėjo į kavinę, kurioje dirbo Irina, prieš įsidarbindama Vieversių namuose. Juos aptarnavo Timas, per trejus metus nesugebėjęs susirasti geresnio darbo.

Setą vis dar pykino nuo vakarykštės sakės, bet protas buvo aiškus: jis jau buvo nutaręs, kad jo pareiga – nedelsiant pasirūpinti Irina. Nebuvo jos taip įsimylėjęs, kaip anksčiau įsimylėdavo kitas moteris – aistringai jų geisdamas ir nepuoselėdamas jokių švelnių

jausmų. Žinoma, jis geidė jos ir laukė, kol ji pasuks siauru erotikos taku, bet jo kantrybė baigė sekti, reikėjo arba imtis veiksmų, arba galutinai jos atsižadėti. Jį stabdė Irinos praeitis, kitaip buvo neįmanoma paaiškinti, kodėl jis instinktyviai bijo su ja suartėti. Jį ėmė pagunda pasitelkti į pagalbą savo tyrėjus, bet nuvijo tą mintį nutaręs, kad būtų nesąžininga taip elgtis su Irina – nežinia kas turėtų paaiškėti artimiausiu laiku, ir susitvardė neklausinėjęs, nors jau ir buvo nusibodę taip ilgai su tuo taikstytis. Pirmiausia reikėjo kuo skubiau ištraukti ją iš to žiurkių urvo. Jis paruošė visą kalbą, lyg ketindamas kreiptis į prisiekusiųjų teismą, tačiau išvydęs ją priešais elfės veidu, su apgailėtina megzta kepuraite ant galvos, pamiršo, ką buvo žadėjęs sakyti, ir nei iš šio, nei iš to pasiūlė persikelti pas jį.

– Mano būstas labai jaukus, turiu kelis kvadratinius metrus atliekamo ploto, turėsi savo kambarį ir vonią. Už dyką.

– Mainais į ką? – nepatikliai paklausė ji.

– Man dirbsi.

– Ką tokio?

– Padėsi rašyti knygą apie Belaskus. Man trūksta duomenų, o aš neturiu laiko.

– Aš dirbu keturiasdešimt valandų per savaitę Vieversių namuose, dvylika valandų tavo močiutei, be to, savaitgaliais maudau šunis ir ketinu vakarais mokytis. Turiu dar mažiau laiko už tave, Setai.

– Galėtum viską mesti, išskyrus močiutę, ir atsidėti mano knygai. Turėtum kur gyventi ir gerą atlyginimą. Noriu pabandyti, kaip sektųsi gyventi su moterimi, niekada nesu to daręs, ir būtų pravartu pačiam tai patirti.

– Matau, kad tave sukrėtė mano būstas. Nenoriu, kad tu manęs gailėtum.

– Aš ir neketinu tavęs gailėti. Dabar tiesiog pykstu ant tavęs.

– Nori, jog atsisakyčiau darbo, patikimų pajamų, palyginti pigaus būsto Berklyje, kurį tik vargais negalais suradau, kad įsikelčiau pas tave ir atsidurčiau gatvėje, kai tau nusibosiu. Labai patogu.

– Tu nieko nesupranti, Irina!

– Puikiai suprantu tave, Setai. Tau reikia sekretorės su teise į lovą.

– Dieve mano! Aš tavęs nemaldausiu, Irina, bet įsidėmėk, kad neketinu pasiduoti ir dingti iš tavo gyvenimo. Juk žinai, ką tau jaučiu, tai mato net mano močiutė.

– Alma? Kuo čia dėta močiutė?

– Ji man davė tą mintį. Aš norėjau tau pasipiršti, bet ji pasiūlė iš pradžių pagyventi drauge metus kitus. Tu spėtum prie manęs priprasti, o mano tėvai susitaikytų su mintimi, kad tu neturtinga ir ne žydė.

Irina nesusitvardžiusi pravirko. Užsikniaubusi ant stalo, susiėmė rankomis veidą, apkvaitusi nuo itin sustiprėjusio galvos skausmo ir priblokšta prieštaringų jausmų: meilės ir dėkingumo Setui, gėdos dėl savo skurdo, beviltiškų abejonių savo ateitimi. Ji nebuvo verta tos romanuose aprašomos meilės, kurią siūlė jai šitas žmogus. Ji galėjo mylėti senukus Vieversių namuose, Almą Belasko, draugus, tokius kaip jos kompanionas Timas, kuris susinerimęs dabar žiūrėjo į ją iš už prekystalio, senelius, tūnančius sekvojos kamiene, Neką, Sofiją ir kitus įnamių gyvūnėlius, galėjo mylėti Setą labiau už gyvybę, bet to buvo negana.

– Kas tau, Irina? – sutriko Setas.

– Tai neturi nieko bendra su tavimi. Tiesiog pabudo praeitis.

– Papasakok.

– Kuriems galams? Nieko svarbaus, – atsakė ji, šnypšdamasi į popierinę servetėlę.

– Labai svarbu, Irina. Vakar vakare, kai norėjau paimti tau už rankos, vos nekirtai man per ausį. Kas be ko, gerai padarei, kiauliškai elgiausi. Atleisk. To daugiau nebus, garbės žodis. Tu puikiai žinai, jau treji metai tave myliu. Ko tikiesi iš mano meilės? Pagalvok, moterie, juk aš galiu be niekur nieko išsikviesti kitą merginą iš Moldavijos, tūkstančiai jų pasiruošusios ištekėti, kad tik gautų Jungtinių Valstijų vizą.

– Taip ir daryk, Setai.

– Su manimi tu būtum laiminga, Irina. Aš – geriausias žmogus pasaulyje, manęs nėra ko bijoti.

– Nėra ko bijoti amerikiečių advokato, važinėjančio motociklu, Setai. Tikiu, kad tu tiesiog nuostabus žmogus.

– Vadinasi, sutinki?

– Negaliu. Jei sužinotum kodėl, paknopstomis dumtum iš čia.

– Aha, suprantu: neteisėta prekyba nykstančiais egzotiniais gyvūnais? Man tai nė motais. Ateik pas mane į namus ir tuomet nuspręsi.

Butas šiuolaikiniame pastate Embarkadero kvartale su durininku ir veidrodiniais liftais buvo toks įspūdingas, kad atrodė negyvenamas. Toje Sacharoje neaprėpiamais langais ir tamsaus medžio parketu nieko daugiau nebuvo, tik žalios odos sofa, milžiniškas televizorius, stalas stikliniu viršumi su dailiai surikiuotomis krūvelėmis žurnalų ir knygų ir daniški šviestuvai. Jokių kilimų, paveikslų, pagražų ar augalų. Virtuvėje – didžiulis juodo granito stalas ir tviskantis rinkinys iš pažiūros nenaudojamų varinių keptuvių ir prikaistuvių, sukabintų palubėje. Smalsaudama Irina atidarė šaldytuvą ir pamatė apelsinų sultis, baltąjį vyną ir nugriebtą pieną.

– Ar turi ką nors sotesnio, Setai?

– Taip, tėvų namuose ir restoranuose. Čia trūksta moters rankos, kaip sako mama. Ar moki virti, Irina?

– Bulves ir kopūstus.

Kambarys, kuris, pasak Seto, laukė Irinos, buvo toks pat sterilus ir vyriškas kaip ir visas butas, tik jame stovėjo plati lova su neapdoroto lino antklode ir trijų kavos atspalvių priegalviais, naktinis stalelis ir metalinė kėdė. Ant gelsvos sienos kabojo Natanielio Belasko daryta nespalvota Almos nuotrauka, bet, priešingai nei tos, kurios, Irinos akimis žiūrint, atrodė labai drąsios, šioje buvo matyti tik pusė svajingame sapne skendinčios miegančiosios veido. Tai buvo vienintelis meno kūrinys Seto dykumoje.

– Ar seniai čia gyveni? – paklausė ji.

– Penkeri metai. Patinka?

– Įspūdinga.

– Tačiau butas tau atrodo labai šaltas, – pridūrė Setas. – Ką gi, jei nori ką nors pakeisti, susitarsime. Tik jokių spurgų nei pastelinių spalvų, tai nesiderina su mano asmenybe, bet esu linkęs derėtis dėl puošybos. Ne dabar, o vėliau, kai imsi mane maldauti, kad tave vesčiau.

– Ačiū, bet dabar nuvežk mane į metro stotį, man reikia grįžti į savo kambarį. Ko gero, susirgau gripu, skauda visą kūną.

– Ne, panele. Užsisakysime kiniškų patiekalų, pažiūrėsime filmą ir palauksime daktaro Kaleto skambučio. Išgersi aspirino, arbatos, tai padeda. Gaila, kad neturiu vištienos sultinio, o tai pats geriausias vaistas.

– Atsiprašau, ar galėčiau išsimaudyti? Dievaižin kada maudžiausi vonioje, Vieversių namuose maudausi tarnybinėje dušinėje.

Buvo giedra popietė, ir pro milžinišką vonios kambario langą vėrėsi vaizdas į triukšmingą miestą, gatvėmis zujančius automobilius, burlaivius įlankoje, praeivius, pėsčius, važiuojančius dviračiais, riedlentėmis, kavinių lankytojus, sėdinčius prie staliukų terasose po oranžiniais skėčiais, Kelto pastato bokštą su laikrodžiu. Drebėdama Irina pasinėrė iki ausų į karštą vandenį ir pajuto, kaip atsileidžia sutraukti raumenys ir slūgsta sąnarių skausmas; dar kartą pasidžiaugė, kad Belaskai tokie turtingi ir dosnūs. Ilgai netrukus Setas kitapus durų sušuko, kad jau atvežtas maistas, bet ji dar pusvalandį pasilepino. Galų gale – apsnūdusi, apgvaibusi – nenoromis apsirengė. Ją supykino iš kartoninių dėžių sklindantis šleikštus kiaulienos, *čou mein*[4] ir Pekino anties kvapas. Ji susirietė ant sofos ir užmigo, o atsibudo po kelių valandų, kai už langų buvo jau tamsu. Setas buvo jai po galva pakišęs priegalvį, apklojęs antklode ir, atsisėdęs sofos kampe ir užkėlęs jos kojas sau ant kelių, žiūrėjo naktinio seanso filmą – apie šnipus, tarptautinius nusikaltimus ir rusų mafijos galvažudžius.

– Nenorėjau tavęs žadinti. Skambino Kaletas, pasakė, kad Nekos operacija pavyko, bet jis aptiko didoką blužnies auglį, vadinasi, jos dienos suskaičiuotos, – pasakė jis.

– Vargšelė, tikiuosi, kad ji nesikankins.

– Kaletas neleis jai kankintis, Irina. Ar vis dar skauda galvą?

– Nežinau. Labai noriu miego. Ar tik nepridėjai kvaišalų į arbatą, Setai?

– Taip, įmečiau ketamino. Atsigulk į lovą ir išmiegok, kaip dera. Tu turi temperatūros.

---

[4] Kiniškas patiekalas: makaronai su troškintomis daržovėmis.

Jis nuvedė ją į kambarį, kur kabojo Almos nuotrauka, nuavė jai batus, padėjo atsigulti, apklojo, paskui nuėjo baigti žiūrėti filmo. Rytojaus dieną Irina atsibudo vėlai, išprakaitavusi nuo temperatūros ir saldžiai išmiegojusi; jautėsi daug geriau, bet kojos vis dar linko per kelius. Virtuvėje ant juodo stalo rado Seto laiškutį: „Kavavirė paruošta, tik įjunk. Močiutė grįžo į Vieversių namus, aš jai papasakojau, kas atsitiko Nekai. Ji praneš Voigtui, kad tu sergi ir šiandien neateisi į darbą. Ilsėkis. Paskambinsiu vėliau. Bučiuoju. Tavo būsimas vyras." Šalia stovėjo pakelis vištienos sultinio su makaronais, dėžutė aviečių ir popierinis maišelis su sviestine bandele iš artimiausios konditerijos.

Setas grįžo apie šeštą vakaro, ištisą dieną praleidęs teisme ir išsiilgęs Irinos. Kelis kartus skambino jai telefonu, norėdamas įsitikinti, kad ji neišėjo, bet baiminosi, kad ji gali apsigalvoti ir dingti bet kuriuo metu. Kai prisimindavo ją, pirmiausia prieš akis šmėkštelėdavo zuikutis, pasiruošęs sprukti, o paskui – kitas vaizdas, kaip ji, išblyškusi, susikaupusi, prasižiojusi, išplėtusi akis, klausosi Almos istorijų. Vos pravėręs duris, pajuto, kad Irina tebėra. Dar jos nepamatęs, suprato, kad ji čia: butas buvo gyvenamas, smėlio spalvos sienos atrodė šiltesnės, atmosfera – jaukesnė, parketas spindėjo kaip atlasas, niekada to nebuvo pastebėjęs. Irina pasitiko jį netvirtais žingsniais, pabrinkusiais nuo miego paakiais, susivėlusi, tarsi užsidėjusi klouno peruką. Setas išskėtė rankas, ir ji pirmą kartą prisiglaudė prie jo krūtinės. Nelyginant amžinybė jai be galo prailgusią valandėlę, o jo nuomone – akimirką, juodu stovėjo apsikabinę, paskui ji paėmė jam už rankos ir nuvedė prie sofos.

– Mums reikia pasikalbėti, – pasakė jam.

Ji nutarė pasekti Ketrinės Houp patarimu. Išklausiusi jos gyvenimo istoriją, Ketė patarė papasakoti viską Setui – ne tik todėl, kad taip išraus su šaknimis parazitą, nuodijantį jai gyvenimą, – paprasčiausiai nesąžininga slėpti nuo jo teisybę.

2000 metų pabaigoje agentas Ronas Vilkinsas drauge su dviem kanadiečiais tyrėjais bandė nustatyti, kas internete platina šimtus pornografinių nuotraukų ir kas yra ta devynmetė, kuri, lytinių iškrypėlių taip išnaudojama ir skriaudžiama, tikriausiai jau seniai

mirusi. Tas nuotraukas graibstyte graibstė vaikų pornografijos kolekcininkai, iš tarptautinio pornografijos tinklo privačiai perkantys nuotraukas ir vaizdo įrašus. Lytinis vaikų išnaudojimas buvo ne naujiena, ištisus šimtmečius gyvavo nebaudžiamas, tačiau agentai rėmėsi 1978 metais išleistu įstatymu, Jungtinėse Amerikos Valstijose paskelbusiu jį neteisėtu. Nuo to laiko gerokai sumažėjo šio pobūdžio nuotraukų ir vaizdo įrašų gamyba ir platinimas, nes pajamos nepateisino rizikos, susijusios su baudžiamąja atsakomybe. Vėliau atsirado internetas ir išsiplėtojo nevaržoma prekyba. Išsiaiškinta, kad veikia šimtai tūkstančių vaikų pornografijos interneto svetainių, o jomis naudojasi daugiau nei dvidešimt milijonų vartotojų, pusė jų – Jungtinėse Amerikos Valstijose. Svarbiausia buvo ne tik aptikti pirkėjus, bet ir nutverti platintojus. Bylos, tiriančios šviesiaplaukės mergaitės su stačiomis ausimis ir duobute smakre likimą, sutartinis pavadinimas buvo „Elisė". Visiškai nauja medžiaga. Buvo manoma, kad Elisė vyresnio amžiaus, nes pornografijos gamintojai stengdavosi, kad modeliai vartotojų pageidavimu atrodytų kuo jaunesni. Po penkiolikos metų bendro įtempto darbo Vilkinsas ir kanadiečiai užmynė ant kulnų vienam kolekcininkui, plastinės chirurgijos specialistui iš Monrealio. Atlikus kratą jo namuose ir klinikoje ir konfiskavus kompiuterius, buvo rasta daugiau nei šeši šimtai įkalčių, iš jų dvi Elisės nuotraukos ir vienas vaizdo įrašas. Suimtas chirurgas sutiko bendradarbiauti su teisėsauga mainais į švelnesnį nuosprendį. Gavęs duomenų ir adresų, Vilkinsas ėmėsi darbo. FTB milžinas didžiuodamasis vadino save pėdsekiu, pasak jo, užuodęs pėdas, jis niekada nenukrypstąs į šalį: be atvangos sekąs tol, kol pagaliau sučiumpąs grobį. Apsimetęs pedofilu, įkėlė kelias Elisės nuotraukas, apdorojo skaitmeniniu būdu, kad atrodytų originalios, bet nebūtų matyti veido, nors tos rūšies specialistams jis būtų atpažįstamas, ir, naudodamasis jomis, gavo prieigą prie monrealiečio kolekcininko tinklo. Netrukus susisiekė su keliais galimais klientais. Taip aptiko pirmus pėdsakus, o toliau viskas priklausė nuo jo uoslės.

Vieną 2002 metų lapkričio vakarą Ronas Vilkinsas atvyko į kuklų kvartalą Dalaso miesto pakraštyje ir paskambino prie vie-

no namo durų. Atidarė Elisė. Jis pažino ją iš pirmo žvilgsnio: apsipažinti buvo neįmanoma. „Noriu pasikalbėti su tavo tėvais“, – pasakė lengvai atsidusdamas, nes jau nelabai tikėjo, kad paauglė tebėra gyva. Jam pasisekė: tuo metu Džimas Robinsas kaip tik dirbo kitame mieste, ir paauglė buvo viena su motina. Agentas parodė FTB pažymėjimą ir, nelaukdamas, kol bus pakviestas į vidų, stumtelėjo duris ir įėjo į namus – tiesiai į svetainę. Irina puikiai prisiminė tą akimirką: milžinas juodaodis, pasikvėpinęs pigiu odekolonu, lėtu, sodriu balsu, didelėmis rankomis laibais pirštais ir rausvais delnais. „Kiek tau metų?“ – paklausė. Radmila maukė antrą stiklinę degtinės ir trečią butelį alaus, nors vis dar tarėsi esanti blaiva, ir bandė įsiterpti: girdi, duktė dar nepilnametė ir į klausimus atsakinėsianti ji. Vilkinsas mostu liepė jai tylėti. „Ką tik suėjo penkiolika“, – lyg pagauta nusikaltimo vietoje, laibu balseliu atsiliepė Elisė, ir vyriškį nukrėtė šiurpas – jo vienintelė duktė, jo gyvenimo šviesa, taip pat buvo penkiolikos. Elisė turėjo sunkią vaikystę, trūkstant baltymų, nesivystė kaip pridera, buvo nedidelė, smulkaus sudėjimo, iš išvaizdos atrodė daug jaunesnė. Vilkinsas apskaičiavo, kad, jeigu dabar Elisė atrodė kaip dvylikos, vadinasi, pirmose internete platinamose nuotraukose – ne daugiau kaip devynerių ar dešimties. „Noriu pasikalbėti su tavo motina akis į akį“, – varžydamasis pasakė Vilkinsas. Tačiau tuo metu Radmila, visiškai apgirtusi, suriko, kad duktė turi žinoti, ką sako agentas. „Ar tikrai, Elizabeta?“ Paauglė lyg užhipnotizuota linktelėjo, įsmeigusi akis į sieną. „Atsiprašau, vaikeli“, – pasakė Vilkinsas ir paklojo ant stalo šešias nuotraukas. Taip Radmila pamatė, kas vyko jos namuose daugiau nei dvejus metus, ir negalėjo patikėti savo akimis, ir taip Elisė sužinojo, kad milijonai vyrų visuose pasaulio kampeliuose matė jos slaptus žaidimus su patėviu. Ant stalo išvydusi nuotraukas, vos nenumirė iš gėdos, o paskui metų metus jautėsi nešvari, bjauri ir kalta. Jai nebesą atleidimo.

Džimas Robinsas bandė jai įteigti, kad tie žaidimai su tėčiu arba dėdėmis – įprastas dalykas, berniukai ir mergaitės mielai žaidžia juos ir džiaugiasi. Tie vaikai ypatingi. Bet niekas apie tai

nešneka, tai paslaptis, ir ji neturinti niekam apie tai pasakoti, nei draugėms, nei mokytojoms, nei juo labiau gydytojui, nes žmonės vadinsią ją nusidėjėle, paleistuve, ji liksianti vienui viena, be draugų, net motina jos atsižadėsianti – Radmila baisi pavyduolė. Kodėl nesipriešinai? Norėjai dovanų? Ką? Aha, vadinasi, mokėjo kaip tikrai kekšei, aišku, ne tiesiai į rankas, o seneliams. Jis pats apsiėmęs siųsti pinigus į Moldaviją vaikaitės vardu, ji tik pridėdavusi atviruką, bet nerašydavusi apie Radmilą: tai irgi buvusi jųdviejų paslaptis. Seneliams kartais prireikdavę daugiau pinigų – stogui pataisyti arba ožkai nusipirkti. Didelio čia daikto: jis geros širdies, supranta, kaip sunku gyventi Moldavijoje, juo labiau kad Elizabetai pasisekė – atvažiavo į Ameriką, bet pinigų nevalia dalyti už dyką, reikia juos uždirbti, ar ne? Reikėjo šypsotis, o tai nesunku, apsivilkti jo atneštą suknelę, nesipriešinti, kai jis supančioja virvėmis arba geležiniais pančiais, išgerti džino, kad atsipalaiduotų, su obuolių sultimis, kad nedegintų gerklės, netrukus ji priprato prie jo skonio, gal įberti daugiau cukraus? Apdujusi nuo alkoholio, kvaišalų ir baimės, vis dėlto ji pastebėjo vaizdo kameras įrankių sandėlyje, jų „namelyje“, kur niekas, net jos motina, neturėjo teisės įeiti. Robinsas prisiekė, kad nuotraukos ir vaizdo įrašai – tik jo vieno, niekas niekada jų nematysiąs, vėliau, kai ji išvažiuosianti į koledžą, jis laikysiąs visa tai kaip prisiminimą.

– Aš tavęs labai ilgėsiuos!

Tas nepažįstamas juodaodis didelėmis rankomis ir liūdnomis akimis, išklojęs nuotraukas ant stalo, įrodė, kad patėvis melavo. Visa tai, kas vyko „namelyje“, plito po internetą ir plis toliau, to neįmanoma išimti iš interneto arba sunaikinti, visa tai amžina. Kiekvieną akimirką kokiame nors pasaulio kampelyje kas nors ją žagino, masturbavosi mėgaudamasis jos kančiomis. Visą gyvenimą, nors ir kur ji atsidurtų, kas nors galėtų ją pažinti. Nebuvo jokios išeities. Siaubas niekada nesibaigs. Alkoholio tvaikas ir obuolių skonis visada grąžins ją į „namelį“; ji turės slapstytis, eidama baimingai žvilgčioti per petį, visada dygėsis svetimų rankų prisilietimo.

Tą naktį, išėjus Ronui Vilkinsui, baimės ir pasibjaurėjimo apimta paauglė užsidarė savo kambaryje, neabejodama, jog patėvis

grįžęs ją užmuš, kaip buvo perspėjęs, kad niekada nė vienu žodžiu neprasitartų apie jų žaidimus. Vienintelis išsigelbėjimas – mirtis, tačiau ne nuo jo rankų, ne lėtai ir skausmingai, kaip jis buvo prigrasinęs, tolydžio pridėdamas vis didesnių baisybių.

Tuo tarpu Radmila susipylė į gerklę degtinės likučius, krito kaip pakirsta ir dešimt valandų ištįsojo virtuvėje ant grindų. Išsipagiriojusi puolė mušti dukters, suvedžiotojos, kekšės, ištvirkinusios jos vyrą. Scena truko neilgai, nes tuo metu Vilkinso siųsti atvažiavo du policininkai ir socialinė darbuotoja. Radmilą suėmė, o paauglę nuvežė į vaikų psichiatrijos ligoninę, kur ji turėjo laukti nepilnamečių teismo sprendimo. Nei motinos, nei patėvio nebuvo lemta dar kartą pamatyti.

Radmila spėjo perspėti Džimą Robinsą, kad jis ieškomas, ir šis pabėgo iš šalies nė nemanydamas, kad Ronas Vilkinsas ketverius metus ieškos jo po pasaulį, kol pagaliau aptiks Jamaikoje ir surakintą antrankiais grąžins į Jungtines Amerikos Valstijas. Jo auka neturėjo susitikti su juo nagrinėjant bylą, nes abiejų šalių advokatai padarė savo pareiškimus skyrium, ir teisėja nereikalavo, kad ji ateitų į teismą. Paauglė sužinojo, kad jos seneliai mirę ir nebuvo gavę jokių pašto perlaidų. Džimas Robinsas buvo nuteistas dešimčiai metų be teisės būti lygtinai paleistas.

– Dar liko treji metai ir du mėnesiai. Suras mane išėjęs į laisvę, ir aš neturėsiu kur pasislėpti, – užbaigė Irina.

– Tau niekur nereikės slėptis. Jam bus duotas įsakymas laikytis atstu nuo tavęs. Jei bandys prisiartinti – vėl atsidurs už grotų. Aš būsiu su tavimi ir seksiu, kad įsakymo būtų laikomasi, – atsakė Setas.

– Ar nematai, Setai, kad tai neįmanoma? Bet kuriuo metu gali mane pažinti koks nors tavo aplinkos žmogus, partneris, draugas, klientas, tavo tėvas. Šiuo metu esu tūkstančiuose ekranų.

– Ne, Irina. Tu – dvidešimt šešerių metų moteris, o internete platinama Elisė, mergaitė, kurios nebėra. Pedofilai tavimi nebesidomi.

– Klysti. Kelis kartus man teko sprukti iš vienos vietos į kitą, nes mane persekiojo kažkoks niekšas. Policija niekuo negali padėti, ji negali uždrausti tam tipui platinti mano nuotraukų. Ma-

niau, kad juodai nusidažius plaukus arba pakeitus makiažą niekas manęs nepažins, bet, deja, nieko neišėjo: mano veidas lengvai atpažįstamas ir per visus tuos metus nelabai pasikeitė. Aš niekada neturėsiu ramybės, Setai. Jeigu tavo artimieji manęs kratosi todėl, kad esu neturtinga ir ne žydė, įsivaizduoji, kas atsitiktų, jeigu jie visa tai sužinotų?

– Mes jiems viską papasakosime, Irina. Iš pradžių, aišku, jiems bus sunku su tuo susitaikyti, bet, man rodos, galų gale jie tave pamils, juo labiau kad tau teko tiek ištverti. Jie – geri žmonės. Tu daug iškentėjai; dabar metas atsigauti ir atleisti.

– Atleisti, Setai?

– Jei to nepadarysi, pagieža tave suės. Nuo meilės, Irina, sugyja beveik visos žaizdos. Turi mylėti ir save, ir mane. Sutarta?

– Taip sakė Ketė.

– Klausyk jos, ta moteris labai išmintinga. Ir leisk man tau padėti. Aš – ne išminčius, bet esu geras draugas, ir jau ne kartą esi įsitikinusi mano užsispyrimu. Niekada nepasiduodu. Susitaikyk su ta mintimi, Irina, aš nepaliksiu tavęs ramybėje. Ar girdi, ką sako mano širdis? Ji šaukiasi tavęs, – ir sulig tais žodžiais paėmė jos ranką ir prisidėjo prie krūtinės.

– Tai dar ne viskas, Setai.

– Ne viskas?

– Nuo to laiko, kai agentas Vilkinsas mane išgelbėjo, niekas manęs nelietė. Supranti, ką turiu omeny, tiesa? Aš gyvenau viena ir toliau noriu gyventi viena.

– Gerai, Irina, visa tai pasikeis, bet mes neskubėsime. Tai, kas atsitiko, neturi nieko bendra su meile ir niekada nebeatsitiks. Taip pat neturi nieko bendra su mudviem. Kartą esi man sakiusi, kad senukai mylisi neskubėdami. Gerai sakei. Mylėsimės kaip du seneliukai, sutarta?

– Nemanau, kad sugebėsiu, Setai.

– Tuomet griebsimės terapijos. Na, moterie, neverk. Gal nori valgyti? Truputį pakentėk, eisime kur nors užkąsti, pašnekėsime apie mano močiutės nuodėmes, po to visada pasitaiso nuotaika.

TICHUANA

Tais palaimos kupinais 1955 metų mėnesiais, kai Alma su Ičimėjumi galėjo nevaržomai mylėtis apšepusiame Martineso viešbutyje, ji prisipažino esanti nevaisinga. Tai buvo ne tiek melas, kiek noras, iliuzija. Ji troško laisvės lovoje, nes pasitikėjo diafragma, apsaugančia nuo netikėtumų, ir, be to, mėnesinės buvo tokios nereguliarios, kad jos ginekologas, pas kurį kelis kartus buvo nuvedusi teta Lilijana, aptiko kiaušidžių cistas, kurios pakenkia vaisingumui. Įpratusi viską vilkinti, Alma atidėliojo operaciją, nes motinystė ją kuo mažiausiai domino. Ji tarėsi šiuo jaunystės laikotarpiu stebuklingai nepastosianti. Tokie dalykai, jos nuomone, atsitinka kitokio luomo moterims, toms, kurios neturi nei išsilavinimo, nei lėšų. Ji susivokė esanti nėščia tik dešimtą savaitę, nes nesekdavo savo ciklų, o kai susivokė – dar dvi savaites puoselėjo viltį, kad nepastojusi. Manė, gal apsiskaičiavusi. Tačiau, jeigu atsitiko tai, kas baisiausia, bėdos galima išvengti stipriai mankštinantis: ėmė važinėti dviračiu, pasiutusiai mindama pedalus. Tolydžio tikrino, ar nesusitepė kelnaitės, ir jos nerimas augo kiekvieną dieną, bet ji nesiliovė važinėjusi į pasimatymus su Ičimėjumi ir mylėjosi taip pat pašėlusiai, kaip kad mynė dviratį, zuidama po kalvas. Galiausiai, kai nebegalėjo nekreipti dėmesio į padidėjusias krūtis, rytinį pykinimą ir baimės priepuolius, kreipėsi ne į Ičimėjų, o į Natanielį, kaip ir vaikystėje. Kad netyčia nenugirstų dėdė ar teta, ji nuvažiavo pas jį į „Belasko ir Belasko“ advokatų kontorą, giminės patriarcho įsteigtą 1920 metais Montgomerio gatvėje, su didingais baldais ir teisės leidinių tomų odiniais aptaisais pristatytomis lentynomis, kur

grindys išklotos garsus sugeriančiais persiškais kilimais ir kalbama pakuždomis.

Natanielis sėdėjo prie rašomojo stalo, vienmarškinis, atpalaidavęs kaklaraištį, susivėlęs, apsikrovęs krūvomis dokumentų ir atverstų knygų, bet, vos ją išvydęs, pašoko ir priėjęs apkabino. Alma įsikniaubė jam į krūtinę, iškart pajutusi palengvėjimą, kad gali išlieti širdį niekada jos neapvylusiam žmogui. „Aš nėščia", – tiek tepasakė. Natanielis apkabinęs nuvedė ją prie sofos, ir juodu atsisėdo vienas šalia kito. Alma papasakojo viską – apie meilę, motelį, prisipažino, kad dėl nėštumo kalta ji viena, ne Ičimėjus: jeigu Ičimėjus sužinosiąs, būtinai norėsiąs ją vesti ir prisiimti atsakomybę dėl kūdikio, bet ji jau seniai viską apsvarsčiusi ir vis dėlto nesiryžtanti atsisakyti savo padėties ir tekėti už Ičimėjaus; dievinanti jį, bet puikiai suvokianti, kad nepritekliai pražudysią meilę. Priversta rinktis arba vargingą gyvenimą jai visiškai svetimoje japonų bendruomenėje, arba įprastą saugią aplinką, ji išsigandusi nežinomybės; jai gėda savo silpnumo, Ičimėjus nusipelnęs besąlygiškos meilės, jis – nuostabus žmogus, išminčius, šventasis, tyros širdies, švelnus meilužis, jo glėbyje ji jaučia palaimą, springdama kalbėjo ji, tolydžio šnypšdamasi, kad neapsipiltų ašaromis, stengdamasi išsaugoti bent kiek orumo. Pridūrė, kad Ičimėjus gyvena dvasiniame pasaulyje, kad visada bus paprastas sodininkas, užuot plėtojęs savo nepaprastą menininko talentą arba gėlių auginimą pavertęs tikru verslu: jis nieko daugiau nenori, nieko nesiekia, jam gana to, ką uždirba šiai dienai, jam nusispjauti į prabangą arba sėkmę, jis vertina tik meditaciją ir ramybę, bet iš to negyvensi, ji neketina džiaugtis šeimine laime lentiniame barake surūdijusios skardos stogu ir drauge su kitais sodininkais triūsti su kastuvu rankose. „Žinau, Natanieli, atleisk man, perspėjai mane tūkstantį kartų, o aš neklausiau, gerai sakei, tu visada gerai sakai, dabar suprantu, kad negaliu tekėti už Ičimėjaus, bet negaliu ir jo nebemylėti, be jo nudžiūsiu kaip augalas dykumoje, mirsiu, ir nuo šiol būsiu atsargesnė, mudu saugosimės, tai nebepasikartos, prižadu tau, Natanieli, garbės žodis." Ji kalbėjo be perstojo, atsiprašinėdama ir kaltindama save. Natanielis

klausėsi netardamas nė žodžio, kol pagaliau ji uždusо, o jos balsas nusilpęs virto kuždesiu.

– Ką gi, pažiūrėsim, ar gerai tave supratau, Alma. Tu nėščia ir nenori pasisakyti Ičimėjui, – padarė išvadą Natanielis.

– Negaliu gimdyti netekėjusi, Natai. Turi man padėti. Tavęs vienintelio galiu prašyti pagalbos.

– Turi galvoje abortą? Tai uždrausta ir pavojinga, Alma. Į mane nedėk vilčių.

– Klausyk, Natai! Aš patikrinau: saugu, jokio pavojaus, ir kainuoja tik šimtą dolerių, bet tu turėsi važiuoti su manimi, nes tai Tichuanoje.

– Tichuanoje? Meksikoje taip pat uždrausti abortai, Alma. Ar išprotėjai?

– Ten ne taip pavojinga, Natai. Ten gydytojai daro abortus policijos panosėje, ir niekas neima į galvą.

Alma parodė jam popierėlį su telefono numeriu ir paaiškino, kad jau skambinusi į Tichuaną ir susisiekusi su tokiu Ramonu. Atsiliepęs vyriškis prasta anglų kalba ir paklausęs, kas davęs adresą ir ar ji žinanti sąlygas. Ji pasakiusi tarpininko pavardę, patikinusi, kad honorarą atvešianti grynaisiais, ir jie sutarę, kad po dviejų dienų jis atvažiuosiąs automobiliu ir trečią valandą popiet lauksiąs tam tikrame gatvės kampe.

– Ar pasakei tam Ramonui, kad tave lydės advokatas? – paklausė Natanielis, be žodžių susitaikydamas su jam siūlomu vaidmeniu.

Rytojaus dieną šeštą valandą ryto jie išvažiavo juodu šeimyniniu linkolnu, tokiai ilgai penkiolikos valandų kelionei labiau derančiu nei Natanielio sportinis automobilis. Įsiutęs, kad taip lengvai įkliuvo į spąstus, iš pradžių jis tylėjo, piktas, susiraukęs, abiem rankomis įsikibęs į vairą ir įsmeigęs akis į plentą, bet sušvelnėjo, kai Alma pirmąsyk paprašė stabtelėti pakelės aikštelėje, norėdama nueiti į tualetą. Ji užtruko visą pusvalandį, ir, kai buvo beeinąs jos ieškoti, jis pamatė ją grįžtant kaip nesavą. „Mane pykina rytais, Natai, o paskui praeina“, – paaiškino ji. Likusį kelią jis

bandė ją pralinksminti, ir galiausiai juodu ėmė dainuoti dviprasmiškas Pato Buno daineles, nes kitokių nemokėjo, ir dainavo, kol ji nuvargusi padėjo galvą jam ant peties ir užsnūdo. San Diege jie užsuko į viešbutį pavalgyti ir pailsėti. Administratorius, palaikęs juos sutuoktinių pora, davė jiems kambarį su vedybine lova, ir jie atsigulė, kaip vaikystėje susiėmę už rankų. Pirmą kartą per pastarąsias savaites Alma miegojo be košmarų, o Natanielis būdravo iki paryčių, jausdamas pusseserės plaukų šampūno kvapą, skaudžia širdimi svarstydamas apie gresiančius pavojus, lyg pats būtų kūdikio tėvas, įsivaizduodamas pasekmes, apgailestaudamas, kad sutiko veltis į tą gėdingą dalyką, užuot gerai sumokėjęs kokiam nors gydytojui Kalifornijoje, kur už atitinkamą kainą įmanoma gauti tokių pat paslaugų kaip ir Tichuanoje. Sulig pirmaisiais saulės spinduliais, prasiskverbusiais pro užuolaidas, jis užmigo, nuovargio įveiktas, ir atsibudo tik devintą, vonios kambaryje išgirdęs Almą vemiant. Važiavo ilgokai, retkarčiais stabtelėdami, kol pagaliau kirto sieną ir pasiekė vietą, kur turėjo susitikti su Ramonu.

Meksika pasitiko juos įprastais vaizdais. Jie niekada nebuvo lankęsi Tichuanoje ir tikėjosi pamatyti apsnūdusį miestelį, bet atsidūrė dideliame, triukšmingame ir spalvingame mieste, kur šurmuliavo žmonės, dundėjo išklerę autobusai, šiuolaikiniai automobiliai lenktyniavo su asiliukų traukiamais vežimais. Parduotuvėse buvo čia pat prekiaujama meksikietiškais valgiais ir amerikietiškomis buitinėmis prekėmis, batais ir muzikos instrumentais, atsarginėmis dalimis ir baldais, narveliuose sutupdytais paukščiais ir tortilijomis. Kvepėjo kepsniais ir dvokė atmatomis, skardėjo vietinė muzika, evangelikų pamokslai, o baruose ir užkandinėse per radiją griaudėjo futbolo komentatorių balsai. Sunku buvo susigaudyti mieste: diduma gatvių – be pavadinimų, namai – be numerių, kas keli kvartalai teko klausinėti kelio, bet jie nesuprato aiškinimų ispaniškai, beveik visada žmonės tik mostelėdavo ranka sakydami: „Čia pat, už posūkio.“ Išvargę jie paliko linkolną prie degalinės ir nuėjo pėsti, kol pagaliau surado sutartą susitikimo vietą, keturių gatvių sankryžą. Ėmė laukti susiėmę už rankų, akiplėšiškai apžiūrinėjami vienišo šuns ir būrelio

elgetaujančių skarmaluotų vaikų. Be gatvės sankryžos, vienintelė nuoroda buvo Pirmosios Komunijos drabužių ir paveikslų, vaizduojančių Dievo Motiną bei katalikų šventuosius, parduotuvė, nežinia kodėl pavadinta „Tegyvuoja Zapata“[5].

Dvidešimt minučių palaukęs, Natanielis pareiškė, kad jie apmulkinti ir turi grįžti, bet Alma jam priminė, kad punktualumas nelabai būdingas šioje šalyje, ir įėjo į „Tegyvuoja Zapata“. Mostais paprašė telefono ir paskambino Ramonui. Telefonas sučirškė devynis kartus, pagaliau ispaniškai atsiliepė moteris, bet su ja buvo neįmanoma susikalbėti. Apie ketvirtą valandą, kai Alma jau sutiko grįžti, prie kampo sustojo žalias 1949 metų laidos fordas su užtamsintais galiniais langais, kaip buvo minėjęs Ramonas. Priekyje sėdėjo du vyrai; prie vairo liko jaunuolis raupuotu veidu, su Pompadur stiliaus šukuosena ir vešliomis žandenomis, o kitas išlipęs paprašė juos įsėsti, nes automobilis turėjo tik dvejas dureles. Prisistatė kaip Ramonas. Buvo per trisdešimt, išpuoselėtais ūsais, aukštyn sušukuotais ir suteptais plaukais, baltais marškiniais, su džinsais ir aukštakulniais auliniais batais. Abu rūkė. „Pinigus“, – pareikalavo ūsuočius, kai tik jie įlipo į automobilį. Natanielis padavė, šis suskaičiavo ir įsikišo į kišenę. Jiems važiuojant, vyrai nepersitarė nė vienu žodžiu. Almai ir Natanieliui kelionė labai prailgo, jie net neabejojo, kad meksikiečiai tiesiog sukinėjasi po miestą norėdami juos suklaidinti, nors jiems ir šiaip jis buvo nepažįstamas. Įsikibusi į Natanielį, Alma galvojo, kas būtų buvę, jeigu ji būtų atvažiavusi viena, o Natanielis baiminosi, kad tie vyrai, gavę pinigus, gali kuo gražiausiai juos nušauti ir lavonus numesti kur nors į tarpeklį. Išvažiuodami jie nepasisakė, kur vyksta, tad prabėgtų savaitės ar mėnesiai, kol artimieji sužinotų, kas atsitiko.

Pagaliau fordas sustojo, vyrai liepė jiems palaukti, jaunuolis su žandenomis įėjo į namą, o ūsuočius liko prie automobilio. Namas buvo pigus, toks pat kaip ir visi kiti toje gatvėje. Kvartalas Natanieliui pasirodė skurdus ir nešvarus, nors jis negalėjo spręsti pagal San Fransisko standartus. Jaunuolis grįžo po kelių minučių.

---

[5] Emiliano Zapata (1879–1919) – žymus Meksikos revoliucionierius.

Jie liepė Natanieliui išlipti, apgraibė nuo galvos iki kojų ir buvo bestverią už rankos, ketindami taip jį vesti į vidų, bet jis, angliškai nusikeikęs, staigiai atšoko į šalį. Ramonas nustebęs mostu jį nuramino. „Nesijaudink, vaikine, nieko jums neatsitiks", – ir nusijuokė, žybtelėdamas dviem auksiniais dantimis. Pasiūlė cigaretę, ir Natanielis užsirūkė. Jaunuolis padėjo Almai išlipti iš automobilio, ir jie įėjo į namą, anaiptol ne plėšikų landynę, kaip baiminosi Natanielis, o kuklų šeimos židinį žemomis lubomis, mažais langais, tvankų ir tamsoką. Svetainėje, kur ant grindų du vaikai žaidė su švininiais kareivėliais, stovėjo stalas su kėdėmis, plastiku dengta sofa, įmantrus šviestuvas su spurgais ir šaldytuvas, ūžiantis kaip motorlaivis. Virtuvėje, iš kur sklido keptų svogūnų kvapas, prie viryklės stovėjo moteris juoda suknele, kažką maišydama prikaistuvyje ir, kaip ir vaikai, visiškai nekreipdama dėmesio į svečius. Jaunuolis mostu pasiūlė Natanieliui atsisėsti ir nuėjo į virtuvę, o Ramonas trumpu koridoriumi nuvedė Almą į kitą kambarį, kur vietoj durų kabojo ryškių spalvų antklodė.

– Palauk! – sustabdė jį Natanielis. – Kas operuos?

– Aš, – atsakė Ramonas, regis, vienintelis šiek tiek mokantis angliškai.

– Ar mokeisi medicinos? – paklausė Natanielis, nukreipdamas akis į ilgus lakuotus vyriškio nagus.

Maloni šypsena, aukso žybtelėjimas, raminantys mostai. Sunkiai regzdamas žodžius, ūsuočius paaiškino, kad turi didelę patirtį ir atliks reikalą per penkiolika minučių, nieko baisaus. „Anestezija? Ką tu, žmogau, čia neturime tokių dalykų, bet štai geriausias vaistas", – ir padavė Almai butelį tekilos. Kadangi ji dvejojo įtariai žiūrėdama į butelį, Ramonas patraukė gerą gurkšnį ir vėl padavė butelį Almai. Išvydęs perbalusį iš baimės Almos veidą, Natanielis akimoju padarė svarbiausią sprendimą savo gyvenime.

– Mes apsigalvojome, Ramonai. Susituoksime ir auginsime vaiką. Pinigus gali pasiimti.

Vėliau daug metų Alma narstė mintyse 1955-ųjų potyrius. Tais metais ji susidūrė akis į akį su tikrove ir veltui stengėsi nuslopinti

neįveikiamą gėdą dėl to, kad taip kvailai pastojo, kad Ičimėjų mylėjo mažiau nei save, kad siaubingai išsigando skurdo, kad pabūgo visuomenės nuomonės ir rasinių prietarų, kad priėmė Natanielio auką, kad nesugebėjo būti šiuolaikinė amazonė, kokia save laikė, kad yra silpnavalė, prisitaikėlė ir šiokia, ir tokia. Ir be perstojo save plakė suvokdama, kad atsisakė aborto bijodama skausmo ir mirties nuo kraujoplūdžio ar infekcijos, o ne iš meilės būtybei, užsimezgusiai įsčiose. Vėl apžiūrinėdama save prie didelio drabužių spintos veidrodžio, išvydo nebe anų dienų Almą, narsią ir jausmingą moterį, kokią norėtų matyti Ičimėjus, jeigu čia būtų, o bailią, aikštingą savanaudę. Beprasmiška teisintis, niekas negalėjo sušvelninti patirto pažeminimo. Po keliolikos metų, kai pasidarė įprasta mylėtis su kitos rasės žmogumi arba turėti vaikų netekėjus, širdies gilumoje Alma prisipažino, kad didžiausias jos prietaras, kurio niekada nepavyko įveikti, buvo visuomeninė padėtis. Nors ir kaip prislėgta tos kelionės į Tichuaną, sugriovusios meilės iliuziją ir taip pažeminusios jos orumą, kad ji gelbėdamasi apsišarvavo nepalaužiamu išdidumu, ji niekada neabejojo savo sprendimu nesakyti teisybės Ičimėjui. Prisipažinti – vadinasi, atskleisti savo bailumą.

Grįžusi iš Tichuanos, ji paskyrė pasimatymą Ičimėjui tame pačiame motelyje, bet gerokai anksčiau nei paprastai. Atvažiavo išdidi, apsiginklavusi melu, bet raudančia širdimi. Ičimėjus pirmą kartą atvažiavo anksčiau. Laukė jos nešvariame, tarakonų knibždančiame kambaryje, kurį jie apšviesdavo meilės liepsna. Penkios dienos, kai nebuvo susitikę, ir kelios savaitės, kai kažkas nežinoma gadino jų nuostabius santykius, kažkas grėsminga, kas Ičimėjui atrodė kaip tirštas rūkas, siaučiantis juos iš visų pusių, bet ji lengvabūdiškai juokaudavo prikaišiodama jam pavyduliavimą. Ičimėjus pastebėjo, kad ji pasikeitusi, sunerimusi, daug ir greitai kalba, kas kelios minutės keičiasi jos nuotaika, tai myluoja ir glamonėja, tai užsispyrusi tyli arba be jokios priežasties supyksta. Be abejo, jos jausmai atrodė atvėsę, nors kartais priešingai – jai netikėtai pašokdavo geismas, ir ji tiesiog pašėldavo artėjant orgazmui. Kai pasimylėję jie ilsėdavosi apsikabi-

nę, jos skruostai padrėkdavo. „Tai meilės ašaros“, – sakydavo ji, tačiau Ičimėjui, niekada nepastebėjusiam jos verkiant, atrodė, kad ji verkia iš nusivylimo, o savo akrobatiniais triukais lovoje stengiasi nukreipti jo dėmesį. Su įgimtu atsargumu jis bandė iškvosti, kas atsitiko, bet į visus klausimus ji atsakydavo pašaipiu kikenimu arba blevyzgomis, ir širdies gilumoje jis užsigaudavo, nors ir suprasdavo, kad ji juokauja. Alma išslysdavo kaip ungurys. Per tas penkias išsiskyrimo dienas jis kaip paprastai užsisklendė savo kiaute nelabai tikėdamas jos pasiteisinimu, kad negalėjusi atsisakyti kelionės į Los Andželą šeimos reikalais. Tą savaitę kaip visada stropiai darbavosi savo sklype rūpindamasis gėlėmis, tačiau atrodė kaip užhipnotizuotas. Motina, kiaurai jį permatydama, nieko neklausinėjo ir pati vežė gėles į San Fransiską. Tyloje ir ramybėje, palinkęs prie augalų ir atstatęs nugarą į saulę, Ičimėjus narstė savo mintis kliaudamasis nuojauta, kuri beveik niekada jo neapgaudavo.

Žiūrėdama į jį tame pustamsiame nuomojamame kambaryje, kur šviesa smelkėsi pro sudriskusias užuolaidas, Alma vėl pajuto graužiant sąžinę. Akimirką persmelkė neapykanta tam žmogui, atskleidusiam niekingiausią jos asmenybės pusę, bet beregint užplūdo meilės ir geismo banga, užtvindanti kiekvieną kartą, jiems susitikus. Stovėdamas prie lango, Ičimėjus laukė jos, kupinas nepalaužiamos vidinės galios, švelnumo ir jautrumo, ramus ir tyras, be lašelio tuštybės: jos Ičimėjus, tvirtu kaip tikmedis kūnu, šiurkščiais plaukais, žaliais pirštais, meiliomis akimis, gomuriniu juoku, su tokiu įkarščiu atsiduodantis meilei, lyg tai būtų paskutinis kartas. Negalėdama žiūrėti jam į akis, sąžinės graužiama apsimetė, kad ją pagavo kosulys. „Kas atsitiko, Alma?“ – neprieidamas arčiau, paklausė Ičimėjus. Ir tuomet ji prabilo, išdrožė kalbą, kurią buvo kruopščiai it advokatas prieš bylos nagrinėjimą pasiruošusi, išdėstė, kaip jį mylinti ir mylėsianti iki paskutinio atokvėpio, tačiau jų meilė neturinti ateities, neįmanoma, jos artimieji ir draugai jau kažką įtarę, ėmę klausinėti, ir apskritai juodu esą iš skirtingų pasaulių ir kiekvienas turįs susitaikyti su savo dalia, be to, ji norinti toliau studijuoti meną Londone, jiems metas skirtis.

Tą skaudų smūgį Ičimėjus ištvėrė lyg niekur nieko, tarsi jau seniai būtų tam pasiruošęs. Po Almos žodžių stojo ilga tyla, ir ji pagalvojo, kad dabar jie galėtų dar sykį aistringai pasimylėti, tai būtų ugningas atsisveikinimas, paskutinė dovana juslėms, prieš galutinai nusikratant iliuzijos, puoselėtos nuo pašėlusių glamonių vaikystės metais Si Klifo sode. Ji ėmė sagstytis palaidinukę, bet Ičimėjus mostu ją sustabdė.

– Supratau, Alma, – pasakė jis.

– Atleisk, Ičimėjau. Prisigalvodavau visokių kvailysčių, kaip mudu galėtume gyventi drauge, pavyzdžiui, turėtume jaukų kampelį, kur galėtume mylėtis, užuot važiavę į šitą pasibjaurėtiną motelį. Bet žinau, kad tai neįmanoma. Nebegaliu ilgiau slapstytis, mane žudo toks gyvenimas. Mums reikia amžinai išsiskirti.

– Amžinai – pernelyg ilgas laiko tarpas, Alma. Manding, mudu dar susitiksime, susiklosčius palankioms aplinkybėms arba kitame gyvenime, – atsakė Ičimėjus, stengdamasis išsaugoti ramybę, tačiau liūdesys lediniais gniaužtais suspaudė jam širdį ir užsmaugė gerklę.

Jie apsikabino nevilties apimti, du meilės našlaičiai. Almai sulinko kojos per kelius, ir ji jau buvo beįsikniaubianti į tvirtą meilužio krūtinę, beišpažįstanti viską, pačias gėdingiausias paslaptis, bemaldaujanti vesti ją: juodu susituoksią, gyvensią lūšnelėje, auginsią mišrios santuokos vaikus, ji būsianti nuolanki žmona, atsisakysianti savo piešimo ant šilko ir visų patogumų Si Klife, ir puikios ateities, skirtos nuo pat gimimo dienos, atsižadėsianti visko vien dėl jo, dėl jų nepaprastos meilės. Turbūt Ičimėjus įspėjo jos mintis ir buvo toks geras, kad skaisčiu ir trumpu bučiniu apsaugojo ją nuo tokio nusižeminimo. Vis dar apkabinęs nuvedė ją prie durų, o paskui prie automobilio. Pabučiavo dar kartą į kaktą ir neatsigręždamas nuėjo prie savo sunkvežimiuko, kuriuo vežiojo gėles.

1969 metų liepos 11 diena

Alma, mūsų meilė neblėstanti. Visada tai žinojau, bet metų metus su ja grūmiausi ir bandžiau išmesti tave iš galvos, suvokdamas, kad iš širdies išrauti niekada negalėčiau. Kai pametei mane nieko nepaaiškinusi, nesupratau, kodėl taip pasielgei. Pasijutau apviltas. Tačiau, pirmąsyk išvykęs į Japoniją, spėjau nusiraminti ir galiausiai susitaikiau su mintimi, kad amžinai tavęs netekau. Lioviausi spėliojęs, kodėl taip atsitiko. Nesitikėjau, kad likimas vėl suves mus. Dabar, prabėgus keturiolikai metų, per visus tuos metus nė dienos nenustojęs apie tave galvoti, suprantu, kad niekada negalėsime susituokti, bet taip pat negalėsime atsižadėti to, kas negęsta mūsų širdyse. Siūlau visą gyvenimą ir po mirties puoselėti mūsų meilę po stikliniu gaubtu, neliečiamą ir saugią nuo pasaulio bjaurasties. Mums nepristigs jėgų amžinai saugoti savo meilę.

Ičis

GERIAUSI DRAUGAI

Alma Mendel ir Natanielis Belaskas susituokė siaurame šeimos ratelyje Si Klifo terasoje. Tą dieną rytas buvo šiltas ir saulėtas, bet vėliau atvėso ir aptemo, užslinkus juodiems debesims, atitinkantiems jaunavedžių nuotaiką. Alma atsikėlė pajuodusiais paakiais: abejonių kamuojama, naktį nesumerkė akių, o rytą, vos išvydusi rabiną, baimės genama nudūmė į vonios kambarį išsivemti, tačiau tuomet įėjo Natanielis, liepė nusiprausti šaltu vandeniu ir patarė tvardytis ir nutaisyti gerą miną. „Tu ne viena, Alma. Aš esu ir visada būsiu su tavimi“, – pažadėjo. Rabinas, iš pradžių atsisakęs tuokti, nes jie buvo artimi giminės, turėjo nusileisti, kai Isakas Belaskas, garbingiausias tos ceremonijos dalyvis, paaiškino, kad, atsižvelgiant į Almos būklę, nėra kitos išeities, kaip juos sutuokti. Kad tiedu jaunuoliai mylėjo vienas kitą nuo mažens ir kad meilė peraugo į aistrą, kai Alma grįžo iš Bostono, tokių dalykų pasitaiko, tokia žmogaus prigimtis, o kadangi taip atsitiko, belieka tik palaiminti juos. Kad nepasklistų apkalbos, Marta su Sara pasiūlė paleisti gandą, kad Mendeliai Lenkijoje įdukrinę Almą, žodžiu, ji nėra artima giminė, bet Isakas nesutiko. Padarius klaidą, nevalia jos dangstyti tokiu nevykusiu melu. Apskritai jis džiaugėsi tų dviejų mylimiausių, išskyrus žmoną, žmonių santuoka. Visada troško, kad Alma ištekėtų už Natanielio ir liktų tvirtais saitais susijusi su šeima, užuot susituokusi su prašalaičiu ir dingusi iš namų. Lilijana jam priminė, kad susituokus artimiems giminaičiams gimsta protiškai atsilikę vaikai, bet jis nuramino žmoną, esą, tai tik tamsuomenės prietarai, pasitvirtinantys nebent užda-

rose bendruomenėse, kur kraujomaiša tęsiasi per kartų kartas. Tai neturi nieko bendra su Natanieliu ir Alma.

Po ceremonijos, kurioje dalyvavo tik artimi giminės, advokatų kontoros buhalteris ir tarnai, svečiams buvo patiekti iškilmingi pietūs didžiajame valgomajame, kur buvo renkamasi vien ypatingomis progomis. Virėja, jos padėjėjas, kambarinės ir vairuotojas nedrąsiai susėdo su šeimininkais prie vieno stalo, o aptarnavo du „Jūrinio erelio", prašmatniausio miesto restorano, patiekusio valgius, padavėjai. Šią naujovę sugalvojo Isakas, norėdamas oficialiai paskelbti, kad nuo šios dienos Alma ir Natanielis – sutuoktiniai. Tarnams, įpratusiems laikyti juos vienos šeimos nariais, buvo nelengva priprasti prie permainos: pavyzdžiui, viena kambarinė, ketverius metus tarnavusi Belaskams, manė, kad juodu – brolis ir sesuo, nes iki tos dienos niekas nesusiprotėjo jai pasakyti, jog jie – pusbrolis ir pusseserė. Pietūs prasidėjo kapų tyloje, visi sėdėjo nudūrę akis į lėkštes, nesmagiai jausdamiesi, bet kai Isakas pasiūlė tostą į jaunųjų sveikatą, lenkdami vieną taurę po kitos, pamažu įsismagino. Linksmas, šnekus, pilstantis vyną svečiams ir nešykštintis jo sau, Isakas, gerokai pasenęs pastaraisiais metais, atrodė atjaunėjęs ir pažvalėjęs. Sunerimusi, baimindamasi širdies infarkto, Lilijana po stalu timpčiojo jam už kelnių, kad apsiramintų. Galiausiai jaunavedžiai suraikė marcipanų tortą su kremu tuo pačiu sidabriniu peiliu, kuriuo prieš daugybę metų Isakas raikė tortą per savo vestuves su Lilijana. Visi atsisveikino ir išvažinėjo taksi automobiliais, nes Belaskų vairuotojas taip pasigėrė, kad, nepajėgdamas pasikelti nuo kėdės, apsiašarojęs deklamavo eilėraščius gimtąja airių kalba.

Pirmąją naktį juodu praleido „Palace" viešbučio jaunavedžių apartamentuose, to paties viešbučio, kur Alma kadaise pirmąsyk dalyvavo šokių vakare, mėgaudamasi šampanu, saldainiais ir gėlėmis. Rytojaus dieną išskrido į Niujorką, o iš ten – į Europą dviejų savaičių atostogų, kaip pareikalavo Isakas Belaskas, nors juodu visiškai to nenorėjo. Natanielis turėjo ginti kelias svarbias bylas ir nenorėjo kelti kojos iš kontoros, bet tėvas nupirko jiems bilietus, įkišo į kišenę ir įkalbino įrodydamas, kad medaus mėnuo – tradi-

cinė priedermė: ir šiaip jau per akis paskalų apie skubotas artimų giminaičių vedybas, tad nesą ko duoti pagrindo kitoms. Alma nusirengė vonios kambaryje ir grįžo į miegamąjį su nėriniuotais šilkiniais naktiniais marškiniais, kuriuos Lilijana pasistengė greitai nupirkti drauge su visu jaunamartės kraičiu. Ji teatriškai apsisuko ant kulno puikuodamasi prieš Natanielį, kuris apsirengęs sėdėjo ant suoliuko lovos kojūgalyje.

– Pažiūrėk, Natai, nes neturėsi kitos progos manimi pasigrožėti. Marškiniai jau dabar veržia per juosmenį. Vargu ar galėsiu apsivilkti dar kartą.

Vyras pastebėjo, kad jai virpa balsas, nors ir kaip koketuodama ji stengiasi nuslėpti susijaudinimą, ir, paplojęs per suoliuką, pasiūlė atsisėsti šalia. Alma atsisėdo.

– Aš nepuoselėju jokių iliuzijų, Alma. Žinau, tu myli Ičimėjų.

– Aš ir tave myliu, Natai, tik nemoku paaiškinti. Tikriausiai esi turėjęs kokią dešimtį moterų per savo gyvenimą, tik nesuprantu, kodėl nė su viena nesupažindinai. Kartą esi sakęs, kad man pirmai praneši, kai įsimylėsi. Kai gims kūdikis, išsiskirsime, ir būsi laisvas.

– Niekados nesu kratęsis meilės romano su tavimi, Alma. Ir man atrodo labai nepadoru pirmąją vedybų naktį siūlyti skirtis.

– Nejuokauk, Natai. Sakyk atvirai, ar jauti man kokį nors potraukį? Kaip moteriai?

– Ligi šiol žiūrėjau į tave kaip į jaunesniąją seserį, bet gyvenant kartu tas požiūris gali pasikeisti. Ar norėtum?

– Nežinau. Man bloga, liūdna, pikta, galvoje maišatis, o įsčiose kūdikis. Labai apsirikai mane vesdamas.

– Dar pažiūrėsim, bet noriu tau pasakyti, kad būsiu geras tėvas tiek berniukui, tiek mergaitei.

– Kūdikis gims su azijiečio bruožais, Natai. Kaip mes pasiaiškinsime?

– Mes nieko neaiškinsime, ir niekas nedrįs klausinėti, Alma, geriausia taktika laikyti galvą aukštai iškėlus, o lūpas – kietai sučiaupus. Klausinėti turi teisę tik Ičimėjus Fukuda.

– Aš niekada su juo nesusitiksiu, Natai. Ačiū, labai ačiū už viską, ką man davei. Esi tauriausias žmogus pasaulyje, ir aš pasistengsiu

būti tavęs verta žmona. Vos prieš kelias dienas galvojau, kad mirsiu be Ičimėjaus, bet dabar neabejoju, kad, tavo globojama, gyvensiu. Aš tavęs neapvilsiu. Būsiu amžinai tau ištikima, prisiekiu.

– Liaukis, Alma. Nereikia priesaikų, kurių gal nesugebėsime tesėti. Eisime šiuo keliu žingsnis po žingsnio, diena po dienos, geriausių ketinimų vedami. Tik tiek ir galime žadėti vienas kitam.

Isakas Belaskas griežtai atmetė mintį, kad jaunavedžiai apsigyvensią atskirai savo namuose. Si Klife esą užtektinai ploto – statydamas tokį didelį namą, jis numatęs, kad kelios kartos galėtų glaustis po vienu stogu. Be to, Alma neapsieisianti be priežiūros, ir jai labai praversianti Lilijanos ir pusseserių globa ir draugija, o statyti naują namą ir juo rūpintis reikėtų nežmoniškų pastangų, nutarė jis. Kaip neginčijamą įrodymą panaudojo jausminį šantažą: likusias gyvenimo dienas trokštąs praleisti su artimaisiais, o paskui, kai Lilijana tapsianti našle, jie globosią ją senatvėje. Natanielis ir Alma neprieštaravo patriarchui; ji ir toliau miegojo savo mėlynajame kambaryje, vietoj vienos lovos pastačiusi dvi, o tarp jų – naktinį stalelį. Natanielis pardavė savo penthauzą ir grįžo į tėvų namus. Savo viengungio kambaryje pastatė rašomąjį stalą, knygų lentynas, muzikos aparatūrą ir sofą. Visi namuose žinojo, kad sutuoktinių dienotvarkė nepalanki artimam bendravimui: ji keldavosi vidurdienį ir anksti eidavo gulti, jis dirbo kaip katorgininkas, vėlai grįždavo iš kontoros, užsidarydavo su savo knygomis ir klasikinės muzikos plokštelėmis, guldavo po vidurnakčio, miegodavo neilgai ir išeidavo jai nepabudus; savaitgaliais žaisdavo tenisą, tekinas bėgiodavo į Tamalpaiso kalną, burlaiviu plaukiodavo po įlanką ir grįždavo įdegęs, suprakaitavęs ir nuilsęs. Visi taip pat pastebėjo, kad paprastai jis miega savo kabinete ant sofos, tikriausiai norėdamas leisti žmonai pailsėti. Natanielis buvo toks atidus Almai, taip stropiai ja rūpinosi, juodu taip gražiai sutarė ir bendravo, kad tik Lilijana įtarė kažką nenormalaus.

– Kaip sekasi tau su mano sūnumi? – paklausė ji Almos, dviem savaitėms praslinkus po medaus mėnesio, kai marti buvo nėščia jau ketvirtą mėnesį.

– Kodėl klausiate, teta Lilijana?

– Todėl, kad mylite vienas kitą kaip ir anksčiau, niekas nepasikeitė. Santuoka be meilės – tai lyg valgis be druskos.

– Gal norėtumėte, kad mylėtumės visų akyse? – nusijuokė Alma.

– Meilę Isakui branginu labiau už viską, Alma, labiau už vaikus ir vaikaičius. To paties linkiu jums: kad mylėtumėte vienas kitą, kaip mudu su Isaku kad mylimės.

– Ar norite pasakyti, kad mudu nesimylime, teta Lilijana?

– Šiuo metu pats geriausias nėštumo metas, Alma. Tarp ketvirto ir septinto mėnesio moteris jaučiasi stipri, gašli, sklidina energijos. Niekas apie tai nekalba, gydytojai neužsimena, bet tiesiog negali tverti nepasimylėjusi. Taip atsitiko, kai laukiausi visų trijų vaikų: nedaviau Isakui ramybės. Kokia gėda! Bet nepastebiu, kad judu su Natanieliu taip šėliotumėte.

– Iš kur galite žinoti, ką išdarinėjame už uždarų durų?

– Alma, tu neatsakai į mano klausimus!

Kitapus San Fransisko įlankos Ičimėjus, užsisklendęs savo kiaute, sielvartavo dėl apviltos meilės. Įgulė į darbus prie gėlių, kurios dabar žydėjo kaip niekad kvapios ir spalvingos, bet niekur nerado paguodos. Sužinojo apie Almos vedybas iš Megumės, kuri, kirpykloje sklaidydama bulvarinį žurnalą, aukštuomenės gyvenimo kronikoje pastebėjo nuotrauką, kur Alma su Natanieliu Belasku, šventiškai pasipuošę, priima svečius, atvykstančius į kasmetinį šeimos fondo pobūvį. Užrašas po nuotrauka skelbė, kad sutuoktiniai neseniai grįžo iš povestuvinės kelionės po Italiją, o toliau buvo aprašyta prašmatni šventė ir elegantiška Almos suknelė, sumodeliuota senovės Graikijos klostuotų tunikų pavyzdžiu. Pasak žurnalo, tais metais ši sutuoktinių pora sulaukusi didžiausio visuomenės dėmesio. Neįtardama, kad įsmeigs kalaviją broliui į širdį, Megumė iškirpo tą lapą ir parsinešė namo. Iš pažiūros Ičimėjus nė kiek nesusijaudino ją pamatęs. Kelias savaites bergždžiai stengėsi įminti, kas atsitiko Almai per tuos mėnesius, kai jie pašėlusiai mylėjosi tame motelyje. Jis tarėsi patyręs kažką nepaprasta, įamžinimo literatūroje vertą meilę, laike

ir už laiko ribų amžinais ryšiais susietų dviejų sielų susitikimą, tačiau, pasirodo, tuo metu, kai jis puoselėjo tokią didingą svajonę, ji ruošėsi tekėti už kito! Apgaulė buvo tokia neįtikėtina, kad jam atėmė žadą ir širdis apmirė. Almos ir Natanielio Belaskų aplinkoje santuoka buvo ne tiek dviejų žmonių sąjunga, kiek visuomeninė, ekonominė ir šeimyninė strategija. Juk ruošdamasi jį apvilti, Alma negalėjo neišsiduoti, viskas buvo aišku, o jis, aklas ir kurčias, nieko nenumanė. Dabar galėjo ieškoti siūlo galo, aiškintis pastarųjų mėnesių nelogišką Almos elgesį, jos dvejones, gudrybes, kokių ji griebėsi stengdamasi išvengti klausimų, nukreipti jo dėmesį, mulkinti, kad galėtų mylėtis nežiūrėdama į akis. Klasta buvo tokia baisi, melas taip meistriškai suregztas, o smūgis toks negailestingas, jog norom nenorom jis buvo priverstas susitaikyti su mintimi, kad visiškai nepažįsta Almos, kad ji jam svetima. Tokios moters, kokią jis mylėjo, niekada nebuvo, jis susikūrė ją svajonėse.

Matydama sūnų vaikščiojant kaip lunatiką, Heideka Fukuda nutarė, kad metas jam važiuoti į Japoniją, ieškoti šaknų ir, jei pasisektų, susirasti nuotaką. Kelionė padėsianti nusikratyti nevilties, kurios priežasties nenumanė nei ji, nei Megumė. Ičimėjus buvo dar per jaunas kurti šeimą, bet išmintimi subrendęs kaip senolis. Reikėjo kuo greičiau pasirinkti būsimą marčią, kol sūnui nesumaišė proto ydingas amerikiečių paprotys vesti apkvaitus nuo meilės iliuzijos. Megumė, kad ir įgulusi į mokslus, sutiko prižiūrėti keletą tautiečių, laikinai pasamdytų prekiauti gėlėmis. Ji ketino dar kartą išbandyti Boido Andersono meilę ir pasiūlyti atsisveikinti su Havajais, ir, persikėlus į Martinesą, auginti gėles, bet Heideka nieku gyvu nenorėjo ištarti atkaklaus įsimylėjėlio vardo ir minėjo jį tik kaip koncentracijos stovyklos sargą. Tik po penkerių metų, gimus pirmajam vaikaičiui Čarlzui Andersonui, Megumės ir Boido sūneliui, ji galiausiai sutiko kalbėtis su baltuoju šėtonu.

Heideka suruošė kelionę į Japoniją neatsiklausdama sūnaus nuomonės. Tiesiog pasakė, kad jie turi atlikti neišvengiamą pareigą – pagerbti Takao protėvius, kaip buvo pažadėjusi vyrui gu-

lint mirties patale, idant jis galėtų numirti ramia širdimi. Takao niekada negalėjo tesėti pažado, tad dabar toji kelionė tiko jiems abiem. Turėjo aplankyti tūkstantį šventyklų – kiekvienoje aukoti aukas ir palikti po žiupsnelį Takao pelenų. Ičimėjus bandė tik retoriškai priešintis – jam buvo vis viena, prasidėjusiam dvasinio apsivalymo procesui geografinė padėtis neturėjo jokios reikšmės.

Japonijoje Heideka pareiškė, kad jos pirmoji pareiga pagerbti ne velionį vyrą, bet senus tėvus, jeigu jie dar gyvi, taip pat brolius ir seseris, kurių nebuvo mačiusi nuo 1922 metų. Ičimėjui nepasiūlė važiuoti drauge. Atsisveikino lyg niekur nieko, lyg eidama apsipirkti, nė nepasidomėjusi, kaip ketina manytis sūnus, jau prieš kelionę atidavęs motinai visus jų turimus pinigus. Pamatęs, kaip ji nuvažiuoja traukiniu, jis paliko lagaminą geležinkelio stotyje ir iškeliavo, pasiėmęs tik dantų šepetėlį ir vaškuotės maišelį su tėvo pelenais. Jam nereikėjo žemėlapio, nes kelią buvo įsiminęs. Pirmą dieną ėjo alkanas, vakarop pasiekė nedidelę šintoistų šventyklą ir atsigulė pasienyje. Snausdamas per miegus pamatė prieinant elgetaujantį vienuolį ir išgirdo jį sakant, kad šventykloje maldininkai gali pasistiprinti arbata ir ryžių papločiais. Taip jis gyveno keturis mėnesius. Eidavo visą dieną, o kai įveikdavo nuovargis, užkąsdavo, jei kas pavaišindavo, ir sutemus krisdavo miegoti, kur pakliūva. Niekada nieko neprašė, niekada neprireikė pinigų. Ėjo nusikratęs minčių, mėgaudamasis kraštovaizdžiu ir nuovargiu, pamažu dildančiu liūdną Almos prisiminimą. Kai pagaliau jis atliko savo pareigą – aplankė šimtą šventyklų, vaškuotės maišelis buvo tuščias, o jis – nusikratęs visų nemalonių jausmų, slėgusių kelionės pradžioje.

1994 metų rugpjūčio 2 diena

Gyventi kankinamam abejonių, be prieglobsčio, be planų ir be tikslo, klajoti kaip vėjo blaškomam paukščiui – štai ko išmokau toje maldininkystės kelionėje. Stebiesi, kad būdamas šešiasdešimt dvejų tebegyvenu šia diena, plikas kaip tilvikas, kad iškeliauju į tolius toliausius, nei skambinu, nei rašau, o grįžęs nesiteikiu nė pasakyti, kur buvęs. Alma, neturiu ko nuo tavęs slėpti. Keliauju, ir tiek. Gyvenime tenkinuosi mažu, beveik nieko man nereikia. Aha, išskyrus laisvę!

Keliauju, bet niekada tavęs nepamirštu.

Ičis

RUDUO

Antrą dieną pagret Almai neatėjus į pasimatymą parke ant suoliuko, Lenis Bylas nuėjo pas ją į Vieversių namus. Duris atidarė Irina, prieš savo pamainą atėjusi padėti jai apsirengti.

– Nesulaukiau tavęs, Alma. Vėluoji, – pasakė Lenis.

– Gyvenimas pernelyg trumpas, kad visur spėtum laiku, – atsiduso ji.

Jau kelias dienas Irina ateidavo anksti rytą paruošti jai pusryčių, prižiūrėdavo, kai ši maudydavosi po dušu, padėdavo apsirengti, bet nei viena, nei kita apie tai neužsimindavo, nes tuomet abi būtų be žodžių pripažinusios, kad Alma nebegali gyventi be priežiūros ir turi persikelti į antrąjį lygmenį arba grįžti į Si Klifą pas artimuosius. Abi lyg sutarusios galvojo, kad tas netikėtas silpnumas – tiesiog laikinas nepatogumas. Setas ne kartą prašė Iriną atsisakyti darbo Vieversių namuose ir išsikraustyti iš savo kambario, to žiurkių urvo, ir pagaliau persikelti pas jį, bet ji gyveno viena koja Berklyje, kad neįkliūtų į priklausomybės spąstus, bauginančius ją ne ką mažiau, nei Almą gąsdino perėjimas į antrąjį lygmenį. Kai ji, pateikdama tokį palyginimą, bandė teisintis Setui, šis įsižeidė.

Išsiskyrimas su Neka Almą paveikė kaip infarktas: jai skaudėjo krūtinę. Amžinai vaidendavosi katė netikėtai žvilgtelėjus tai į pagalvėlę ant sofos, tai į užsirietusį kilimo kampą, tai į neįprastai pakabintą apsiaustą, tai į medžio šešėlį lange. Neka aštuoniolika metų buvo jos patikėtinė. Idant nereikėtų kalbėtis su savimi, kalbėdavosi su kate suvokdama, kad ši negali atsakyti, bet katės viską supranta. Abi buvo vienodo būdo: pasipūtusios, tingios,

vienišos. Jai patiko ne tik tai, kad gyvūnėlis – paprasta naminė katė, bet patiko ir laiko dantų palikti ženklai: išplikę kailio lopai, nusukta uodega, traiškanotos akys ir didelis rajūnės pilvas. Labai jos trūko lovoje: nelengva buvo užsnūsti nejaučiant Nekos šalia ar ant kojų. Išskyrus Kirstenę, katė vienintelė ją glostydavo. Irina būtų mielai ją glosčiusi, masažavusi, trinkusi jai galvą, lakavusi nagus, žodžiu, bandžiusi kaip nors prisiartinti fiziškai, kad Alma pajustų esanti ne vieniša, tačiau moteris šalinosi bet kieno artumo. Irinai toks suartėjimas su kitomis senutėmis Vieversių namuose atrodė savaime suprantamas, ir ilgainiui ji ėmė trokšti panašaus suartėjimo su Setu. Ji bandė vietoj katės Almai į lovą padėti karšto vandens pūslę, bet tai nevykusiai priemonei nepadėjus, pasisiūlė nuvažiuoti į Gyvūnų globos draugiją ir atvežti kitą katę. Alma paaiškino jai nenorinti prisijaukinti ilgiau už ją gyvensiančio gyvūno. Neka buvusi jos paskutinė katė.

Tą dieną Lenio kalytė Sofija veltui laukė prie durų tikėdamasi pasivaikščiojimo kaip paprastai, kai Neka buvo gyva ir gindavo savo teritoriją, uodega šluodama grindis, bet Alma taip pavargo rengdamasi, kad nepajėgė pasikelti nuo sofos. „Palieku jus gerose rankose, Alma", – atsisveikindama pasakė Irina. Lenis susirūpinęs pastebėjo permainas bute – pasikeitusi ne tik Alma, bet ir aplinka: nevėdinta, tvanku, atsiduoda vystančiomis gardenijomis.

– Kas tau, mieloji mano?

– Nieko ypatinga. Sutriko klausa, neišlaikau pusiausvyros. Kartais atrodo, lyg dramblys tryptų man krūtinę.

– O ką sako gydytojas?

– Nenoriu matyti jokių gydytojų, nenoriu nei tyrimų, nei ligoninių. Kai tik pakliūsi jiems į nagus, gyvas nebeištrūksi. Ir sudie Belaskams! Gydytojai mėgsta viską dramatizuoti ir kelti sumaištį.

– Tik nesugalvok mirti anksčiau už mane! Nepamiršk mudviejų sutarties, Alma! Aš atvažiavau čia norėdamas mirti tavo glėbyje, o ne tavęs marinti, – pajuokavo Lenis.

– Nepamiršau. Bet jeigu tave apvilsiu, galėsi kliautis Kete.

Ta vėlyva draugystė, maloni kaip išlaikytas vynas, pagražino jiems tikrovę, nepermaldaujamai netenkančią savo žavesio.

Alma, iš prigimties linkusi į vienatvę, niekada ir nesusivokė esanti be galo vieniša. Globojama dėdės ir tetos, gyveno kaip viešnia Si Klife, erdviame Belaskų šeimos name, kitų žmonių – anytos, ūkvedžio, marčios – tvarkomame. Jautėsi nepritapusi, kitokia, bet ne svetima, todėl didžiavosi savo padėtimi, jausdamasi esanti paslaptinga menininkė, kuriai, pranašesnei už paprastus mirtinguosius, nerūpi šio pasaulio reikalai. Žodžiu, galėjo gyventi atstu nuo žmonijos apskritai, laikydama ją kvaila, žiauria, progai pasitaikius, ir geriausiu atveju – jausminga, tačiau saugojosi viešai reikšti savo nuomonę, itin sugriežtėjusią senatvėje. Taigi, įžengusi į devintą dešimtį, gerbė vos kelis žmones, bet gerbė juos perdėtai, idealizuodama su tokiu karštu romantiškumu, kuriam nebaisūs jokie tikrovės prieštaravimai. Ji niekada nebuvo aklai įsimylėjusi, kaip įsimyli vaikai ir paaugliai, universitete laikėsi nuošaly nuo visų, keliavo ir dirbo viena, neturėjo nei dalininkų, nei kompanionų, tik pavaldinius. Visa tai atstojo nežabota meilė Ičimėjui Fukudai ir ypatinga draugystė su Natanieliu Belasku, kuris jos prisiminimuose išliko ne kaip vyras, o kaip artimas bičiulis. Pastaruoju metu ji bendravo tik su Ičimėjumi, savo paslaptinguoju meilužiu, su vaikaičiu Setu ir Irina, su Leniu ir Kete, žmonėmis, labiausiai panašiais į draugus, su kuriais palaikė santykius daug metų, tik jie ir gelbėjo nuo nuobodulio, vienos baisiausių senatvės negandų. Vieversių namų bendruomenė apskritai priminė įlanką: ja galima grožėtis tik iš tolo, kad nesušlaptum kojų. Pusę šimtmečio ji priklausė San Fransisko aukštuomenės pasaulėliui, lankėsi operoje, dalyvavo labdaros akcijose ir privalomuose renginiuose, su visais laikydamasi per neįveikiamą atstumą, kurį nusistatė nuo pirmos pažinties dienos. Ji prisipažino Leniui Bylui, kad visada bodėjosi šurmulio, tuščių kalbų ir žmonių keistybių, kad tik įsijautimas į žmonijos bėdas gelbėjo ją nuo išprotėjimo. Lengva užjausti nepažįstamus nelaiminguosius. Žmonių ji nemėgo, jai labiau patiko katės. Pakęsdavo tik vieną kitą: nuo trijų ją pykindavo. Visada vengdavo sambūrių, klubų ir politinių partijų, nerėmė jokių judėjimų, nors iš principo pritarė feminizmui, kovai dėl žmogaus teisių arba taikos. „Niekada neičiau gelbėti banginių, kad nerei-

kėtų bendrauti su ekologais", – sakė ji. Ji niekada nesiaukojo nei dėl kitų žmonių, nei dėl idealų: pasiaukojimas nebuvo jai būdingas. Išskyrus Natanielį paskutinėmis gyvenimo dienomis, niekada nieko nebuvo slaugiusi, netgi sūnaus. Motinystė, jos akimis žiūrint, neturėjo nieko bendra su nežabotu vaikų dievinimu ir rūpinimusi – ji mylėjo juos romiai ir santūriai. Laris jos gyvenime užėmė tvirtą, neginčijamą vietą, mylėjo jį iš įpratimo, besąlygiškai juo pasitikėdama – beveik jokių pastangų nereikalaujančia praktiška meile. Ji žavėjosi Isaku ir Lilijana Belaskais, mylėjo juos ir vadino dėde ir teta net tada, kai tapo jų marti, bet neužsikrėtė nei jų gerumu, nei paslaugumu.

– Laimė, kad Belasko fondas apsiėmė rūpintis žaliosiomis miesto erdvėmis, o ne duoneliautojais ir našlaičiais, bent galėjau daryti gera nesiartindama prie globotinių, – prisipažino ji Leniui.

– Liaukis, moterie. Jei tavęs nepažinočiau, pamanyčiau, kad esi savimeilės pritvinkusi pabaisa.

– Mane išgelbėjo tik Ičimėjus ir Natanielis, išmokę duoti ir gauti. Be jų būčiau seniai nugrimzdusi į abejingumo liūną.

– Diduma menininkų – intravertai, Alma. Jie turi užsidaryti savo vidaus pasaulyje, kad galėtų kurti, – pasakė Lenis.

– Neteisink manęs. Tiesą pasakius, kuo labiau senstu, tuo labiau man patinka mano trūkumai. Senatvė – geriausias metas gyventi taip, kaip širdis geidžia. Netrukus negalėsiu nieko pakęsti. Sakyk, Leni, ar tu ko nors gailiesi?

– Žinoma. Gaila, kad neprikrėčiau daugiau kvailysčių, kad atsisakiau cigarečių ir kokteilių „Margarita", kad tapau vegetaras ir žudžiau save mankštindamasis. Juk vis viena mirsiu, tik mirsiu būdamas geros formos, – nusijuokė Lenis.

– Nenoriu, kad mirtum...

– Ir aš nenoriu, bet nėra kitos išeities.

– Kai mudu susipažinome, gėrei kaip kazokas.

– Trisdešimt metų neimu į burną. Manding, tuomet gėriau, vaikydamas mintis iš galvos. Tryškau energija, nenusėdėdavau vietoje, prireikus apsikarpyti kojų nagus. Nuo jaunų dienų mėgau draugiją, amžinai šurmuly, tarp žmonių, bet visada jaučiausi

vienišas. Mano būdą nulėmė vienatvės baimė. Troškau būti visų laukiamas ir mylimas.

– Kalbi apie praeitį. O dabar esi kitoks?

– Pasikeičiau. Prašvilpiau jaunystę ieškodamas nuotykių ir gerbėjų, kol pagaliau rimtai įsimylėjau. Paskui man sudužo širdis, ir dešimt metų bandžiau suklijuoti šipulius.

– Ar pavyko?

– Tarkime, kad pavyko. Padėjo psichologų švediškas stalas: individuali ir grupinė terapija, geštaltas, biodinamika, apskritai viskas, ko galėjau griebtis, įskaitant riksmo terapiją.

– Kas tai per velnias?

– Užsidarydavau su psichologe kambaryje ir penkiasdešimt penkias minutes klykdavau kaip išprotėjęs, kumščiais kuldamas priegalvį.

– Netikiu.

– Gryna teisybė. Negana to, už tai mokėjau pinigus. Terapija truko keletą metų. Ne rožėmis klotas kelias, Alma, bet išmokau save pažinti ir žvelgti vienatvei į akis. Dabar jos nebijau.

– Kai kas iš to, ką man pasakojai, gal būtų labai padėję mudviem su Natanieliu, bet tokia mintis mums neatėjo į galvą. Mūsų aplinkoje tai buvo neįprasta. Kai psichologija prasiskynė kelią į pasaulį, buvo per vėlu.

Nežinia kieno siunčiamos dėžutės su gardenijomis, kurias Alma paprastai gaudavo pirmadienį, staiga dingo kaip tik tada, kai ji būtų nuoširdžiai jomis apsidžiaugusi, bet ji apsimetė to nepastebėjusi. Po paskutinės išvykos beveik nekėlė kojos iš namų. Jeigu Irina, Setas, Lenis ir Ketė nebūtų jos raginę, būtų sėdėjusi užsidariusi kaip atsiskyrėlė. Nustojo skaityti, žiūrėti serialus, daryti jogos pratimus, lankytis Viktoro Vikaševo sode, atsisakė pomėgių, anksčiau užpildydavusių visą laiką. Neteko apetito ir, jei Irina nebūtų prižiūrėjusi, būtų kelias dienas gyvenusi vien obuoliais ir žaliąja arbata. Niekam nesisakė, kad kartais širdis pasiunta beprotiškai daužytis, aptemsta akys, ir ji pamiršta pačius paprasčiausius dalykus. Būstas, anksčiau puikiausiai atitikęs jos poreikius, dabar

jai atrodė per didelis, pasikeitė erdvių išsidėstymas: kai tardavosi einanti į vonios kambarį, netikėtai atsidurdavo pastato koridoriuje, tokiame plačiame ir vingiuotame, kad būdavo sunku rasti savo būsto duris – visos atrodė vienodos; grindys imdavo siūbuoti, ir tekdavo remtis į sienas, kad nustovėtų ant kojų; elektros jungikliai persikeldavo kažkur kitur, ir ji neapčiuopdavo jų tamsoje; atsirasdavo naujų stalčių ir lentynų, kur pradingdavo kasdieniai reikmenys; albumuose susikeisdavo vietomis nuotraukos, niekam neprikišus nagų. Nieko negalėdavo rasti: daiktus kažkur nukišdavo valytoja arba Irina.

Vis dėlto ji suprato, kad toli gražu ne pasaulis krečia jai pokštus, kad tikriausiai smegenims trūksta deguonies. Eidavo prie lango daryti kvėpavimo pratimų, nurodytų iš bibliotekos paimtame vadovėlyje, tačiau, nepaisydama Ketės patarimo, tolydžio atidėliojo apsilankymą pas kardiologą – buvo įsitikinusi, kad beveik visos ligos ilgainiui pranyksta pačios savaime.

Senutė, beveik aštuoniasdešimt dvejų, vis dar nesiryžo žengti per senatvės slenkstį. Neketino sėdėti amžiaus paunksnėje įsmeigusi akis į nebūtį ir mintimis nuklydusi į įsivaizduojamą praeitį. Kelis kartus pargriuvo, bet nieko bloga neatsitiko, tik susimušė; pagaliau atėjo metas prisipažinti, kad retkarčiais pravartu, kai kas nors prilaiko už alkūnės, tačiau vis dar puoselėjo blėstančią tuštybę ir stengėsi atsispirti pagundai atsiduoti saldžiam tinguliui. Ją krėtė šiurpas pagalvojus apie antrąjį lygmenį, kur neturėtų jokio privatumo ir, tenkinant intymiausius poreikius, tektų prašyti samdomų slaugių pagalbos. „Labanakt, Mirtie“, – atsisveikindavo vakare, miglotai tikėdamasi neatsibusti: taip iškeliauti būtų elegantiška, ne ką prasčiau nei pasimylėjus amžinai užmigti Ičimėjaus glėbyje. Tiesą pasakius, nemanė nusipelniusi tokios palaimos: gražiai gyveno, kodėl turėtų gražiai numirti? Ji nustojo bijoti mirties prieš trisdešimtį metų, kai ši atėjo kaip draugė išsivesti Natanielio. Ji pati pašaukė mirtį ir pasidavė jos malonei. Setui nepasisakė, nes jis būtų apkaltinęs ją nesveikomis mintimis, bet su Leniu nuolat apie tai kalbėjosi: valandų valandas postringaudavo apie kelionę į kitą pasaulį, sielos amžinybę ir būsimas palydoves, nieko bloga

nelinkinčias dvasias. Su Irina kalbėdavosi apie visai ką kita, nes mergina mokėjo klausytis, nors, būdama jauna, dar puoselėjo nemirtingumo viltį ir nemokėjo suprasti žmogaus, nuėjusio beveik visą gyvenimo kelią. Teoriškai nusimanydama apie žmogaus amžių, Irina negalėjo įsivaizduoti, kiek žmogui reikia drąsos, kad nebijotum pasenti. Visa tai, kas rašoma apie trečiąjį amžių, – tuščios kalbos, visos tos bibliotekoje išrikiuotos visažinės knygiūkštės ir saviauklos brošiūros rašytos žmonių, nieko neišmanančių apie senatvę. Nieko neišmano ir abu jauni Vieversių namų psichologai. Ką jie išmano apie tai, ko netenkame, nors ir kiek diplomų turėtų? O netenkame gebėjimų, energijos, nepriklausomybės, širdžiai mielų vietų, žmonių. Nors, tiesą pasakius, išskyrus Natanielį, ji nieko nepasigedo. Su artimaisiais bendravo kiek reikia ir džiaugėsi, kad jie ne per dažniausiai ją lanko. Marčios nuomone, Vieversių namai – buvusių komunistų ir narkomanų irštva. Almai būdavo daug maloniau pasikalbėti su jais telefonu ir susitikti malonesnėje Si Klifo aplinkoje arba per iškylas, kai jie malonėdavo kur nors ją nuvežti. Neturėjo kuo skųstis, vieninteliai artimieji – Laris, Dorisė, Paulinė ir Setas – niekada jos nepamiršdavo. Ji nebuvo iš tų apleistų senių, kokių netrūko Vieversių namuose.

Alma nebegalėjo atidėlioti sprendimo uždaryti Kirstenės tebetvarkomą meno dirbtuvę. Setui paaiškino, kad jos padėjėja, nors ir gana ribotų gebėjimų, talkinusi jai daug metų, per visą gyvenimą tik tą darbą dirbusi ir niekada nesulaukusi priekaištų. „Turiu ja pasirūpinti, Setai, tai mano pareiga, bet man trūksta jėgų tvarkyti dokumentus, pavaduok mane, juk tu advokatas“, – pasakė. Kirstenė buvo apsidraudusi, turėjo santaupų, jai priklausė pensija; Alma buvo atidariusi jai sąskaitą ir kasmet pervesdavo tam tikrą sumą nenumatytiems atvejams, bet nepasitaikė jokių nelaimių, o pinigai buvo saugiai ir pelningai investuoti. Setas aptarė su Kirstenės broliu jo sesers finansinę ateitį, o Hansą Voigtą paprašė priimti ją į kliniką Ketrinės Houp padėjėja. Direktorius nesiryžo samdyti Dauno sindromu sergančios moters, bet jo abejonės bemat išsisklaidė, kai jis išgirdo, kad neturės mokėti nė cento: Kirstenę išlaikysianti Belaskų šeima.

GARDENIJOS

Kai ir antrą pirmadienį niekas neatnešė gardenijų, Setas aplankė Almą su trimis gardenijomis, pasak jo, Nekos atminimui pagerbti. Nustipus katei, Almai įsimetė sąnarių skausmai, ir stiprus gėlių kvapas nė kiek nepalengvino jos kančių. Setas pamerkė gėles, užplikino abiem arbatos ir įsitaisė su močiute ant sofos mažytėje svetainėje.

– Kas atsitiko, kad nebegauni Ičimėjaus Fukudos gėlių, močiute? – lyg tarp kitko paklausė jis.

– Ką tu žinai apie Ičimėjų, Setai? – sunerimo Alma.

– Gana nemažai. Manding, tas tavo bičiulis siuntinėja laiškus ir gardenijas ir kartais tave kažkur išsivilioja. Kas be ko, gali daryti, ką nori, bet, man rodos, tavo amžiuje nevalia važinėti vienai arba blogoje draugijoje.

– Tu mane šnipinėji! Kaip tu drįsti kaišioti snapą į mano gyvenimą?

– Aš jaudinuosi dėl tavęs, močiute. Matyt, labai tave myliu, nors ir kokia tu niurgzlė. Nereikia nieko slėpti, gali pasitikėti Irina ir manimi. Kad ir kokia kvailystė tau šautų į galvą, mudu tau padėsime.

– Čia ne kvailystė!

– Žinoma. Atsiprašau. Žinau, kad tai viso gyvenimo meilė. Irina netyčia nusiklausė judviejų su Leniu Bylu pokalbį.

Tuo metu tiek Alma, tiek kiti Belaskai jau žinojo, kad Irina gyvena Seto bute, nors ir ne ištisai, tačiau bent kelias dienas per savaitę. Dorisė su Lariu nepriekaištavo tikėdamiesi, kad neišvaizdi imigrantė iš Moldavijos – tai tik dar vienas sūnaus užgaidas.

Jie priėmė Iriną su lediniu mandagumu, todėl ji bandė atsisakyti sekmadieniais važiuoti į Si Klifą pietų, bet Alma ir Setas ją vežėsi kone prievarta. Paulinė, priešingai, anksčiau pliekusi visas be išimties Seto sportiškos išvaizdos drauges, sutiko ją išskėstomis rankomis. „Sveikinu, broliuk. Irina – įdomi moteris, ne vėjo pamušalas kaip tu. Sugebės padaryti iš tavęs žmogų."

– Kodėl man visko nepapasakoji, močiute? Nesu įgudęs seklys ir neturiu noro šnipinėti, – neatlyžo Setas.

Puodelis su arbata vos neiškrito Almai iš drebančių rankų, vaikaitis paėmė jį ir pastatė ant stalo. Užplūdęs pyktis pamažu išsisklaidė, ir moterį apėmė baisus nuovargis, o drauge – noras išlieti širdį, išpažinti vaikaičiui visas nuodėmes, papasakoti viską, kas užsigulėjo esybės gilumoje, suduso: buvo pats laikas nusikratyti tos nepakenčiamos naštos, mirti laimingai ir mylimai – ko daugiau galėjo trokšti moteris, išgyvenusi daugiau kaip aštuoniasdešimt metų, tiek daug visko patyrusi, mylėjusi ir amžinai rijusi ašaras?

– Pakviesk Iriną. Neketinu dukart pasakoti to paties, – pasakė ji Setui.

Irina gavo žinutę tuo metu, kai Hanso Voigto kabinete drauge su Ketrine Houp, Lupita Farijas ir abiem slaugos ir pirmosios pagalbos skyrių vadovėmis kalbėjosi apie savanorišką mirtį, kitaip sakant, savižudybę, prieš kurią kovojo direktorius. Registratūroje pakliuvo į rankas pražūtingas paketas iš Tailando, ir dabar jis kaip įkaltis gulėjo ant direktoriaus stalo. Jis atėjo Helenai Dempsi, trečiojo lygmens įnamei, vienišai aštuoniasdešimt devynerių metų senutei, sergančiai sparčiai plintančiu vėžiu ir nebeturinčiai jėgų dar kartą ištverti chemoterapijos seansus. Instrukcijoje buvo sakoma, kad vaistus reikia užgerti alkoholiu ir kad mirštama ramiai miegant. „Tikriausiai kokie nors migdomieji", – pasakė Ketė. „Arba žiurknuodžiai", – pridūrė Lupita. Direktorius svarstė, kaip, velniai griebtų, Helena Dempsi sugebėjo slapta juos užsisakyti. Kur žiūrėjo personalas? Būtų labai nemalonu, jeigu pasklistų gandas, kad Vieversių namuose žudosi žmonės: įstaiga niekada nenusiplautų tokios dėmės. Įtartinai mirus įnamiui, kaip tai at-

sitiko Žakui Devinui, buvo stengiamasi apsieiti be nuodugnaus tyrimo: kam reikia tų smulkmenų? Tarnautojai kaltino Emilės ir jos sūnaus šmėklas, išsiviliojančias vilties netekusius įnamius, nes, kam nors mirus, haitietis sanitaras Žanas Danielis dėdavo galvą matęs jauną moterį rausvu šydu su savo nelaiminguoju sūneliu. Jam plaukai šiaušdavosi juos išvydus. Jis prašė pasamdyti savo tautietę, iš profesijos kirpėją, o iš pašaukimo vudu šventikę, kad juos išsiųstų į kito pasaulio karalystę, bet Hansas Voigtas ir šiaip vos įmanė sudurti galą su galu, griebdamasis akrobatinių triukų, kad bendruomenė neliktų be išteklių. Ta tema Irinai buvo itin skaudi, ir ji vargais negalais tramdė ašaras, nes vos prieš kelias dienas laikė rankose Neką, kai veterinaras suleido jai dozę mirtinų vaistų, kad pagaliau pasibaigtų katės senatvės kančios. Alma su Setu nepalydėjo katės į paskutinę kelionę: ji – iš sielvarto, jis – iš bailumo. Jie paliko Iriną vieną bute laukti veterinaro. Atėjo ne daktaras Kaletas, paskutinę akimirką netikėtai nepalankiai susiklosčius šeimos reikalams, o nervinga trumparegė, iš pažiūros ką tik baigusi mokslus. Šiaip ar taip, jaunoji specialistė pasirodė sumani ir geros širdies: katė iškeliavo anapus murkdama ir nieko nenujausdama. Setas nuvežė ją į gyvūnų krematoriumą, tačiau kurį laiką Neka gulėjo Almos šaldytuve, įkišta į plastikinį maišelį. Lupita Farijas siūlė nuvežti ją savo pažįstamam meksikiečiui iškamšų darytojui: galįs prikimšti pakulų ir įdėti stiklines akis – būsianti kaip gyva, arba gražiai nuvalyti kaukolę, pritvirtinti prie pastovėlio, kad pasidėtų ant stalo kaip puošmeną. Patarė Irinai ir Setui paruošti tokią staigmeną Almai, bet juodu pagalvojo, kad močiutė vargu ar deramai įvertintų tokią dovaną.

„Vieversių namuose turime užkirsti kelią bet kokiam mėginimui savanoriškai užbaigti gyvenimą, aišku?“ – trečiąsyk kaip kirviu nukirto Hansas Voigtas, grėsmingai žiūrėdamas į akis Ketrinei Houp, nes į ją kreipdavosi nepagydomi ligoniai, sergantys chroniškomis ligomis. Jis įtarė, ir ne be pagrindo, kad tos moterys žino daugiau, nei linkusios jam pasakyti.

– Atsiprašau, pone Voigtai, skubus iškvietimas, – pertraukė jį Irina, dirstelėjusi į mobiliojo ekraną ir pamačiusi Seto žinutę.

Pasinaudojusios proga, visos penkios spruko pro duris, direktoriui nespėjus užbaigti savo minties.

Kai ji atbėgo, Alma sėdėjo lovoje, kur vaikaitis ją pasodino ir skara apklojo kojas pamatęs, kad ji visa dreba lyg šiurpo krečiama. Išblyškusi, nedažytomis lūpomis, ji atrodė kaip vargana senučiukė. „Atidarykit langą. Tas išretėjęs Bolivijos oras mane žudo", – paprašė ji. Irina paaiškino Setui, kad jo močiutė ne kliedi, o tiesiog jai trūksta oro, ūžia ausyse, silpna, kaip atsitiko kadaise La Pase, trijų tūkstančių šešių šimtų metrų aukštyje. Setui dingtelėjo, kad tikriausiai kaltas ne Bolivijos oras, o šaldytuve gulintis negyvas kūnelis.

Pirmiausia Alma liepė jiems prisiekti, kad saugosią paslaptį iki mirties, ir pradėjo nuo to, ką jau buvo pasakojusi, nes, jos manymu, austi giją geriausia nuo pradžios. Taigi papasakojo, kaip atsisveikino su tėvais Dancigo prieplaukoje, atplaukė į San Fransiską ir kaip įsikibusi laikėsi Natanielio rankos, turbūt nujausdama, kad niekada jos nepaleis, paskui priėjo tą nepamirštamą, labiausiai branginamą akimirką, kai susipažino su Ičimėjumi Fukuda, ir traukė toliau praeities keliu, kalbėdama tokiu skaidriu ir aiškiu balsu, lyg skaitydama knygą. Seto abejonės močiutės protu išsisklaidė kaip dūmas. Pastaruosius trejus metus dėstydama medžiagą jo knygai, Alma įrodė esanti puiki pasakotoja, jaučianti ritmą, gebanti sukurti įtampą ir derinti gražius prisiminimus su tragiškais, šviesą ir šešėlius, kaip Natanielio Belasko nuotraukose, tačiau jis neturėjo progos žavėtis tokia nenutrūkstama pasakojimo gija. Alma kalbėjo be perstojo kelias valandas, retkarčiais stabtelėdama atsigerti arbatos ir krimstelėti vieną kitą džiūvėsėlį. Niekas nepastebėjo, kaip atėjo vakaras – močiutė pasakojo, o jaunuoliai klausėsi. Ji pasakojo, kaip dvidešimt dvejų metų, dvylika iš jų nesimačiusi, vėl susitiko su Ičimėjumi, kaip meilė, tvylojusi nuo vaikystės, sukrėtė juos su neatremiama jėga, nors abu žinojo, kad tai pasmerkta meilė, ir iš tiesų ji tesėjo mažiau nei metus. Aistra visuotinė ir amžina, gyvuoja amžių amžius, tačiau aplinkybės ir papročiai be perstojo kinta, ir po šešiasdešimties metų nelengva prisiminti, su kokiomis neįveikiamomis kliūtimis kadaise

susidurta. Jei ji galėtų grįžti į jaunystę, per ilga gerai save pažinusi, viskas pasikartotų, nes ji nedrįstų atsisakyti sąlyginumų ir susieti savo likimo su Ičimėjumi – niekada nepasižymėjo drąsa ir pernelyg gerbė visuomenės gyvenimo normas. Sumaištavo tik sulaukusi septyniasdešimt aštuonerių – paliko Si Klifą ir persikėlė į Vieversių namus. Dvidešimt dvejų metų amžiaus, nujausdami, kad turi nedaug laiko, juodu su Ičimėjumi puolė į meilės sietuvą pasisotinti ja iki paskutiniosios, tačiau tuo karščiau liepsnojo geismas, kuo uoliau jie stengėsi jį gesinti: klysta tie, kurie sako, jog anksčiau ar vėliau aistra užgęsta, priešingai, kai kada ji taip įsiplieskia, kad tik likimas gali ją nuslopinti vienu letenos smūgiu, ir netgi tada po pelenais rusena žarijos, ir vos tik jos gauna deguonies, beregint tvyksteli ugnis. Ji papasakojo apie kelionę į Tichuaną ir vedybas su Natanieliu, apie tai, kaip po septynerių metų per uošvio laidotuves vėl susitiko su Ičimėjumi, nors nesitikėjo kada nors jį pamatyti, retkarčiais prisimindama buvusį meilužį ramia širdimi, ir apie tai, kaip, praslinkus dar septyneriems metams, jie galėjo pagaliau duoti valią savo meilei, gyvai ligi šiolei.

– Vadinasi, močiute, tėtis – ne Natanielio sūnus? Vadinasi, aš – Ičimėjaus vaikaitis! Sakyk, kas aš: Fukuda ar Belaskas! – sušuko Setas.

– Jei būtum buvęs Fukuda, būtum turėjęs japono bruožų, ar ne? Tu esi Belaskas.

NEGIMĘS KŪDIKIS

Pirmuosius vedybinio gyvenimo mėnesius Alma taip įsijautė į savo nėštumą, kad beveik nustojo gailėtis atsižadėjusi Ičimėjaus meilės, netektį laikydama pakenčiamu nemalonumu, lyg akmenuku, įkritusiu į batą. Susitaikė su ramiu nelyg jaukaus gyvūnėlio gyvenimu, džiaugdamasi Natanielio švelniu dėmesiu ir uošvių suteikta pastoge. Nors Marta ir Sara tėvams jau buvo padovanojusios vaikaičių, Lilijana ir Isakas laukė naujagimio kaip sosto įpėdinio, nes jis paveldėsiąs Belaskų pavardę. Paruošė jam saulėtą kambarį su vaikiškais baldais, o dailininkas, atvykęs iš Los Andželo, sienas išgražino Volto Disnėjaus personažais. Rūpinosi Alma kaip įmanydami, tenkindami menkiausius jos įgeidžius. Šeštą mėnesį ji gerokai papilnėjo, pakilo kraujospūdis, ėmė kankinti galvos skausmai, veidą išmušė dėmės, kojos patino, nebetilpo į batus, teko avėti paplūdimio sandalus, ir sulig pirmuoju gyvybės krustelėjimu įsčiose pamilo nešiojamą būtybę, kuri buvo nei Natanielio, nei Ičimėjaus, o tik jos vienos. Norėjo sūnaus, ketino pavadinti jį Isaku, pagimdyti uošviui palikuonį, pratęsiantį Belaskų giminę. Natanielis davė žodį: niekas niekada nesužinosiąs, kad jie ne to paties kraujo. Sąžinės graužiama, negalėjo pamiršti, kad jeigu Natanielis nebūtų sutrukdęs, kūdikis būtų baigęs savo dienas Tichuanos kanalizacijoje. Kuo labiau ji mylėjo laukiamą kūdikį, tuo labiau baisėjosi matydama, kaip keičiasi jos kūnas, nors Natanielis tvirtino, kad ji žydėte žydi, kad ji graži kaip niekad, ir nešė jai šokolado su apelsinų įdaru ir kitokių skanėstų, kad ji dar labiau taisytųsi. Jie ir toliau gražiai sutarė kaip brolis ir sesuo. Jis, elegantiškas ir valyvas, naudojosi vonios kambariu šalia savo ka-

bineto, kitame namo gale, ir niekada nesirodė jai nuogas, o Alma, visiškai nustojusi jo drovėtis, guodėsi jam, kad bjaurisi savo kūnu, pasakojosi kasdienes bėdas, nuotaikos permainas, apie pakrikusius nervus ir motinystės keblumus, nors anksčiau niekada nebūtų to dariusi. Per tuos mėnesius ji nesilaikė tėvo įskiepytų gyvenimo taisyklių: niekada nesiskųsti, neprašyti malonės ir niekuo nepasitikėti. Natanielis tapo jos gyvenimo esme, po jo sparnu ji jautėsi laiminga, saugi ir mylima. Jųdviejų artumas buvo vienpusis, bet jiems atrodė savaime suprantamas, nes atitiko kiekvieno charakterį. Kartais, kai katras užsimindavo apie tą priešingybę, iškart sutardavo, kad gimus kūdikiui ir Almai atsigavus po gimdymo pabandysią gyventi kaip normali sutuoktinių pora, tačiau nei vienas, nei kitas, regis, nelabai laukė tos dienos. Tuo tarpu Alma rado gerą vietą ant jo krūtinės, po pat smakru, atremti galvą ir snūduriuoti. „Gali eiti pas kitas moteris, Natai. Tik prašau nesigarsinti: nenoriu, kad iš manęs imtų juoktis“, – dažnai kartodavo Alma, o jis paprastai pabučiuodavo ir juokais ką nors atsakydavo. Dar nespėjusi pamiršti Ičimėjaus ir jo glamonių, vis dėlto ji pavyduliavo Natanielio: jį sekiojo pulkelis moterų, kai kurioms, jos nuomone, tai, kad jis vedęs, atrodė ne kliūtis, o veikiau paskata.

Kartą, nuvažiavę prie Taho ežero į šeimos vasarnamį, kur žiemą Belaskai vykdavo slidinėti, vienuoliktą valandą ryto visi gurkšnojo karštą sidrą, laukdami, kol pasibaigs pūga. Tuo metu svetainėje pasirodė Alma, basa, su naktiniais marškiniais, ir susvyravusi susmuko ant grindų. Lilijana prišoko prie jos, bet Alma atstūmė ją trindamasi akis. „Pasakykite mano broliui Samueliui, kad man baisiai skauda galvą“, – sukuždėjo ji. Isakas bandė ją pakelti ir nuvesti prie sofos, visu balsu šaukdamas Natanielį, bet Alma atrodė kaip prikalta vietoje, sunki kaip akmuo: susiėmusi rankomis galvą, paistė nesąmones apie Samuelį, Lenkiją ir deimantus, įsiūtus už palto pamušalo. Natanielis atbėgęs pamatė, kad žmoną tampo traukuliai.

Eklampsijos priepuolis ištiko dvidešimt aštuntą nėštumo savaitę ir truko vieną minutę ir penkiolika sekundžių. Nė vienas iš trijų kambaryje buvusių žmonių nesuprato, kas atsitiko: visi

manė, kad tai epilepsija. Natanielis vienintelis susiprotėjo pavers- ti ją ant šono, kad nesusižeistų, ir pražiodinti su šaukštu. Siaubingi traukuliai greit liovėsi, ir Alma atsipeikėjo išblyškusi ir sutrikusi, nesuvokdama nei kur yra, nei kas stovi šalia, tik skundėsi, kad baisiai skauda galvą ir traukia pilvą. Suvynioję į antklodes, jie nunešė ją į automobilį, o paskui slidžiu keliu nulėkė į ligoninę, ir budintis gydytojas, slidininkų traumų specialistas, nieko kita nesumojo, kaip pabandyti sumažinti kraujospūdį. Greitosios pagalbos automobilis tik per septynias valandas įveikė kelią iš Taho į San Fransiską, grumdamasis su vėtra ir įveikdamas visas kliūtis. Ginekologas, pagaliau apžiūrėjęs Almą, perspėjo artimuosius, kad ligonei gresia dar vienas konvulsijų priepuolis arba net insultas. Penkių su puse mėnesio vaisiaus gyvybės išsaugoti neįmanoma, tik palaukus dar šešias savaites galima sužadinti gimdymą, bet per tą laiką gresiąs pavojus ir motinai, ir kūdikiui. Po kelių minučių, lyg patvirtindama gydytojo žodžius, vaisiaus širdis įsčiose nustojo plakti, ir Natanieliui neteko prisiimti siaubingos atsakomybės. Alma buvo beregint nuvežta į operacinę.

Natanielis vienintelis pamatė naujagimį. Drebėdamas iš nuovargio ir sielvarto, paėmė jį į rankas, atklostė rankšluostį, į kurį šis buvo suvyniotas, ir išvydo mažytę būtybę, pamėlusią, susitraukusią, kiaurai perregima, nelyginant svogūno lukštas odele, visiškai išsivysčiusią, atviromis akimis. Kilstelėjęs pabučiavo į kaktytę. Vėsa nudegino lūpas, ir jis pajuto, kaip jį sukrečia tramdoma rauda ir iš akių ištrykšta ašaros. Jis pravirko manydamas, kad jam skaudu dėl kūdikio ir Almos, bet buvo skaudu dėl savęs paties, dėl savo nuosaikaus, pilko gyvenimo, sunkios atsakomybės, kurios niekada nesugebėsiąs nusikratyti, dėl vienatvės, gniuždančios nuo pat mažų dienų, dėl išsvajotos ir nepasiekiamos meilės, dėl jam kliuvusių žymėtų kortų ir visų prakeiktų likimo šunybių.

Praslinkus septyniems mėnesiams po persileidimo, Natanielis išvažiavo su Alma pakeliauti po Europą, kad jai atlėgtų širdis ir palengva išblėstų sielvartas, sukaustęs jos valią. Ji vėl prisiminė brolį Samuelį, tuos laikus, kai gyveno Lenkijoje, guvernantę,

tolydžio lankančią sapnuose drauge su košmarais, kažkokią mėlyną aksominę suknelę, Verą Niuman ir jos didelius nelyginant pelėdos akys akinius, kelias bjaurias mokslo drauges, skaitytas knygas, kurių pavadinimus buvo pamiršusi, ir jų įsimintinus personažus, ir daug visokiausių beprasmiškų dalykų. Natanielis pagalvojo, kad kultūrinė išvyka galėtų pažadinti Almai kūrybinį įkvėpimą ir grąžinti susidomėjimą piešimu ant šilko, o jeigu tai atsitiktų, jis ketino pasiūlyti jai kurį laiką pastudijuoti seniausioje Didžiosios Britanijos menų akademijoje. Jo galva, pagyventi toli nuo San Fransisko, nuo Belaskų šeimos ir nuo jo Almai būtų geriausia terapija. Juodu nė karto nebeužsiminė apie Ičimėjų, ir Natanielis manė, kad Alma, ištikima savo žodžiui, su juo nebesusisiekia. Jis stengėsi daugiau laiko skirti žmonai, sutrumpinti darbo dieną, o kai kurias bylas, kai įmanoma, peržiūrėti namie. Juodu vis dar miegodavo atskiruose kambariuose, tačiau nebeapsimesdavo, kad miega kartu. Natanielio lova galutinai persikėlė į jo viengungio kambarį medžioklės scenomis, žirgais, šunimis ir lapėmis ištapytomis sienomis. Juos abu kankino nemiga, tačiau juodu nejautė vienas kitam lytinio potraukio. Skaitydavo iki vidurnakčio svetainėje, įsitaisę ant sofos ir apsisiautę antklode. Kai kada sekmadieniais, kai pasitaikydavo prastas oras plaukioti jachta, Natanielis pasiūlydavo Almai nueiti į kiną, arba juodu numigdavo pokaičio, šalia vienas kito atsigulę ant savo nemigos sofos, atstojančios vedybinę lovą, kurios niekada neturėjo.

Dviejų mėnesių kelionė iš Danijos per Europą iki Graikijos, paskui plaukiojimas Dunojumi, vėliau – jūra iki Turkijos, galiausiai skrydis į Londoną, kur jie turėjo išsiskirti. Antrąją kelionės savaitę, kai jie, pasivaišinę gerais pietumis ir dviem buteliais rinktinio *chianti*, susiėmę už rankų vaikščiojo Romos gatvelėmis, Alma stabtelėjo po gatvės žibintu, griebė Natanielį už marškinių, staigiai prisitraukė ir pabučiavo į lūpas. „Šiąnakt miegosi su manimi", – įsakė. Tą naktį viešbučiu paverstuose senoviniuose rūmuose, kur buvo apsistoję, juodu mylėjosi apsvaigę nuo vyno ir Romos vasaros, patirdami visa tai, kas juodviem jau buvo žinoma, ir jausdamiesi taip, lyg būtų darę kažką draudžiama. Alma

patyrė fizinę meilę ir pažino savo kūną glamonėdamasi su Ičimėjumi, patirties stoką išlyginančiu nuojauta, ta pačia, kuri padėdavo jam atgaivinti vystančius augalus. Tarakonų motelyje Alma buvo muzikos instrumentas išmaniose Ičimėjaus rankose. Nieko panašaus neįvyko su Natanieliu. Juodu mylėjosi paskubomis, negrabiai, išsigandę, lyg du moksleiviai, pabėgę iš pamokų, nespėję vienas kito apžiūrėti, apuostyti, drauge pasijuokti ir padūsauti; paskui juos užplūdo nesmagus jausmas, kurį jie bandė nuslėpti, kai, pro langą begėdiškai spoksant mėnuliui, užsidengę paklode, gulėjo gelsvoje mėnesienoje ir rūkė netardami nė žodžio.

Rytojaus dieną juodu tyčia pervargo vaikščiodami po griuvėsius, laipiodami žilos senovės akmeniniais laiptais, grožėdamiesi katedromis, klaidžiodami tarp marmurinių statulų ir įspūdingų fontanų. Vėlai vakare vėl padaugino gerti ir grįžo į viešbutį-rūmus svyruodami, pasimylėjo ne ką karščiau nei vakar, bet kur kas noriau. Ir taip diena dienon, naktis naktin pagal numatytą programą keliavo per miestus ir plaukė vandenimis, pamažu įprasdami prie sutuoktinių kasdienybės, kurios taip atkakliai kratėsi, kol pagaliau pasirodė savaime suprantama drauge maudytis vonios kambaryje ir atsibusti ant to paties priegalvio.

Alma neliko Londone. Grįžo į San Fransiską su krūva muziejų lankstinukų ir atvirukų, meno albumų ir Natanielio pridarytų vaizdingiausių pasaulio kampelių nuotraukų, nusiteikusi vėl imtis tapybos, galva ūžė nuo matytų spalvų, piešinių ir vaizdų, turkiškų kilimų, graikiškų vazų, belgų gobelenų, įvairių šimtmečių paveikslų, brangakmeniais papuoštų ikonų, ilgesingų Madonų ir išsekusių šventųjų, bet taipgi vaisių ir daržovių turgų, žvejų laivų, siaurose gatvelėse išdžiaustytų skalbinių, tavernose domino žaidžiančių žmonių, vaikų paplūdimiuose, benamių šunų rujų, liūdnų asilų ir senovinių stogų nuo rutinos ir tradicijų apsnūdusiuose miesteliuose. Vėliau viskas ryškiais potėpiais persikėlė ant šilko. Tuo metu San Fransisko pramoninėje zonoje ji jau turėjo aštuonių šimtų kvadratinių metrų dirbtuvę, bet daug mėnesių nebuvo kėlusi ten kojos. Tad nutarė ją atgaivinti. Griebėsi darbo. Ištisas savaites neprisiminė nei Ičimėjaus, nei mirusio kūdi-

kio. Grįžus iš Europos, nutrūko užsimezgęs artumas su vyru: ir vienas, ir kitas pasinėrė į darbą, baigėsi nemigos naktys ir skaitymai ant sofos, nors juodu kaip ir vaikystėje vis dar siejo švelni draugystė. Labai retai Alma užsnūsdavo padėjusi galvą vyrui po smakru ant krūtinės, ten, kur kadaise jausdavosi saugi. Juodu nebemiegojo po ta pačia paklode, nesimaudė tame pačiame vonios kambaryje: Natanielis pasistatė lovą savo kabinete, o Alma liko viena savo mėlynajame kambaryje. Jei kartais pasitaikydavo pasimylėti, kraujyje būdavo daug alkoholio.

– Noriu atleisti tave, Alma, nuo ištikimybės priesaikos. Mane graužia sąžinė, – pasakė Natanielis vieną naktį, kai, rūkydami marihuaną, sodo pavėsinėje jie grožėjosi žvaigždžių lietumi. – Tu jauna, turi džiaugtis gyvenimu ir meile, kurios nesugebu tau suteikti.

– Na, o tu? Gal kas nors siūlo tau užmegzti romaną, ir tu trokšti laisvės? Niekada tau to nedraudžiau, Natai.

– Ne save turiu omeny, Alma.

– Atleidi mane nuo priesaikos, Natai, nelabai patogiu metu. Esu nėščia, ir šįkart tu esi vienintelis neginčytinas tėvas. Ketinau tau pasakyti, būdama tuo visiškai tikra.

Išgirdę naujieną, Isakas ir Lilijana Belaskai apsidžiaugė kaip ir pirmąjį kartą, vėl įruošė tą patį kambarį naujagimiui ir nusiteikė jį lepinti. „Jei gims berniukas, o aš jau būsiu miręs, tikiuosi, kad pavadinsite mano vardu, bet jeigu dar būsiu gyvas, nedarykite to, nes tai galėtų atnešti nelaimę. Verčiau pavadinkite Lorensu Franklinu Belasku, tuo pat vardu, kokiu buvo mano tėvas ir didysis prezidentas Ruzveltas, amžiną jam atilsį“, – paprašė patriarchas. Jis pamažu neišvengiamai geso, bet vis dar laikėsi gyvenimo – negalėjo palikti Lilijanos vienos, žmonos, tapusios jo šešėliu. Lilijana buvo beveik visiškai apkurtusi, bet jai nereikėjo girdėti, ką jis sako. Žmogaus tylėjimas jai nebuvo mįslė, buvo neįmanoma ką nors nuo jos nuslėpti ar ją apgauti, ilgainiui ji išmoko stebėtinai lengvai įminti kitų mintis ir atsakyti į klausimą, dar nespėjusį nusprūsti nuo lūpų. Ji puoselėjo dvi svajones: daryti visa, kas įmanoma, kad tik pasitaisytų vyro sveikata ir pagaliau Natanielis ir

Alma mylėtų vienas kitą kaip pridera. Abiem atvejais naudojosi alternatyviąja terapija – nuo magnetinių čiužinių iki gydomųjų arba aistrą skatinančių eliksyrų. Kalifornija, buitinio raganavimo avangardas, garsėjo gausybe įvairaus plauko vilčių ir paguodos pardavėjų. Susitaikęs su likimu, Isakas nešiojo ant kaklo pasikabinęs kristalus ir gėrė liucernų sultis ir skorpionų antpilą, o Alma ir Natanielis nuolankiai trynėsi kvapiųjų kanangų eteriniu aliejumi, valgė kinišką ryklių pelekų sriubą ir vartojo kitokius vaistus, Lilijanos priskirtus atvėsusiai meilei atgaivinti.

Lorensas Franklinas Belaskas gimė pavasarį be jokių bėdų, kokias žadėjo gydytojai, eklampsijos priepuoliui ištikus jo motiną. Nuo pat pirmos dienos jo vardas pasirodė pernelyg iškilmingas, ir visi vadino jį Lariu. Augo sveikas, putlus, patenkintas savimi, toks ramus ir tylus, kad nereikėjo nei ypatingos priežiūros, nei čiūčiavimo, o kartais taip kietai užmigdavo palindęs po kokiu baldu, kad niekas jo nė nepasigesdavo. Tėvai patikėjo jį seneliams ir auklėms, keičiančioms viena kitą, per daug nesirūpindami savo atžala, nes Si Klife netrūko dievinančių jį suaugusiųjų. Jis beveik nemiegojo savo lovelėje, amžinai būdavo tai su Isaku, tai su Lilijana, beje, ir vadino juos tėčiu ir mama, o savo gimdytojus oficialiai tėvu ir motina. Natanielis, retas svečias namuose, tapo garsiausiu miesto advokatu, apkerpėjo pinigais, laisvalaikiu sportavo ir domėjosi fotografijos menu, laukdamas, kada paaugs sūnus, kad galėtų jį mokyti buriavimo, ir nė neįsivaizdavo, kad niekada nesulauks tos dienos. Uošviams perėmus vaikaitį, Alma ramia sąžine leidosi keliauti po pasaulį, ieškodama temų savo darbams. Iš pradžių keliaudavo ne per toliausiai, kad nereikėtų ilgesniam laikui skirtis su sūneliu, bet veikiai įsitikino, jog jam vis viena: kiekvienąsyk, grįžus iš kelionės, tiek trumpos, tiek ilgos, Laris pasisveikindavo mandagiai paspausdamas ranką, užuot puolęs ant kaklo, kaip ji tikėdavosi. Galų gale įsižeidusi padarė išvadą, kad katę Laris myli labiau nei ją, ir tuomet ėmė lengva širdimi keliauti į Tolimuosius Rytus, Pietų Ameriką ir kitus tolimus kraštus.

PATRIARCHAS

Pirmuosius ketverius metus Laris Belaskas augo senelių ir Si Klifo tarnų lepinamas ir paikinamas, puoselėjamas kaip orchidėja. Toks auklėjimas būtų amžinai sugadinęs kokį padaužą, o Laris, priešingai, išaugo draugiškas, paslaugus ir nelinkęs peštis. Taikus jo būdas pasikeitė tik 1962 metais, mirus seneliui Isakui, vienam iš dviejų ramsčių, remiančių vaizduotės pasaulį, kuriame ligi tol gyveno. Isako sveikata pasitaisė, gimus mylimam vaikaičiui. „Dabar man dvidešimt, Lilijana, velniai griebtų, kas atsitiko mano kūnui?“ Jis turėjo tiek jėgų, kad galėjo kas dieną eiti pasivaikščioti su Lariu, sode mokė jį botanikos paslapčių, žaidė keturpėsčias, pirko gyvūnėlius, kokių pats norėjo vaikystėje: rėksnę papūgą, akvariumą su žuvytėmis, triušį, kuris beregint pasislėpė po baldais, kai tik Laris atidarė narvelį, ir nebepasirodė, ilgaausį šunį, pirmą iš keliolikos kartų kokerspanielių, kuriuos vėliau Belaskų giminė laikė daugelį metų. Gydytojai niekaip negalėjo paaiškinti, kodėl taip pastebimai pagerėjo Isako sveikata, bet Lilijana neabejojo, kad padėjo jos naudojami gydomieji menai ir ezoteriniai mokslai. Kartą Laris praleido visą dieną su seneliu Aukso Vartų parke. Senelis išsinuomojo žirgą, atsisėdo į balną, o Larį pasisodino priešais ir stipriai apkabino. Grįžo įdegę, suprakaitavę, užsidegę mintimi įsigyti žirgą ir ponį ir drauge jodinėti. Lilijana laukė jų sode prie kepsninės, pasiruošusi kepti dešras ir zefyrus, mėgstamiausią senelio ir vaikaičio vakarienę. Išmaudžiusi Larį, paguldė vyro kambaryje ir prieš miegą perskaitė pasaką. Išgėrė taurelę chereso su opijum ir nuėjo gulti. Atsibudo septintą valandą ryto, už peties purtoma Lario rankytės. „Mama, mama, tėtė

pargriuvo.“ Rado Isaką gulintį ant grindų vonios kambaryje. Natanieliui teko šauktis į pagalbą vairuotoją, kad galėtų pakelti tą atšalusį standų kūną, sunkų kaip švino luitas, ir nunešti ant lovos. Jie bandė apsaugoti Lilijaną nuo to vaizdo, bet ji išvarė juos iš kambario, užrakino duris ir atrakino tik tada, kai neskubėdama numazgojo vyrą ir ištrynė losjonu ir odekolonu, kruopščiai apžiūrėjo visą kūną, kurį pažinojo geriau nei savo ir be galo mylėjo, stebėdamasi, kad jis nė trupučio nepasenęs: išsilaikė toks, kokį jį visada matė, jaunas, aukštas ir toks stiprus, kad galėjo juokdamasis paimti ją ant rankų, įdegęs bedirbdamas sode, tokiais pat vešliais juodais plaukais, kokius turėjo dvidešimt penkerių metų, ir dailiais gero žmogaus pirštais. Kai atidarė kambario duris, buvo visiškai rami. Artimieji baiminosi, kad, netekusi vyro, Lilijana veikiai sunyks iš sielvarto, bet ji įrodė visiems, kad mirtis nėra neįveikiama kliūtis tiems, kurie iš tiesų myli vienas kitą.

Praeis daug metų, ir per antrą psichoterapijos seansą, kai žmona grasins jį pamesti, Laris prisimins senelį, kokį matė parkritusį vonios kambaryje ant grindų, kaip reikšmingiausią savo gyvenimo akimirką, o savo pašarvotą tėvą – kaip jaunystės pabaigą ir priverstinį įžengimą į brandos amžių. Pirmuoju atveju jis buvo ketverių metų, antruoju – dvidešimt šešerių. Psichologas šiek tiek abejodamas jį paklausė, ką jis dar prisimena iš tų laikų, kai buvo ketverių metų, ir Laris išvardijo vieną po kito visus tarnus ir gyvūnus, net senelės jam skaitytas pasakas, ir pasakė, kokios spalvos chalatą ji vilkėjusi, kai suvis apakusi, kelioms valandoms praslinkus po vyro mirties. Pirmieji ketveri gyvenimo metai po senelių sparnu buvę laimingiausi, ir jis išsaugojęs daugiausia prisiminimų, nes jie buvę brangiausi.

Lilijanai buvo pripažintas laikinas isterinis aklumas, bet nė vienas iš požymių nepatvirtino diagnozės. Laris buvo jos vedlys iki tol, kol, sulaukęs šešerių, pradėjo lankyti vaikų darželį, ir nuo to laiko ji ėmė tvarkytis pati – nenorėjo priklausyti nuo kieno nors valios. Žinojo kiekvieną Si Klifo namų kampelį, kur kas padėta; drąsiai vaikščiojo kur tinkama, net eidavo virtuvėn kepti sausainių vaikaičiui. Be kita ko, kaip sakydavo lyg juokais,

lyg rimtai, Isakas vedžiojąs ją už rankos. Norėdama patikti neregimam vyrui, visada vilkėdavo tik violetiniais drabužiais, nes tokios spalvos suknele vilkėjo 1914 metais, kai juodu susipažino, be to, taip buvo lengviausia nematomis pasirinkti kasdienį drabužį. Neleido niekam laikyti savęs neįgalia ir dėjosi, kad, būdama kurčia ir akla, nesijaučia atskirta nuo pasaulio. Pasak Natanielio, jo motina turėjusi šuns pėdsekio uoslę ir šikšnosparnio radarą – mokėjusi kuo puikiausiai orientuotis ir atpažinti žmones. Iki 1973 metų, kai mirė Lilijana, Laris džiaugėsi besąlygine jos meile, ir, pasak psichologo, išgelbėjusio jo santuoką, iš žmonos jis negalėjo tikėtis tokios meilės: vedybiniame gyvenime nėra nieko besąlygiška.

Telefonų knygoje buvo Fukudų oranžerijos numeris, ir Alma tolydžio susigriebdavo jos besiekianti, bet niekada nepasidavė pagundai paskambinti Ičimėjui. Sudužus meilei, jai buvo be galo sunku atsigauti, ir dabar ji baiminosi, kad išgirdusi jo balsą vėl puls stačia galva į aklos meilės sietuvą. Per pastaruosius keliolika metų jos juslės atbuko; įveikusi aistrą Ičimėjui, nukreipė į tapybą savo meilę, kurią nuo mažens skyrė jam vienam, tik ne Natanieliui. Viskas pasikeitė per antrąsias uošvio budynes, kai minioje pastebėjo įsidėmėtiną Ičimėjaus veidą – jis atrodė toks pat jaunas, kokį prisiminė iš anų dienų. Ičimėjus ėjo laidotuvių procesijoje su trimis moterimis, dvi Alma šiaip ne taip atpažino, nors seniai nebuvo mačiusi, o trečioji itin skyrėsi iš visų, nes nevilkėjo juodo gedulo drabužio. Būrelis valandėlę laikėsi per tam tikrą atstumą, tačiau ceremonijai pasibaigus, kai žmonės ėmė skirstytis, Alma paleido vyro ranką ir nusekė paskui juos gatve, kur stovėjo išrikiuoti svečių automobiliai. Kai ji pašaukė Ičimėjų vardu, visi keturi atsisuko.

– Ponia Belasko, – oficialiai nusilenkdamas, pasisveikino Ičimėjus.

– Ičimėjau, – kaip nudiegta pakartojo ji.

– Mano motina Heideka Fukuda, mano sesuo Megumė Anderson ir mano žmona Delfina, – supažindino jis.

Visos trys moterys nusilenkė. Almai ūmai sutraukė skrandį ir pritrūko kvapo, slapčia apžiūrint Delfiną. Laimė, ši nieko nepastebėjo, nes stovėjo pagarbiai nudelbusi akis. Buvo jauna, daili, skaistaus veido, nepersidažiusi, su šviesiai pilku kostiumėliu trumpu sijonu, apskrita Žaklinos Kenedi stiliaus skrybėlaite ir tokia pat pirmosios damos šukuosena. Jos amerikietiški drabužiai nė kiek nesiderino su azijietiškais bruožais.

– Ačiū, kad atėjote, – suvapėjo Alma, vos atgavusi kvapą.

– Ponas Isakas Belaskas buvo mūsų geradarys, būsime jam amžinai dėkingi. Jis pakvietė mus į Kaliforniją, finansavo mūsų oranžeriją ir padėjo prasikurti, – susijaudinusi išklojo Megumė.

Apie tai Almai jau buvo pasakoję Natanielis ir Ičimėjus, tačiau nuoširdus Fukudų šeimos dėkingumas dar kartą patvirtino jos įsitikinimą, kad uošvis buvo nepaprastas žmogus. Mylėjo jį labiau, nei būtų mylėjusi tėvą, jei karas nebūtų jų išskyręs. Isakas Belaskas buvo kitoks nei Baruchas Mendelis, geraširdis, pakantus, visada nusiteikęs duoti. Dar labiau suspaudė širdį netekties skausmas, nes ligi šiol, kaip ir visa Belaskų šeima, buvo taip sukrėsta, kad beveik nieko nejautė. Jai padrėko akys, bet ji nurijo ašaras ir nuslopino raudą, jau kelios dienos draskančią krūtinę. Pastebėjo, kad Delfina apžiūri ją taip pat įdėmiai, kaip ji kad žiūrėjo prieš valandėlę. Jai pasirodė, kad moteris žiūri į ją smalsiai, lyg puikiai žinodama jos vaidmenį Ičimėjaus praeityje. Ji pasijuto kaip nuoga ir šiek tiek juokinga.

– Nuoširdžiai jus užjaučiame, ponia Belasko, – pridūrė Ičimėjus ir vėl paėmė motiną už parankės, pasiruošęs eiti toliau.

– Alma. Esu Alma kaip visada, – sukuždėjo ji.

– Sudie, Alma, – atsisveikino jis.

Ji laukė kelias savaites tikėdamasi, kad Ičimėjus bandys su ja susisiekti, kruopščiai tikrino paštą ir krūpčiojo kiekvieną kartą, sučirškus telefonui, įsivaizduodama tūkstančius pasiteisinimų dėl tokio ilgo tylėjimo, išskyrus vieną: santuoką. Ji stengėsi neprisiminti Delfinos, nedidelės, liaunos, dailios, jaunesnės ir gražesnės už ją, tiriamu žvilgsniu, pirštinėta ranka įsikibusios Ičimėjui į parankę. Vieną šeštadienį ji nuvažiavo automobiliu į Martinesą,

užsidėjusi didelius saulės akinius ir skarele apsirišusi galvą. Tris kartus pravažiavo pro Fukudų oranžeriją, bet nedrįso išlipti. Kitą pirmadienį neištvėrusi paskambino tuo numeriu, kurį, tiek kartų žiūrėjusi į telefonų knygą, buvo atmintinai išmokusi. „Fukuda, „Gėlės ir dekoratyviniai augalai“, kuo galėtume jums padėti?“ – atsiliepė moteris. Alma nė kiek neabejojo, kad tai Delfina, nors aną vienintelį kartą, kai buvo susitikusios, ji nepasakė nė žodžio. Alma padėjo ragelį. Skambino dar kelis kartus, melsdama Dievą, kad atsilieptų Ičimėjus, bet visada pasigirsdavo nuoširdus Delfinos balsas, ir ji dėdavo ragelį. Kartą, kai abi moterys beveik minutę tylėjo, Delfina švelniai paklausė: „Kuo galėčiau jums padėti, ponia Belasko?“ Alma išsigandusi metė ragelį ir davė sau žodį niekada daugiau neskambinti Ičimėjui. Po trijų dienų atėjo laiškas su dailia Ičimėjaus rašysena juodu rašalu išvedžiotu adresu. Kupina vilčių, ji užsidarė savo kambaryje, glausdama prie krūtinės laišką ir drebėdama iš nerimo.

Laiške Ičimėjus vėl pareiškė jai užuojautą dėl Isako Belasko mirties ir prisipažino be galo susijaudinęs vėl pamatęs ją po tiek daug metų, nors ir žinojo apie jos sėkmingus darbus ir labdarą, taip pat ne kartą buvo matęs jos nuotraukų laikraščiuose. Rašė, kad Megumė ištekėjusi už Boido Andersono, turinti sūnų, vardu Čarlzas, o Heideka dusyk važiavusi į Japoniją ir ten išmokusi ikebanos meno. Pačiame gale pridūrė, kad vedė Delfiną Akimurą, kaip ir jis antros kartos japonų kilmės amerikietę. Delfina buvusi vienų metų, kai jos šeima atsidūrusi Topaze, bet jis ten jos nesutikęs, susipažinęs daug vėliau. Ji mokytoja, bet palikusi mokyklą ir paėmusi į savo rankas oranžeriją, verslas suklestėjęs ir netrukus San Fransiske jie atidarysią dar vieną parduotuvę. Atsisveikindamas neužsiminė, kad pageidautų susitikti arba gauti atsakymą. Taip pat neužsiminė ir apie jųdviejų praeitį. Laiškas buvo oficialus, pažintinio pobūdžio, be jokių pafilosofavimų ir poetinių nukrypimų, kokių netrūkdavo aną trumpą jų meilės vasarą, nebuvo nė piešinių, anksčiau pasitaikydavusių jo laiškuose. Vienintelė paguoda, kad nė karto nebuvo užsiminta apie jos telefono skambučius, apie kuriuos Delfina, be abejo, buvo jam sakiusi. Alma su-

prato tai kaip atsisveikinimą ir bežodį perspėjimą, kad Ičimėjus nepageidauja palaikyti su ja jokių santykių.

Artimiausius septynerius metus Almos gyvenime nepasitaikė jokių reikšmingų įvykių. Visos jos kelionės, dažnos ir įdomios, pasak Natanielio, atmintyje susiliejo į vieną Marko Polo nuotykį, bet dėl žmonos klajonių jis niekada nereiškė nepasitenkinimo. Juodu dvasiškai atitiko vienas kitą kaip Siamo dvyniai. Galėjo įspėti vienas kito mintis, nuotaiką, norus, užbaigti vienas kito pradėtą sakinį. Jų meilė buvo neginčytina, apie tai nebuvo ko nė kalbėti, ji buvo savaime suprantama, kaip kokia savotiška draugystė. Jie drauge vykdė visuomeninius šeimos įsipareigojimus, mėgo meną ir muziką, gerus restoranus, pamažu kolekcionavo rinktinius vynus, mėgavosi atostogomis drauge su Lariu. Berniukas augo toks klusnus ir meilus, kad kartais tėvai susirūpindavo, ar jis apskritai normalus. Retkarčiais, kai negirdėdavo Lilijana, nepageidaujanti jokių kritinių atsiliepimų apie vaikaitį, jie juokaudavo, kad kada nors Laris priblokšiąs juos kokia nors pasibaisėtina staigmena, įstosiąs į sektą arba ką nors nužudysiąs: neįmanoma praleisti visą gyvenimą be jokių sukrėtimų kaip kokiai jūrų kiaulytei. Kai tik Laris paaugo tiek, kad galėjo pažinti pasaulį, kasmet ėmė vežioti jį į nepamirštamas ekskursijas. Aplankė Galapagų salas, Amazonės baseiną, ne vieną Afrikos nacionalinį parką, o vėliau tuo pačiu keliu Laris leidosi su savo vaikais. Viena iš stebuklingų vaikystės valandėlių buvo tada, kai Kenijos draustinyje savo ranka pamaitino šviežiu šienu kvepiančią žirafą ilgu šiurkščiu mėlynu liežuviu, švelniomis akimis ir operetinėmis blakstienomis. Si Klifo didžiajame name Natanielis ir Alma turėjo užtektinai vietos ir gyveno niekuo nesirūpindami kaip prabangiame viešbutyje, nes Lilijana laikė savo pareiga prižiūrėti, kad tarnai nesėdėtų sudėję rankas. Geroji moteris be perstojo kišosi į jų asmeninį gyvenimą domėdamasi, ar jie įsimylėję, tačiau jie nėmaž nesipiktino tuo senutės įkyrumu, o veikiau žavėjosi. Kai Alma būdavo San Fransiske, juodu pasinaudodavo proga praleisti vakarą drauge – išgerti vyno ir aptarti dienos įvykius. Dažnai

atšvęsdavo vienas kito sėkmę, bet nekamantinėdavo vienas kito daugiau, nei pridera, lyg numanydami, kad menkiausia netinkama pastabėlė gali akimirksniu sugriauti jautrią jųdviejų santykių pusiausvyrą. Mielai sutikdavo, kad kiekvienas turėtų savo slaptą pasaulį ir laisvalaikį, apie kurį neprivalo duoti ataskaitos. Ko nors nepasakyti – nereiškia meluoti. Meilės valandėlės būdavo tokios retos, kad, galima sakyti, jie beveik ir nesimylėdavo, tad Alma įsivaizdavo vyrą turint daug moterų, nes protas nenešė, kad jis būtų galėjęs gyventi skaistybėje, tačiau Natanielis laikėsi žodžio neišsiduoti ir neduoti dingsties paskaloms, žeminančioms žmonos orumą. Na, o ji leido sau vieną kitą neištikimybę kelionėse, kur netrūkdavo progų: reikėdavo nebent duoti ženklą, ir poreikis visada būdavo patenkinamas, bet atsitiktiniai santykiai teikdavo mažiau malonumo, nei ji tikėdavosi, ir paprastai vėliau ją graužždavo sąžinė. Ji buvo tokio amžiaus, kai lytinis gyvenimas, jos manymu, gerai savijautai ir sveikatai ne mažiau svarbus nei mankšta ir apgalvota dieta: nevalia leisti kūnui vysti. Vadovaujantis tokiu požiūriu, lytiniai santykiai atrodė nebe dovana juslėms, o apmaudi priedermė. Mėgautis erotizmu jai reikėjo laiko ir pasitikėjimo, tam neužteko apgaulingo ar dirbtinio nakties romano su pirmu pasitaikiusiu nepažįstamuoju. Seksualinės revoliucijos įkarštyje, laisvosios meilės eroje, kai Kalifornijoje sutuoktinių poros keitėsi partneriais ir pusė pasaulio ramia širdimi miegojo su kita puse, Alma negalėjo išmesti iš galvos Ičimėjaus. Ne kartą svarstė, ar tai ne dingstis teisinti savo frigidiškumą, tačiau, pagaliau vėl susitikusi su Ičimėjumi, liovėsi kvaršinusi sau galvą tuo klausimu ir ieškojusi paguodos nepažįstamų vyrų glėbyje.

1978 metų rugsėjo 12 diena

Man esi sakiusi, kad įkvėpimas gimsta ramybėje, o kūrybingumą skatina veikla. Tapyba – tai veikla, Alma, todėl man taip patinka tavo naujausi piešiniai, atrodo, lyg būtų piešti be jokių pastangų, nors suvokiu, kiek reikia vidinės ramybės valdyti teptukui, kaip tu valdai. Man ypač patinka tavo rudenio medžiai ir grakščiai krintantys lapai. Kaip norėčiau, kad šį gyvenimo rudenį taip lengvai ir elegantiškai nukristų mano lapai! Kodėl mes taip laikomės to, ko vis viena neteksime? Turiu omeny jaunystę, vieną pagrindinių mūsų pokalbių temų.

Ketvirtadienį paruošiu tau vonią su druskomis ir jūros dumbliais, kurių parsisiųsdinau iš Japonijos.

Ičis

SAMUELIS MENDELIS

Alma susitiko su Samueliu Mendeliu Paryžiuje 1967 metų pavasarį. Almai tai buvo priešpaskutinis kelionės etapas – du mėnesius ji praleido Kiote, kur mokėsi *sumi-e* tapybos technikos obsidiano tušu ant balto popieriaus, vadovaujama griežto kaligrafijos mokytojo, kuris liepdavo brėžti tą pačią liniją tūkstantį kartų, kol pavykdavo tobulai suderinti potėpio lengvumą ir jėgą. Tik tada ji galėdavo pereiti prie kito brūkšnio. Japonijoje ji lankėsi kelis kartus. Ją sužavėjo ta šalis, ypač Kiotas ir kai kurie kalnų miesteliai, kur ji visur aptikdavo Ičimėjaus pėdsakų. Laisvais, grakščiais *sumi-e* potėpiais statmenu teptuku ji galėjo taupiai ir savitai perteikti savo pojūčius: jokių smulkmenų, vien tai, kas esminga, Veros Niuman stiliumi, kokiu ji piešė paukščius, drugelius, gėles ir abstrakčius piešinius. Tuo metu Vera, jau pagarsėjusi visame pasaulyje ir savo gaminiais užtvindžiusi rinką, samdėsi šimtus dailininkų, gausybė jos galerijų ir dvidešimt tūkstančių parduotuvių siūlė pirkti jos drabužius ir dekoratyvinius namų reikmenis. Tačiau Almos nedomino masinė gamyba: ji buvo ištikima išskirtiniam menui. Du mėnesius tobulinusi juodo tušo potėpius, ji ruošėsi grįžti į San Fransiską išbandyti tos spalvos.

Jos brolis Samuelis po karo Paryžiuje lankėsi pirmą kartą. Alma vežėsi didelį bagažą, skrynią, pilnutėlę piešinių ritinių, šimtus kaligrafijos ir tapybos negatyvų įkvėpimui gaivinti. Samuelis, atskridęs iš Izraelio, vežėsi nedaug daiktų: kamufliažines kelnes, odinę striukę, kariškus batus ir lengvą kuprinę su dviem apatinių drabužių pamainomis. Keturiasdešimt penkerių metų jis dar

gyveno kaip kareivis, skusta galva, saulės nugairinta, kieta kaip puspadis oda. Tas susitikimas juodviem buvo ekskursija į praeitį. Jau seniai jie palaikė artimus santykius, dažnai rašydami laiškus vienas kitam. Alma buvo pratusi nuo mažens patikėti savo paslaptis dienoraščiui. Samuelis, iš prigimties santūrus ir nepatiklus, laiškuose, priešingai, dažnai išliedavo širdį.

Paryžiuje jie išsinuomojo automobilį, ir Samuelis nuvežė ją į miestelį, kur buvo miręs pirmą kartą. Alma rodė jam kelią, kurio nebuvo pamiršusi nuo to laiko, kai penktajame dešimtmetyje važiavo su dėde ir teta. Per tą laiką Europa atgimė iš pelenų, ir buvo sunku atpažinti vietą, kur kitados riogsojo griuvėsiai, šiukšlės ir nusiaubti namai, o dabar viskas buvo atstatyta, pačiu gražiausiu metų laiku aplink plytėjo levandų laukai ir vynuogynai. Kapinės, ir tos kerėjo akį: marmuriniai angelai, plokštės, geležiniai kryžiai ir tvorelės, ūksmingi medžiai, žvirbliai, balandžiai, tyla. Kapinių prižiūrėtoja, jauna maloni moteris, nuvedė juos siaurais takeliais pro kapus, ieškodama atmintinės plokštės, Belaskų užsakytos prieš daug metų. Ji stovėjo toje pačioje vietoje: *Samuelis Mendelis, 1922–1944, Didžiosios Britanijos karinių oro pajėgų lakūnas.* Žemiau buvo mažesnė, irgi bronzinė, plokštelė: *Žuvęs mūšyje už Prancūziją ir laisvę.* Samuelis nusiėmė beretę ir šypsodamas pasikasė pakaušį.

– Regis, metalas neseniai nušveistas, – pasakė.

– Mano senelis valo ir prižiūri karių kapus. Jis uždėjo antrą plokštelę. Žinote, mano senelis taip pat kovėsi Pasipriešinimo gretose.

– Negali būti! Kuo vardu?

– Kloteras Martino.

– Gaila, nepažįstu, – nuliūdo Samuelis.

– Ar jūs taip pat dalyvavote Pasipriešinime?

– Taip, kurį laiką.

– Vadinasi, turite ateiti pas mus į namus ir išgerti taurelę, mano seneliui bus malonu su jumis susipažinti, pone...

– Samuelis Mendelis.

Mergina sudvejojo, priėjusi arčiau perskaitė įrašą ir atsigręžė nustebusi.

– Taip, tai aš. Nevisiškai miręs, kaip matote, – pajuokavo Samuelis.

Galų gale jie nuėjo į artimiausią namą, keturiese susėdo virtuvėje prie stalo, vaišindamiesi *Pernaud* ir *baguette* su dešra. Kloteras Martino, kresnas, nedidelio ūgio česnakais kvepiantis vyriškis, stipriai juos apkabino skardžiai kvatodamas ir mielai sutiko atsakyti į Samuelio klausimus, vadindamas jį *mon frère*[6] ir tolydžio papildydamas taures. Kaip Samuelis įsitikino, jis nebuvo iš tų didvyrių, kurie pasirodė po karo, lyg burtų lazdele mostelėjus. Buvo girdėjęs, kad miestelio pakraštyje buvo numuštas anglų lėktuvas, kad vienas lakūnas išsigelbėjo, žinojo, kas jį slėpė ir kas jam padėjo. Jis išklausė Samuelio pasakojimą šluostydamasis akis ir šnypšdamasis į tą pačią ant kaklo parištą skarelę, kuria šluostėsi prakaituotą kaktą ir riebaluotas rankas. „Mano senelis – tikra ašarų pakalnė“, – paaiškino dukraitė.

Samuelis papasakojo, kad dalyvavo žydų pasipriešinime, pasivadinęs Žanu Valžanu, ištisus mėnesius nieko negalėjo prisiminti, nes krisdamas su lėktuvu buvo kontūzytas, bet vėliau pamažu atgavo atmintį. Galvoje šmėkščiojo migloti vaizdai – didelis namas, kambarinės ir tarnaitės juodomis prijuostėmis ir baltais kykais, bet artimųjų – nė vieno. Tikėjosi po karo, jeigu liks gyvas, važiuoti į Lenkiją ieškoti šaknų, nes lenkiškai skaičiavo, keikėsi ir sapnavo: toje šalyje kur nors turėjo būti namas, įstrigęs į atmintį.

– Turėjau laukti karo pabaigos, kad galėčiau sužinoti savo pavardę ir artimųjų likimą. 1944 metais jau buvo vilčių, kad vokiečiai pralaimės. Prisimenate, pone Martino? Padėtis Rytų fronte greitai keitėsi, nors nei anglai, nei amerikiečiai to nesitikėjo. Jie manė, kad Raudonoji armija – gaujos nedrausmingų valstiečių, išbadėjusių, menkai ginkluotų, nepajėgių atremti Hitlerio.

– Puikiai prisimenu, *mon frère*, – atsakė Martino. – Po Stalingrado mūšio subliūško mitas apie Hitlerio nenugalimumą, ir mums atgimė viltys. Reikia pripažinti, kad 1943 metais rusai pakirto vokiečių valią ir sulaužė stuburą.

---

[6] Mano broli (*pranc.*).

– Po Stalingrado mūšio jiems teko sprukti iki Berlyno, – pridūrė Samuelis.

– Paskui 1944 metų birželį Normandijoje išsilaipino sąjungininkai ir po dviejų mėnesių išvadavo Paryžių. Ak, nepamirštama diena!

– Aš pakliuvau į nelaisvę. Esesininkai ištaškė mano būrį, ir mano draugai, vos pasidavę į nelaisvę, buvo išžudyti šūviu į pakaušį. Man pavyko pabėgti, nes buvau išėjęs ieškoti maisto. Tiesą pasakius, landžiojau į sodybas tykodamas ką nors nugvelbti. Valgėme, kas pasitaiko, net šunis ir kates.

Samuelis papasakojo, kad jam tai buvę patys baisiausi karo mėnesiai. Vienišas, pasiklydęs, be jokių ryšių su Pasipriešinimu, gyvenęs tik naktimis, maitinęsis sliekais ir vogtu maistu, kol pagaliau rugsėjo pabaigoje patekęs į nelaisvę. Keturis mėnesius praleidęs sunkiųjų darbų stovyklose, iš pradžių Monovice, paskui Aušvice Birkenau, kur jau buvę išžudyta milijonas du šimtai tūkstančių vyrų, moterų ir vaikų. Sausį, prieš pat neišvengiamą rusų puolimą, naciai gavę įsakymą sunaikinti visus savo nusikaltimų įkalčius. Kalinius varę pėsčius į Vokietiją – per sniegą, be maisto, be šiltų drabužių. Atsiliekantieji, tie, kurie nepajėgę eiti, buvę sušaudomi, tačiau sprukdami nuo sparčiai artėjančių rusų esesininkai nespėję visų išžudyti, likę gyvi septyni tūkstančiai kalinių. Tarp jų buvęs ir jis.

– Nemanau, kad rusai ketino mus išvaduoti, – aiškino Samuelis. – Ukrainos fronto armija ėjo pro šalį ir atidarė stovyklos vartus. Tie, kurie dar pajėgėme, iššliaužėme. Niekas mūsų nestabdė. Niekas mums nepadėjo. Niekas mums nepasiūlė nė kriaukšlelės duonos. Visi mūsų kratėsi.

– Žinau, *mon frère*. Čia, Prancūzijoje, gėda prisipažinti, niekas nepadėjo žydams. Bet nevalia pamiršti, kad buvo baisūs laikai, visi badavome, ir tokiomis aplinkybėmis nebelieka žmoniškumo.

– Palestinos sionistai irgi nemėgo gyvų išlikusių koncentracijos stovyklų kalinių, mes buvome nenaudingos karo atliekos, – pasakė Samuelis.

Pasak jo, sionistai ieškojo jaunų, stiprių, sveikų vyrų: užsigrūdinusių karių kovai su arabais ir pasiaukojančių darbininkų tai

bevaisei žemei dirbti. Tačiau jis prisiminė anksčiau buvęs lakūnu, ir ši profesija atvėrė jam kelią į Izraelį. Jis tapo kariu, pilotu, žvalgu. 1948 metais, kuriant Izraelio valstybę, jis buvo Davido Ben Guriono asmens sargybiniu, o po metų tapo vienu pirmųjų Mosado agentų.

Brolis ir sesuo pernakvojo miestelio viešbutyje, o rytą grįžo į Paryžių ir iš ten išskrido į Varšuvą. Lenkijoje bergždžiai ieškojo tėvų pėdsakų; rado tik jų pavardes Žydų agentūros sudarytame Treblinkos aukų sąraše. Drauge aplankė Aušvicą, kur Samuelis bandė susitaikyti su praeitimi, tačiau nuklydo į košmarų pasaulį ir galutinai įsitikino, kad žmonės – patys žiauriausi planetos žvėrys.

– Vokiečiai, Alma, – ne psichopatų rasė. Tai patys paprasčiausi žmonės, tokie patys kaip mudu su tavimi, bet fanatizmas, galia ir nebaudžiamumas gali paversti žmogų žvėrimi, tokiu, kokie Aušvice buvo esesininkai, – pasakė jis seseriai.

– Ar nemanai, kad progai pasitaikius ir tu galėtum tapti žvėrimi, Samueli?

– Ne tik manau, Alma, o ir žinau. Visą gyvenimą tarnauju kariuomenėje. Kariavau. Tardžiau belaisvius, daug belaisvių. Bet, ko gero, nenorėtum, kad papasakočiau, kaip visa tai vyko.

NATANIELIS

Daugelį metų klastinga liga tykojo pakirsti Natanielį, bet niekas, net jis pats, to nepastebėjo. Pirmieji požymiai suklaidino – gydytojas nustatė gripą, tą žiemą išguldžiusį didumą San Fransisko gyventojų, – ir po dviejų savaičių jie dingo. Pasikartojo tik po kelerių metų, bet tąkart nepaprastai išsekino jėgas: kelias dienas vaikščiojo vilkdamas kojas, sukumpęs, lyg užsikrovęs maišą smėlio ant pečių. Dirbo kaip dirbęs, tiek pat valandų per dieną, bet veltui – ant stalo augo krūvos dokumentų, kurie, rodos, per naktį dauginosi užklodami visą laisvą plotą. Jis negalėjo susikaupti, pamiršdavo kruopščiai išgvildentas bylas, kurias anksčiau galėdavo spręsti užsimerkęs, neprisimindavo to, ką būdavo ką tik skaitęs. Visą gyvenimą sirgo nemiga, o pastaruoju metu liga dar labiau paūmėjo, sukarščiuodavo, išpildavo prakaitas. „Mudviem menopauzės priepuoliai“, – juokdavosi Alma, bet širdies gilumoje jai toli gražu nebuvo juokinga. Jis liovėsi sportavęs, jachta stovėjo prirakinta prieplaukoje, joje sukosi lizdus žuvėdros. Pasidarė sunku ryti, jis pradėjo liesėti, neteko apetito. Alma gamindavo jam proteininius kokteilius, bet jis išgerdavo juos tik vargais negalais, o paskui išvemdavo slapčiomis, kad nekeltų jai nerimo. Kai pradėjo opėti oda, šeimos gydytojas – reliktas, toks pat senas kaip kai kurie 1914 metais Isako Belasko pirkti baldai, – pagal ligos požymius gydė jį tai nuo mažakraujystės, tai nuo žarnyno infekcijos, tai nuo migrenos ir depresijos, kol pagaliau pasiuntė pas onkologą.

Siaubo apimta Alma suvokė, kaip myli Natanielį ir kaip jis jai reikalingas, ir puolė grumtis su liga, su likimu, su dievais ir de-

monais. Ji atsisakė beveik visko, kas trukdė atsidėti slaugymui. Nustojo piešti, atleido dirbtuvės tarnautojus ir tik kartą per mėnesį nuvažiuodavo patikrinti, kaip valomos patalpos. Milžiniškoje dirbtuvėje, kur dienos šviesa smelkėsi pro matinius langus, įsiviešpatavo tyla kaip katedroje. Darbas nutrūko staiga, ir, kaip kinematografo triukas, laikas čia sustojo, pasiruošęs bet kuriuo metu eiti toliau: ilgi stalai apdangstyti drobe, audinių ritiniai išsirikiavę kaip laibi sargybiniai, ant rėmų ištempti piešiniai, ant sienų – dažų potėpiai ir mėginiai, skardinės ir dėžutės, voleliai ir teptukai, vaiduokliškas ventiliatoriaus ūžimas, amžinai skleidžiantis aitrų dažų ir skiediklių kvapą. Baigėsi jos kelionės, daugelio metų įkvėpimo ir laisvės šaltinis. Toli nuo namų Alma išlįsdavo iš savo kiauto, atgimdavo laisva, smalsi, linkusi į nuotykius, atvira visiems dienos vėjams, be jokių planų bei būgštavimų. Toji klajūnė Alma būdavo tokia savimi pasitikinti, kad kartais pati nustebdavo atsitiktinai išvydusi save viešbučio veidrodžiuose – nesitikėdavo pamatyti save tokią, kokia buvo San Fransiske. Taip pat nebesusitikdavo su Ičimėjumi.

Juodu susidūrė atsitiktinai septyneriems metams praslinkus po Isako Belasko laidotuvių ir keturiolika metų prieš galutinai pasireiškiant Natanielio ligai, per kasmetinę Orchidėjų augintojų draugijos parodą, tūkstančių lankytojų minioje. Ičimėjus pamatė ją pirmas ir priėjęs pasisveikino. Buvo vienas. Juodu pasikalbėjo apie orchidėjas, – buvo atvežęs į parodą dviejų rūšių pavyzdžius, – o paskui nuėjo pavalgyti į artimiausią restoraną. Šnekėjosi apie šį bei tą, Alma apie savo pastarąsias keliones, naujausius piešinius ir sūnų Larį; Ičimėjus – apie gėles ir vaikus, dvejų metukų Maiką ir aštuonių mėnesių Piterį. Neužsiminė nei apie Natanielį, nei apie Delfiną. Pietūs užsitęsė daugiau nei tris valandas. Jie turėjo daug ką pasakyti vienas kitam ir kalbėjo apdairiai, saugodamiesi, vengdami užsiminti apie praeitį, tarytum eidami per lūžtantį ledą, įdėmiai stebėdami vienas kitą, stengdamiesi įminti vienas kito mintis, jausdami nė kiek neišblėsusį potraukį. Dabar ir vienas, ir kitas buvo trisdešimt septynerių; ji atrodė vyresnė, ryškesnių veido bruožų, prakauli, pasitikinti savimi, o Ičimėjus –

nė kiek nepasikeitęs, toks pat pažiūrėti ramus paauglys, kaip ir anksčiau tokio pat tylaus balso ir mandagių manierų, savo esybe persmelkiantis lig širdies gelmių. Alma matė jį tokį, koks jis buvo aštuonerių metų Si Klifo oranžerijoje, dešimties, kai padovanojo katę prieš dingdamas, koks buvo nenuilstantis meilužis tarakonų knibždančiame motelyje, vyriškis gedulo drabužiais per uošvio laidotuves – tie paveikslai, visi kaip vienas, švietė nelyginant brūkšniai, nubrėžti ant šūsnies permatomo popieriaus lakštų. Ičimėjus – amžinas, nekintantis. Jai degė kūnas iš meilės ir geismo; ji troško ištiesti rankas per stalą, paliesti jį, prisitraukti, įsikniaubti į krūtinę, įsitikinti, kad jis tebekvepia žeme ir žolėmis, prisipažinti, kad be jo gyvena kaip nakviša, kad niekas negali jo atstoti, užpildyti kraupią tuštumą, kad nieko kita nenorėtų, tik dar sykį nuoga atsidurti jo glėbyje, kad jis – vienintelis jos gyvenimo džiaugsmas. Ičimėjus palydėjo ją iki automobilio. Juodu ėjo iš lėto, sukdami ratu, kad tik atitolintų išsiskyrimo valandėlę. Pasikėlė liftu į trečią automobilių stovėjimo aikštelės aukštą, ji išsitraukė raktelius ir pasiūlė jį pavėžėti iki jo automobilio, palikto netoliese. Jis sutiko. Jie pasibučiavo intymioje automobilio prietemoje, atpažindami vienas kitą.

Vėliau ilgus metus jie saugojo savo meilę atstu nuo kasdienio gyvenimo ir mėgavosi ja stengdamiesi, kad ji neužgautų Nataniełio ir Delfinos. Kai susitikdavo, pamiršdavo viską, o kai pasisotinę ja viešbučio kambaryje atsisveikindavo, būdavo savaime suprantama, kad iki artimiausio pasimatymo gali susisiekti tik laiškais. Alma brangino tuos laiškus, nors Ičimėjus visada būdavo santūrus, kaip įprasta jo tautybės žmonėms, priešingai nei viešbutyje, kur mokėdavo švelniai įrodyti savo meilę ir gaivališkai išlieti aistrą. Jis varžydavosi rodyti jausmus, reikšdavo juos į pikniką atveždamas vaišių prabangiose lakuoto medžio dėžutėse, siųsdamas gardenijas, nes jai patiko jų kvapas (nors tokių kvepalų ji niekada nenaudodavo), su visomis ceremonijomis plikydamas arbatą, skirdamas jai eilėraščius ir piešinius. Kartais, prie keturių akių, vadindavo ją „mažyle“, bet niekada nevartodavo to kreipinio laiškuose. Almai nereikėjo teisintis ir aiškintis vyrui, nes jie gyveno nepriklausomai

vienas nuo kito, ji niekada neklausdavo Ičimėjaus, kaip jis nuslepia jųdviejų santykius nuo Delfinos, juk jie gyvena ir dirba šalia vienas kito. Žinojo, kad jis myli žmoną, kad jis – geras tėvas ir rūpinasi šeima, kad užima ypatingą padėtį japonų bendruomenėje, ten itin gerbiamas ir vadinamas mokytoju, kviečiamas pamokyti paklydėlių, spręsti ginčų, taikinti priešų. Tik su ja būdamas jis degdavo aistra, prasimanydavo erotinių žaidimų, juokdavosi, laidydavo sąmojus, dūkdavo lovoje, šėldavo nepasotinamas ir linksmas, atvangos valandėlę, juodviem pasimylėjus, kuždėdavo į ausį savo paslaptis, išsipasakodavo slapčiausias mintis.

Pirmieji laiškai atėjo po susitikimo orchidėjų parodoje, o Natanieliui susirgus – jų padažnėjo. Be galo prailgusį laiką jie atstojo slaptus pasimatymus. Alma rašė atvirai, neslėpdama širdgėlos, kaip išsiskyrimo palaužta moteris; Ičimėjaus laiškai buvo kaip ramus, skaidrus it krištolas vanduo, tačiau tarp eilučių kunkuliavo bendra aistra. Tie laiškai Almai atskleisdavo įstabų Ičimėjaus vidinį gyvenimą, jo jausmus, svajones, godas ir idealus; ji dar geriau jį pažino, dar karščiau mylėjo ir geidė skaitydama tuos laiškus, nei šėldama su juo viešbutyje. Tie laiškai tapo jai tokie būtini, kad jie nesiliovė susirašinėję net tada, kai ji neteko vyro ir liko laisva, kai jie galėjo kalbėtis telefonu, dažnai matytis ir drauge keliauti. Ičimėjus sąžiningai laikėsi duoto žodžio naikinti jos laiškus, bet Alma saugojo juos, kad galėtų skaityti kada tinkama.

1984 metų liepos 18 diena

Žinau, kad kamuojies, ir man skaudu, kad negaliu niekuo tau padėti. Net dabar, rašydamas, žinau, kaip tu kankiniesi grumdamasi su savo vyro liga. Alma, tu nieko negali padaryti, gali tik slaugyti jį, sukaupusi visas jėgas.

Tas mūsų išsiskyrimas – tikra kančia. Buvome įpratę prie savo šventųjų ketvirtadienių, pietų dviese, pasivaikščiojimų po parką, trumpų nuotykių savaitgaliais. Kodėl pasaulis man atrodo toks blankus? Garsai atsklinda iš tolių toliausių, prislopinti, bet koks valgis kaip muilas. Tiek daug mėnesių nesimatyta! Guodžiu širdį rašydamas eilėraščius, kuriuos kada nors atiduosiu tau.

O tu sakai, kad aš – ne romantikas!

Tiek daug metų ėjau dvasinio tobulėjimo keliu, ir viskas veltui – nesugebu nusikratyti aistrų. Laukiu tavo laiškų, tavo balso telefono ragelyje, įsivaizduoju tave atskubant... Kartais meilė skaudina.

Ičis

Natanielis ir Alma turėjo du miegamuosius, kadaise buvusius Lilijanos ir Isako. Durys tarp jų visada būdavo atviros, tad ilgainiui jos ir nebeužsidarydavo. Juodu vėl leido drauge nemigos naktis kaip ir pirmosiomis vedybinio gyvenimo dienomis, susėdę šalia vienas kito ant sofos arba lovoje, ji skaitydavo, viena ranka laikydama knygą, kita glostydama Natanielį, o jis ilsėdavosi užsimerkęs, šnarpšdamas. Vieną tų ilgų naktų abu susigriebė tyliai beverkiantys, baimindamiesi vienas kitą išgąsdinti. Alma pirma pastebėjo, kad vyro skruostai drėgni, paskui jis pamatė jos ašaras ir taip nustebo, jog pasikėlęs pažiūrėjo, ar tikrai neklysta. Niekada nebuvo matęs jos verkiant, net sunkiausią valandėlę.

– Tu miršti, ar ne? – sukuždėjo ji.

– Taip, Alma, bet tu neverk manęs.

– Aš ne tavęs verkiu, o savęs. Man skaudu dėl mūsų abiejų, dėl to, ką esu nuo tavęs nuslėpusi ir pamelavusi, dėl savo neištikimybės ir tavo sugaišto laiko.

– Ką čia paistai, dėl Dievo meilės? Alma, aš nekaltinu tavęs neištikimybe dėl to, kad tu myli Ičimėjų. Kartais būtina kai ką nuslėpti ar pameluoti, o kai kada – nesakyti teisybės.

– Tu žinai apie Ičimėjų? Ar seniai? – nustebo ji.

– Visada žinojau. Širdis didelė, gali mylėti daugiau nei vieną žmogų.

– Papasakok apie save, Natai. Niekada nesidomėjau tavo paslaptimis, o jų, mano galva, devynios galybės, todėl neketinau atskleisti savų.

– Mudu taip mylėjome vienas kitą, Alma! Vyrai visada turėtų vesti geriausią draugę. Aš pažįstu tave kaip niekas kitas. Įspėju tai, ko man nepasakai, bet tu manęs nepažįsti. Turi teisę žinoti, kas esu iš tikrųjų.

Ir tuomet papasakojo apie Lenį Bylą. Visą tą ilgą nemigos naktį jie skubėjo išsipasakoti suvokdami, kad jiems liko nedaug laiko.

Kiek siekė atmintis, prie savo lyties asmenų Natanielis visada jautė potraukį, sumišusį su baime ir susižavėjimu, iš pradžių prie mokslo draugų, vėliau prie kitų vyrų, ir galiausiai prie Lenio, kuris aštuonerius metus buvo jo partneris. Jis kovojo su tais jausmais, širdies polinkių ir nepermaldaujamo proto balso draskomas. Mokykloje, kai dar pats nesuvokė savo jausmų, berniukai instinktyviai jautė, kad jis kitoks, ir stengėsi jį atstumti, mušė ir tyčiojosi. Metai, praleisti tarp mušeikų, buvo baisiausi jo gyvenime. Kai baigė mokyklą, plėšomas sąžinės priekaištų ir nežabotų jaunystės aistrų, pastebėjo, kad jis – ne išimtis, kaip buvo manęs: kiekviename žingsnyje susidurdavo su vyrais, kurie, žvelgdami tiesiai į akis, arba patys piršosi, arba maldavo meilės. Pirmą kartą pasimylėjo su vienu studentu Harvardo universitete. Jis patyrė, kad homoseksualumas – tai gretutinis pasaulis, gyvuojantis šalia pripažintos tikrovės. Susipažino su įvairių visuomenės sluoksnių vyrais. Universitete – su profesoriais, intelektualais, studentais, rabinu ir futbolininku; gatvėje – su jūreiviais, darbininkais, valdininkais, politikais, verslininkais ir nusikaltėliais. Tai buvo savitas pasaulis, pasileidęs ir slaptas, visuomenės smerkiamas, nesuderinamas su moralės normomis ir įstatymais. Gėjams nebuvo vietos viešbučiuose, klubuose ir bažnyčiose, jų neaptarnaudavo baruose, jie buvo vejami iš viešosios erdvės, be pagrindo arba pagrįstai kaltinami palaidu elgesiu; jų barai ir klubai priklausė mafijai. Grįžęs į San Fransiską su advokato diplomu, Natanielis pastebėjo pirmuosius gimstančios gėjų kultūros ženklus, kurie atvirai pasireiškė tik po keliolikos metų. Kai septintajame dešimtmetyje prasidėjo visuomeniniai judėjimai, tarp jų ir kova dėl gėjų teisių, Natanielis jau buvo vedęs Almą, o jų sūnus Laris buvo dešim-

ties metų. „Vedžiau tave ne todėl, kad norėjau nuslėpti savo homoseksualumą, o iš draugystės ir meilės“, – prisipažino jis Almai tą naktį. Tai buvo šizofrenijos metai: vienas gyvenimas viešas ir garbingas, kitas – neteisėtas ir slaptas. 1976 metais jis susipažino su Leniu Bylu turkiškoje vyrų pirtyje, vietoje, idealioje atsitiktiniams santykiams, bet visiškai netinkamoje užsimegzti tokiai meilei, kuri juos siejo daug metų.

Natanielis buvo beveik penkiasdešimties, o Lenis šešeriais metais jaunesnis, žavus kaip romėnų dievo statula, stačiokas, karštakošis, paleistuvis, visiška Natanielio priešingybė. Fizinis potraukis akimirksniu paėmė viršų. Jie užsidarė kabinoje ir iki pat ryto mėgavosi palaima, grumdamiesi kaip imtynininkai ir svaigdami nuo ekstazės vienas kito glėbyje. Susitarė kitą dieną susitikti viešbutyje, kur atėjo skyrium. Lenis atsinešė marihuanos ir kokaino, bet Natanielis pasiūlė nevartoti kvaišalų: troško blaivia galva patirti malonumą. Po savaitės abu suprato, kad geismo pliūpsnis įžiebė negęstančią meilę, ir besąlygiškai pasidavė neįveikiamam potroškiui mėgautis jos pilnatve. Išsinuomojo studiją miesto centre, nusipirko reikalingiausių baldų ir kokybiškiausią garso aparatūrą ir susitarė, kad niekas kitas ten nekels kojos. Natanielis baigė savo paieškas, pradėtas prieš trisdešimt penkerius metus, tačiau apskritai jo gyvensena nė kiek nepasikeitė: jis laikėsi įprasto turtuolių gyvenimo būdo, niekas neįtarė, kas atsitiko, ir nepastebėjo, kad jis nepalyginamai mažiau laiko praleidžia advokatų kontoroje ir kur kas rečiau sportuoja. Lenį, savo ruožtu, stipriai paveikė draugystė su Natanieliu. Pirmą kartą atsisakė audringo gyvenimo, liguisto bruzdesio ir beprotiško siautulio ir leidosi į apmąstymus, mėgaudamasis ligi tol nežinoma palaima. Likęs vienas, galvodavo apie Natanielį. Nustojo lankytis turkiškoje pirtyje ir gėjų klubuose, buvusiems draugams retai pasisekdavo nuvilioti jį į savo pobūvius. Nereikėjo nė megzti naujų pažinčių, visą pasaulį atstojo Natanielis, jo gyvenimo saulė. Tenkinosi puritono būtimi, radęs ramybę tos meilės prieglobstyje. Pamėgo Natanielio vertinamą muziką, jo valgius ir vynus, ėmė vilkėti kaip ir jis kašmyriniais megztiniais, kupranugario vil-

nos paltu, skusdamasis naudojo tuos pačius losjonus. Natanielis įsivedė kontoroje asmeninę telefono liniją vien pokalbiams su Leniu; juodu plaukiodavo burlaiviu, keliaudavo, susitikdavo tolimuose miestuose, kur niekas jų nepažinojo.

Iš pradžių nesuvokiama Natanielio liga netemdė jų santykių; požymiai buvo neaiškūs, tai pasirodydavo, tai vėl išnykdavo be jokios priežasties. Vėliau, kai Natanielis visiškai sudžiūvo, pasidarė kaip šmėkla, teko susitaikyti su padėtimi, šauktis pagalbos ir atsisveikinti su pramogomis. Viskas aplink nublanko, atrodė menka, jis nustojo džiaugtis gyvenimu, pasinėrė į praeities prisiminimus kaip senolis, apgailestaudamas, kad daug ką padarė ne taip, kaip dera, ir daug ko apskritai nespėjo padaryti. Suprato, kad gyventi liko nedaug, ir jį apėmė baimė. Lenis neleido jam pulti į neviltį, nutaisęs linksmą veidą ramino visa savo meilės galia, kuri tomis išbandymų dienomis kasdien vis labiau stiprėjo. Juodu susitikdavo savo butuke stengdamiesi paguosti vienas kitą. Natanielis nebeturėjo nei jėgų, nei noro mylėtis, o Lenis to nė nepageidavo, tenkindamasis artumo valandėlėmis, slaugydavo, kai draugą krėsdavo šaltis, šaukšteliu kaip mažą vaiką maitindavo jogurtu, atsigulęs šalia klausydavosi muzikos, balzamais tepdavo jam išbertą kūną, vesdavo į tualetą. Galiausiai, kai Natanielis nebepajėgė išeiti iš namų, Alma ėmėsi slaugytojos pareigų su tokiu pat atidžiu švelnumu kaip Lenis, bet ji buvo tik draugė ir žmona, o Lenis – didžioji meilė. Bent jau taip suprato Alma tą naktį, kai juodu atskleidė vienas kitam savo paslaptis.

Paryčiais, kai Natanielis pagaliau užsnūdo, telefonų knygoje Alma rado Lenio Bylo numerį ir paskambino melsdama kuo skubiau ateiti į pagalbą. Pasak jos, drauge būsią lengviau ištverti tą skausmingą agoniją. Lenis atskubėjo greičiau nei per pusvalandį. Alma, vis dar su pižama ir chalatu, atidarė duris. Jis išvydo nemigos naktų, nuovargio ir sielvarto nukamuotą moterį, o ji – išvaizdų jauną vyriškį dar drėgnais po dušo plaukais, iš skausmo paraudusiomis kaip reta mėlynomis akimis.

– Aš esu Lenis, Lenis Bylas, ponia, – suvebleno jis susijaudinęs.

– Vadink mane Alma. Nuo šiol čia tavo namai, Leni, – atsakė ji.

Jis atkišo ranką, bet tą akimirką juodu puolė vienas kitam į glėbį.

Baigęs darbą dantų klinikoje, Lenis kasdien ateidavo į Si Klifą. Lariui ir Dorisei, tarnams, atsilankantiems draugams ir pažįstamiems jie sakydavo, kad Lenis slaugo ligonį. Niekas per daug nesidomėdavo. Alma pakvietė stalių, šis pataisė miegamojo duris, ir vyrai likdavo vieni du. Jai atlėgdavo širdis, kai jos vyrui nušvisdavo akys pamačius Lenį. Vakarėjant jie trise gerdavo arbatą su angliškais sausainiais, o kartais, kai Natanielis geriau jausdavosi, žaisdavo kortomis. Tuomet ir buvo nustatyta diagnozė, visų baisiausia: AIDS. Liga buvo įvardyta vos prieš kelerius metus, tačiau visiems buvo aišku, kad tai – mirties nuosprendis: vieni mirdavo anksčiau, kiti – vėliau, tai buvo tik laiko klausimas. Alma nenorėjo gilintis, kodėl apsikrėtė Natanielis, o ne Lenis, bet, jeigu ir būtų išdrįsusi to klausti, niekas nebūtų galėjęs tvirtai atsakyti. Atvejų daugėjo taip greitai, kad buvo baiminamasi pasaulinės epidemijos ir Dievo bausmės už homoseksualumo nuodėmę. AIDS buvo tariama pakuždomis, jos buvo gėdijamasi šeimoje ir bendruomenėje, nes ji reiškė neatleistiną lytinį iškrypimą. Viešai buvo kalbama, kad Natanielis serga vėžiu. Tradicinis mokslas nieko negalėjo pasiūlyti, tad Natanielis išvyko į Meksiką ieškoti paslaptingų vaistų, kurie irgi nepadėjo, o Alma teiravosi apie alternatyvius gydymo metodus, pradedant kinų akupunktūra, vaistažolėmis ir tepalais ir baigiant stebuklingojo purvo voniomis Kalistogoje. Tik dabar įvertino beviltiškas Lilijanos pastangas gydant Isaką ir apgailestavo išmetusi į šiukšlyną barono Samedi statulėlę.

Po devynių mėnesių Natanielis be galo sulyso, orą tik vargais negalais įkvėpdavo pro užsikimšusius plaučių labirintus, jį nežmoniškai troškino, ant kūno vėrėsi atviros žaizdos, jis beveik visiškai neteko žado ir be perstojo kliedėjo. Vieną mieguistą sekmadienį, kai jie buvo vienui vieni namuose, Alma ir Lenis, susiėmę už rankų, prieblandos gaubiamame kambaryje paprašė Natanielį liautis kovojus ir ramiai iškeliauti anapus. Jie negalėjo ištverti tos kančios. Stebuklingą proto praskaidrėjimo akimirką Natanielis, ap-

dujęs nuo skausmo, pakrutino lūpas ir be garso ištarė vieną žodį: ačiū. Juodu suprato tai kaip įsakymą. Lenis pabučiavo jį į lūpas, o paskui į lašelinės žarnelę sušvirkštė didelę dozę morfijaus. Atsiklaupusi kitapus lovos, Alma švelniai kalbėjo vyrui, kaip karštai jį myli juodu su Leniu ir kiek daug jis davė jiems ir kitiems, ir kad jie niekada jo nepamirš, ir kad niekas negalės jų išskirti...

Vieversių namuose gurkšnodami mangų arbatą ir prisimindami praeitį, Alma ir Lenis svarstė, kodėl ištisus trisdešimt metų jie nė karto nebandė susisiekti. Užmerkęs akis Natanieliui, padėjęs Almai paruošti kūną, kad kuo gražiau atrodytų Lariui ir Dorisei, ir sunaikinęs visus nusikaltimo pėdsakus, Lenis atsisveikino su Alma ir išėjo. Juodu praleido kelis mėnesius drauge kentėdami ir puoselėdami abejotinas viltis, bet niekada nematė vienas kito dienos šviesoje, tik tame miegamajame, atsiduodančiame mentoliu ir mirtimi dar Natanieliui gyvam esant. Drauge leido nemigos naktis, slopino nerimą siurbčiodami skiestą viskį arba rūkydami marihuaną, pasakojosi savo gyvenimą, dėstė savo lūkesčius ir paslaptis ir ilgainiui gerai pažino vienas kitą. Užsitęsus agonijai, akis į akį susidūrus su mirtimi, teko atsisakyti bet kokių kaukių ir likti savimi, lyg nuogiems. Gal dėl to, o gal ir ne, galiausiai juodu pamilo vienas kitą skaidria, beviltiška meile, kuriai nebuvo lemta įsikūnyti, nes ji nebūtų ištvėrusi nepermaldaujamai pilkos kasdienybės.

– Mūsų draugystė buvo ypatinga, – kartą pasakė Alma.

– Natanielis be galo džiaugėsi, kad mudu esame drauge prie jo lovos, ir kartą paprašė, kad, jam mirus, tave vesčiau. Nenorėjo, kad liktum be globos.

– Genialu! Kodėl nepasipiršai, Leni? Būtume graži pora. Būtume puikūs kompanionai ir saugotume vienas kito užnugarį, kaip darėme mudu su Natanieliu.

– Aš esu gėjus, Alma.

– Ir Natanielis buvo gėjus. Gyventume platoniškoje santuokoje, be vedybinės lovos: tu turėtum savo meilužių, o aš – Ičimėjų. Labai patogu, juo labiau kad negalėtume viešai girtis savo meilės nuotykiais.

– Dar ne vėlu. Ar norėtum tekėti už manęs, Alma Belasko?

– Argi nesakei, kad greitai mirsi? Nenoriu antrąsyk tapti našle.

Juodu pratrūko nuoširdžiai juoktis ir, gardžiai prisikvatoję, nuėjo į valgyklą pažiūrėti, ar valgiaraštyje esama ko nors skanaus. Lenis atkišo Almai ranką, ir jie nuėjo koridoriumi stiklinėmis sienomis į pagrindinį pastatą, buvusius šokolado magnato rūmus, jausdamiesi pasenę, bet patenkinti, ir svarstydami, kodėl žmonės tiek daug kalba apie liūdesį ir negalias, o ne apie laimę. „Ką daryti su ta laime, kuri be niekur nieko nukrito mums į rankas, kurios nebūtina nė puoselėti?“ – paklausė Alma. Jie neryžtingai tipeno trumpais žingsniukais, laikydamiesi vienas kito, šiurpdami nuo vėlyvo rudens vėsos, apduję nuo prisiminimų griūties, prisimindami savo meilę, džiaugdamiesi ta abipuse laime. Alma parodė Leniui į parke neaiškiai šmėkštelėjusį rausvą vualį, tačiau tirštėjo sutemos ir turbūt mirties pranašė buvo ne Emilė, o kiti vaiduokliai, kurių netrūko Vieversių namuose.

MEILUŽIS JAPONAS

Penktadienį, eidama į darbą, Irina Bazili užsuko aplankyti Almos. Almai jau nereikėjo padėti apsirengti, bet vis dėlto ji padėkojo, kad ši atėjo drauge išgerti pirmo puodelio arbatos. „Tekėk už mano sūnėno, Irina, padarysi paslaugą Belaskų giminei“, – kaip paprastai paprašė ji. Irina būtų mielai paaiškinusi, kad dar nespėjo įveikti praeities baisybių, bet negalėjo apie tai nė užsiminti – būtų mirusi iš gėdos. Kaip ji galėtų prisipažinti Seto močiutei, kad atminties pabaisos, sulindusios į savo irštvas, iškart pakelia slibinų galvas, kai tik ji ketina pasimylėti su jos sūnėnu? Setas matė, kad ji dar nepasiruošusi kalbėti, ir liovėsi raginęs drauge nueiti pas psichologą: kol kas užteko ir to, kad jis – jos patikėtinis. Galėjo palaukti. Irina buvo pasiūliusi stipriai veikiančią priemonę: drauge peržiūrėti patėvio darytus filmus, kurie, pasklidę po pasaulį, iki paskutinės dienos gadinsią jai gyvenimą, bet Setas baiminosi, kad, paleistos į laisvę, tos pabaisos taps nesutramdomos. Gydytis, jo manymu, reikėjo pamažu, su meile ir gera nuotaika, panašiai kaip mokomasi šokti: du žingsniai pirmyn ir vienas atgal. Jie jau miegojo vienoje lovoje ir kartais pabusdavo apsikabinę.

Tą rytą Irina nerado Almos bute, nerado nei lagaminėlio, su kuriuo išvykdavo į slaptus žygius, nei šilkinių naktinių marškinių. Taip pat pirmą kartą buvo dingęs Ičimėjaus portretas. Pastebėjusi, kad stovėjimo aikštelėje nebėra jos automobilio, nusiramino: Alma vėl tvirtai stovinti ant kojų, be to, ir Ičimėjus jos laukiąs. Ji važiuosianti ne viena.

Šeštadienį Vieversių namuose dirbti jai nereikėjo, tad ji snūduriavo iki devintos – prabanga, kurią galėjo sau leisti savaitga-

liais, kai persikėlė pas Setą ir nustojo maudyti šunis. Setas pažadino ją atnešęs didelį puodelį kavos su pienu ir atsisėdo šalia aptarti, ką darysią visą dieną. Buvo ką tik grįžęs iš sporto salės, išsimaudęs po dušu, dar drėgnais plaukais, pilnas energijos, nė nenumanydamas, kad tą dieną jiedu su Irina nieko kartu neveiks, kad tai būsianti atsisveikinimo diena. Tuo metu sučirškė telefonas: skambino Laris Belaskas, norėdamas pranešti sūnui, kad močiutės automobilis paslydo kaimo kelyje ir nulėkė nuo penkiolikos metrų aukščio skardžio.

– Dabar ji Marino pagrindinėje ligoninėje, intensyviosios terapijos skyriuje, – pridūrė.

– Ar gresia pavojus gyvybei? – išsigando Setas.

– Taip. Automobilis sudužo į šipulius. Protas neneša, ko ten važiavo mama.

– Ar ji buvo viena, tėte?

– Taip.

Kai jie atskubėjo į ligoninę, Alma buvo sąmoninga ir aiškaus proto, nors jai sulašinta tiek vaistų, kad, pasak gydytojo, ir dramblys būtų išvirtęs iš koto. Ji patyrė katastrofišką smūgį, niekas negalėjo jos apsaugoti. Važiuodama didesniu automobiliu, tikriausiai būtų mažiau nukentėjusi, bet mažytis žalias smartas subyrėjo į šipulius, ir Alma, prisisegusi saugos diržu, su sėdyne trenkėsi į žemę. Sielvarto palaužtai Belaskų šeimai besėdint laukiamajame, Laris paaiškino Setui, kad likusi vienintelė išeitis – atverti Almai krūtinę ir pilvą, grąžinti į vietą pasislinkusius vidaus organus ir taip palaikyti keletą dienų, kol praeis uždegimas, o tada operuoti. Sustatyti lūžusius kaulus. Net jaunesnio žmogaus gyvybei grėstų pavojus, o Almai, einančiai devintą dešimtį, – juo labiau: chirurgas, apžiūrėjęs ją ligoninėje, nesiryžo imtis tokios atsakomybės. Ketrinė Houp, beregint atskubėjusi su Leniu Bylu, pareiškė, kad tokia operacija būtų žiauri ir beprasmiška: jos nuomone, reikia duoti jai ramybę ir laukti pabaigos, kuri ateisianti gana greitai. Palikusi artimuosius, drauge su Kete aptariančius mintį perkelti ligonę į San Fransiską, kur esą daugiau galimybių, Irina slapta įsmuko į Almos palatą.

– Ar skauda? – paklausė. – Gal pakviesti Ičimėjų?

Alma gulėjo prijungta prie deguonies aparato, bet galėjo kvėpuoti ir be jo. Ženklu paprašė prieiti. Stengdamasi negalvoti apie sutvarstytą kūną po paklode, Irina visą dėmesį sutelkė į veidą, nesužalotą ir iš pažiūros gražesnį nei paprastai.

– Kirstenė, – suvapėjo Alma.

– Ar pakviesti Kirstenę? – nustebo Irina.

– Ir pasakyk jiems, kad manęs neliestų, – aiškiu balsu pasakė Alma ir nuvargusi užsimerkė.

Setas paskambino Kirstenės broliui, ir tą pačią popietę šis atvežė seserį į ligoninę. Ji atsisėdo į vienintelę kėdę palatoje ir ėmė kantriai laukti nurodymų, kaip laukdavo dirbtuvėje prieš pereidama dirbti į Ketrinės Houp kliniką. Vienu tarpu, kai lange jau geso paskutiniai saulės spinduliai, Alma atsipeikėjo iš narkotikų letargo. Peržvelgė aplink stovinčius žmones, bandydama juos atpažinti: artimuosius, Iriną, Lenį, Ketę – ir tarytum pagyvėjo, kai jos žvilgsnis stabtelėjo prie Kirstenės. Ši atsistojo ir priėjo prie lovos, paėmė jai už rankos, neprijungtos prie lašelinės, ir apibėrė ją bučiniais nuo riešo iki alkūnės, baugščiai klausinėdama, ar ji serga, ar geriau jaučiasi, ir kartodama, kad labai ją myli. Laris bandė nuvesti ją į šalį, bet Alma ženklu paprašė palikti jas vienas.

Pirmą ir antrą naktį palatoje paeiliui budėjo Laris, Dorisė ir Setas, bet trečiąją, pamačiusi, kad artimieji visai išsekę, Irina pasisiūlė pabudėti prie Almos, kuri po Kirstenės apsilankymo nepratarė nė žodžio, tik snūduriavo lekuodama kaip nusilakstęs šuo, pamažu atsisveikindama su gyvybe. Nelengva gyventi, bet ir mirti nelengva, pagalvojo Irina. Gydytojas patikino, kad ligonei duota skausmą malšinančių vaistų, ir jai neskauda.

Naktį visame aukšte stojo tyla. Palatoje viešpatavo prieblanda ir ramybė, tačiau koridoriuose degė ryški šviesa, o slaugytojų poste mirgėjo melsvi kompiuterių ekranų atšvaitai. Buvo girdėti nebent oro kondicionierių ūžesys, slogus ligonės švokštimas, o retkarčiais – tylūs žingsniai kitapus durų. Kad būtų patogiau budėti, Irina buvo gavusi antklodę ir priegalvį, bet palatoje buvo tvanku, o miegoti kėdėje – neįmanoma. Atsisėdusi ant grindų,

ji atsirėmė į sieną mąstydama apie Almą: prieš tris dienas gyva ir sveika išlėkė susitikti su meilužiu, o štai dabar guli mirties patale. Akimirką prabudusi ir prieš pasinerdama į kvaišalų letargą, Alma paprašė, kad Irina padažytų jai lūpas, nes Ičimėjus ateisiąs jos aplankyti. Irinai skaudžiai suspaudė širdį, užtvindė meilė tai nuostabiai senutei, ji pasijuto esanti tos moters dukraitė, duktė, sesuo, draugė, ir ašaros pasruvo skruostais, papsėdamos ant kaklo ir palaidinukės. Ji troško, kad Alma pagaliau iškeliautų į aną pasaulį, kad baigtųsi jos kančios, ir drauge troško, kad ji niekada nemirtų, kad įvyktų stebuklas ir atsistatytų į vietą jos vidaus organai ir sugytų kaulai, kad ji prisikeltų ir jiedvi galėtų grįžti į Vieversių namus ir gyventi kaip gyvenusios. Ji skirtų Almai daugiau laiko. Ilgiau su ja būtų, išpeštų daugiau paslapčių iš atminties gelmių, atneštų jai kitą katę, tokią pat kaip Neka, ir pasistengtų, kad kas savaitę ji gautų šviežių gardenijų, bet nesužinotų, kas jas siunčia. Irinos guosti atskubėjo būrys vėlių: pajuodę kaip žemė seneliai, Žakas Devinas su topazo skarabėjumi, senoliai, mirę per pastaruosius trejus metus, kol ji dirbo Vieversių namuose, murkianti Neka, užrietusi uodegą, net jos motina Radmila, kuriai ji buvo atleidusi, nematyta nei girdėta daugelį metų. Ji troško, kad šiuo metu šalia būtų Setas – papasakotų jam apie visus tuos jam nepažįstamus žmones ir atsigautų įsikibusi į jo ranką. Susigūžusi savo kampelyje, ji užsnūdo, palaužta sielvarto ir ilgesio. Negirdėjo, kaip tolydžio ateina slaugytoja patikrinti Almos būklės, pažiūrėti lašelinės ir į veną įsmeigtos adatos, pamatuoti temperatūros ir kraujospūdžio, suleisti vaistų nuo skausmo.

Naktovidžiu, mįslingą valandą, kai laikas įsitempia kaip styga ir atsiskleidžia šio pasaulio uždanga, ir paprastai grįžta pasižmonėti vėlės, pagaliau atėjo Almos ilgai lauktas lankytojas. Atėjo tyliai, įsispyręs į batelius guminiais puspadžiais, taip tyliai, kad Irina nebūtų pabudusi, jeigu Alma nebūtų dusliai sudejavusi, jį išvydusi. Iči! Jis stovėjo prie lovos, palinkęs prie ligonės, tačiau, vos pamačiusi jį iš šono, Irina būtų jį pažinusi bet kur ir bet kada, nes taip pat jo laukė. Jis buvo toks, kokį jį įsivaizdavo, žiūrėdama į jo portretą sidabriniais rėmais: vidutinio ūgio, plačiapetį, šiurkš-

čiais žilais plaukais, taurių, ramių veido bruožų, žalsvo atspalvio odos, mirgant kompiuterio ekranui. Ičimėjus! Jai pasivaideno, kad Alma atsimerkė ir pakartojo jo vardą, bet nebuvo tuo tikra ir suvokė, kad atsisveikinti jie turi vieni du. Tyliai atsikėlė, kad jų neišgąsdintų, ir, išsėlinusi iš palatos, uždarė duris. Palaukė koridoriuje, pavaikščiojo šen bei ten mankštindama kojas, iš fontanėlio, įrengto prie lifto, išgėrė dvi stiklines vandens, paskui grįžo ir kaip sargybinis atsistojo prie Almos palatos durų.

Paryčiais, ketvirtą valandą, pasikeitė pamaina, atėjo budinti slaugytoja, augalota, šviežia duona kvepianti juodaodė ir susidūrė su Irina, užstojusia duris. „Netrukdykim, tegu juodu dar pabūna vieni", – paprašė ji ir paskubomis pridūrė, kad Almos meilužis atėjęs išlydėti savo mylimosios į paskutinę kelionę. Nevalia jiems trukdyti. „Bet šiuo metu nebūna lankytojų", – nustebo slaugytoja ir, nustūmusi Iriną į šalį, atidarė duris. Ičimėjus buvo jau išėjęs, ir palata dvelkė tuštuma.

Alma išėjo drauge su juo.

Alma buvo pašarvota Si Klife, kur praleido beveik visą gyvenimą. Paprastas pušinis karstas stovėjo pobūvių salėje, aštuoniolika žvakių degė dviejose gryno sidabro menorose, kurias šeima naudodavo per tradicines šventes. Nors ir nesilaikydami žydų tikėjimo, Belaskai surengė laidotuves pagal rabino nurodymus. Alma ne kartą buvo sakiusi, kad norėtų iš lovos iškeliauti tiesiai į kapus be jokių apeigų sinagogoje. Dvi dievobaimingos moterys, *Hevra kadishah* organizacijos narės, numazgojo velionę ir suvyniojo į balto lino drobulę be kišenių, simbolizuojančią pomirtinę lygybę ir atsižadėjimą visų žemiškųjų gėrybių. Irina kaip šešėlis per budynes vaikščiojo paskui Setą, kuris, tiesiog apdujęs iš sielvarto, negalėjo patikėti taip nelauktai jį palikus nemirtingajai močiutei. Vienas kuris artimųjų be perstojo budėjo prie Almos karsto, kad siela spėtų išeiti iš kūno ir atsisveikinti. Gėlių nebuvo, nes manyta, kad laikyti jas prie pašarvoto kūno – lengvabūdiška, bet Irina lydėjo į kapines su gardenija rankose, ten rabinas perskaitė trumpą maldą: *Baruch Dayan Emet,* Palaimintas Tikrasis Teisėjas.

Alma atgulė šalia Natanielio Belasko, o kai artimieji užbėrė ant karsto po saują žemių, Irina priėjusi padėjo gėlę savo draugei. Tą vakarą prasidėjo *šiva,* septynių dienų gedulas tarp keturių sienų. Laris ir Dorisė netikėtai paprašė Iriną pabūti su jais ir paguosti Setą. Kaip ir visi šeimos nariai, Irina prisisegė prie krūtinės atplėštą audinio skiautelę, gedulo simbolį.

Per septynias dienas priėmę gausybę svečių, kiekvieną popietę ateinančių pareikšti užuojautos, Belaskai pagaliau pradėjo įprastą gyvenimą, ir kiekvienas grįžo prie savo darbo. Po laidotuvių praslinkus mėnesiui, artimieji uždegė žvakę Almai paminėti, po metų turėjo įvykti paprasta ceremonija, o jos metu – prie antkapio pritvirtinta lentelė su jos vardu. Tuo metu diduma jos pažįstamų jau retai ją prisimindavo. Alma gyveno savo šilko piešiniuose, neblėstančioje vaikaičio Seto atmintyje, Irinos Bazili ir Kirstenės širdyse, nors pastaroji taip ir nesuprato, kur ji pradingo. Per *šivą* Irina ir Setas nekantriai laukė Ičimėjaus Fukudos, bet prabėgo septynios dienos, o jis nepasirodė.

Praslinkus privalomo gedulo savaitei, Irina pirmiausia nuėjo į Vieversių namus pasiimti Almos daiktų. Hansas Voigtas buvo davęs kelias dienas atostogų, bet netrukus ji turėjo grįžti į darbą. Bute viskas buvo taip, kaip paliko Alma, nes Lupita Farijas nutarė jo nevalyti, kol artimieji iškraustys velionės daiktus. Keli baldai, nupirkti ne tiek grožio, kiek naudos sumetimais, turėjo iškeliauti į Radinių parduotuvę, išskyrus gelsvą krėslą, kuriame paskutinius savo gyvenimo metus praleido katė. Irina nutarė atiduoti jį Ketei, kuri seniai galando į jį dantį. Ji sudėjo į lagaminus drabužius – plačias kelnes, linines tunikas, ilgas vikunijų vilnų liemenes, šilkines skaras, – svarstydama, kas galėtų juos paveldėti, ir trokšdama būti tokia aukšta ir stipri kaip Alma, kad galėtų vilkėti jos drabužiais, dažytis lūpas raudonu pieštuku, kvėpintis vyrišku bergamočių ir apelsinų odekolonu. Visa kita sukrovė į dėžes, kurias vėliau turėjo išvežti Belaskų vairuotojas. Ten buvo albumai, kuriuose atsispindėjo Almos gyvenimas, dokumentai, kelios knygos, gūdus Topazo paveikslas ir dar šis bei tas. Irina suprato, kad Alma buvo rimtai pasiruošusi paskutinei kelionei: nusikračiusi visko, kas

nereikalinga, ir išsaugojusi tik tai, kas būtina; susitvarkiusi visą savo turtą ir prisiminimus. Per *šivos* savaitę Irina spėjo apraudoti Almą, tačiau, kraustydama jos butą Vieversių namuose, dar sykį su ja atsisveikino, lyg antrąkart laidodama. Sielvarto palaužta, atsisėdo tarp lagaminų ir dėžių ir atidarė Almos rankinę, kurią ji visada pasiimdavo vykdama į savo slaptas keliones – policija rado ją sudužusiame smarto automobilyje, o Irina parsinešė iš ligoninės. Ten buvo jos šilkiniai naktiniai marškiniai, losjonas, kremai, dvi pamainos apatinių ir Ičimėjaus portretas sidabriniais rėmais. Stiklas suskilęs. Ji atsargiai nuėmė šukes ir ištraukė nuotrauką, taip atsisveikindama ir su paslaptinguoju meilužiu. Ir tuomet jai ant kelių nukrito laiškas, kurį Alma laikė užkišusi už nuotraukos.

Tuo metu kažkas stumtelėjo praviras duris ir nedrąsiai įkišo galvą. Tai buvo Kirstenė. Irina pašoko, ir moteriškė kaip paprastai džiugiai ją apkabino.

– Kur Alma? – paklausė.

– Danguje, – tik tiek sugebėjo atsakyti Irina.

– Kada sugrįš?

– Ji niekada nebegrįš, Kirstene.

– Niekada?

– Niekada.

Liūdesio ir nerimo šešėlis šmėkštelėjo skaisčiu Kirstenės veidu. Ji nusiėmė akinius, nusivalė palaidinukės kraštu, vėl užsidėjo ir prisikišo prie Irinos, kad galėtų geriau ją matyti.

– Ar tikrai nebegrįš?

– Tikrai. Betgi čia, Kirstene, tu turi daug draugų, visi mes tave labai mylime.

Moteriškė ženklu paprašė palaukti ir krypuodama nužirgliojo savo plokščiapadėmis kojomis į šokolado magnato namus, kur buvo klinika. Grįžo po penkiolikos minučių su kuprine ant pečių uždususi – jos didelė širdis nepajėgė pakelti tokio fizinio krūvio. Uždarė duris, užstūmė skląstį, aklinai užtraukė užuolaidas ir, prispaudusi pirštą prie lūpų, įsakė Irinai tylėti. Galiausiai padėjo kuprinę ir, susinėrusi rankas ant nugaros, nusišypsojo kaip sąmokslininkė, supdamasi ant kulnų. „Čia tau“, – pasakė.

Atidariusi kuprinę, Irina pamatė kelis gumelėmis suveržtus paketus ir iškart suprato, kad tai laiškai, kurių taip stropiai ieškojo juodu su Setu, Ičimėjaus laiškai Almai. Jie nepradingo banko seife, kaip jie būgštavo, o saugiai gulėjo Kirstenės kuprinėje. Irina suprato, kad Alma, nujausdama artėjant mirtį, patikėjo laiškus Kirstenei ir nurodė, kam juos turi atiduoti. Kodėl jai? Kodėl ne sūnui, ne sūnėnui, o jai? Jos galva, tai buvo pomirtinė Almos žinutė, savotiškas būdas įrodyti, kaip ją myli, kaip ja pasitiki. Jai pasirodė, kad krūtinėje lyg kažkas skilo nelyginant keraminė vaza, o širdis, sklidina dėkingumo, krustelėjo, suvirpėjo tarytum skaidri aktinija jūros gelmėje. Išvydusi tokį draugystės įrodymą, ji suprato esanti mylima kaip nekaltybės laikais; praeities pabaisos dingo kaip sapnas, o patėvio filmai, turėję jai tokią siaubingą galią, tapo tuo, kas buvo iš tikrųjų: maita, masinančia bedvasius ir bevardžius niekšus, jau netekusius galios.

– Dieve mano, Kirstene! Tik įsivaizduok, pusę gyvenimo nugyvenau bijodama tuščio burbulo!

– Tau, – pakartojo Kirstenė, rodydama į laiškus, iš kuprinės išverstus ant grindų.

Tą popietę, kai Setas grįžo į savo butą, Irina puolė jam ant kaklo ir pabučiavo netverdama džiaugsmu, nelabai tinkamu tomis gedulo dienomis.

– Turiu tau staigmeną, Setai, – pareiškė.

– Ir aš tau. Bet iš pradžių sakyk tu.

Irina nekantraudama nuvedė jį į virtuvę prie didelio granitinio stalo, ant kurio gulėjo supakuoti laiškai.

– Štai Almos laiškai. Laukiau tavęs, nenorėjau pati viena be tavęs skaityti.

Paketai buvo sunumeruoti – nuo vieno iki dvylikos. Kiekviename – po dešimt laiškų, išskyrus pirmą, kuriame buvo šeši laiškai ir keletas piešinių. Juodu atsisėdo ant sofos ir peržiūrėjo savininkės nustatyta seka. Viso labo buvo šimtas keturiolika laiškų, trumpesnių ir ilgesnių, išsamesnių ir paviršutiniškų, pasirašytų tiesiog „Ičis“. Pirmo paketo laiškai buvo rašyti pieštuku są-

siuvinio lape vaikiška rašysena, siųsti iš Tanforano ir Topazo ir cenzorių taip subraukyti, kad atrodė beprasmiai. Piešiniuose jau buvo numanu griežtas stilius ir tvirta ranka – braižas, būdingas paveikslui, kurį Alma buvo atsinešusi į Vieversių namus. Visiems laiškams perskaityti būtų prireikę kelių dienų, tačiau, greitosiomis peržiūrėję kitus paketus, pamatė, kad pradėta rašyti 1969-aisiais. Jie susirašinėjo keturiasdešimt metų, tai rečiau, tai dažniau, bet visada ta pačia tema: tai buvo meilės laiškai.

– Radau dar vieną laišką, rašytą 2010 metais, užkištą už Ičimėjaus portreto. Bet visi tie laiškai labai seni, siųsti į Belaskų namus Si Klife. O kur pastarųjų trejų metų laiškai, kuriuos ji gaudavo Vieversių namuose?

– Manau, Irina, kad tai tie patys.

– Nesuprantu.

– Močiutė visą gyvenimą saugojo laiškus, kuriuos Ičimėjus siuntė į Si Klifą, nes ten gyveno. Vėliau, kai persikėlė į Vieversių namus, vieną po kito ėmė siųsti tuos laiškus sau, sudėjusi į geltonus vokus – mudu juos esame matę. Ji gaudavo juos, skaitydavo ir brangindavo, lyg jie būtų buvę naujai gauti.

– Kodėl ji taip darė, Setai? Alma buvo sveiko proto. Niekada nebuvau pastebėjusi, kad ji sirgtų senatviniu marazmu.

– Tai ir yra keisčiausia, Irina. Ji taip elgėsi blaiviu protu, sąmoningai: troško visą gyvenimą išsaugoti gyvą savo didžiosios meilės iliuziją. Ta senutė, iš pažiūros geležinės valios, širdies gilumoje buvo nepataisoma romantikė. Neabejoju, kad ji kas savaitę siuntė sau tas gardenijas, o slapta sprukdavo ne pas meilužį – važiuodavo viena į Point Rejeso namelį prisiminti ankstesnių pasimatymų, atgaivinti svajonių, nes jau negalėjo susitikti su Ičimėjumi.

– Kodėl? Juk ji važiavo su juo susitikti, kai atsitiko nelaimė. Ičimėjus buvo atėjęs į ligoninę su ja atsisveikinti, pabučiavo ją, Setai, jie mylėjo vienas kitą, garbės žodis.

– Tu jo nematei, Irina. Stebėjausi, kad tas žmogus nepasirodė sužinojęs apie mano močiutės mirtį, nes apie tai rašė laikraščiai. Jeigu jis iš tikrųjų ją mylėjo taip, kaip mes įsivaizduojame, turėjo ateiti į laidotuves arba pareikšti užuojautą per *šivą*. Šiandien

ketinau su juo susitikti, susipažinti, išsiaiškinti kai kurias abejones apie močiutę. Labai paprasta: reikėjo tik nuvažiuoti į Fukudų oranžeriją.

– Ar ji tebėra?

– Taip. Ten tvarkosi Piteris Fukuda, Ičimėjaus sūnus. Kai pasisakiau pavardę, labai maloniai mane pasitiko, nes buvo girdėjęs apie Belaskų giminę, ir paskambino savo motinai Delfinai. Ponia Delfina labai mandagi ir graži, azijietiškų veido bruožų, bet atrodo nė kiek nepasenusi.

– Tai Ičimėjaus žmona. Alma kartą mums pasakojo, kad buvo susitikusi su ja per prosenelio laidotuves.

– Ji ne Ičimėjaus žmona, Irina, o našlė. Prieš trejus metus Ičimėjus mirė nuo infarkto.

– Negali būti, Setai! – sušuko Irina.

– Mirė maždaug tuo metu, kai močiutė persikėlė į Vieversių namus. Galbūt abu dalykai susiję. Man rodos, laiškas, rašytas 2010 metais, paskutinis, kurį gavo Alma, buvo jo atsisveikinimas.

– Betgi aš mačiau Ičimėjų ligoninėje!

– Matei tai, ką norėjai matyti, Irina.

– Ne, Setai. Neabejoju, kad tai buvo jis. Taip ir atsitiko: Alma taip karštai mylėjo Ičimėjų, kad prisiprašė ateiti jos išsivesti.

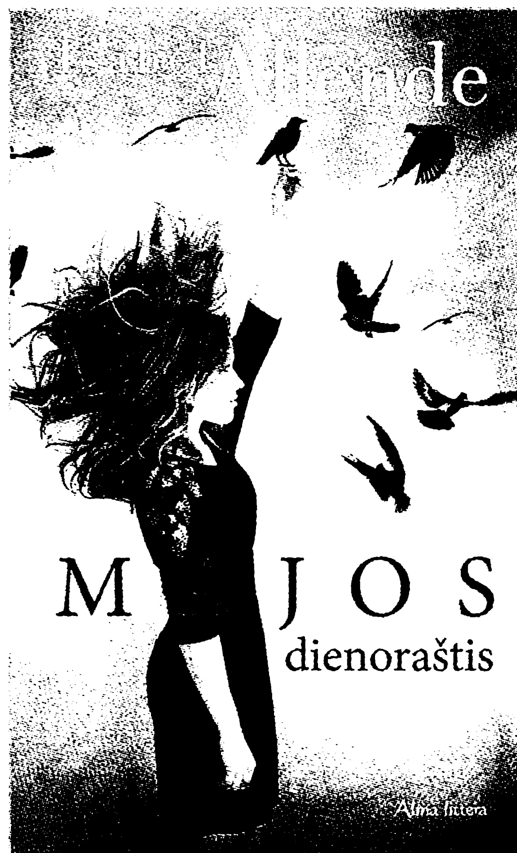
2010 metų sausio 8 diena

Koks linksmas ir triukšmingas šis pasaulis, Alma! Sukasi ir sukasi. Pastovu tik tai, kad viskas keičiasi. Tai mįslė, kurią apmąstyti galime tik ramybėje. Šiuo metu gyvenu įdomų laikotarpį. Mano dvasia žavėdamasi stebi, kaip keičiasi kūnas, bet stebi ne iš šalies, o iš vidaus. Dvasia ir kūnas drauge dalyvauja tame procese. Vakar man sakei, kad pasigendi jaunystėje puoselėtos nemirtingumo iliuzijos. Aš nepasigendu. Aš mėgaujuos tikrove, kaip ir dera senoliui – ne, ne senoliui, o brandaus amžiaus vyrui. Jeigu reikėtų mirti po trijų dienų, ką daryčiau per tą laiką? Nieko! Apsivalyčiau nuo visko, išsaugočiau tik meilę.

Ne kartą esame sakę, kad mums likimo skirta mylėti vienam kitą: mudu mylėjome vienas kitą ankstesniuose gyvenimuose ir susitiksime būsimuosiuose. O gal nėra nei praeities, nei ateities, viskas vyksta tuo pačiu metu visatos begalybėje. Vadinasi, mudu amžinai būsime drauge.

Kaip nuostabu gyventi! Mieloji Alma, mudviem vis dar po septyniolika!

Ičis

Isabel Allende

MAJOS DIENORAŠTIS

Aš Maja Vidal, devyniolikos metų, moteris, netekėjusi, be mylimo draugo, bet ne todėl, kad nepasitaikė progos ar esu pernelyg išranki, gimusi Berklyje, Kalifornijoje, Jungtinių Amerikos Valstijų pilietė, laikinai susiradusi prieglobstį saloje, pietiniame pasaulio pakrašty. Tėvai mane pavadino Maja, mat nesugebėjo sugalvoti kito vardo, nors apmąstymams turėjo devynis mėnesius laiko. Hindi kalba *māyā* reiškia „apžavai, iliuzija, sapnas, magiška galia". Nieko bendra su mano būdu. Man labiau tiktų Atila, nes ten, kur įkeliu koją, nepalieku akmens ant akmens. Mano gyvenimo istorija prasideda Čilėje drauge su močiute, kurią vadinu Nine, gerokai anksčiau, man dar negimus, nes jeigu ji nebūtų emigravusi, nebūtų įsimylėjusi mano senelio ir įsikūrusi Kalifornijoje, mano tėvas nebūtų susipažinęs su mama ir aš būčiau buvusi ne aš, o kita ir visiškai kitokia jauna čilietė.

„Majos dienoraštis" atvira, jaudinanti ir nepamirštama istorija. Be tėvų augusiai jaunutei Majai lemta patirti viską – nuo begalinės senelių meilės iki nusikalstamo pasaulio purvo, kuris, rodos, merginą pasiglemš visam laikui. Ar pavyks Majai užverti vienas ir atverti kitas – prasmingesnio, geresnio gyvenimo – duris?

„Toji Maja mane iškankino daugiau nei kuris kitas mano knygos personažas. Kai kuriose scenose mielai būčiau nešykštėjusi jai antausių, kad ateitų į protą, o kai kuriose – priglaudusi prie krūtinės, stengdamasi apsaugoti nuo pasaulio ir nuo jos pačios neramios širdies."

Isabel Allende

Allende, Isabel

Al-142 Meilužis japonas : [romanas] / Isabel Allende ; iš ispanų kalbos vertė Valdas V. Petrauskas. – Vilnius : Alma littera, 2016. – 248 p.

ISBN 978-609-01-2612-7

Isabel Allende (g. 1942 m. Limoje) savo pirmą knygą „Dvasių namai“, tapusį Lotynų Amerikos kultiniu romanu, išleido dar 1982 m. Jos knygos išverstos į 35 kalbas, visame pasaulyje jų parduota daugiau nei 65 milijonai. „Meilužis japonas“ – naujausias I. Allende romanas, jame autorė gvildena magišką, daugiau nei septynis dešimtmečius trukusios dviejų žmonių meilės istoriją. Tuo pat metu ji meistriškai audžia ir daugiasluoksnę giminės epopėją, aprėpiančią pasaulį nuo Lenkijos iki San Fransisko, nuo šių dienų iki Antrojo pasaulinio karo laikų.

UDK 821.134.2(83)-31

Isabel Allende

MEILUŽIS JAPONAS

Romanas

Iš ispanų kalbos vertė *Valdas V. Petrauskas*

Redaktorės *Nijolė A. Petrauskienė* ir *Gražina Stankevičienė*
Korektorė *Marijona Treigienė*
Viršelio dailininkė *Jūratė Šatūnienė*
Maketavo *Kristina Batisienė*

Tiražas 2200 egz.
Išleido leidykla „Alma littera“, Ulonų g. 2, LT-08245 Vilnius
Interneto svetainė: www.almalittera.lt
Spausdė UAB „Petro ofsetas“, Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius